A. HUC

SYNOPSE DE
ERSTEN EVA

SECHSTE AU

HUCK

E DER DREI
EVANGELIEN

TE AUFLAGE

SYNOPSE

DER DREI ERSTEN EVANGELIEN

VON

LIC. A. HUCK
PFARRER IN WINGEN BEI LEMBACH (ELS.)

SECHSTE, DURCHGESEHENE
UND VERBESSERTE AUFLAGE

HIERZU ALS ANHANG:

DIE JOHANNESPARALLELEN

TÜBINGEN
VERLAG VON J. C. B. MOHR (PAUL SIEBECK)
1922

DRUCK VON B. G. TEUBNER IN DRESDEN

Vorwort.

Genau dreißig Jahre sind es jetzt, daß die „Synopse der drei ersten Evangelien" zum erstenmal erschienen ist, in ganz bescheidener und einfacher Gestalt. Sie war nichts anderes und wollte nichts mehr sein als eine Ergänzung zu dem Handkommentar von H. J. Holtzmann, der anfangs 1892 in 2. Auflage herausgekommen war, bei dessen Korrektur ich meinem verehrten Lehrer hatte helfen dürfen; dabei hatte ich die Notwendigkeit eines solchen Hilfswerkes ganz besonders lebhaft gespürt. Die Synopse fand auch über den Kreis der Benützer jenes Kommentars hinaus Beachtung und Anklang trotz dieses ihres klar bezeichneten Zweckes und trotz der Mängel und Unvollkommenheiten, die ihr anhafteten und hauptsächlich durch den engen Anschluß an Holtzmanns Kommentar bedingt waren. Eine 2. Auflage wurde schon 1898 nötig; sie brachte neben dem unveränderten Abdruck des Textes einen Anhang mit Angabe der alttestamentlichen Zitate und johanneischen Parallelen, mit Parallelen und Dubletten, die in der Synopse selbst keinen Platz hatten finden können.

Holtzmann gab nun 1901 seinen Kommentar völlig umgearbeitet in 3. Auflage heraus. Der Hauptzweck, den die „Synopse" verfolgte und den sie zugestandenermaßen auch durchaus erreichte, fiel damit weg. Um so mehr erschien es geboten, auch die Synopse neu zu bearbeiten und den gleich beim Erscheinen der 1. Auflage ausgesprochenen Wünschen verschiedener Rezensenten Rechnung zu tragen. In mir selbst hatte sich schon längst die Überzeugung gefestigt, daß eine völlige Neugestaltung des Buches geboten sei. Als mein Plan in seinen Grundzügen feststand, besprach ich ihn mit Holtzmann, der begeistert ihm zustimmte; der auf Grund dieses Planes ausgearbeitete Entwurf wurde von Professor Deissmann, damals in Heidelberg, sehr anerkennend begutachtet und eine Anzahl von Verbesserungsvorschlägen seinerseits dankbar verwertet, so daß nun auch der Verleger seine Bedenken fallen ließ; die Synopse erschien im Jahre 1906 in ihrer neuen Gestalt, als „gänzlich umgearbeitete".

Die Umarbeitung betraf schon die äußere Form. Die durchgehenden drei gleichbreiten Spalten, die ebensoviel Widerspruch wie Anerkennung gefunden hatten, fielen weg um einer besseren Ausnützung des Raumes willen; die Anschaulichkeit blieb dadurch gewahrt, daß für fehlende Seitenberichte schmale freie Spalten gelassen wurden. Bei der Verteilung von Text und freiem Raum war mein Augenmerk darauf gerichtet, den gemeinsamen Besitz wie auch das Sondereigentum jedes Evangelisten deutlich, sogar bis auf einzelne Worte hervortreten zu lassen. Konnte diese Absicht beim ersten Entwurf nur in beschränkterem Maße verwirklicht werden, so ist diese Parallelisierung der Texte von Auflage zu Auflage (die 4. erschien 1910, die 5. 1916) immer sorgfältiger und genauer durchgeführt worden. Auch die vorliegende 6. Auflage weist bei Vergleichung mit der 5. zwar nur kleine, aber nicht bedeutungslose Verbesserungen in dieser Richtung auf. So ist nach und nach jene Vollkommenheit erzielt worden, wie sie mir von Anfang an vorschwebte. Das war allerdings auch nur bei einem so vorzüglich geschulten Personal zu erreichen möglich, wie es die Teubnersche Druckerei zur Verfügung hat.

Die Umarbeitung in der 3. Auflage erstreckte sich aber nicht nur auf das Äußere; vielmehr ist die ganze Anlage verändert worden. Wohl blieben in der Hauptsache die Abgrenzung der Abschnitte und die Überschriften dieselben wie in der 1. Auflage; dennoch ist mit der Umarbeitung der enge Anschluß an den Hand- oder überhaupt einen Kommentar, wie an irgendeine synoptische Theorie aufgegeben worden. Stand früher Markus an erster Stelle, während die zweite Spalte dem Matthäus galt und die dritte dem Lukas, so nimmt jetzt Markus nach der gebräuchlichen Ordnung die Mitte ein, links von ihm steht Matthäus und rechts Lukas. Der leitende Gesichtspunkt aber ist der: Die einzelnen Evangelien werden in ihrer Ordnung, in ihrem ihnen eigenen Zusammenhang gelassen, und trotzdem wird das zweien oder allen dreien Gemeinsame am gleichen Ort zusammen geboten, um eine synoptische Behandlung der Texte zu gestatten. Daraus ergab sich nun die Notwendigkeit, viele Abschnitte doppelt, ja dreifach zu bringen, einmal im Gange ihres Stammevangeliums und dann als Parallelen zu den gleichlautenden der Seitenreferenten. Die Druckeinrichtung läßt diese Parallelen, die außerhalb ihres Zusammenhangs geboten werden, als

solche sofort erkennen; Nummer und Seitenzahl besagen, wo sie ihre eigentliche Stelle haben. So finden sich mindestens einmal sämtliche gleichlautenden Worte beisammen; bei Wiederholungen genügen einfache Verweise, für die *Kursivschrift* angewendet wird. — Wo sich im Texte selbst leicht Raum bot, sind Parallelen und Dubletten dort eingesetzt, andernfalls erscheinen sie unter dem Strich; zuweilen sind auch vier Spalten verwendet. — Während aber die 3. Auflage manche Perikopen (solche geschichtlichen Inhalts aus Matth. 8. 9. und einzelne aus Luk.) nur einmal als Parallelen zu Markus bzw. Matthäus brachte und an deren eigentlichem Platz nur einen Verweis bot, sind von der 4. Auflage ab auch diese Abschnitte an ihrem Ort im Wortlaut, aber in der Regel ohne die Seitenberichte, abgedruckt. Die Zahl der Abschnitte ist dadurch vermehrt worden; die Nummer der 3. Auflage ist in Klammern der neuen zugefügt. Die 4. Auflage brachte auch weitere Änderungen gegenüber der vorhergehenden: einige Perikopen sind anders geordnet worden, so in Mark. 11 par (§ 196—200, früher 187—191), in den Berichten über die letzte Mahlzeit (§ 235 bis 237, früher 226—230) und über den Prozeß vor dem Synedrium (§ 241, früher 233/4). Damit kommt die Eigenart des Lukasberichts, die bei der früheren Gestaltung bis zur Unkenntlichkeit verwischt war, erst zur Geltung. Seitdem ist an der Anlage nichts mehr geändert worden. Die 5. Auflage erschien zwar in einer neuen, größeren und schöneren Schrift und mit breiter laufenden Zeilen und Spalten; sonst aber stimmen sie und die vorliegende in Nummer- und Seitenzahl, in der Abgrenzung der Abschnitte genau mit der 4. überein; nur einzelne Verse und Versteile sind je nach Notwendigkeit von einer Seite auf die andere herüber oder hinüber genommen worden. Die Rücksicht auf den Gebrauch des Buches hat mich bestimmt, die Gestalt der Synopse beizubehalten, wie sie nun einmal geworden ist und sich eingebürgert hat. Für den akademischen Lehrer ist es keineswegs angenehm, wenn er bei jeder Neuauflage seine Hinweise auf Nummer- und Seitenzahl ändern und nicht nur zwei, sondern drei und mehr Zahlen angeben muß.

Da bei der Anlage der Synopse sich ein Evangelium in das andere hineinschiebt, so entstehen naturgemäß oft Unterbrechungen; die Anschlüsse nach vor- und rückwärts sind in solchem Falle immer angegeben. Um ein leichtes Auffinden jeder gewünschten Stelle zu gestatten, ist seit der 4. Auflage am Kopfe jeder Seite bei Unterbrechungen nach dem Vorgang der „Deutschen Evangeliensynopse" (1907) in *Kursivschrift* angemerkt, wo und mit welchem Verse das betreffende Evangelium abbricht und wieder einsetzt.

Der der Synopse zugrunde liegende Text ist der von TISCHENDORF-GEBHARDT. Gewiß, er ist, weil T. den von ihm neuentdeckten und zuerst verwendeten Cod. א in einseitiger Voreingenommenheit bevorzugt, unter den wissenschaftlich bedeutenden der unvollkommenste und sehr verbesserungsbedürftig. Aber auch die anderen Textformen, die älteren von WESTCOTT-HORT und WEISS so gut wie die neueren von H. VON SODEN und H. J. VOGELS, stellen noch nicht das Ideal dar; von einem wissenschaftlich anerkannten „textus receptus" sind wir noch gar weit entfernt. Wenn z. B. LEIPOLDT (Theol. Literaturblatt 1906, Nr. 49 Sp. 579f.) es mir geradezu zum Vorwurf macht, daß „nicht der Versuch gewagt ist, eine neue Textrezension zu schaffen", und auch VOGELS (Theol. Revue 1911, Nr. 7 Sp. 209f.) es bedauert, daß der unvollkommene TISCHENDORFsche Text beibehalten worden ist, so muß ich gestehen, daß mir das Wagnis einer selbständigen Textgestaltung noch immer zu groß erscheint; ich muß mich mit TH. ZAHN trösten, der auch erklärt hat, einen Text für die Paulusbriefe würde er sich vielleicht getrauen zu geben, nicht aber für die Evangelien.*)

Wenn die Synopse in ihrer ersten Form auf einen textkritischen Apparat verzichtet und sich darauf beschränkt hat, die Abweichungen des Handkommentars sowie die von B. und J. WEISS in ihren Bearbeitungen des MEYERschen Kommentars vom Texte TISCHENDORFS anzumerken, so ist das umgearbeitete Werk gleich mit einem solchen ausgerüstet worden. Soll es doch in erster Linie für Studenten bestimmt sein und ist es doch als Grundlage für akademische Vorlesungen gedacht; darum müssen schon die Studierenden zu den Quellen geführt und angeleitet werden, sich auch mit der Textgeschichte und Textgestaltung zu befassen. Selbstverständlich konnte es sich bei der Fülle der Varianten nur um eine Auswahl handeln. Berücksichtigt wurden zunächst die Abweichungen der Ausgaben von WESTCOTT-HORT und B. WEISS vom Texte TISCHENDORFS; natürlich wurden auch andere, bedeutsame und interessante Lesarten aufgenommen und eine ganze Reihe textkritischer Spezialarbeiten zu Rate gezogen und verwendet. Die 4. Auflage brachte, unter Fortführung der begonnenen Arbeit, die, je mehr man sich hinein vertieft,

---

) Nur an einer Stelle habe ich diesmal den Text selbst geändert. Mt 14 4 lese ich mit WESTCOTT-HORT und WEISS jetzt ὁ Ἰωάννης αὐτῷ. TISCHENDORF (mit Ἰωάννης αὐτῷ) kombiniert das von א D bezeugte artikellose Ἰωάννης mit der von B Z vertretenen Nachstellung des αὐτῷ (von א ausgelassen), die aber ihrerseits ὁ Ἰωάννης lesen; neben ὁ Ἰωάννης αὐτῷ kann nur αὐτῷ ὁ Ἰωάννης (VON SODEN, VOGELS) in Betracht kommen; der von T. gebotene Text ist falsch und findet sich so nirgends bezeugt. Diesen Fehler, für die eine Hälfte eines Textes die eine, für die andere die entgegengesetzte Zeugengruppe maßgebend sein zu lassen und so eine unmögliche Mischlesart zu bringen, hat allerdings v. S. oft begangen, auch V. hat ihn nicht vermieden, wie denn dieser in seinem Texte hauptsächlich mit jenem zusammengeht.

einem unter der Hand wächst, eine Vermehrung der Varianten, eine sorgfältigere, detailliertere Angabe der Zeugen, eine übersichtlichere Gestaltung umfangreicherer Stellen, dazu wurden eine ganze Reihe von Fehlern ausgemerzt, die sich teils aus TISCHENDORF eingeschleppt hatten, teils trotz aller Aufmerksamkeit eingedrungen und übersehen worden waren.

Zwischen der 4. und 5. Auflage erschien nun die Textausgabe VON SODENS. An der Hand seines Apparats wurde der zur Synopse gründlich durchgearbeitet und ergänzt, auch um eine Reihe von Varianten vermehrt, die v. S. als Text bietet. Für die 6. Auflage ist diese bei der eigentümlichen Anlage des Apparats bei v. S. äußerst mühsame und leicht irreführende Arbeit wiederholt worden. Überhaupt ist keine Stelle im Apparat, die nicht, sogar mehrfach, nachgeprüft worden wäre. Eine Anzahl von Zeugen, so die Codices Θ, W, 157, 700, 1071 u. a., die neu herausgegebenen Italacodices a, b, l u. a. sind schon zur 5. und teilweise wieder zur 6. Auflage verglichen worden, ebenso die bohairische und sahidische Übersetzung in der Ausgabe von G. HORNER, sowie die Untersuchung von MACLER über die armenische Bibelübersetzung; W habe ich nunmehr nach der Faksimileausgabe von H. A. SANDERS kollationiert. So kommt es, daß ich bei der Anführung dieser Zeugen nicht nur gegenüber der 5. Auflage sehr oft geändert habe, sondern auch im Widerspruch zu VON SODEN stehe; denn dieser gibt viele falsche Angaben, besonders über W. Wenn aber dies für einen Textzeugen bestimmt nachgewiesen werden kann, so ist eine derartige Feststellung nicht geeignet, das Zutrauen zu der Zuverlässigkeit des Gebotenen zu erhöhen; jedenfalls hätte VON SODENS Apparat eine gründliche Nach- und Überprüfung sehr nötig. Auf Fehlerlosigkeit darf allerdings der Apparat zur Synopse auch keinen Anspruch erheben; Vollständigkeit will und kann er nicht erstreben, wenn auch die Varianten wieder eine kleine Bereicherung erfahren haben. Doch hoffe ich, daß er im allgemeinen sich als brauchbar und die Anführung der Zeugen sich im wesentlichen als zuverlässig erweisen wird.

Neben diesem Apparat bietet die Synopse unter dem Text noch eine Auswahl von Agrapha und Parallelen aus apokryphen Evangelien. Sie sind von vielen Seiten gewünscht und von Anfang an als wertvolle Zugaben begrüßt worden; an ihnen ist seitdem nichts von Bedeutung geändert worden; nur notwendige Verbesserungen und Ergänzungen sind hinzugekommen.

Unter dem Text sind auch die alttestamentlichen Zitate nachgewiesen und johanneische Parallelstellen angegeben. Zur 5. Auflage wurden die Johannesparallelen im Wortlaut und nach dem Gang der Synopse geboten, jedoch nur als Anhang. Von vielen Seiten wurde freilich gewünscht, es sollten diese Parallelen mindestens unter dem Text und zumal zur Leidensgeschichte in einer vierten Kolumne beigegeben werden. Ist das an sich gewiß wünschenswert, so konnte doch nicht demgemäß verfahren werden, und auch die neue Auflage bringt nur einen Anhang der Johannesparallelen. Ihre Einarbeitung hätte gerade das verursacht, was vermieden werden muß, eine Veränderung der Seitenzahlen, und die Hinzufügung einer vierten Spalte hätte einen ganz neuen Aufbau der betreffenden Abschnitte und Seiten erfordert. Das hätte aber gerade unter den gegenwärtigen Verhältnissen eine ungeheure Steigerung der Herstellungskosten des Buches nach sich gezogen, während so der Satz der 5. Auflage benützt werden konnte. Auch in dieser Form werden die Johannesparallelen dem Benützer der Synopse gute Dienste leisten können. Von einem textkritischen Apparat habe ich abgesehen; angemerkt sind worden die Abweichungen im Texte von WESTCOTT-HORT, WEISS, VON SODEN, NESTLE, für den in der vorliegenden Ausgabe VOGELS eingetreten ist, da ja das Neue Testament NESTLES keine eigene Rezension darstellt, wie N. selbst bei jeder Gelegenheit ausdrücklich betont und er seine Ausgabe nie in diesem Sinne hat verwertet wissen wollen.

So viel zum Hauptteil der Synopse. Vorausgeschickt sind seit der 3. umgearbeiteten Auflage auch Prolegomena. Was sie wollen, ist dort gesagt worden und gilt noch heute: „Sie wollen und können den Fachleuten nichts Neues bieten. Sie erschienen unerläßlich, gerade wenn die Synopse ihre Bestimmung, ein Studentenbuch zu werden, erfüllen und als Grundlage für synoptische Vorlesungen mit vollem Erfolg dienen soll. Da mußte teils das Material geboten werden, worüber die Einleitung sich zu verbreiten pflegt, und das für die Mehrzahl ein bloßer Name, ein leerer Begriff bleibt, weil die Anschauung fehlt; teils sollen sie den Schlüssel bieten zum Verständnis des in den Anmerkungen gehäuften Stoffes, teils aber auch wenigstens die Wege weisen, auf denen weitergehen kann und muß, wer sich gründlicher mit den berührten Fragen befassen will.

Die zwei Register, eines für die parallelen Abschnitte, eines für die einzelnen Evangelien, werden den Gebrauch der Synopse gewiß erleichtern und ein rasches Sichzurechtfinden ermöglichen."

Die Entwicklung der Forschung zwang allerdings immer aufs neue zu Umarbeitungen einzelner Teile. Unverändert geblieben sind die Register (Nr. IV) und Nr. I über „die ältesten Zeugnisse für die syn. Evangelien". Dagegen ist Nr. II (zum textkritischen Apparat) in der 4. und wieder in der 5. Auflage jeweils neu bearbeitet worden, desgleichen Nr. III (Die apokryphen Evangelien und Agrapha) für die 5. Auflage.

Die neue Auflage bringt im Vergleich zu der vorhergehenden keine einschneidenden Änderungen; nur der Abschnitt über die altsyrische Übersetzung und Tatian sowie ihr Verhältnis zueinander ist etwas erweitert und ergänzt worden. In den seit dem Erscheinen dieser verflossenen Kriegs- und Nachkriegsjahren ist, soviel mir bekannt ist, auf keinem dieser Gebiete (Textkritik und Apokrypha) Besonderes hervorgebracht worden. Wenn es doch geschehen und mir entgangen ist, so ist das mit in meinen persönlichen Verhältnissen begründet und möge man es damit entschuldigen. Wenn ich auf meiner früheren Pfarrei (Schiltigheim, Industriegemeinde und Vorort) zwar an einem sehr viel Arbeit verursachenden Posten stand, der mir für wissenschaftliche Arbeiten oft recht wenig Muße und Sammlung ließ, so hatte ich dort den nicht hoch genug anzuschlagenden Vorteil der Nähe Straßburgs und damit der Bibliotheken und ihrer wissenschaftlichen Hilfsmittel; es war mir leicht möglich, die neuesten Zeitschriften einzusehen und auch durch persönliche Beziehungen zu den Vertretern der Wissenschaft stets über den Stand der Forschung mich auf dem laufenden zu erhalten. Gesundheitsrücksichten haben mich veranlaßt, jene schwere Stelle mit einer leichteren in einer ziemlich abgelegenen Gebirgsgemeinde zu vertauschen, in der ich zwar über reichlich freie Zeit verfüge, aber, weil die oben erwähnten Vorteile wegfallen, wissenschaftliches Arbeiten in anderer Weise erschwert ist.

Dennoch darf ich mich wohl der Hoffnung hingeben, daß die „Synopse" wie bisher, so auch in Zukunft, solange es mir vergönnt sein wird, sie zu bearbeiten, sich als ein, wenn auch bescheidener, so doch nicht ganz überflüssiger, fördernder und klärender Beitrag zur Behandlung und Lösung des synoptischen Problems und als ein brauchbares Instrument für synoptische Studien erweisen wird, daß ich mit ihrer Herausgabe nicht nur der Wissenschaft, sondern damit zugleich auch dem praktischen Amt an meinem Teil mit den mir verliehenen Gaben dienen darf und somit mich stets der Ehre würdig zeige, die mir nach dem Erscheinen der 3. Auflage die damalige Straßburger Hochwürdige Theologische Fakultät durch Verleihung des Lizentiatentitels erwiesen hat. Zum Schluß sei allen, die irgendwie helfend und beratend die neue Ausgabe dieses Buches gefördert haben, auch an dieser Stelle aufrichtig gedankt.

Wingen bei Lembach (Kr. Weißenburg i. E.), den 29. März 1922.

A. Huck.

Inhalt.

Prolegomena.

I. Die ältesten Zeugnisse für die synoptischen Evangelien.

Das Nähere über die im folgenden mitgeteilten ältesten Bezeugungen unserer drei ersten Evangelien, über ihre Bedeutung und ihre Tragweite, ist zu finden in den die Geschichte des Kanons behandelnden Abschnitten der „Einleitungen in das N. T.“ von HOLTZMANN, JÜLICHER, WEISS, ZAHN etc. Zu vergleichen ist insbesondere auch ZAHN, *Geschichte des ntl. Kanons* I (1888), S. 849 ff., II (1890), S. 1 ff. Der Text der von Euseb erhaltenen Zeugnisse ist gegeben nach der Ausgabe von E. SCHWARTZ und † TH. MOMMSEN, *Eusebius Werke, Bd. II 1: Die Kirchengeschichte mit der lateinischen Übersetzung des Rufinus. I. Hälfte.* (Bd. I—V) 1903; *II 2: Die Kirchengeschichte etc. II. Hälfte.* (Bd. VI—X), 1908. Die in Klammern hinzugefügten Seitenzahlen sind die der kleinen Ausgabe, 1908.

1. Das Zeugnis des PAPIAS, Bischofs von Hierapolis, Zeitgenossen Justins, bei EUSEBIUS, hist. eccl. III 39: II 1, p. 284. 290f. (119. 121f.).

1 *Τοῦ δὲ Παπία συγγράμματα πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ ἐπιγέγραπται Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως . . .*

14 *Καὶ ἄλλας δὲ τῇ ἰδίᾳ γραφῇ παραδίδωσιν Ἀριστίωνος τοῦ πρόσθεν δεδηλωμένου τῶν τοῦ κυρίου λόγων διηγήσεις καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου παραδόσεις· ἐφ᾽ ἃς τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμψαντες, ἀναγκαίως νῦν προσθήσομεν ταῖς προεκτεθεῖσαις αὐτοῦ φωναῖς παράδοσιν, ἣν περὶ Μάρκου τοῦ τὸ εὐαγγέλιον γεγραφότος ἐκτέθειται διὰ τούτων·*

15 *„Καὶ τοῦθ᾽ ὁ πρεσβύτερος ἔλεγεν· Μάρκος μὲν ἑρμηνευτὴς Πέτρου γενόμενος, „ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ λεχ„θέντα ἢ πραχθέντα. οὔτε γὰρ ἤκουσεν τοῦ κυρίου οὔτε παρηκολούθησεν αὐτῷ, „ὕστερον δέ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ· ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ᾽ οὐχ „ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λογίων, ὥστε οὐδὲν ἥμαρτεν Μάρκος „οὕτως ἔνια γράψας ὡς ἀπεμνημόνευσεν. ἑνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν „ὧν ἤκουσεν παραλιπεῖν ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς.“*

16 *Ταῦτα μὲν οὖν ἱστόρηται τῷ Παπίᾳ περὶ τοῦ Μάρκου· περὶ δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ᾽ εἴρηται·*

„Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραΐδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνετάξατο, ἡρμήνευσεν δ᾽ αὐτὰ „ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος.“

Textausgabe aller Papiasfragmente bei A. HARNACK und O. v. GEBHARDT, *Patrum apostolicorum opera*, ed. maj. I 2[2] S. 87 ff.; ed. min. S. 69—78; M. J. ROUTH, *Reliquiae Sacrae* I[2], 1846, S. 3—44 (mit kritischen Anmerkungen). E. PREUSCHEN, *Antilegomena*[2], 1905 S. 91—99. 195—202 (Übersetzung). Die Literatur bei PREUSCHEN, S. 121.

2. IRENAEUS, *adv. haer.* III 1 1 bei EUSEBIUS, h. e. V 8 2—4: II 1, p. 442f. (189f.).

2 *Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ καὶ γραφὴν ἐξή-*
νεγκεν εὐαγγελίου, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούν-
3 *των τὴν ἐκκλησίαν· μετὰ δὲ τὴν τούτων ἔξοδον Μάρκος, ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέ-*
τρου, καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκεν. Καὶ Λουκᾶς
δέ, ὁ ἀκόλουθος Παύλου, τὸ ὑπ᾽ ἐκείνου κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βίβλῳ κατέθετο.
4 *ἔπειτα Ἰωάννης, ὁ μαθητὴς τοῦ κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ ἀναπεσών, καὶ αὐτὸς*
ἐξέδωκεν τὸ εὐαγγέλιον, ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων.

3. Der Canon Muratorianus. Ein Fragment von 85 Zeilen in barbarischem Latein; das Werk ist verfaßt um 200, vielleicht noch etwas früher; ob eine Übersetzung aus dem Griechischen oder originallateinisch? das erstere ist eher anzunehmen. Die Handschrift, ein Palimpsest, ehemals dem Kloster Bobbio gehörig, befindet sich in Mailand auf der Bibliotheca Ambrosiana (Cod. Ambr. J. 101. Sup.), stammt aus dem 8. Jahrh. und ist zum erstenmal veröffentlicht worden von L. A. MURATORI (daher der Name des Fragments) in „*Antiquitates Italicae medii aevi*“, t. III S. 851—854. Mediol. 1740. Faksimile von S. P.

TREGELLES (1867). Bequeme Textausgaben von E. PREUSCHEN, *Analecta.* 1893, S. 129ff.; H. LIETZMANN in *Kleine Texte für theol. Vorlesungen* etc. I²; M. J. ROUTH, *Reliquiae Sacrae* I², S. 393—434 (Text und kritische Anmerkungen bietend). Über die sehr reichhaltige Literatur s. bei PREUSCHEN, S. 137, ZAHN GNK II, S. 1—143. 1007f.; vgl. auch HRE³, Bd. 9, S. 796ff.

Die die synoptischen Evangelien betreffenden Zeilen lauten:

. . . quibus tamen interfuit et ita posuit.
tertio euangelii librum secundo lucan
lucas iste medicus post ascensum XPi
cum eo paulus quasi ut iuris studiosum
secundum adsumsisset numeni suo
ex opinione concribset dnmtamen nec ipse
uidit in carne et idē prout asequi potuit
ita et ad natiuitate iohannis incipet di-
[cere.

. . . . . (ali?) quibus tamen interfuit et ita posuit. Tertium evangelii librum secundum Lucam. Lucas iste medicus post ascensum Christi, cum eum Paulus quasi ut iuris studiosum (itineris socium? litteris stud.?) secum adsumsisset, nomine suo ex opinione conscripsit, dominum tamen nec ipse vidit in carne. Et ideo prout assequi potuit ita et a nativitate Johannis incipit dicere.

Anm.: Z. 2 Das Kursive ist rot geschrieben. — *secundo*] urspr. *secando*; das *a* ist durchstrichen, *u* darüber geschrieben. — 3 *ascensum*] das *s* zwischen *a* und *c* über der Zeile. — 6 *concribset*] Hs. *concriset*; über dem *i* ein *b* oder *p* (*c*?). — 7 Vor *uidit* ist ein durchgestrichenes *d*. — *prout*] *ut* nachträglich über der Zeile hinzugesetzt.

4. CLEMENS AL., *Hypotyposen*, bei EUSEBIUS, h. e. VI 14 5—7: II 2, p. 550 (235).

5 *Αὖθις δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Κλήμης βιβλίοις περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων τέθειται, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον. προγεγράφθαι*
6 *ἔλεγεν τῶν εὐαγγελίων τὰ περιέχοντα τὰς γενεαλογίας. τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ταύτην ἐσχηκέναι τὴν οἰκονομίαν. τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν Ῥώμῃ κηρύξαντος τὸν λόγον καὶ πνεύματι τὸ εὐαγγέλιον ἐξειπόντος, τοὺς παρόντας, πολλοὺς ὄντας, παρακαλέσαι τὸν Μάρκον, ὡς ἂν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόρρωθεν καὶ μεμνημένον τῶν λεχθέντων, ἀναγράψαι τὰ εἰρη-*
7 *μένα· ποιήσαντα δέ, τὸ εὐαγγέλιον μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ· ὅπερ ἐπιγνόντα τὸν Πέτρον προτρεπτικῶς μήτε κωλῦσαι μήτε προτρέψασθαι.*

5. ORIGENES bei EUSEBIUS, h. e. VI 25 3—6: II 2, p. 576 (245f.).

3 *Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸν ἐκκλησιαστικὸν φυλάττων κανόνα, μόνα τέσσαρα εἰδέναι εὐαγγέλια μαρτύρεται, ὧδέ πως γράφων·*
4 *„ὡς ἐν παραδόσει μαθὼν περὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, ἃ καὶ μόνα ἀναντίρρητά „ἐστιν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν γέγραπται τὸ κατὰ τόν „ποτε τελώνην, ὕστερον δὲ ἀπόστολον Ἰησοῦ Χριστοῦ Ματθαῖον, ἐκδεδωκότα αὐτὸ*
5 *„τοῖς ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ πιστεύσασιν, γράμμασιν ἑβραϊκοῖς συντεταγμένον· δεύτερον δὲ „τὸ κατὰ Μάρκον, ὡς Πέτρος ὑφηγήσατο αὐτῷ, ποιήσαντα, ὃν καὶ υἱὸν ἐν τῇ καθο„λικῇ ἐπιστολῇ διὰ τούτων ὡμολόγησεν φάσκων· ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ*
6 *„καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. καὶ τρίτον τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸ ὑπὸ Παύλου ἐπαινούμενον „εὐαγγέλιον τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πεποιηκότα· ἐπὶ πᾶσιν τὸ κατὰ Ἰωάννην.“*

6. EUSEBIUS, h. e. III 24 5—8: II 1, p. 246 (102).

5 *Ὅμως δ' οὖν ἐξ ἁπάντων τῶν τοῦ κυρίου διατριβῶν ὑπομνήματα Ματθαῖος ἡμῖν καὶ Ἰωάννης μόνοι καταλελοίπασιν· οὓς καὶ ἐπάναγκες ἐπὶ τὴν γραφὴν ἐλθεῖν κατέχει*
6 *λόγος. Ματθαῖός τε γὰρ πρότερον Ἑβραίοις κηρύξας, ὡς ἤμελλεν καὶ ἐφ' ἑτέρους ἰέναι, πατρίῳ γλώττῃ γραφῇ παραδοὺς τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον, τὸ λεῖπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ,*
7 *τούτοις ἀφ' ὧν ἐστέλλετο, διὰ τῆς γραφῆς ἀπεπλήρου· ἤδη δὲ Μάρκου καὶ Λουκᾶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐαγγελίων τὴν ἔκδοσιν πεποιημένων, Ἰωάννην φασὶ τὸν πάντα χρόνον ἀγρά-*
8 *φῳ κεχρημένον κηρύγματι, τέλος καὶ ἐπὶ τὴν γραφὴν ἐλθεῖν . . . . Τοὺς τρεῖς γοῦν εὐαγ-*

γελιστὰς συνιδεῖν πάρεστιν μόνα τὰ μετὰ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ κάθειρξιν ἐφ' ἕνα ἐνιαυτὸν πεπραγμένα τῷ σωτῆρι συγγεγραφότας αὐτό τε τοῦτ' ἐπισημηναμένους κατ' ἀρχὰς τῆς αὐτῶν ἱστορίας. .

7. Hieronymus, Comm. in Mattheum, Prooemium § 5—7.

5 Primus omnium Mattheus est publicanus cognomento Levi, qui evangelium in Iudaea hebreo sermone edidit ob eorum vel maxime causam, qui in Jesum crediderant ex Judaeis et nequaquam legis umbra succedente evangelii veritatem servabant.

6 Secundus Marcus interpres apostoli Petri et Alexandrinae ecclesiae primus episcopus, qui dominum quidem salvatorem ipse non vidit, sed ea quae magistrum audierat praedicantem iuxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem.

7 Tertius Lucas medicus natione Syrus Antiochensis, cuius laus in evangelio, qui et ipse discipulus apostoli Pauli in Achaiae Boeotiaeque partibus volumen condidit, quaedam altius repetens et, ut ipse in prooemio confitetur, audita magis quam visa describens.

Text bei Lietzmann, a. a. O. S. 10; E. Preuschen, *Analecta* S. 170.

II. Zum textkritischen Apparat.

Eine Geschichte des Textes unserer synoptischen Evangelien oder der textkritischen Arbeit soll und kann hier nicht gegeben werden. Sie ist schon oft geschrieben worden. Ich verweise dafür auf die „*Einleitungen*" von Holtzmann^{3}, Jülicher, Gregory, Feine u. a. Zur ersten Orientierung auf dem Gebiete der Textkritik sind vornehmlich geeignet: E. Nestle, *Einführung in das griechische N. Testament* ^{2}1899, ^{3}1909 (4. Auflage wird noch im Laufe dieses Jahres, gänzlich umgearbeitet durch E. von Dobschütz, erscheinen), die Artikel *Bibeltext des NT.s* von O. v. Gebhardt in HRE^{3}, Bd. 2, S. 728—773, E. Mangenot, *Texte du N. T.* in Vigouroux, *Dictionnaire de la Bible*, 1912, t. V., col. 2113—2135, E. Hühn, *Hilfsbuch zum Verständnis der Bibel* I S. 26 ff., R. Knopf, *Der Text des NT.s* 1906; ferner E. Jacquier, *Le N. T. dans l'Eglise chrétienne.* II: *Le texte du N. T. 1913;* F. G. Kenyon, *Handbook to the textual criticism of the N. T.* ^{2}1912. Über den jedesmaligen Stand der textkritischen Arbeit und der im Vordergrund der Diskussion stehenden Probleme orientieren bis 1914 die Aufsätze von Bousset in „Th. Rundschau" 1 (1897), S. 405—419; 6 (1903), S. 430—437, 471—483; 11 (1908), S. 378—396; 17 (1914), S. 143—154, 187—206. Eine ausführliche Angabe von Literatur, die Textkritik betreffend, s. bei Jacquier, S. 484—487; dazu vgl. A. Harnack, *Beiträge zur Einleitung ins N. T. H. 7: Zur Revision des Prinzips der ntl. Textkritik*, 1916. Für ein gründliches Studium unentbehrlich ist vor allem das Werk der beiden hervorragenden Engländer B. F. Westcott und F. A. Hort, *The New Testament in the original Greek.* I. *Text*^{4} 1898; II. *Introduction. Appendix*^{3} 1896; ferner C. R. Gregory, *Prolegomena* (C. v. Tischendorf, *Novum testamentum Graece*, ed. VIII. critica major, t. III., 1884—94), deutsch erschienen unter dem Titel *Textkritik des Neuen Testaments*, I, 1900; II 1902; III 1909 (dieser letzte hauptsächlich Nachträge und Listen enthaltend). B. Weiss, *Textkritik der 4 Evangelien*, *T U* XIX, 2. 1899. Die umfangreichste Arbeit auf diesem Gebiet ist das großartig angelegte Werk von H. von Soden, *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt hergestellt auf Grund ihrer Textgeschichte.* I. Teil: 1. Abt. Die Textzeugen. S. 1—704, 1902; 2. Abt. Die Textformen. A. Die Evangelien S. 705—1648, 1907; 3. Abt. Die Textformen. B. Der Apostolos und die Apokalypse. S. 1649—2203, 1910. II. Teil: Text mit Apparat. Nebst Ergänzungen zu Teil I. 1913. Ders., *Griechisches Neues Testament.* Text mit kurzem Apparat. Handausgabe. 1913. Die Einleitung gibt einen knappen und klaren Überblick über die Geschichte des griechischen Textes und damit einen Einblick in die Grundsätze, nach denen von Soden seinen Text und Apparat gestaltet hat.

1. Die griechischen Handschriften.

Als Material für Herstellung des griechischen Textes unseres NT.s und als Bestandteil des textkritischen Apparats kommen in erster Linie die griechischen Handschriften in Betracht, die ihrerseits wieder in drei Gruppen zerfallen: die Majuskeln oder Unzialen (Großschrifthandschriften), zu denen auch die Papyrusbruchstücke gehören, die Minuskeln (Kleinschrifthandschriften) und die Lesebücher.

a) Die Majuskeln oder Unzialhandschriften.

Diese stehen nach ihrem Alter und, wenn auch nur mit gewissen Einschränkungen, nach ihrem Werte für die Textkritik in der vordersten Reihe. Ihren Namen haben sie davon, daß sie in Unzialschrift (uncia = Zoll, die ursprüngliche Größe der Buchstaben) geschrieben sind: Buchstabe reiht sich an Buchstabe, gleich groß, unverbunden, ohne Silben- oder Worttrennung. Sie stammen aus dem 4.—10. Jahrh. Damit ist nicht gesagt, daß sie an sich besser sind als die Minuskeln. Überhaupt ist es eine Täuschung zu meinen, irgendeine dieser Handschriften oder eine Gruppe davon gebe den ursprünglichen Text. Sämtliche Codices, auch unsere zwei ältesten (B ℵ) nicht ausgenommen, sind das Resultat gelehrter Rezensionen, sämtliche enthalten teils unbeabsichtigte Fehler, teils bewußte Änderungen.

Zur Gewinnung des Textes genügt es darum nicht, einfach diese Zeugen abzufragen, etwa noch mit Unterstützung der Minuskeln. Wenn man auch vermittelst des Schriftcharakters und anderer Erkennungszeichen (Material, Akzente, Interpunktionen usw.) das Alter der meisten Codices mit ziemlicher Sicherheit bestimmen kann, so ist die Feststellung ihrer Heimat, ihrer Verwandtschaft untereinander und gegenseitigen Abhängigkeit um so schwieriger. Sollte es gelingen, darüber Gewißheit zu gewinnen und Übereinstimmung der Forscher zu erzielen, so hätte man zwar auch noch lange nicht den Urtext, wie er aus der Feder der ntl. Schriftsteller geflossen ist, aber man wüßte wenigstens, wie zu einer gewissen Zeit in einer bestimmten Gegend gelesen wurde. Die textkritische Arbeit ist in dieser Hinsicht zwar in den letzten Jahren ein gutes Stück vorangekommen, aber doch harren noch eine ganze Reihe von Fragen ihrer Beantwortung.

Schon BOUSSET hat es auf das höchste wahrscheinlich gemacht, daß in der hauptsächlich von B und, in schon etwas abgeschwächter Gestalt, von ℵ vertretenen Textform die Rezension des Hesychius vorliegt. (Vgl. BOUSSET. *Die Rezension des Hesychius* in TU XI, H. 4, S. 74ff.) WESTCOTT und HORT (W-H) haben in diesem Text den „neutralen" gesehen und ihn den „vorsyrischen Text, keiner Familie" genannt, und GREGORY hat ihn geradezu als den „Urtext" bezeichnet (*Textkritik* III, S. 999 ff.). Zum gleichen Ergebnis wie BOUSSET kommt auch VON SODEN; seine Untersuchungen haben die H (Hesychius)-Rezension als einheitliche Größe herausgestellt. Es ist die Textform, die am Ende des 3. Jahrh. in Ägypten in Geltung war und ihren Geltungsbereich nie wesentlich über diese Provinz hinaus ausgedehnt hat. Eine ziemlich eng begrenzte Zahl von Zeugen, etwa 50, bieten diese Textform: neben B die mit ihm am nächsten verwandten Unzialen C und T, die mit ℵ näher sich berührenden LZΞ, ferner Δ Ψ, sowie (für Lukas und Johannes) der Cod. W und gegen 40 kleinere Bruchstücke von Unzialhandschriften. Von Minuskeln gehören hierher nur 33, 579 (in Mk und Lk), 892 und 1241. Alle Papyrusfunde bestätigen den ägyptischen Charakter dieser Rezension, aber auch, wie B darin unbestritten die Führung hat und ein Zeuge von ganz hervorragender Bedeutung ist.

Die große Masse unserer griechischen Handschriften bietet eine Textform, die, wie W-H schon überzeugend nachgewiesen haben, in Antiochien entstanden und auf den Märtyrer Lucian († 312) zurückzuführen ist. In Byzanz ist sie weiter entwickelt worden und zunächst zum Sieg gelangt, so daß sie der offizielle Kirchentext wurde. Sie entspricht in der Hauptsache dem „textus receptus"; ihre Merkmale sind besonders sprachliche Glättungen und in den Evangelien die Konformationen. W-H nennen diesen Text den „syrischen", GREGORY den „offiziellen". Auch hier haben die Untersuchungen VON SODENS bereits früher gewonnene Resultate bestätigt und befestigt. Die Entstehungszeit dieser Rezension, der *Κοινή* (K), ist, ebenso wie die der genannten H- und der gleich zu nennenden I-Rezension, die Wende des 3. und 4. Jahrh. VON SODEN unterscheidet darin drei Stufen: K^1, die älteste (der älteste Vertreter davon ist W, jedoch nur für Mt, ferner *Ω*, V, S u. a.), K^x aus dem 10. Jahrh. und K^r, eine im 12. Jahrh. in Konstantinopel hergestellte kirchliche Ausgabe, der die Masse der Handschriften des 12. bis 16. Jahrh. angehört. Ihr Wert für die Textkritik ist gleich Null. In der Gruppe K^1 unterscheidet VON SODEN noch eine Untergruppe K^i mit den Unzialen E, F, G, H; sie haben einen K^1-Text, der jedoch durch den Text der I-Rezension, besonders durch die Ferrargruppe (s. u.) beeinflußt ist.

Wenn diese beiden Rezensionen auch schon früher als solche erkannt und durch VON SODEN klar und scharf herausgearbeitet worden sind, so dürfte das weniger gelten von der 3. Rezension, die dieser Forscher unterschieden hat. Er führt diese auf Pamphilus († als Märtyrer a. 309) von Cäsarea in Palästina zurück und nennt sie die I (d. i. Jerusalem)-Rezension. Jedenfalls ist sie eine schwer zu erfassende und keineswegs so einheitliche Größe wie die anderen zwei und wird darum auch von namhaften Textkritikern abgelehnt. Sie zerlegt sich nach VON SODEN in eine Anzahl von Untergruppen; am reinsten ist diese Textform erhalten in der Gruppe I^α, die einen I sehr nahestehenden gemeinsamen Archetyp darstellt, deren Hauptvertreter von Unzialen D, W (für Mk) und Θ, von Minuskeln 28, 565, 700 u. a. sind. Ein gemeinsamer H-I-K-Text ist nach VON SODEN die Grundlage und der Ausgangspunkt dieser drei verschiedenen Rezensionen gewesen und diesen zu gewinnen die Aufgabe der textkritischen Arbeit.

Die I-Rezension VON SODENS weist in verschiedenen Vertretern oder Gruppen in höherem oder geringerem Grade Berührungen auf mit einem Text, der sonst hauptsächlich durch die altsyrische und altlateinische Übersetzung belegt ist. W-H nennen ihn nach dem Vorgang Älterer den „westlichen", GREGORY den „überarbeiteten" Text. VON SODEN hat ihn als besondere Textform ganz fallen lassen, er betrachtet ihn als Kompromißtext, dessen Abweichungen und Verderbnisse auf den Einfluß Tatians (s. u.) zurückzuführen wären. Es scheint hier der Text erhalten zu sein, der um 200 im Osten wie im Westen der verbreitete (*κοινή*) war und später durch die gelehrte Rezensionsarbeit verdrängt wurde, wobei wohl viele Auswüchse beseitigt und wilde Wucherungen entfernt wurden, möglicherweise auch manches Urwüchsige und Ursprüngliche weichen mußte. Über den Ursprung, das Alter, die Bedeutung

und den Wert dieses sogenannten „westlichen" Textes sind die Akten der Diskussion noch nicht geschlossen. Von griechischen Unzialhandschriften vertreten diesen Text die beiden zuletzt entdeckten und der Textkritik zugänglich gemachten Θ und (für Mk, besonders Mk 1 1—5 30) W, am ausgesprochensten aber D (Bezae Cantabrigiensis), also die Zeugen, die, wie erwähnt, von Soden zur I^{α}-Rezension als deren Hauptvertreter zählt.

Keine Handschrift hat so wechselnde Beurteilung erfahren wie D und sein Text. Einst fast ganz unbeachtet, wurde er besonders von Blass nach dem Vorgang von de Lagarde einseitig bevorzugt; auch Zahn, Nestle u. a. legen ihm hohe Bedeutung bei. Die reichhaltige Literatur, die diese Handschrift veranlaßt hat, s. bei Gregory, *Textkritik* I, S. 47f.; III, S. 1020f.; Nestle, a. a. O. S. 72f.; dazu J. H. Vogels, *Die Harmonistik im Evangelientext des Codex Cantabrigiensis.* TU XXXVI, 1. 1910; E. A. Loew, *The Codex Bezae*, in JThSt. XIV, 1912/13, p. 385—388.

An Unzialhandschriften des NT.s zählt Gregory (*Textkritik* I, S. 18—123; III, S. 1018 bis 1083 und S. 1371f. *Die griechischen Handschriften des NT.s*, 1908, S. 32—44) im ganzen 166, dazu in der Th. Ltztg., 1912, Sp. 477 noch 3, also zusammen 169. Fünf davon (ℵ A B C Ψ) enthielten das vollständige NT, nur eine (ℵ) enthält es heute noch, die andern sind Teile des NT.s. Evangelienhandschriften sind es 104; viele von ihnen sind mehr oder minder lückenhaft, manche bloße Bruchstücke, die oft nur wenige Verse umfassen. Vollständig sind die Evangelien außer in ℵ und B noch in K, M, S, U; nahezu vollständig in E, L, W, Δ, Θ, Ω (s. das Lesezeichen).

Die Papyri, die nach ihrer Schriftart zu den Majuskeln gehören, enthalten lediglich Bruchstücke von neutestamentlichem Text. Gregory (*Textkritik* III, S. 1084—1092; *Handschriften* S. 45—47) zählt 14 Nummern, wozu noch nach Th. Ltztg. a. a. O. 5 weitere kommen; 8 davon haben Evangelientexte; der Charakter des Textes ist im wesentlichen der von B und ℵ.

b) Die Minuskeln.

Aus der Verbindung der ein schnelleres Schreiben gestattenden Kursivschrift mit der Majuskel entwickelte sich die Minuskelschrift. Sie tritt für biblische Handschriften zuerst im 9. Jahrh. auf; die älteste datierte Minuskel (461) ist vom 7. Mai 835; im 10. erscheint die Minuskelschrift immer häufiger, um zuletzt die Unzialschrift ganz zu verdrängen. Minuskeln gibt es für das NT. mehrere Tausende. Die Liste von Gregory (*Handschriften* S. 18ff., S. 363f.; *Textkritik* III, S. 1093—1210, 1373f.) weist 2318 Nummern auf, nach der Th. Ltztg. (s.o.) zählte Gregory 2352. Von den rund 160 δ-Codices von Sodens (s. u.) umfassen etwa 25 das ganze NT., die andern sind lückenhaft. Die Zahl der Minuskeln mit nur Evangelientexten beträgt etwa 1200.

Die Minuskeln bedeuten das NT. vor der Zeit des Buchdrucks. Ihr Zeugenwert steht in umgekehrtem Verhältnis zu ihrer Masse, da die meisten, wie oben erwähnt, den späteren antiochenisch-byzantinischen (K^{r}-)Text wiederholen. Aber es gibt auch solche, die große Beachtung verdienen, weil sie auf einer älteren guten Vorlage beruhen. Die Aufgabe ist, die Minuskeln auf ihre gegenseitigen Beziehungen und Verwandtschaft zu untersuchen, auf einen gemeinsamen Archetypus zurückzuführen und so den Strom der Überlieferung möglichst weit bis zur Quelle zurückzuverfolgen. Auch hier ist die Textkritik bereits zu bemerkenswerten Ergebnissen gelangt und hat mehrere Gruppen festgestellt, die wieder unter sich oder mit einzelnen oder Gruppen der Unzialhandschriften näher zusammenhängen.

Zuerst hat W. H. Ferrar nachgewiesen, daß die Minuskeln 13 69 124 346 Abschriften derselben Vorlage sind; seine Arbeit ist nach seinem Tode veröffentlicht worden von F. K. Abbott, *A collation of four important mss of the Gospels.* 1877. Die Ferrargruppe ist durch die Forschungen von J. P. P. Martin, J. R. Harris, C. R. Gregory, H. von Soden u. a. erweitert worden. Es gehören nach von Soden zu dieser mit I^{ι} bezeichneten Gruppe 12 Handschriften, wozu als 13. auch die von ihm zu der Gruppe I^{σ} gerechnete Minuskel 713 (ε 351) zu zählen sein dürfte. Charakteristische Kennzeichen dieser Gruppe sind: es fehlt Mt 16 2—3 (außer in 346), Luk 22 43 44 steht hinter Mt 26 39 (826 liest es gar nicht), die Perikope von der Ehebrecherin Joh 7 53—8 11 folgt auf Luk 21 38. Einige bieten auch zu Mt 1 16 die altlateinische Lesart, die bis jetzt nur von einer Unzialhandschrift (Θ) unterstützt wird.

Eine weitere Gruppe, verwandt mit der eben genannten, ist die von den Minuskeln 1 118 131 209 gebildete, über die eine gründliche Monographie von K. Lake vorliegt unter dem Titel: *Codex 1 of the*

Gospels and its allies. Texts and studies VII 3, 1902. Zu ihr gehören auch, nach VON SODEN und A. SCHMIDTKE (*Neue Fragmente und Untersuchungen zu den judenchristlichen Evangelien*, in TU XXXVII, 1, S. 20 Anm. 3), als die beiden besten und ältesten Zeugen die Minuskeln 1582 (ε 183) und 2193 (ε 1131), desgleichen 22 (ε 288). Ein starker Rest sogenannter „westlicher" Lesarten kennzeichnet diese Handschriftenfamilie (I^{η} bei VON SODEN).

Im Zusammenhang mit beiden stehen wieder die Minuskeln 28 565 700 u. a., unter denen 565 die Führung hat. Die genannten Handschriften bieten wohl einen alten palästinischen Lokaltext (vgl. dazu BOUSSET, in Th. R. VI 1903, S. 476). Nach H. VON SODEN bilden diese Zeugen mit D, Θ, W zusammen die Gruppe I^{α}, die die I-Rezension mit am reinsten bewahrt hat (s. S. XI).

Wertvolle Zeugen unter den Minuskeln sind auch die gleichfalls zu der I-Rezension gehörigen Minuskeln 157 (ε 207) und 1071 (ε 1279), die wieder unter sich und mit den genannten Gruppen verwandt sind. A. SCHMIDTKE (a. a. O. S. 1ff.) führt den Nachweis, daß eine Reihe von Handschriften und Handschriftengruppen dieser Rezension Abschriften einer Ausgabe sind, die im 4./5. Jahrh. in Palästina hergestellt worden ist nach auf dem „heiligen Berg" in Jerusalem aufbewahrten Exemplaren, die er darum Z (Zion)-Rezension nennt.

Dagegen sind bedeutende Vertreter der Hesychius-Rezension, also des ägyptischen Textes, die Minuskel 33, die „Königin unter den kursiv geschriebenen Handschriften", wie EICHHORN sie nannte, die Pariser Handschrift 579 (für Mk und Lk), ferner 892 und 1241 (s. o. S. XI). Ihre Entstehung verdanken diese Minuskeln nach VON SODEN „antiquarischen oder Pietätsinteressen, die den altertümlichen Text eines zugrunde gehenden, uralten, an die Entstehungsstätten dieser Minuskeln im Laufe der Zeit verschleppten Codex für deren Bibliothek retten wollten". (*Gr. NT.*, Handausg., S. XVIf.)

c) *Die Lesebücher.*

Die Lesebücher oder Lektionarien enthalten nicht einen fortlaufenden Text, sondern einzelne Lesestücke, Perikopen, die zur Vorlesung im Gottesdienst dienten. Da die kirchliche Sitte konservativ ist, so findet sich in vielen Lesebüchern noch die Großschrift verwandt in einer Zeit, wo sonst die Minuskel herrschte; auch bieten selbst jüngere oft ältere Texte; als amtliche Schriftstücke, deren Heimat leicht festzustellen ist, sind sie meist zuverlässige Zeugen für den in der betreffenden Kirchenprovinz herrschenden Text. Die Liste von GREGORY (*Textkritik*, S. 343—478; S. 1219—1292; S. 1374) zählt 1561 Nummern.

Bezeichnung der Handschriften.

Auf JOH. WETTSTEIN (1693—1754) geht der Gebrauch zurück, die Unzialen mit großen Buchstaben, die Minuskeln mit arabischen Ziffern zu bezeichnen. Jene wurden zunächst mit lateinischen (A, B, C usw.) Buchstaben benannt; als diese nicht mehr ausreichten, nahm man die von den lateinischen abweichenden griechischen Buchstaben (*Γ*, *Δ*, *Θ* usw.) zu Hilfe und schließlich noch die hebräischen. Als erster bezeichnete TISCHENDORF die von ihm auf dem Sinai entdeckte Handschrift mit ℵ, um sie damit (freilich irrigerweise) als älteste wie als wichtigste zu charakterisieren. Auf WETTSTEIN geht auch der andre Gebrauch zurück, für jeden der vier Teile des NT.s (Evangelium = e, Apostelgeschichte und katholische Briefe = a, Paulusbriefe = p, Offenbarung = r) eine neue Liste zu beginnen.

Das führte zu großen Mißständen: derselbe Buchstabe, die gleiche Zahl gilt einer ganz andern Handschrift, je nach ihrem Inhalt; so ist B für Evangelien, Apostelgeschichte und Briefe der bekannte, ungemein wertvolle Zeuge, für Offenbarung bezeichnet der gleiche Buchstabe eine ziemlich minderwertige Handschrift. 33e ist eine ganz andre Handschrift als 33a oder 33p. Andrerseits führt die gleiche Handschrift in den vier Abteilungen verschiedene Nummern. Die eben genannte Evangelienhandschrift 33, eine unserer besten Minuskeln, trägt für Apostelgeschichte die Nr. 13, für Paulusbriefe Nr. 17; oder 38e = 19a = 377 p; 69e = 31a = 37p = 14r usw. Ein weiteres kam hinzu: als die Handschriften sich mehrten, wandten die Textkritiker verschiedene Zahlen an; so gehen von Nr. 470 ab GREGORY und SCRIVENER auseinander, WESTCOTT-HORT haben wieder eigene Nummern eingeführt.

Es fehlt nun nicht an Versuchen, diesen Übelständen abzuhelfen und eine einheitliche Bezeichnung zu schaffen. Den radikalsten Bruch mit dem bisherigen System bedeutet der Vorgang VON SODENS (vgl. über das Prinzip seiner Bezeichnung „*Die Schriften des N T.s* usw." S. 37f.). Er schaltet zunächst die für die Textkritik nebensächliche Frage aus, ob Majuskel-, ob Minuskelcodex; die Numerierung soll erkennen lassen, aus welchem Jahrhundert die Handschrift stammt, ob sie das ganze NT. (*διαθήκη*, *δ*-codices) mit oder ohne Apokalypse enthält oder nur Teile davon (Evangelien: *ε*-codices, Apostolos: *α*-codices), ob es sich um ein kirchliches Lesebuch oder um ein Kommentarwerk mit oder ohne vollständigen Text und um welchen Kommentar es sich handelt. Auch ist das System so eingerichtet, daß jede neu entdeckte Handschrift sofort eingesetzt werden kann. Das alles ist sehr fein ausgedacht und geistvoll ausgeführt, aber so kompliziert und verwirrend, daß die Neigung, zu dieser neuen Art überzugehen, anscheinend sehr gering ist. Vgl. die Einwendungen bei GREGORY, *Handschriften*, S. 3—5 und NESTLE, a. a. O. S. 57f., während dagegen z. B. JACQUIER (a. a. O. S. 74f.) meint, daß diese auf den ersten Blick „ziemlich komplizierte", aber in Wirklichkeit „vereinfachte" Bezeichnung dazu berufen scheint, die bisher gebrauchten zu verdrängen.

Einen andern Vorschlag macht C. R. GREGORY in seinem schon genannten Buch, *Die griechischen Handschriften* usw., nachdem er sich zuvor der Zustimmung einer ganzen Reihe bedeutender Fachmänner des In- und Auslandes versichert hat. GREGORY knüpft verständigerweise an das Gegebene an, um es sinngemäß weiterzubilden. Für die Großschriften werden möglichst die bisherigen Sigla beibehalten, das hebräische Alphabet ausgeschlossen, mit Ausnahme des Buchstabens א; für die freigewordenen und neu hinzukommenden Großschriften werden arabische Zahlen mit vorgesetzter **0** und in stärkerem Druck gebraucht, die auch neben den Buchstaben verwandt werden; so ist B = **03**. Die Liste der Minuskeln ist ebenfalls einheitlich gestaltet; Grundsatz ist: für jede Handschrift nur ein Zeichen, jedes Zeichen nur für eine Handschrift; ein zugesetztes e, a, p, r oder eapr, eap, ap gibt den Inhalt der Handschrift an; eine Ausnahme bilden die Buchstaben D, E, F, G, K, L, P, die für 2, und H, der sogar für 3 Handschriften gilt (H^e, H^a, H^p). Diese Notierung GREGORYS ist in der Synopse angewandt; auch VOGELS und A. SOUTER sind in ihren Ausgaben des NT.s dazu übergegangen, und BOUSSET (Th. Rundschau, 17, S. 205) möchte beinahe wünschen, daß die komplizierten Bezeichnungen VON SODENS vor der neuen Liste GREGORYS verschwänden.

Manche Handschriften weisen Korrekturen, Überschreibungen und Rasuren auf oder enthalten Randbemerkungen. Die Urschrift wird dann mit * bezeichnet (א* usw.), die Korrekturen mit —^{2} oder —$^{a\ b\ c\ ca}$ (Korrekturen von 1., 2., 3. Hand); Randbemerkungen mit —^{mg} (131^{mg}, 274^{mg}).

Liste der im Apparat vorkommenden Handschriften.

a) Die Unzialen. Die Liste gibt zuerst den Buchstaben, soweit die Handschrift bei GREGORY noch einen solchen hat, dann dessen Nummer; hierauf die Nummer bei VON SODEN, eventuell die frühere Bezeichnung, außerdem womöglich den Namen, Aufbewahrungsort, das Jahrhundert der Entstehung (durch römische Zahl bezeichnet), Angaben über Inhalt und sonst Bemerkenswertes, gewöhnlich auch über die Rezension oder Untergruppe, zu der VON SODEN die Hs zählt. Näheres s. bei GREGORY, *Textkritik* I S. 18—96. III S. 1017—1083, 1363—1375; NESTLE, a. a. O. S. 61—68; JACQUIER, a. a. O. S. 76—106.

א (**01**, δ 2), Sinaiticus; Petersburg, Kais. Bibl.; IV (V ?); enthält das AT. fast ganz, das NT. vollständig mit Barnabas und Past. Hermae. 1844 von TISCHENDORF im Katharinenkloster auf dem Sinai entdeckt, zuerst verwertet, aber auch überschätzt. Verschiedene (7) Korrektoren (a, b, c = ca, cb, cc, cc*, e). Neueste Faksimileausgabe von K. LAKE 1911; mit B der Hauptvertreter der H-Rezension.

A (**02**, δ 4), Alexandrinus; London, brit. Mus.; V; AT., NT. von Mt 25 6 ab und Klemensbriefe; aus Ägypten. 1098 dem Patriarchen von Alexandrien geschenkt; 1628 schenkte sie Cyrillus Lukaris, Patriarch von Konstantinopel, früher von Alexandria, dem König Karl I. von England. Text besonders in Evgg weniger gut, gehört nach VON SODEN zur Gruppe $I^{\varkappa a}$. Faksimileausgabe von KENYON 1909.

B (**03**, δ 1) Vaticanus; Rom, Vatikan. Bibl.; IV; AT. (es fehlen am Anfang 31 Blätter bis Gen 46 28, im Psalter 20, Ps 105 27—137 6), NT. bis Hebr 9 14. Die älteste Hs; 2 Korrektoren; viele Schreibfehler; der wichtigste Zeuge der H-Rezension. Phototypische Faksimileausgabe, durch die Vatik. Bibl. veranstaltet, 1904.

C (**04**, δ 3), Ephraemkodex; Paris, bibl. nat.; V; Palimpsest; A und NT., nur lückenhaft erhalten. Wahrscheinlich in Ägypten geschrieben, zu H gehörig. 1. Korrektor (C^a) aus dem 6., 2. aus dem 9. Jahrh.; im 12. Jahrh. mit einer griechischen Übersetzung von 38 Abhandlungen des syrischen Kirchenlehrers Ephraem († 373) beschrieben.

D (**05**, δ 5), Bezae Cantabrigiensis; Cambridge, Univ.-Bibl.; VI (V ?); griechisch-lateinisch (das griechische links). — Manche Lücken, z. T. im 9. Jahrh. ergänzt. Viele Korrektoren. Die Hs war im 16. Jahrh. im Besitz von Th. Beza; dieser schenkte sie 1581 der Universität Cambridge. Herausgegeben von A. SCRIVENER 1864; Faksimileausgabe durch die Universitätspresse von Cambridge 1899, 2 Bde. Genaue Kollation der vom Text von TISCHENDORF-GEBHARDT abweichenden Laa bei NESTLE, *Ni Ti graeci Supplementum*, 1896. $D^{gr(accus)}$ deutet an, daß der lat. Text (d, S. XXIII) anders liest.

E (**07**, ε 55) Basileensis, Basel; (VII) VIII; eine der besten Hss der zweiten Klasse, gehört nach VON SODEN zu K ', bzw. K^i; viele liturgische Anmerkungen. 1431 vom Kardinal Johannes de Ragusio nach Basel gebracht.

F (**09**, ε 86), Boreelianus; Utrecht; IX; wahrscheinlich im Abendland (Südgallien, Italien, Schweiz) geschrieben. Sehr lückenhaft; von Wettstein, der den Codex 1730 kollationierte, noch vollständiger gesehen. F^w die von Wettstein bezeugten Laa; mit E, G, H die Untergruppe K^i bildend.

G (**011**, ε 87), Seidelianus I; London, brit. Mus., ein halbes Blatt in Cambridge, Trinity College; (IX) X; Lücken; s. zu F.

H (**013**, ε 88), Seidelianus II; Hamburg, Stadtbibl., 1 Blatt in Cambridge, Trin. Coll.; (IX) X; Lücken; s. zu F.

K (**017**, ε 71), Cyprius s. Colbertinus; Paris, bibl. nat.; IX; 1673 aus Cypern für Colbert gekauft; vollständige Evg-hs; Text verwandt mit dem von *Π* und M. (cf. BOUSSET, *Die Gruppe* K*Π* (M) *in den Evangelien*, in TU XI 4, 1894); von VON SODEN zu $I^{\varkappa a}$ gerechnet mit A, *Π*, Y.

L (**019**, ε 56), Regius oder Parisiensis; Paris, bibl. nat.; VIII; fast vollständig; viele Korrekturen, Randbemerkungen; Text stimmt vielfach mit B, gehört zur H-Rezension. Doppelter Mk-schluß.
M (**021**, ε 72), Campianus; Paris, bibl. nat.; IX; von Abbé François de Camps 1706 an Ludwig XIV. geschenkt; s. zu K; die Evgg sind vollständig; eine der ältesten Hss mit der Perikope von der Ehebrecherin Joh 7 53—8 11; Texttyp I φ^r.
N (**022**, ε 19), Purpureus; 227 Blätter; die Hauptmasse (182 Blätter) erst 1883 entdeckt, 1896 angekauft für die Petersburger Kais. Bibl.; die andern Teile in Patmos (33 Bl.); Rom, Vatikan (6 Bl.); London, brit. Mus. (4 Bl.) und Wien. Kais. Bibl. (2 Bl.); VI; Silberschrift auf Purpur, die Namen Gottes und Christi golden. Viele gute Laa, auch Korrekturen; bildet mit *O*, *Σ*, *Φ* die Gruppe I$^{\pi}$.
O (**023**, ε 21, früher ה), Sinopensis, Paris; Nat. Suppl. Gr., 1 Blatt in Mariupolis am Asowschen Meer; VI; nur Bruchstücke aus Mt enthaltend. Purpurpergament mit Goldschrift und Bildern. Der Text dem von N und besonders *Σ* ähnlich; s. zu N.
P (**024**, ε 33) u. Q (**026**, ε 4); Palimpseste in Wolfenbüttel; VI u. V; Bruchstücke; I-Text.
R (**027**, ε 22), Nitriensis; London, brit. Mus.; VI; Palimpsest; Bruchstücke aus Lk; in einem Kloster der nitrischen Wüste gefunden, seit 1847 in London. I-Text.
S (**028**, ε 1027); Rom, Vatikan; eine der ältesten genau datierten, vom 1. März 949. Korrekturen und Randbemerkungen; gehört zur Gruppe K^1 (mit V u. *Ω*).
T (**029**, ε 5, früher T^a), Borgianus; Rom, Coll. de prop. fide; V; 20 Blätter aus Lk 22 20—23 20 und Stücke aus Joh 6—8. Mit der sahidischen Übersetzung links. Aus Ägypten; H-Text.
U (**030**, ε 90), Nanianus; Venedig, Bibl. Marciana; IX od. X; vollständige Evg-hs; Bilder, Goldverzierung; Textgruppe I$^{\varphi}$.
V (**031**, ε 75); Moskau, früher auf dem Athos; IX; Lücken in Mt u. Joh; s. zu S.
W (**032**, ε 014); Detroit, Michigan, im Besitz von Ch. L. Freer; V; enthält zu Mk 16 14 einen längeren Zusatz (das Freer-Logion); herausgegeben und bearbeitet von H. A. Sanders, *The Washington manuscript of the four Gospels*, in University of Michigan Studies. Human., Ser. IX. 1912; Faksimileausgabe von demselben, ebenfalls 1912; s. auch C. R. Gregory, *Das Freer-Logion. Versuche u. Entwürfe* 1. 1908; Text für Mt K^1*), für Mk I$^{\alpha}$, für Lk H.
X (**033**, *A*^{3}); München, Univ.-Bibl.; X; unvollständig, mit einem Kommentar in Minuskelschrift; I-Text.
Y (**034**, ε 073, früher ר); London, in der Bibliothek von J. B. Braithwaite; IX; Evgg mit wenig Lücken. Eine Kollation in Gregory, *Textkritik*, S. 1028—1037; s. zu K.
Z (**035**, ε 26), Dublinensis; Dublin, Trin. Coll.; V/VI; Palimpsest; 295 Verse aus Mt enthaltend, lückenhaft; gehört zur Rezension des Hesychius (B ℵ - Text; s. o. S. XI). Die obere Schrift aus dem 11. Jahrh.
Γ (**036**, ε 70); Oxford und Petersburg; IX/X; Mt und Mk lückenhaft, Lk und Joh vollständig; manche Sonderlesarten; von Soden zählt ihn zu den Vertretern der I-Rezension, die keinem besonderen Typ angehören.
Δ (**037**, ε 76), Sangallensis; St. Gallen; IX/X; griechisch-lateinisch, das lateinische (= δ) zwischen den Zeilen; der Text stimmt mit dem von CL, besonders in Mk, also H-Typ.
Θ (**038**, ε 050, früher 1360); in Tiflis (seit 1. Sept. 1911); früher in einem Kloster Koridethi, im Grenzland zwischen Grusien und Byzanz; VII—IX; die Evgg fast vollständig, nur in Mt 1 4 und 5 Lücken. Der Text enthält nach D am meisten „westliche" Bestandteile (s. o. S. XIf), Textform I$^{\alpha}$. Bearbeitet und herausgegeben von G. Beermann und C. R. Gregory, *Die Koridethi-Evangelien Θ* **038**, 1913. Die Geschichte der Hs, die wie ein Roman anmutet, dort S. 498—591.
Λ (**039**, ε 77); Oxford; IX/X; Lk und Joh; eigentümliche Laa; bildet den 2. Teil der Minuskelhs 566; von Soden: I^r.
Ξ (**040**, *A*^{1}), Zacynthius; London, brit. u. ausl. Bibelges.; VIII; Palimpsest; Stücke aus Lk; die älteste Hs mit einer Katene (aus Orig., Chrys., Cyrill u. a.); dem Text nach ein Vertreter der H-Rezension.
Π (**041**, ε 73); Petersburg, Kais. Bibl.; IX; Evgg mit Lücken; s. zu K.
Σ (**042**, ε 18), Rossanensis; Rossano; VI; Prachtcodex; Purpur mit Silberschrift, die ersten 3 Zeilen jedes Evgs golden. Text am nächsten mit N verwandt; enthält Mt und Mk, es fehlt nur Mk 16 14 bis 20. Die älteste Hs mit Miniaturen (noch 8 vorhanden, überhaupt die ältesten, die evang. Gegenstände darstellen).
Φ (**043**, ε 17), Beratinus; Berat (Albanien); VI; wie *Σ* Purpurpergament mit Silberschrift; enthält Mt und Mk mit Lücken; hat Mt 20 28 den langen Zusatz wie D; s. zu N.
Ψ (**044**, δ 6); Athos; VIII/IX; enthält fast das ganze NT., es fehlt jedoch Mt, Mk 1 1—9 4 und Apk; Lücke in Hebr. — Nach Mk 16 8 der doppelte Schluß wie bei L, **099** und **0112**; H-Typ.
Ω (**045**, ε 61); Athos; VIII; die Evgg vollständig, nur Lk 1 15—28 fehlt. Bilder. Mit E der beste Vertreter der *Κοινή*, zur Gruppe K^1 gehörend; s. zu S.

*) Obwohl von Soden W als die älteste Handschrift mit ziemlich reinem K-Text bezeichnet und zur Klasse K^1 zählt, hat er ihn doch grundsätzlich in seinem Apparat für Mt ignoriert. Das eine Mal, wo er ihn doch anführt (zu Mt 15 14), als Zeuge für Auslassung von *τυφλῶν* und die Wortstellung *πεσοῦνται εἰς βόθυνον*, führt er ihn falsch an: W liest *τυφλῶν* und *εἰς βόθ. ἐμπεσοῦνται*. Außerdem zitiert ihn von Soden hier merkwürdigerweise als H-codex!

047 (ε 95, früher ב^{e}); Athos; IX (X); die Evgg mit Lücken in Mt 2. 3, Mk 5. 6 und Joh 18—21; I-Typ.
059 (ε 09, früher T^{u}); Wien, Kais. Bibl.; IV; Bruchstück aus Mk 15 29—38. Text s. bei GREGORY, *Textkritik* I, S. 73f.; H-Typ.
063 (ε 64); Moskau; IX/X. Fragmente aus Lk 17—19. 22f. Abgedruckt bei GREGORY, *Textkritik*, S. 1049—1060.
064 (ε 10); Kiew; VI; Mt 27 7—30. Text s. bei GREGORY, *Textkritik* III, S. 1364—1367; I-Text.
067 (ε 2, früher I^{3}); Petersburg, Kais. Bibl.; V; Bruchstücke aus Mt 14. 24. 25, Mk 9. 14.
070 (ε 6, früher T^{woi}); Oxford, Clar. Press; V; Lk 12 15—13 32 und Joh 8 33—42. Aus Ägypten; H-Text.
074 (ε 8, früher ד^{10}); Sinai; V; Bruchstücke aus Mt 25. 26. 28, Mk 1. 4. 5; I-Typ.
078 (ε 15, früher I^{1}); Petersburg, Kais. Bibl.; VI; Palimpsest; Bruchstücke aus Mt 17. 18. 19, Lk 18, Joh 4. 5. 20.
079 (ε 16, früher I^{7}); Petersburg, Kais. Bibl.; VI; Bruchstücke aus Lk 7. 24; I-Typ.
084 (ε 24, früher T^{b}); Petersburg, Kais. Bibl.; VI; Bruchstücke aus Mt 14. 15. Aus Ägypten; H-Text.
085 (ε 25, früher T^{h}); Petersburg; VI (VII?); Bruchstück aus Mt 20. 22; in einem koptischen Kloster geschrieben. Kollation bei GREGORY, *Textkritik* III, S. 1062; H-Text.
089 (ε 28, früher Θ^{c}); Petersburg, Kais. Bibl.; VI; enthält Mt 26 2—4. 7—9.
090 (ε 29, früher Θ^{f}); Petersburg, Kais. Bibl.; VI; Bruchstücke aus Mt 26. 27. Mk 1—2; I-Text.
099 (ε 47, früher T^{l}); Paris, Nat. kopt.; VII (VIII?); Mk 16 6—18; hat den kürzeren Mk-schluß vor dem längeren; s. zu Mk 16 9. Ägyptisch; H-Text.
0112 (ε 46, früher ד^{12}); Sinai, Katharinenkloster; VII; Bruchstück aus Mk 14—16. Doppelter Mk-schluß; H-Typ.
0113 (ε 50, früher T^{m}); Paris, Nat. kopt.; VIII; griechisch-koptisch. Bruchstücke aus Lk 21. 22, Joh 1. 3; H-Typ.
0116 (ε 58, früher W^{b}); Neapel; VIII (IX?); Bruchstücke aus Mt 9. 20—21. 26—27, Mk 13—14, Luk 3—4.
0124 (ε 78, früher T^{i}); Paris, Nat. kopt.; IX; Stücke aus Lk 3. 10. 11. 22. 23—24, Joh 5. 8. 11. 12—13. In Ägypten geschrieben. H-Text.
0131 (ε 81, früher W^{d}); Cambridge, Trin. Coll.; IX; Bruchstücke aus Mk 7—9; I-Typ.
0138 (—, früher ל^{a}); Athos; IX; Mt 21 24—24 15; Kollation bei GREGORY, *Textkritik* III, S. 1080.
0139 (ε 1002, früher T^{k}), Paris, Nat. kopt.; X (XI?); Bruchstücke aus Lk 6. 18—19. 21. 24; H-Typ.

Papyri: $\mathfrak{P}^{1}$ (ε 01, früher T^{s}); Philadelphia; III/IV; Mt 1 1—9. 12. 13. 14—20; H-Text.
$\mathfrak{P}^{3}$ (früher l 348); Wien; VI; Lk 7 36—45. 10 38—42.
$\mathfrak{P}^{4}$ (ε 34, früher l 943), Wien; IV; Lk 1 74—80. 5 30—6 4; H-Text.

b) Die Minuskeln. Es ist nicht möglich, auch nur die in der Synopse speziell angeführten Minuskeln einzeln zu charakterisieren; das Nötige findet sich bei GREGORY I, S. 127ff., III, S. 1093ff.; NESTLE, S. 94ff. Die lateinischen Buchstaben nach der Nummer geben den Inhalt an: e = Evangelien, a = Apostolos (Apostelgeschichte und katholische Briefe), p = Paulusbriefe, r = revelatio, die Apokalypse. Nummern ohne Zusatz sind Evangelienhandschriften. In Klammer kommt die Nummer VON SODENS, der Aufbewahrungsort, das Jahrhundert der Niederschrift (nach GREGORY, *Textkritik*).

1^{eap} (δ 254; Basel, XII).	131^{eap} (δ 467; Rom, XIV/XV).	1582 (ε 183; Athos, X).
118 (ε 346; Oxford, XIII).	209^{eapr} (δ 457; Venedig, XIV/XV).	2193 (ε 1131; Athos, XI).
	22 (ε 288; Paris, XII).	

Ferrargruppe:.

13 (ε 368; Paris, XIII).	346 (ε 226; Mailand, XII).	826 (ε 218; Grottaferrata, XII).
69^{eapr} (δ 505; Leicester, XV).	543 (ε 257; London, XII).	828 (ε 219; Grottaferrata, XII).
124 (ε 1211; Wien, XII).	713er (ε 351; Wisbech, XIII).	872 (ε 203; Rom, XII).
	788 (ε 1033; Athen, XI).	983 (ε 3017; Athos, XII).

28 (ε 168; Paris, XI).	565 (ε 93; Petersburg, IX/X).	1071 (ε 1279; Athos, XII).
	700 (ε 133; London, XI).	

157 (ε 207; Rom, geschrieben für Johannes II. Porphyrogenitus 1118—1148; viele alte Lesarten).

33^{eap} (δ 48; Paris, IX/X).	579 (ε 376; Paris, XIII).	1241^{eap} (δ 371; Sinai, XII/XIII).
	892 (ε 1016; London, X).	

4 (ε 371; Paris, XIII).	566 (ε 77; Petersburg; IX/X; der 1. Teil von Λ).	899 (ε 175; Upsala, XI).
273 (ε 370; Paris, XII).		1424^{eapr} (δ 30; Kosinitza, X).

2 (ε 1214; Basel, XII).
6^{eap} (δ 356; Paris, XIII).
10 (ε 372; Paris, XIII).
12 (A^{137}; Paris, XI).
15 (ε 283; Paris, XII).
16 (ε 449; Paris, XIV).
17 (ε 525; Paris, XV, griech.-lat.).
21 (ε 286; Paris, XII).
27 (ε 1023; Paris, X).
29 (ε 1022; Paris, X).
38^{eap} (δ 355; Paris, XIII).
40 (A^{155}; Paris, XI/XII).
45 (ε 442; Oxford, XIV).
46 (ε 1285; Oxford, XII).
48 (A^{232}; Oxford, XII/XIII).
49 (ε 155; Oxford, XI).
50 (A^{152}; Oxford, XII).
56 (ε 517; Oxford, XV).
57^{eap} (δ 255; Oxford, XII).
58 (ε 518; Oxford, XV).
59 (ε 272; Cambridge, XII).
61^{eapr} (δ 603; Dublin, XVI).
63 (A^{118}; Dublin, X/XI).
64 (ε 1287; England, privat, XII/XIII).
65 (ε 135; London, XI).
68 (ε 269; Oxford, XI).
71 (ε 253; London, XI).
74 (ε 321; Oxford, XIII).
76^{eap} (δ 298; Wien, XII/XIII).
79 (ε 529; Leiden, XV).
86 (ε 1030; Preßburg, X).
90^{eap} (δ 652; Amsterdam, XVI).
106 (ε 1380; Kiew, X ?).
108 (A^{144}; Wien, XI).
113 (ε 134; London, XI ? XIII ?).
114 (ε 1018; London [X ?], XI).
115 (ε 1096; London, X/XI).
116 (ε 249; London, XII).
121 (ε 366; Paris, 1284).
122^{eap} (δ 258; Leiden, XII).
126 (ε 185; Wolfenbüttel, XI/XII).
127 (A^{124}; Rom, XI).
129 (A^{200}; Rom, XII).
130 (ε 596; Rom, XV od. XVI, griech.-lat.).
142^{eap} (δ 151; Rom, XI).
162 (ε 214; Rom, 1153).
174 (ε 109; Rom, 1052).
179 (ε 211; Rom, XII).
182 (ε 409; Florenz, XIV).
198 (ε 311; Florenz, XIII).
213 (ε 129; Venedig, XI/XII).
219 (ε 385; Wien, XIII).
220 (ε 457; Wien, XIV).
225 (ε 1210; Wien, 1192).
229 (ε 1206; Eskorial, 1140).
230 (ε 173; Eskorial, XI).
234^{eap} (δ 365; Kopenhagen, 1278).
235 (ε 456; Kopenhagen, 1314).
236 (ε 358; London, XI ?).
238 (A^{145}; Moskau und Dresden, X/XI).
239 (A^{147}; Moskau, XI).
240 ($Z^{\varepsilon 21}$; Moskau, XII).
241^{eapr} (δ 507; Dresden, XI ?).
242^{eapr} (δ 206; Moskau, XII).
243 ($\Theta^{\varepsilon 304}$; Moskau, Kommentarwerk, XIII/XIV).
244 ($Z^{\varepsilon 20}$; Moskau, Kommentarwerk, XII).
245 (ε 1226; Moskau, 1199).
248 (ε 395; Moskau, 1275).
251 (ε 192; Moskau, XI).
253 (A^{123}; Moskau, X/XI).
258 (ε 388; Dresden, XIII).
259 (A^{122}; Moskau, X/XI).
262 (ε 1020; Paris, X).
265 (ε 285; Paris, XII).
267 (ε 1289; Paris, XII/XIII).
270 (ε 291; Paris, XII).
271 (ε 169; Paris, XI).
274 (ε 1024; Paris, X; a. R. der kürzere Mk-schluß, Mt 16 2—3 fehlt).
280 (ε 294; Paris, XII).
282 (ε 280; Paris, 1176).
291 (ε 377; Paris, XIII).
299 (A^{21}; Paris, X/XI, mit Kommentar).
300 (A^{141}; Paris, X/XI).
330^{eap} (δ 259; Petersburg, XII).
348 (ε 227; Mailand, 1022).
349 (ε 413; Mailand, 1322).
372 (ε 600; Rom, XVI).
382 (ε 300; Rom, XIII).
399 (ε 94; Petersburg, IX/X).
406 (ε 130; Venedig, XI).
433 (ε 181; Berlin, XI).
435 (ε 1031; Leiden, X).
440^{eap} (δ 260; Cambridge, XII).
443 (ε 270; Cambridge, XII).
461 (ε 92; Petersburg ?, 835).
470 (ε 136; London, XI).
471 (ε 254; London, XII).
472 (ε 1386; London, XIII).
473 (ε 1390; London, XIII/XIV).
475 (ε 138; London, XI).
476 (ε 1126; London, XI).
477 (ε 350; Cambridge, XIII).
481 (ε 1017; London, X).
482 (ε 329; London, 1285).
485 (ε 247; London, XII).
489^{eap} (δ 459, Cambridge, XIV).
495 (ε 243; London, XII).
517^{eapr} (ε 167; Oxford, XI/XII).
544 (ε 337; London, XIII).
655 (ε 177; Berlin, XI).
659 (ε 1216; Berlin, XII).
660 (ε 178; Berlin, XI).
661 (ε 179; Berlin, XI).
677 (ε 353; Cheltenham, XIII).
692 (ε 1284; London, XII).
716 (ε 448; London, XIV).
726 (ε 384; Brüssel, XIII).
827 (ε 309; Grotta ferrata, XIII).
945^{eap} (δ 362; Athos XI/XII ?).
954 (ε 1454; Athos, XIV/XV).
955 (ε 557; Athos, XV).
990 (ε 1246; Athos, XIV ?).
999 (ε 1485; Athos, XIV).
1010 (ε 1266; Athos, XII).
1012 (ε 1132; Athos, XI).
1038 (ε 1493; Athos, XIV).
1047 (ε 1354; Athos, XII/XIII).
1093 (ε 1443; Athos, 1302).
1170 (ε 541; Patmos, XI ?).
1187 (ε 1083; Sinai, X).
1194 (ε 1094; Sinai, X/XI).
1207 (ε 1098; Sinai, X/XI).
1216 (ε 1043; Sinai, X).
1279 (ε 1178; London, XI/XII).
1293 (ε 190; Paris, X).
1295 (ε 96; Paris, IX).
1355 (ε 1246; Jerusalem, XII/XIII).
1365 (ε 381; Jerusalem, XIII).
1369 (A^{160}; Athen, XIII).
1375 (ε 1225; Moskau, X ?).
1391 (ε 1413; Athos, XIII/XIV).
1396 (ε 1416; Athos, XIV).
1402 (ε 1333; Athos, XII/XIII).
1515 (ε 1442; Athos, XIV).
1555 (ε 1341; Athos, XIII).
1573^{eap} (δ 398; Athos, XII/XIII).
1574 (ε 551; Athos, XIV ?).
1579 (ε 1349; Athos, XI ?).
1604 (ε 1353; Athos, XIII).
1675 (ε 1144; Athos, XIV ?).
1689 (ε 1054; Serres, 1200).
2145 (ε 1222; Petersburg, XII).

2. Die Übersetzungen.

Vgl. dazu den Art. „*Bibelübersetzungen*" in HRE³, Bd. 3, S. 1—177, von E. Nestle; Gregory, *Textkritik* II, S. 479—485, III, 1293; Nestle, *Einführung* S. 106—108; Jacquier, S. 287—295.

Den zweiten Hauptbestandteil eines textkritischen Apparats des NT.s und mithin auch einer Synopse, an Bedeutung dem ersten mindestens gleich-, in mancher Hinsicht sogar überzuordnen, und eine zweite Quelle für Gewinnung des ntl. Textes bilden die Über-

setzungen. Wertvoll sind sie, weil manche älter sind als unsere ältesten Unzialen; ihr Wert ist um so größer, je genauer die Übersetzer, den Geist ihrer eigenen Sprache verleugnend, den Wortlaut der Vorlage wiederzugeben sich bemühen. So ermöglichen die Übersetzungen nicht nur über Zusätze oder Auslassungen zu entscheiden, sondern oft auch darüber, welches griechische Wort, welche Wortstellung vorlag usw. Auch geben sie gute Anhaltspunkte zur Bestimmung der Heimat einer Lesart oder auch, wenn es gelingt, die Übersetzung genauer zu datieren, zur Bestimmung ihres Alters. Freilich bieten sie wieder neue Schwierigkeiten, zunächst sprachlicher Art, so besonders z. B. die syrischen, armenischen, ägyptischen u. a. Dann aber ist die kritische Arbeit, die der griechische Text erfordert, zuerst für die Übersetzung selbst zu erledigen, da wir keine einzige in der Urschrift haben, sondern alle lediglich aus Handschriften kennen.

A. Die syrischen Übersetzungen.

Vgl. darüber GREGORY II, S. 487—528; III, S. 1293—1304; NESTLE, S. 109—121; VON SODEN I, 2, S. 1536—1542, 1572—1594; JACQUIER, S. 208—246.

a) Die altsyrische Übersetzung. Diese kennen wir aus zwei, leider nicht vollständig erhaltenen Handschriften. Die jüngere davon, aus dem Anfang des 5. Jahrh., wurde 1842 in einem Kloster der nitrischen Wüste entdeckt, nach London gebracht und 1858 von WILLIAM CURETON herausgegeben, daher ihr Name: der Curetonische Syrer. Eine griechische Rückübersetzung von F. BÄTHGEN, *Evangelienfragmente. Der gr. Text des Curetonschen Syrers wiederhergestellt.* 1885. Die ältere Handschrift (der sinaitische Syrer) aus dem 4. Jahrh., ein Palimpsest, wurde erst 1892 von den Engländerinnen A. S. LEWIS und ihrer Schwester M. D. GIBSON in dem Katharinenkloster auf dem Sinai (wo sie auch jetzt noch ist) entdeckt, in Gemeinschaft mit R. L. BENSLY, J. R. HARRIS und F. C. BURKITT entziffert und erstmalig 1894 herausgegeben und der Textkritik zugänglich gemacht.

Die bedeutendsten Ausgaben der beiden Codices sind 1. F. C. BURKITT, *Evangelion Da-Mĕpharrĕshê.* 2 Bde. 1904 (Bd. I. Text der altsyrischen Übersetzung mit englischer Übertragung. Bd. II. Einleitung und textkritische Noten; vgl. JB XXIV, S. 116; Th. R. XI, 1908, S. 390—393). B. gibt den Text des Curetonianus, soweit er vorhanden ist; wo er fehlt, tritt dafür der des Syrus sinaiticus ein, während in der Regel nur dessen Abweichungen von Cur in dem Apparat vermerkt sind.

2. A. SMITH-LEWIS, *The old Syriac Gospels or Evangelion Da-Mĕpharrĕshê.* 1910. Hier bildet Sy^s die Grundlage, angemerkt sind die Varianten von Sy^c, in einem zweiten Apparat folgen „similia in aliis codicibus" (den Altlateinern und D besonders). Vgl. u. a. Th. Ltztg. 1912, Sp. 233—255 und H. J. VOGELS, *Methodisches zur Textkritik der Evangelien* in Bibl. Zschr. 11, 1913, S. 367—396. Deutsch herausgegeben und bearbeitet ist diese Handschrift von A. MERX, *Die 4 kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Text.* I 1897 (Übersetzung mit Nachwort, in dem u. a. die Geschichte der Auffindung der Hs gegeben wird); II 1. 1902 (der Kommentar zu Mt); II 2. 1905 (Kommentar zu Mk und Lk). Gegen die Überschätzung von Sy^s und die einseitige Bevorzugung dieser Handschrift für die Textgestaltung durch Merx vgl. W. BAUER, *Die Bedeutung der alten syrischen Evangelienübersetzung* in Zschr. f. wissensch. Theol. 54, 1912, S. 329—366; weitere Literatur bei GREGORY, *Textkritik*, S. 487. 1293.

Das Verhältnis beider Handschriften zueinander genau festzustellen, ist eine recht schwierige und bisher ungelöste Aufgabe. Liegen zwei verschiedene, voneinander unabhängige Übersetzungen vor? Welche ist die ältere? Sy^s, wie es in der ersten Zeit nach der Entdeckung dieser Handschrift fast als selbstverständlich angenommen wurde, oder Sy^c? Die Ansichten gehen mehr und mehr dahin: Sy^c stellt eine ältere Textstufe dar, ob es nun selbständige Übersetzungen sind oder nur Rezensionen derselben Übersetzung. Eine weitere Frage ist: Welche Einflüsse haben dann die Abweichungen der einen vor der andern veranlaßt? Die Hauptfrage aber ist: Wie verhält sich diese altsyrische Übersetzung zu Tatian und zu der später herrschend gewordenen syrischen Vulgata, der Peschitta?

Für das höhere Alter der in Sy^c vorliegenden Übersetzung bzw. Textform vgl. H. J. VOGELS, *Die altsyrischen Evangelien im Verhältnis zu Tatians Diatessaron.* Bibl. Studien XVI, 1911, H. 5; J. SCHÄFERS († 1916), in den das Tatian-Problem behandelnden Studien: 1. *Eine altsyrische, antimarkionitische Erklärung*

zu Parabeln des Herrn und zwei andere altsyrische Abhandlungen zu Texten des Evangeliums. 2. *Evangelienzitate in Ephraems des Syrers Kommentar zu den paulinischen Schriften*, 1917. M. J. LAGRANGE, *L'ancienne version syriaque des Evangiles.* Revue biblique XXIX, p. 321—352.

b) Tatians Diatessaron. Wir wissen aus EUSEBIUS, h. e. IV 29 6, daß der syrische Apologet und Gnostiker Tatian, ein Schüler Justins des Märtyrers, um 160 eine Evangelienharmonie (*Τὸ διὰ τεσσάρων*), herausgab; sie war bei den Syrern bis ins 5. Jahrh. in offiziellem kirchlichem Gebrauch. Wir kennen das Diatessaron nur aus einer arabischen Übersetzung aus dem 11. Jahrh., einem Kommentar von Ephraem († 373), von dem eine armenische Übersetzung aus dem 6. Jahrh. vorliegt, aus Zitaten des syrischen Schriftstellers Afraates (um 340) und späterer Gewährsmänner.

Ausgaben des Diatessaron: *Evangelii concordantis expositio facta a Sancto Ephraemo, doctore Syro, in latinum translata* a R. P. J. B. AUCHER, Mechitarista, cuius versionem emendavit, adnotationibus illustravit et edidit D. G. MOESINGER, 1876. TH. ZAHN, *Tatians Diatessaron*, in Forschungen zur Geschichte des ntl. Kanons. I. 1881, benützt jene Übersetzung und die Homilien und Kommentare des Afraates zur Rekonstruktion des Diatessaron. A. CIASCA, *Tatiani Evangeliorum Harmonia arabice nunc primum ex duplici codice edidit et translatione latina donavit.* 1888. Eine von E. PREUSCHEN in *Untersuchungen zum Diatessaron*, 1918, angekündigte Neuausgabe dieses Werkes ist durch seinen Tod (1920) leider verhindert worden.

Eine Menge von Problemen harren noch ihrer Lösung. Ist das Diatessaron ursprünglich syrisch geschrieben oder zuerst griechisch verfaßt und schon zu Lebzeiten Tatians, wohl durch ihn selbst, ins Lateinische und Syrische übersetzt worden? ZAHN tritt für ein ursprünglich syrisches Diatessaron ein; dagegen kann nach VON SODEN die griechische Urform „nicht mehr zweifelhaft" sein. H. J. VOGELS (s. o.) nimmt sogar ein griechisch-lateinisches Diatessaron als erste Form an; für ein griechisches Diatessaron sprechen sich auch aus DE BRUYNE, in Revue Bénédictine 1911, p. 107, und BURKITT, in *Evangelion Da-Mĕpharrĕshê,* II, 296. Nach LAGRANGE (s. o.) hat Tatian, was „mehr als wahrscheinlich" ist, nach griechischen Vorlagen gearbeitet, was ein „erstes griechisches Brouillon" voraussetzt, ob er nun selbst die Übersetzung ins Syrische veranstaltet oder nach einer vorhandenen gearbeitet hat. Ähnlich auch NAU in VIGOUROUX, *Dictionnaire de la Bible*, t. V, c. 1912: *Versions syriaques,* 1911; allerdings hat nach ihm Tatian bereits eine syrische Übersetzung bei seiner Rückkehr aus dem Westen vorgefunden. — Welches auch die Ursprache des Diatessaron sein mag, immerhin bleibt die Frage offen: Ist dessen syrische Sprachform die Urgestalt, in der das Evangelium zu den Syrern gekommen ist, oder gab es eine ältere Übersetzung? Und wenn letzteres zuträfe: Ist es dann die in Sy^{s} oder Sy^{c} bzw. in ihrem (gemeinsamen?) Archetyp vorliegende?. Darüber gehen die Meinungen noch auseinander, doch scheint sich schon das Ergebnis der Diskussion dieser Frage klar zu ergeben. Denn wenn noch A. HJELT, *Die altsyrische Evg.-Übers. und Tatians Diatessaron,* in „Forschungen zur Geschichte des ntl. Kanons" von TH. ZAHN VII 1, 1903, für die Priorität der Syra vetus eintreten und vermittelnd GRESSMANN (*Das syrische Tetraevangelium* in Th. R. VII, 1904, S. 443—452; *Studien zum syrischen Tetraevangelium: 2. Die Abfassungszeit der älteren syr. Überss.*, Zschr. f. ntl. Wissensch. VI, 1905, S. 135—152) urteilen konnte: die altsyrische Übersetzung geht zeitlich dem Diatessaron vor, aber die durch Sy^{s} und Sy^{c} repräsentierte Textgestalt ist jünger als dieses und von ihm beeinflußt, so neigt sich die Ansicht immer entschiedener dahin, daß die in Sy^{sc} vorliegende Übersetzung (bzw. Übersetzungen) jünger als Tatians Diatessaron und von diesem beeinflußt ist, wenn auch über das Maß dieses Einflusses noch kein abschließendes Urteil gefällt werden kann (s. auch BOUSSET in Th. R. XVII, S. 190). Jedenfalls drückt schon der Name „Evangelium Da-Mĕpharrĕshê" (d. i. der Getrennten), den Sy^{s} als Unter-, Sy^{c} als Überschrift führt, den Gegensatz zu einer bereits vorliegenden Evangelienharmonie aus. Wahrscheinlich ist die durch Sy^{sc} vertretene Sy^{vet} ein (mehr oder weniger privater?) Versuch, die Alleinherrschaft des Diatessaron zu brechen. Nach LAGRANGE (s. o.) ist sie außerhalb Syriens in Mönchsgemeinden syrischen Ursprungs entstanden, die mit ihrem Diatessaron im Rückstand gegen ihre Umgebung mit vier getrennten Evangelien waren. Das völlige Fehlen von Spuren einer kultisch-liturgischen Verwendung beweist jedenfalls, daß wir es hier mit keiner offiziell anerkannten kirchlichen Übersetzung zu tun haben.

Ein ganz gewaltiges Gewicht legt VON SODEN dem Tatianschen Diatessaron bei; danach wäre es die Größe, die überhaupt den griechischen Text wie die Übersetzungen, auch die altlateinische, ja sogar die älteren Kirchenväter bestimmend beeinflußt hätte und schuld wäre an aller Textverderbnis; auch die Syra vetus wäre nur eine Mischung des Urtypus (I-H-K) und Tatian. — Wenn nun auch der Einfluß Tatians auf die syrische Übersetzung der „Getrennten" wohl kaum mehr in Zweifel gezogen werden kann, wenn andrerseits H. J. VOGELS, *Die Harmonistik im Evangelientext des Cod. Cantabrigiensis* TU XXXVI, 1a, nachgewiesen hat, daß viele Texteigentümlichkeiten in D (und den Altlateinern) nur durch den Einfluß einer griechischen (oder lateinischen) Evangelienharmonie zu erklären sind (vgl. auch ders., *Beiträge zur Geschichte des Diatessaron im Abendland,* 1919), so ist damit freilich noch nicht bewiesen, daß diese wirklich das (ursprünglich griechische) Tatiansche Diatessaron gewesen ist. Auch ist kaum anzunehmen, daß etwa

Iustin oder gar Irenäus sich durch einen Text hätten beeinflussen lassen, den der „Ketzer" Tatian erst geschaffen hätte. Vgl. P. Feine, *Einleitung*, S. 211; Bousset, Th. R. XVII, S. 188—192, wo er seinen früher in Th. R. XI, S. 383 ff. vertretenen Standpunkt wesentlich modifiziert.

Nach Burkitt ist das Diatessaron um 173, die altsyrische Übersetzung um 200 entstanden; jedoch werden wir wahrscheinlich, besonders wenn wir einen Einfluß des Diatessarons auf Sy vet annehmen müssen, genötigt sein, diese später, etwa um die Mitte des 3. Jahrh. anzusetzen, ja nach Lagrange (l. c. p. 339) stammt sie höchstens aus dem 4. Jahrh. und stellt eine Annäherung des Diatessarontextes an den griechischen dar, deren Linie von Sy c über Sy s nach Peschitto hin verläuft. Was aber die Sy vet nicht erreicht hat (s. o.), ist dieser leider nur allzu gut, bis zur vollständigen Beseitigung des Diatessaron geglückt.

c) Die Peschitta (Peschitto) ist die eigentliche syrische Kirchenbibel, die sich, wie gesagt, an den griechischen Wortlaut viel enger anschließt als die Sy vet. Der Name bedeutet die „einfache", im Sinne von „ungefälscht" oder wohl „die gewöhnliche", und entspricht dem lateinischen „Vulgata". Sie galt einst als die „Königin unter den Übersetzungen". Burkitt hat den Beweis erbracht, daß die Pesch. ein Werk des Bischofs Rabbula von Edessa (411—435) und im Jahre 412 entstanden ist. Der Text nähert sich dem späteren, dem antiochenischen; er ist nach von Soden „der älteste Zeuge von K (= *Κοινή*, s. o. S. XI), verhältnismäßig seinen Text sehr rein darbietend . . . Was dort nicht K-Text ist, es ist wenig genug, das ist von den früheren syrischen Übersetzungen aus Pietät festgehalten worden." (*Gr. NT.*, Handausgabe, S. XIX.)

Von dieser Übersetzung gibt es eine große Zahl Handschriften; Gregory II, S. 508 ff.; III, S. 1298 ff. zählt deren 178 auf, davon etwa 10 noch aus dem 5., 30 aus dem 6. Jahrh. Die beste Ausgabe dieser syrischen Kirchenbibel von Ph. Edw. Pusey und G. H. Gwilliam, 1901, mit lateinischer Übersetzung und reichlichem Apparat. — Über die Bedeutung der Pesch. für die Textkritik vgl. G. H. Gwilliam, *The place of the Peshitto version in the Apparatus criticus of the greek NT.*, in Studia bibl. et eccles. V, 1903, S. 187—237.

d) Die philoxenisch-heraklensische Übersetzung. Da Pesch. nur drei katholische Briefe hat (1 Pe, 1 Joh, Jak), auch die Apk fehlt, so ließ 508 der monophysitische Bischof Philoxenus (Xenaja), 488—518 Bischof von Mabbug (Hierapolis), eine neue, viel wörtlichere Übersetzung mit den fehlenden Schriften durch den Chorepiscopus Polykarp herstellen; diese wiederum wurde 100 Jahre später (a. 616) durch Thomas von Heraklea (Charkel), Bischof von Hierapolis, der damals als Flüchtling in einem Kloster bei Alexandria lebte, aufs neue überarbeitet und dem griechischen Wortlaut noch mehr angenähert. Diese Bearbeitung ist durch ihre Randbemerkungen mit Varianten der von Thomas benützten Handschriften wertvoll; diese Handschriften weichen oft von der Masse unserer Griechen ab und gehen mit D (s. o.).

Im Jahre 1778 gab White aus Oxford die nach seiner Meinung philoxenische Übersetzung der Evangelien heraus unter dem Titel: *Sacrorum evangeliorum versio Syriaca Philoxeniana* etc. 2 Bde. Die Apostelgeschichte und katholischen Briefe erschienen 1799, die Paulusbriefe 1803. Daß diese Ausgabe nicht die Übersetzung des Philoxenus ist, steht fest. Es ist sogar fraglich, ob hier die heraklensische Bearbeitung vorliegt. H. Gressmann, *Studien zum syrischen Tetraevangelium: 1. Besitzen wir die Philoxeniana oder die Charklensis?* ZNW. V, 1904, S. 248—253, kommt zu einem negativen Ergebnis. Ihm folgt auf diesem Wege Lebon, *La version philoxénienne de la bible*, in Revue d'histoire ecclésiastique 1911, S. 413—436. Derselbe bestreitet auch, daß die Philoxeniana oder Charklensis ursprünglich die Apokalypse oder die vier kleinen katholischen Briefe gehabt habe. Gegen Gressmann und Lebon vertritt L. J. Delaporte, *L'Evangéliaire héracléen et la tradition Karképhienne*, Revue biblique internationale 9, 1912, S. 391 bis 403 mit starken Gründen die These: der Text, den White veröffentlichte, ist im wesentlichen der heraklensische, wenn auch etwas abgeändert.

Gregory (II, S. 524 ff.; III, S. 1304) zählt 34 Handschriften, aus dem 7. (Nr. 32) bis herab zum 16. Jahrh.

e) Die palästinische Übersetzung. Diese Übersetzung ist älter und vor allem altertümlicher als die beiden vorhergehenden; wir kennen sie aus einem kirchlichen Lese-

buch, von dem früher nur eine a. 1030 geschriebene Handschrift vorhanden war; erst 1892 hat die schon genannte A. SMITH LEWIS ebenfalls auf dem Sinai im Katharinenkloster eine neue Handschrift dieses Lesebuchs von 1104 entdeckt und 1899 zusammen mit ihrer Schwester M. DUNLOP GIBSON unter gleichzeitiger Mitheranziehung einer dritten, 1893 von J. RENDEL HARRIS am gleichen Orte aufgefundenen Handschrift aus dem Jahre 1118 veröffentlicht. Seitdem sind andre Bruchstücke nicht nur der Evangelien, sondern auch der Apostelgeschichte und Paulusbriefe aufgefunden worden (hrsg. von A. S. LEWIS, 1909).

Diese Übersetzung wurde früher, aber mit Unrecht, die jerusalemische genannt. Daß jedenfalls Jerusalem nicht ihre Heimat ist, daß diese vielmehr in der Nähe von Antiochien gesucht werden muß, hat BURKITT nachgewiesen. VON SODEN zählt sie nach ihrem Textcharakter zu der I-Rezension des Pamphilus von Antiochien. Sie bildet damit eine weitere Stütze für die Annahme, daß diese Rezension in Palästina und den umliegenden Ländern in Gebrauch war. Vgl. dazu VON SODEN, S. 1497—1505, und *Gr. NT.* (Handausgabe) S. XIII. — GREGORY II, S. 523f.; III, S. 1303 zählt 13 Handschriften, fast alle nur Bruchstücke enthaltend. Literatur zu den syrischen Übersetzungen s. bei NESTLE, S. 116—121; auch JACQUIER, S. 244 f. (zu sy^{pal}).

Sigla der syrischen Übersetzungen:

Tat: Tatians Diatessaron; Tat^{e} = Tatian nach Ephraem; Tat^{ar} = die arabische Übersetzung desselben.
sy^{s}: der sinaitische Syrer.
sy^{c}: der curetonische Syrer.
sy^{vg}: die Peschitta.
sy^{hl}: die (philoxenisch-)heraklensische Übersetzung.
sy^{pal}: die palästinische Übersetzung.
sy: die syrischen Übersetzungen (alle oder in der Mehrheit).

B. Die lateinischen Übersetzungen.

Vgl. GREGORY II, S. 593—729; III, S. 1329—1343. NESTLE, S. 121—147. Die Literatur ebenda, S. 126f. Dazu: HANS FREIHERR VON SODEN, *Das lateinische NT. in Afrika zur Zeit Cyprians* T U. III. Reihe, 3. Bd. 1909; dazu Th. Jahresbericht 29, S. 127f. BOUSSET in Th. R. XVII, 1914, S. 195f.; JACQUIER, S. 118—207.

Die lateinischen Übersetzungen stehen an Gewicht den syrischen gleich und haben den großen Vorzug, daß sie nicht die sprachlichen Schwierigkeiten bieten, wie diese. Wir unterscheiden darin zwei Stufen: a) die altlateinische oder Itala (it) und b) die Übersetzung des Hieronymus oder Vulgata (vg).

Für seine Textgestaltung hat VON SODEN diese Übersetzungen in auffallender Weise zurücktreten lassen, da er die Eigentümlichkeiten der älteren Stufe dem verderblichen Einfluß der Tatianschen Evangelienharmonie zuschreibt. Während aber im allgemeinen die altlateinische Übersetzung als wichtiger für die Textkritik gewertet wird als die Arbeit des Hieronymus, liegt die Sache nach H. J. VOGELS gerade umgekehrt. Der Vulgatatext ist an Wert und Güte dem der Altlateiner weit überlegen, und Hieronymus hat gerade den älteren Text wiederhergestellt (s. *Beiträge zur Geschichte* etc., 1919, auch Bibl. Zschr. XIV, 1916, S. 34f., und Vorwort zu seinem *Novum Testamentum Graece*).

a) Die altlateinische Übersetzung. In seiner Schrift *De doctrina christiana* II 15 schreibt Augustin, nachdem er zuvor von der unendlichen Verschiedenheit und Unzahl der Übersetzer und der Leichtfertigkeit, mit der sie vorgingen, gesprochen hat: „In ipsis autem interpretationibus Itala ceteris praeferatur, nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiae." Augustin kennt also verschiedene lateinische Übersetzungen. Welche aber hat er hier im Auge? Nach dem Vorgang von C. A. BREYTHER (1834) vertritt C. F. BURKITT, *The Old Latin and the Itala*, Texts and Studies IV 3, 1896, die These: Augustin meine damit gerade die Übersetzung des Hieronymus, die er allen andern vorzieht. Gegen BURKITT polemisiert mit starken Gründen: J. DENK, *Burkitts These: Itala Augustini = Vulgata Hieronymi — eine textkritische Unmöglichkeit* in Bibl. Zschr. VI (1908) 3, S. 225—244. Zustimmend verhält sich: DE BRUYNE, *L'Itala de St. Augustin* in Revue Bénédictine 30 (1913) S. 294—314. — Wie dem auch sei, jedenfalls hat die angeführte Stelle Augustins veranlaßt, daß man die vorhieronymianische altlateinische Übersetzung unter dem Namen Itala zusammengefaßt hat.

Über der Geschichte dieser Übersetzung schwebt manches Dunkel, dessen Aufhellung noch viel fleißige Arbeit erfordern wird. Das dürfte sicher sein, daß das NT. nicht auf einmal übersetzt worden ist, sondern schichtenweise, je nach dem vorhandenen Bedürfnis. Auch das wird mehr und mehr anerkannt, daß nicht eine, sondern mehrere, voneinander abweichende Übersetzungen vorliegen, über deren Verbreitung allerdings wegen der Dürftigkeit des vorhandenen Materials schwer eine Entscheidung zu fällen ist. Über die Heimat der ältesten Übersetzung gehen die Meinungen auseinander. Nach der Ansicht vieler katholischer Forscher ist sie in Italien, wenn nicht in Rom selbst zu suchen; das überwiegende Urteil jedoch lautet für Nordafrika als die Wiege der lateinischen Bibelübersetzung. Tertullian hat schon eine solche gekannt, geht aber immer wieder auf den Grundtext zurück. Dagegen beruft sich Cyprian nur auf ein lateinisches NT.; sein Text stimmt im wesentlichen mit dem der Handschrift k überein, aber auch e und h zeigen enge Verwandtschaft mit Cyprian. Darüber vgl. das obengenannte Werk von Hans von Soden. Er sowohl wie sein Vater in seinem großen textkritischen Werk unterscheiden diese afrikanische Übersetzung (af, vertreten durch k, e, Cyp) streng von der eigentlichen „Itala" oder altlateinischen.

J. Wordsworth, *Old-latin biblical texts* I, u. a. unterscheiden neben der afrikanischen Familie (k, e) eine europäische (aus dem 4. Jahrh., besonders in Norditalien verbreitet, dazu zu rechnen sind a, b, c, ff^2 usw.) und eine italische (nach der Mitte des 4. Jahrh.; f, q).

Die vorhandenen Handschriften weisen zahllose Abweichungen voneinander auf; die Abschreiber haben die ihnen vorliegende Übersetzung nach dem ihnen vielleicht bekannten griechischen Text oder nach einer andern ihnen geläufigen lateinischen verändert, so daß z. B. Itala- und Vulgatacharakter oft durcheinandergehen. Viele Handschriften sind nur in Bruchstücken erhalten. Die Reste dieser Übersetzung hat in älterer Zeit gesammelt und herausgegeben der französische Mauriner Petrus Sabatier: *Bibliorum Sacrorum latinae Versiones antiquae seu vetus Italica*, 1743. 3. Bde. in folio. Der 3. Band (1749) enthält das Neue Testament. — Fast gleichzeitig erschien J. Bianchini, *Evangeliarium quadruplex latinae versionis antiquae seu veteris Italicae* etc., 1749. — Kritische Ausgaben einzelner Handschriften aus neuerer Zeit bieten die „*Old-latin biblical Texts*", hrsg. von J. Wordsworth, W. Sanday und H. J. White: I 1883 (g^1); II 1886 (k, n, o, p, a^2, s, t); III 1888 (q); V 1908 (ff^2); VI 1911 (b); ferner die *Collectanea biblica latina* II 1913 (l, hrsg. von H. J. Vogels), III 1. 2., 1914 (a, hrsg. von A. Gasquet). Eine neue Itala-ausgabe, die Joh. Denk für 1915 angekündigt hatte (s. auch Theol. Jahresbericht 28, S. 204; 29, S. 125), ist bis jetzt, abgesehen von einem kleinen Probestück, leider noch nicht erschienen.

b) Die Vulgata. Um der weitgehenden Verwirrung und Verwilderung des lateinischen Bibeltextes ein Ende zu setzen, beauftragte 382 Bischof Damasus von Rom den sprachgelehrten Kirchenvater Hieronymus († 420), eine Revision desselben vorzunehmen. Und Hieronymus tat es. Er wollte aber keine neue Übersetzung, wie für das AT. schaffen, sondern nur den vorhandenen lateinischen Text, wo er erheblich vom Urtext abwich, nach diesem berichtigen, sonst wählte er den Text, der dem griechischen am nächsten stand. Meistens hat er sich darauf beschränkt, das Latein zu glätten und zu feilen. Diese Übersetzung hatte große Mühe durchzudringen; die alte wurde fort und fort gebraucht und weiter abgeschrieben. Selbst Gregor der Große († 604) verwendet beide. 797 ließ Karl der Große durch Alcuin nach den besten Handschriften einen einheitlichen Text für das Frankenreich herstellen; am Weihnachtstag 801 konnte Alcuin dem Kaiser das erste Exemplar des Werkes überreichen. Jedoch erst um 1200 haben die Theologen der Pariser Universität einen lat. textus receptus für die Hauptsachen durchsetzen können. Das Tridentiner Konzil erhob in seiner 4. Sitzung am 8. April 1546 die Übersetzung des Hieronymus zur Vulgata, d. h. zur allgemeinen und allein gültigen, kanonischen. Zugleich wurde bestimmt: „ut haec ipsa vetus et vulgata editio quam emendatissime imprimatur". Diese vom Konzil beschlossene Ausgabe erschien nach mehrjährigen Vorbereitungen im Jahre 1590 unter Papst Sixtus V., wurde aber um ihrer Ungenauigkeiten willen schon 1592 von dessen Nachfolger Clemens VIII. ersetzt. Die zweite Ausgabe dieser „Clementina" von 1593 ist die jetzt noch in der katholischen Kirche gültige Bibel.

Die offizielle „Vulgata" weicht an zahlreichen Stellen von dem Text des Hieronymus ab. Dieser kann nur aus den alten Handschriften ermittelt werden. Dieser Aufgabe haben sich zwei englische Forscher unterzogen und sie in mustergültiger Weise gelöst. Das Ergebnis der Arbeit von J. Wordsworth und H. I. White ist das „*Novum Testamentum Latine . . . secundum editionem Sancti Hieronymi ad codicum manuscriptorum fidem* . . . 1889—1905. Die Evangelien bilden den ersten Teil des Werkes und sind 1889 bis 1898 erschienen. Eine kleine handliche Textausgabe davon erschien, von White besorgt, zu Oxford 1911. Sie gibt in den Anmerkungen handschriftliche Varianten, ferner alle Abweichungen der Sixtinischen,

wie der Clementinischen Ausgabe. Der von WORDSWORTH-WHITE gegebene Text ist bis auf weiteres als der des Hieronymus anzusprechen. — Das wichtigste Werk über die Vulgata ist S. BERGER, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen-âge*, 1893.

Verzeichnis der im Apparat verwendeten Handschriften.

a) Altlateinische (it).*)

a Vercellensis, IV; Silber auf Purpur; einzelne Lücken in allen Evgg; guter Text; gehört zur europäischen Familie.

a² Curiensis, V/VI; ein Blatt von n; nur Lk 11 11—29. 13 16—34; gleichen Ursprungs wie a.

b Veronensis, V; Silber auf Purpur; Lücken; europäisch.

c Colbertinus, Paris; XII; Evgg altlat.; verwandt mit ff².

d Cantabrigiensis, der lat. Text von D (S. XIV); sicher nicht dessen Übersetzung.

e Palatinus, Wien und Dublin; V; Purpur mit Gold- und Silberschrift; sehr guter Text; afrikanische Familie.

f Brixianus, Brescia; VI; Text vielleicht dem von HIERONYMUS zugrunde gelegten am nächsten stehend; eine besondere Abzweigung der europäischen Familie.

ff (= ff¹) Corbeiensis I, Petersburg; X/XI; die erste altlat. Hs, die herausgegeben wurde (1695 von JEAN MARTIANAY); nur Mt enthaltend.

ff² Corbeiensis II, Paris; V; fehlt bis Mt 11 16; Lücken; europäisch, wie a, b, c.

g (= g¹) Sangermanensis I, Paris; VIII; nur in Mt altlat., sonst Vulgatatext.

h Claromontanus, Rom; V; nur in Mt altlat.; zur afrikanischen Familie gehörig? (VON SODEN); nach WORDSWORTH europäisch; sonst Vulgatatext.

i Vindobonensis; V od. VI; Purpur mit Silberschrift; europäisch.

k Bobiensis, Turin; IV/V; vielleicht die wichtigste Italahs, der Hauptvertreter der afrikanischen Familie (s. S. XXII); leider sehr beschädigt, enthält nur Mk 8 8—16 8, Mt 1 1—15 36 mit Lücken; kürzerer Mk-schluß; eine Faksimileausgabe, 1913 in Turin erschienen.

l Rehdigeranus, Breslau; VII; nach W-H ein Mischtext, Vulgatabasis mit altlat. Laa.

n St. Gallen, V/VI; nur einzelne Stücke aus Mt 17—28, Joh 19, Mk 7—16.

o St. Gallen; VII; Mk 16 14—20.

q Monacensis, VI/VII; mit f verwandt; nur Bruchstücke; gehört zur italischen Familie.

r Usserianus I, Dublin; VI/VII; lückenhaft.

r² Usserianus II, Dublin; (VIII?), IX; Mt altlat., sonst mit Hieronymus verwandt.

s Mailand; VI; nur 4 Bl. mit Fragmenten aus Lk 17—21.

t Bern; V/VI; Palimpsest; Bruchstücke aus Mk 1—3.

aur, aureus od. holmensis, Stockholm; VI/VIII; Vulgatatext mit altlat. Beimischung.

b) Vulgatahandschriften.

am Amiatinus, in Florenz; 716 von dem Abt Ceolfrid dem Papst als Geschenk überbracht; sehr guter Text, mit fu die beste Hs.

bodl Bodleianus, Oxford; VII.

for Forojuliensis, Cividale in Friaul; VI/VII; ein Teil (Mk 12 31—16 20) in Prag; ein Fragment, aber unleserlich, in Venedig.

fu Fuldensis; 546 (nach BURKITT) auf Wunsch des Viktor von Capua geschrieben; das ganze NT.; die Evgg sind in einer Harmonie in Abschnitten verbunden, nach dem Muster von Tatians Diatessaron.

g (= san) Sangermanensis, s. o.

gat Gatianus, Paris, bibl. nat.; VIII/IX; früher in St. Gatiens in Tours.

harl Harlejanus, London, brit. Mus.; VI od. VII; sehr guter Text.

per Perusinus; VI; Bruchstücke aus Lk; Purpurcodex.

tol Toletanus, Madrid; VIII; ganze Bibel.

Außer diesen im Apparat verwandten und etlichen andern ähnlich bezeichneten Handschriften gibt GREGORY II, S. 634—729; III, S. 1337—1343 eine Liste mit 2472 Nummern von meistens jüngeren (10. bis 15. Jahrh.).

Vulgatahandschriften, besonders am, fu, sind in der Synopse jetzt nur noch ausnahmsweise angeführt, da ihre Lesarten in der Regel von WORDSWORTH-WHITE als Text angenommen sind. Dieser Text von W-W. ist im Apparat zitiert mit vg; wo erforderlich, sind Abweichungen der Clementinischen Vulgata angegeben mit vg^c; die der Sixtinischen Ausgabe sind mit vg^s nur in dem Falle notiert, daß ihr Text von dem der beiden andern abweicht. — lat: die Lateiner, Itala und Vulgata.

---

*) Die Unterscheidung von af und it, wie sie VON SODEN in seinem Apparat macht, ist in der Synopse nicht übernommen; k und e sind meist namentlich angeführt oder unter it mit inbegriffen.

C. Die ägyptischen Übersetzungen.

Vgl. dazu GREGORY II, S. 528—553; III, S. 1304—1311. NESTLE, S. 148—152; VON SODEN, S. 1478—1492. JACQUIER, S. 247—266.

a) Die bohairische (memphitische), im Dialekt Unterägyptens geschrieben. Ob sie im 4./5. Jahrh. entstanden ist oder bereits früher (H. C. HOSKIER, *Concerning the date of the bohairic version*, 1911, setzt ihre Entstehungszeit auf 250, vielleicht sogar 200, an, gleichzeitig etwa mit der sahidischen), und wenn jünger, ob sie wenigstens auf einer älteren Grundlage beruht, ist noch nicht genügend aufgehellt. Ihre Textgestalt entspricht am meisten der von Bℵ und Verwandten vertretenen, also der H(= Hesychius)-Rezension, dem „neutralen" Text von WESTCOTT-HORT, und bestätigt deren ägyptischen Ursprung (s. VON SODEN, *Gr. NT.*, Handausg., S. XIII).

Zuerst von den ägyptischen Übersetzungen bekannt, wurde sie kurzweg die koptische genannt und in den textkritischen Apparaten mit cop bezeichnet. GREGORY (II, S. 538ff.; III, S. 1308) zählt 74 Handschriften, die älteste (Nr. 66) vom 8. Jahrh., die meisten verhältnismäßig oder auch ganz jung (bis ins 19. Jahrh.). Eine kritische Ausgabe von G. HORNER, *The coptic version of the NT. in the northern dialect otherwise called Memphitic and Bohairic with introduction, critical apparatus and literal english translation.* I (Mt, Mk); II (Lk, Joh). 1898. Sigel: bo.

b) Die sahidische, im Dialekt von Oberägypten. Wohl älter als die vorgenannte. Sie zeigt manche Berührungen mit dem sog. „abendländischen" Text, also dem bei Altsyrern und Altlateinern und in D vertretenen, der mithin nicht nur im Westen und Osten, sondern auch im Süden verbreitet war.

Der eben genannte G. HORNER hat auch diese Übersetzung in mustergültiger Weise herausgegeben unter dem Titel: *The coptic version of the NT. in the southern dialect otherwise called Sahidic and Thebaic, with critical apparatus, literal english translation, register of fragments and estimate of the version.* I (Mt, Mk); II (Lk); III (Joh). 1911.

GREGORY zählt 103 Handschriften (II, S. 547—552); III, S. 1310f.); die ältesten vom 5. Jahrh., die meisten undatierbar. Sigel: sa.

c) Über eine dritte ägyptische Übersetzung, die fajjumische, mittelägyptische, wissen wir zu wenig, um Bestimmtes darüber sagen zu können. Es sind nur wenige Bruchstücke davon bekannt.

D. Die andern Übersetzungen.

1. Die armenische Übersetzung (= arm). Die Geschichte der armenischen Bibelübersetzung ist bis in die neueste Zeit nicht recht klar gewesen. Gewöhnlich führte man diese Übersetzung auf eine syrische Vorlage zurück, die allerdings im Anfang des 5. Jahrh., schon 406, oder unter dem Patriarchen Mesrob (Miesrob, † 441) nach griechischen Manuskripten korrigiert oder gar neu geschaffen worden wäre. Zu andern Ergebnissen kommt F. MACLER, *Le texte arménien de l'Evangile d'après Matthieu et Marc*, Paris 1919; dazu vgl. Revue de l'Histoire des Religions, 1920, p. 26—36 (Zusammenfassung seiner Ergebnisse durch MACLER selbst) und die Besprechungen von M. GOGUEL, in Revue d'Histoire et de Philosophie religieuses, I, 1921, p. 80—83 und E. JACQUIER, in Revue Biblique, XVII, 1920, p. 452—455. — Danach ist die armenische Übersetzung ganz unabhängig von der syrischen und ist direkt aus dem Griechischen übertragen; zugrunde liegt ein Texttypus, der besonders mit Θ verwandt ist und mit D. So würde also der Armenier zu der I-Rezension VON SODENS zu rechnen sein, ein Urteil, das JACQUIER dahin modifiziert, daß der zugrunde liegende „I-Text" jedenfalls stark nach Antiochien oder gar Konstantinopel (also nach dem K-Text) revidiert worden ist. Die Entstehungszeit dieser Übersetzung fällt in die Mitte des 6. Jahrh. — Die bisher beste Ausgabe der armenischen Bibel ist die des Mekkitaristen ZOHRAB vom Jahre 1805; ihr liegt ein Manuskript von 1310 zugrunde; Varianten aus andern sind angegeben ohne Mitteilung ihrer Quelle. Siehe darüber und über andere Ausgaben GREGORY, *Textkritik*, S. 568. Über die armenischen Hss s. ebenda S. 569—573; 1313—1322. Er zählt deren 111, die älteste (Nr. 65) vom 9. Jahrh.

2. Die äthiopische Übersetzung (= aeth). Sie stammt wahrscheinlich aus dem 5. Jahrh. Sie enthält das ganze NT. nebst den Briefen des Clemens von Rom und einem kirchenrechtlichen Werk von 8 Büchern, Synodos genannt. Eine kritische Ausgabe gibt es noch nicht, der Text ist zumal in den Evangelien in vielen Handschriften sehr verderbt. Vgl. dazu GREGORY II, S. 553—565; III, S. 1312f.; NESTLE. S. 155f.; 103 Handschriften, vom 14. Jahrh. an, viele undatierbar.

3. Die gotische Übersetzung (= go), des Bischofs Wulfila (ca. 310—383), aus der Mitte des 4. Jahrh. schließt sich ziemlich eng an den griechischen Text an. Sie ist noch im Osten entstanden; die

Einflüsse der lateinischen Übersetzung, die man wahrnehmen wollte, betreffen höchstens Orthographisches. Die berühmteste Handschrift dieser Übersetzung ist der „Codex argenteus“, aus dem 6. Jahrh. mit Gold- und Silberschrift auf Purpur, seit 1662 in Upsala in Schweden. Sie enthält Bruchstücke aus den vier Evangelien. Außerdem existieren nur noch geringe Reste aus Evangelien und Paulusbriefen. — S. dazu Gregory II, S. 730—733; III, S. 1343. Nestle, S. 153f. Neueste Ausgabe von W. Streitberg, *Die gotische Bibel, 1. Teil: Der gotische Text und seine griechische Vorlage usw.* in *Germanistische Bibliothek; 2. Teil: Untersuchungen und Texte.* 1908.

Die andern Übersetzungen, die georgische, persische, arabische, slawische u. a., haben für Ermittlung des ntl. Textes keinen besonderen Wert und sind darum auch im textkritischen Apparat der Synopse nicht berücksichtigt.

3. Die kirchlichen Schriftsteller.

Vgl. Gregory II, S. 747—823; III, S. 1345—1355. Nestle, S. 159—167. Jacquier, S. 296—312. von Soden, S. 1508ff., 1798ff., 1893ff., 1949ff., 1999ff., 2094ff.

Erste Voraussetzung für eine ausgiebige und zuverlässige Ausnützung der kirchlichen Schriftsteller sind gute, kritische und textkritische Ausgaben, wie z. B. die der „Kirchenväterkommission der Kgl. preuß. Akademie der Wissenschaften in Berlin“, die die Herausgabe der griech. kirchlichen Schriftsteller bis Mitte des 4. Jahrh. unternommen hat. Von der Wiener Akademie wurde seit 1869 herausgegeben das „*Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum*“. Die *Editio octava critica major* des NT.s von Tischendorf hat die Schriftsteller reichlich verbotenus angeführt. Aus einer reichhaltigen Kollation von Väterzitaten, die J. W. Burgon angelegt hat, hat E. Miller einiges schon 1899 veröffentlicht unter dem Titel: *A textual commentary upon the Holy Gospels*, Part I (über Mt 1—14). An Spezialarbeiten auf diesem Gebiet seien genannt: P. M. Barnard, *The biblical Text of Clement of Alexandria in the Gospels and Acts, in Texts and Studies* V 5, 1899; auch *The NT in the Apostolic Fathers*, Oxford 1905. (Th. Ltztg. 1906, 246—248.) Für Cyprian vgl. das oben (S. XXI) angeführte Werk von Hans von Soden; in den durch ihn gewiesenen Bahnen bewegt sich auch E. Hautsch, *Die Evangelienzitate des Origenes*, in TU, III. Reihe, 4, 2. H. (dazu Th. Ltztg. 1910, Sp. 100—102), ferner C. Crawford, *S. Ephraim's Quotations from the Gospel*, 1901, und A. Souter, *A Study of Ambrosiaster*, 1905. Weiteres s. bei Gregory und Nestle, a. a. O.

Eine systematische Untersuchung der Väterzitate bildet eine der wichtigsten und nötigsten Aufgaben der ntl. Textkritik. Die Zitate der Schriftsteller sind darum so wertvoll, weil einmal die meisten älter sind als unsere ältesten Codices, dann weil mit ihrer Hilfe eine Lesart sich zeitlich und örtlich genau fixieren läßt, was bei den Handschriften meist unmöglich oder nur annähernd möglich ist. Freilich ist darauf zu achten, ob nur eine Anspielung oder sinngemäße Wiedergabe oder ein förmliches Zitat vorliegt. Der letzte Fall ist anzunehmen, wenn eine Stelle mehrmals wörtlich wiederkehrt oder ein längerer Text gebracht wird, ferner wenn die Fundstelle angegeben, auf Handschriften Bezug genommen, vor allem, wenn eine Einzelheit hervorgehoben, auf den Wortlaut besonderer Nachdruck gelegt oder eine Lesart gegen eine andre verteidigt wird. Äußerst wertvoll sind Spruchbücher, wie die Testimonia Cyprians, und die Kommentare eines Origenes, Chrysostomus, Hieronymus u. a. (s. u.).

Von größter Bedeutung wären die Katenen, Kommentare aus aneinandergereihten Aussprüchen älterer Väter, die gewöhnlich auf den Rand zu einem Bibeltexte geschrieben sind, aber gerade die sind z. gr. T. überhaupt noch nicht herausgegeben worden. Für die Textgeschichte ist es natürlich gleichgültig, ob es sich um Äußerungen von orthodoxen Kirchenlehrern oder Schismatikern und Häretikern handelt. Klar ist auch, daß für den griechischen Text nur die Griechen, die Lateiner und Syrer zunächst nur für den lateinischen und syrischen und erst in zweiter Linie für jenen in Betracht kommen.

Angeführt sind im Apparat die nachstehenden Schriftsteller:

Ambrosius, Bischof von Mailand, 340—397; Werke dogmatischen und moralischen Inhalts. Kommentar zu Lk in 10 BB.

Athanasius, geb. 296 in Alexandrien, Bischof daselbst, † 373. Dogmatische Streitschriften, Briefe, Kommentar zu Lk.

Augustinus, Aurelius, Bischof von Hippo, 354—430. Der bedeutendste lat. Kirchenvater; viele exegetische Schriften; de sermone Domini in monte sec. Matth. libri II.

Basilius d. Gr., Bischof von Cäsarea in Kappadozien, 329—379; dogmatische und liturgische Schriften, Briefe.

Chrysostomus, Johannes, geb. Antiochien 347, Bischof von Konstantinopel, † 407. Homilien und Predigten über fast die ganze Bibel.

Clem (Al), T. Flavius Clemens von Alexandria, † zwischen 212 und 220; strom = τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς.

Clem-hom = Clementinische Homilien.

Clem-Rom. I = der Clemensbrief der röm. Gemeinde an Korinth, ca. 95 verfaßt; II = der sog. 2. Brief, eine Homilie aus der Mitte des 2. Jahrh.

Cyprianus, Thascius Caecilius, um 248 Bischof von Carthago, † 258, „De catholicae ecclesiae unitate"; Briefe; de dominica oratione. Für die Textkritik kommt besonders in Betracht: „*ad Quirinum Testimonia*", 3 BB (sachlich geordnete Stellensammlungen).

Cyrillus, Bischof von Alexandrien 412—444; bedeutender Kommentator; Cyr^luc^: Kommentar zu Lk, in Bruchstücken erhalten.

Cyr^hier^, Cyrill, geb. ca. 315, Bischof von Jerusalem 350—386; Vf. der „Katechesen".

Didymus, der Blinde, von Alexandria, geb. 309 (314 ?); † 394 (399 ?). Polemische, exegetische und dogmatische Schriften.

Diognetum, Epist. ad, aus dem Ende des 2. oder Anfang des 3. Jahrh.

Epiphanius aus Palästina, Bischof von Salamis auf Cypern seit 368. † 402; Hauptwerk: adv. haer. = *Πανάριον ἤτοι κιβώτιον κατὰ αἱρέσεων* LXXX (adversus haereses).

Eusebius Pamphili, Bischof von Cäsarea, 270 (?)—340 (?). Der Kirchenhistoriker der alten Kirche; apologetische Schriften; wichtig die 10 Canones zu den Evgg.

Greg. Naz., Gregor, seit etwa 370 Bischof von Nazianz, † 389; Briefe, Predigten.

Greg. Nyss. Gregor, Bischof von Nyssa, seit 370, Bruder Basilius' d. Gr. († nach 394). Polemische, dogmatische Werke, 5 Homilien über das Unser-Vater.

Hesychius, Presbyter, dann Patriarch von Jerusalem; † 609.

Hieronymus, Sophronius Eusebius, geb. ca. 340 in Stridon in Dalmatien, † 420, einer der bedeutendsten lat. Kirchenväter; Kommentare fast zu allen biblischen Büchern, in denen er vieles stillschweigend von Origenes entlehnt; über seine Bibelübersetzung s. o. S. XXII.

Hilarius, Bischof von Poitiers, ca. 320—368. Kommentar zu Mt.

Hippolyt von Rom, ca. 220. — Kommentare; Hauptwerk die „Philosophumena".

Irenaeus, geb. vor 130, Bischof von Lyon. 5 BB „adversus haereses"; Epiphanius schrieb größere Teile des 1. Buches ab, alles andre ist nur lat. erhalten (Ir^int^ = Iren. interpres).

Iustin der Märtyrer, aus Samarien, z. Zt. d. Antoninus Pius, als Märtyrer gestorben; Apologie I u. II, Dialogus cum Tryphone Judaeo u. a.

Juvencus, Spanier, Dichter und Presbyter, lebte ca. 330. 4 BB über evg. Geschichte in heroischem Verse.

Lcf. = Lucifer, Bischof von Cagliari (Calaris), † 371. Dogmatische Streitschriften.

Marcion, aus Pontus, antijüdischer Gnostiker, Mitte des 2. Jahrh.; läßt vom NT. nur ein nach seinem System bearbeitetes Lk-Evg und 10 Paulusbriefe gelten. Seine Schriften sind erhalten in den Gegenschriften von Tert, Or, Hipp, Epiph.

Origenes von Alexandria, geb. 186, Vorsteher der katechetischen Schule, † 254. Der bedeutendste Exeget und Textkritiker der alten Kirche; Kommentare, Homilien. Or^int^ (interpres): die lat. Übersetzung.

Tertullian, Quintus Septimius Florens, geb. in Karthago ca. 150, Presbyter, † ca. 220. Apologetische, ethische und disziplinarische Schriften.

Sonstige Abkürzungen im Apparat.

+ = addit	codd = codices	omn = omnes	*s.* = sive
- = omittit	etc = et cetera	par = Parallelen	sim. = similiter
:: = ausgenommen	fin = finis	patr = Patres	Unc = Unciales
~ = Umstellung	in = initium	pm = praemittit (-unt)	v = versus
al = alii	*κτλ* = *καὶ τὰ λοιπά*	pon = ponit	verss = versiones
cod = codex	min = Minuskeln	rel = reliqui	

. nach Textzeugen bedeutet, daß noch einzelne, . . daß noch mehrere der gleichen Art hinzukommen.

1⁰ 2⁰ 3⁰: das 1., 2., 3. derartige im Vers vorkommende Wort.

Die Vertreter einer Lesart folgen in der Regel auf diese; manchmal sind nur für die Variante, nicht für die im Text gebotene Lesart die Zeugen angeführt, wenn es sich nämlich um eine beschränkte Anzahl handelt, wie umgekehrt, wenn die Textlesart durch eine geschlossene Zeugengruppe gestützt wird, nur diese im einzelnen genannt werden, für die Variante aber nur „Unc^rel^" oder „Unc" „min" angegeben wird. Steht in der Reihe der Zeugen ein Wort in Klammern, so heißt dies: der unmittelbar vorher-

gehende bietet diese Variante; ebenso gilt eine Klammer mit einem oder mehreren Zeugen innerhalb einer Lesart nur für das vorhergehende Wort, wenn nicht ein anderes Verhältnis angedeutet ist. Klammern mit bloß griechischem Text besagen: unter den folgenden Textzeugen bestehen, ob sie auch im allgemeinen zusammengehen, noch die angemerkten Abweichungen, für die es sich um ihrer relativen Geringfügigkeit willen erübrigte, die Vertreter im einzelnen anzuführen.

III. Die apokryphen Evangelien und Agrapha.

Über die apokryphen Evangelien und Agrapha sind außer den Werken von HILGENFELD, LIPSIUS, TISCHENDORF, ZAHN, *Gesch. d. ntl. Kanons* II, 2 S. 621—797 u. a. zu vergleichen die eingehenden Untersuchungen von A. RESCH, *Außerkanonische Evangelienfragmente* in TU V, H. 4, 1889; *Außerkanonische Paralleltexte zu den Evangelien* in TU X, 1893; beide Arbeiten in 2. Auflage verbunden erschienen unter dem Titel: *Agrapha. Außerkanonische Schriftfragmente;* TU XV, H. 3/4, 1906; dazu J. H. ROPES, *Die Sprüche Jesu* in TU XIV, 2, 1896.

Eine zusammenfassende kurze Übersicht über die apokryphische Schriftstellerei gibt HOLTZMANN, *Einleitung*[3] S. 485 ff. Allgemein orientierende Darstellungen bieten E. HENNECKE, *Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Übersetzung und mit Einleitungen* (neue Ausgabe in Vorbereitung), sowie *Handbuch zu den ntl. Apokryphen* [1904], 1914; H. WAITZ, *Die Apokryphen des N.T.s* in Realenzyklopädie[3], Bd. 23 (1913) S. 78—103, über die Evangelien S. 79—93; R. KNOPF in RGG I (1909) S. 544—551. H JORDAN, *Geschichte der altchristl. Literatur*, 1911, S. 74 ff. Über *Agrapha* s. HENNECKE in RE[3], Bd. 23, S. 16—25.

Spezialarbeiten von A. SCHMIDTKE, *Neue Fragmente und Untersuchungen zu den judenchristlichen Evangelien* in TU XXXVII (1911) H. 1; H. WAITZ, *Das Evangelium der XII Apostel (Ebionitenevangelium)* in ZNW XIII (1912) S. 338—348; XIV (1913) S. 38—64.

Bequeme Textausgaben lieferten E. PREUSCHEN, *Antilegomena*[2], 1905 (mit deutscher Übersetzung und Literaturangaben); E. KLOSTERMANN, *Apocrypha* I. II. III. in der Sammlung „Kleine Texte für theol. Vorlesungen und Übungen", hrsg. von H. LIETZMANN. H. 3, 8, 11; E. NESTLE, *Novi Testamenti graeci supplementum* (1896) S. 67 ff.

1. Aus dem Nazaräerevangelium.

A. SCHMIDTKE hat in dem genannten Werk den Beweis geführt, daß die meisten Stellen, die man bisher als dem Hebräerevangelium (HE) entstammend angesehen hat, vielmehr Bestandteile des Nazaräerevangeliums (NE) sind, und daß die meisten Äußerungen von kirchlichen Schriftstellern, die man auf jenes bezogen hat, vielmehr diesem gelten. Ihm stimmt darin WAITZ durchaus bei. NE ist ein von HE völlig verschiedenes Werk. Es ist eine, vielleicht schon am Ende des 1. Jahrh. entstandene, aramäische, targumartige Bearbeitung des Matthäusevangeliums; in Gebrauch war es bei den (katholischen) Judenchristen in Beröa. Dies NE hat wahrscheinlich Papias bei seiner Äußerung über Matthäus (s. o. S. VIII) gemeint, es allerdings mit dem kanonischen Matthäus verwechselnd; auf dies bezieht sich wohl seine Notiz (bei Eusebius, h. e. III 39 17), daß das *Εὐαγγέλιον καθ' Ἑβραίους* eine Geschichte von einer wegen vieler Sünden beim Herrn angeklagten Frau enthalten habe (Joh 7 53—8 11, also daher stammend?). Die gleiche Schrift meinen Ignatius (ad Smyrn. 3 1 2) und Hegesipp unter der Bezeichnung *τὸ Συριακόν* (bei Eusebius, h. e. IV 22 8). Hieronymus ist an der Verwirrung, die bisher geherrscht hat, schuld. Er hat das NE, das er noch im Urtext in Beröa gesehen, benützt und übersetzt haben will (De viris inl. 3. SCHMIDTKE hält diese Mitteilung des Hieronymus für eitle Wichtigtuerei, eine Annahme, die nach WAITZ schwierig und überflüssig ist), mit dem von Origenes genannten und zitierten HE verwechselt. Zum NE gehören auch die textkritischen Scholien einer Reihe von Handschriften, die sich mit Lesarten eines *Ἰουδαϊκόν* beschäftigen. Diese Scholien stammen aus dem verlorenen Matthäuskommentar des Apollinaris von Laodicea; die sie erwähnenden Handschriften gehören zu der Ausgabe Zion (s. o. S. XIII): es sind die Minuskeln 4 (ε 371), 273 (ε 370), 566 (ε 77), 899 (ε 175) und die nicht weniger als 12 Notizen bringende Handschrift 1424 (δ 30).*)

Aufgenommen sind aus dem Evang. sec. Naz. folgende Stücke:

Seite	Syn.-Stelle	Quelle	Stichwort
13	Mt 3 13	Hieron., adv. Pelag. III 2	Ecce mater domini
—	„ 3 16—17	Hieron., in Is XI 2	Factum est autem cum ascendisset
25	„ 5 24	Hieron., in Eph 5 4	Et nunquam, inquit, laeti sitis
55	„ 12 10	Hieron., in Mt XII 13	Caementarius eram
113	„ 18 21—22	Hieron., adv. Pelag. III 2	Si peccaverit frater
	(Lk 17 3 4)	566 899	*καὶ γὰρ ἐν τ. προφ.*
149	Mt 19 16 ff.	Orig., in Mt XV 14	Dixit ad eum alter divitum
176	„ 23 35	Hieron., in Mt	Filium Iojadae
187	„ 25 14—30	Euseb., Theophanie	*κατὰ τοῦ ἀσώτως ἐζηκότος*
203	„ 26 74	4 273 566 899 1424	*καὶ ἠρνήσατο*
213	„ 27 51 par	Hieron., ep. ad. Hedib.	superliminare corruisse
216	„ 27 65	1424	*παρέδ. αὐτ. ἄνδρας ἐνόπλους*

*) C. R. GREGORY, *Textkritik*, S. 1418 in der Liste der Sodenschen Nummern ist δ 30 = 1434 nur ein Druckfehler, wie eine Vergleichung mit S. 1145 f. zu 1424 und S. 1147 zu 1434 (auch S. 1420 zu Sd ε 1133) ergibt. Dagegen ist nicht ersichtlich, warum in „*Die griech. Handschr.*" S. 190 δ 30 = Y gesetzt wird; richtig S. 36 Y = Sd ε 073, und S. 184: Soden ε 073 = Y.

2. Aus dem Hebräerevangelium.

Das Hebräerevangelium (HE), τὸ καθ' Ἑβραίους εὐαγγέλιον ist die Schrift, von der Hegesipp (bei Eusebius, h. e. IV 22 8) spricht, es von dem Συριακόν (= NE) unterscheidend; auf das gleiche Werk dürfte sich auch die Notiz des Irenäus, adv. haer. I 26 2, III 11 7 beziehen. Wenn die früher dem HE zugezählten Stücke in Wirklichkeit aus dem NE stammen, wenn ferner das von Epiphanius erwähnte und zitierte Ebionitenevangelium (EE, s. Nr. 3) ein besonderes Werk ist und nichts mit HE gemein hat (gegen A. SCHMIDTKE, der für die Identität von HE und EE eintritt), dann besitzen wir allerdings von dem HE nur noch klägliche Trümmer. Und doch war es einmal ein umfangreiches Werk. Nach Nikephorus von Konstantinopel († 828), der es in seiner „Stichometrie" zu den νόθα oder ἀντιλεγόμενα zählt, hatte es 2200 Stichen gegen 2500 des Matthäusevangeliums. Wir haben aus ihm nur noch Zitate bei Clemens und Origenes; Hieronymus ist kein unabhängiger Zeuge, sondern steht nur auf Origenes. Es ist aber wohl mit Recht anzunehmen, daß die Oxyrhynchussprüche (s. Nr. 7) aus HE stammen, eine Vermutung, die durch die Übereinstimmung der zu Mt 11 29 (Syn. S. 53) gebrachten Sprüche zur höchsten Wahrscheinlichkeit wird. Außer den in der Synopse gebrachten Bruchstücken gehört zu HE auch eine Erscheinung des Auferstandenen vor dem Herrnbruder Jakobus (s. bei PREUSCHEN, *Antilegomena* S. 7f., Nr. 18).

Das HE war das Evangelium der sektiererischen Judenchristen in Ägypten und bildete den Gegensatz zu dem bei den Heidenchristen gebrauchten Ägypterevangelium. Es ist wohl von Haus aus griechisch geschrieben; seine Entstehung dürfte, da Hegesipp es kennt, in den Anfang des 2. Jahrh. anzusetzen sein.

Die aufgenommenen Stücke sind:

Seite	Syn.-Stelle	Quelle	Stichwort
15	Mt 4 1—8	Orig., in Jer. hom. XV 4; in Joh II 12	Ἄρτι ἔλαβέ με ἡ μήτηρ
		Hieron., in Mich 7 6; Jes 40 9sqq; Ez 16 13	Modo tulit me mater
53	Mt 11 29	Clem.-Al. Strom. II 9 45	Ὁ θαυμάσας βασιλεύσει
		„ „ „ V 14 96	Οὐ παύσεται ὁ ζητῶν

3. Aus dem Ebionitenevangelium.

Das Evangelium, das nach dem Zeugnis des Epiphanius, Adv. haer. 30 3, bei den Ebioniten in Gebrauch war und aus dem er allein uns Reste aufbewahrt hat (ib. 30 13 14 16 22), ist wohl identisch mit dem von Origenes (Scholien zu Lk 1 1) erwähnten Εὐαγγέλιον κατὰ τῶν δώδεκα (E XII), das er von Εὐαγγέλιον κατὰ Αἰγυπτίους unterscheidet. In seinem Gefolge erwähnen es auch Hieronymus, der es mit dem NE verwechselt, und Ambrosius. Auf die Identität von EE und E XII hat zuerst HILGENFELD aufmerksam gemacht. Dagegen ist es trotz SCHMIDTKE, der EE und E XII als verschiedene Größen behandelt, wohl nicht mit dem Hebräerevangelium gleichzusetzen (s. WAITZ, a. a. O.). Es ist ursprünglich griechisch abgefaßt, hatte seine Heimat bei den synkretistischen Judenchristen des Ostjordanlandes und Ostsyriens.

Die Elkesaiten übernahmen es dann als ihr Evangelium, und durch sie ist es auch zu verwandten Sekten gekommen. Über die Entstehungszeit gehen die Ansichten auseinander. WAITZ ist geneigt, sogar schon das Ende des 1. Jahrh. dafür anzunehmen; doch müssen wir wohl tiefer in das 2. Jahrh. heruntergehen.

Die verwerteten Bruchstücke, geordnet nach der Folge, in der sie bei Epiphanius stehen, sind folgende:

S. 14	zu Lk 3 23	Ἐγένετό τις ἀνὴρ ὀνόμ. Ἰησοῦς	30 13
„ 18f.	„ Mt 4 18—22 par.	Καὶ ἐλθὼν εἰς Καφαρναούμ	30 13
„ 10	„ „ 3 4. 5 par.	Καὶ ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων	30 13
„ —	„ „ 3 1 par.	Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου	30 13 (14)
„ 13	„ „ 3 13—17 par.	Τοῦ λαοῦ βαπτισθέντος	30 13
„ 69	„ „ 12 47—50 par.	Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου.	30 14
„ 24	„ „ 5 17	Ἦλθον καταλῦσαι τὰς θυσίας	30 16
„ 190	„ „ 26 17 und Lk 22 15	Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν	30 22

4. Aus dem Ägypterevangelium.

Erwähnt wird das Evangelium von Origenes (zu Lk 1 1, s. o.), von Hippolyt, Philos. V 7 und von Epiphanius, adv. haer. 62 2. Die von Clemens-Al. gebrachten Zitate sind die einzig sicher bezeugten Bestandteile dieses Evangeliums. Ob das Fajjumfragment (Nr. 6) daraus stammt, ist sehr unsicher, auch die Oxyrhynchussprüche sind kaum daher. Der Versuch D. VÖLTERS, *Petrusevgm oder Ägypterevgm* 1893, sowie Zschr. f. d. ntl. Wissensch. VI (1905), S. 368ff., ÄE und Petrusevangelium zu identifizieren, ist wohl als gescheitert anzusehen. Heimisch war es, wie schon der Name ergibt, in Ägypten in heidenchristlichen Kreisen. Als Entstehungszeit wird meistens 100—130 angenommen. — Verwertet sind in der Synopse:

Seite	Syn.-Stelle	Quelle	Stichwort
24	Mt 5 17	Clem.-Al. Strom. III 9 63	*Ἦλθον καταλῦσαι τ. ἔργα τ. θηλείας*
148	„ 19 12	a) „ „ „ III 6 45	*Τῇ Σαλώμῃ ὁ κύριος πυνθανομένῃ*
		„ „ „ III 9 63	*Ἡ Σαλ. φησὶ μέχρι τίνος*
		b) „ „ „ III 9 66	*Φαμένης γὰρ αὐτῆς*
		c) „ „ „ III 13 92	*Πυνθανομένης τ. Σαλ.*

5. Das Evangelium Petri.

Daß es ein nach Petrus benanntes Evangelium gäbe, wußte man früher nur aus den spärlichen Zeugnissen des Origenes, Comm. in Mt X 17, des Theodoret, Haer. fab. comp. II 2, und vornehmlich aus dem Brief des Bischofs Serapion von Antiochien an die Gemeinde zu Rhossos in Cilicien (um 200) bei Euseb, h. e. VI 12 2—6, sowie aus dessen Notiz III 3 2. — 1886/87 wurde in Akhmîm (Oberägypten) in dem Grab eines Mönches eine Pergamenthandschrift aus dem 8. (9. ?) Jahrh. gefunden, die ansehnliche Bruchstücke des Evangeliums wie der Apokalypse des Petrus sowie 2 Fragmente des Henochbuches enthält. Es ist eine freie Bearbeitung der evangelischen Geschichte. Entstanden ist es wohl zwischen 110 und 150, seine Heimat ist Syrien (?). Über das Verhältnis zum Ägypterevangelium s. o. Die Verseinteilung stammt von HARNACK, *Bruchstücke des Evgm. u. der Apk. d. Petrus* (TU IX 2) [2]1893; die Kapiteleinteilung von J. A. ROBINSON und M. R. JAMES, *The Gospel accord. to Peter and the Revel. of Peter* [2]1892. Gewöhnlich werden beide Einteilungen nebeneinander angewendet. Der Text bei PREUSCHEN, S. 16—20 (146—150); KLOSTERMANN I, S. 3—7; NESTLE, S. 68—72. — Die Zeugnisse bei PREUSCHEN, S. 15f. (145f.); KLOSTERMANN II, S. 17f.

Syn.	Stelle		Evg. Petri
S. 208	Mt	27 26b par	II 5b
„ 209	„	27 33—44 par	IV 10 13—14
„ 212	„	27 45—51 par	V 15 19—20
„ 214	Lk	23 48	VII 25
S. 216	Mt	27 62—66	VIII 28—33
„ 216f.	„	28 1. 5—8 par	XII 50—XIII 57
„ 219	„	28 11—15	XI 45—49

6. Das Fajjumfragment.

S. 195 zu Mk 14 27—30. Aufgefunden 1885 in Wien von G. BICKELL in der Papyrussammlung des Erzherzogs Rainer. Es stammt aus dem 3. Jahrh. Text bei PREUSCHEN, a. a. O., S. 21f. (mit Literaturangabe; s. auch S. 110), bei NESTLE, a. a. O., S. 67; KLOSTERMANN II, S. 11.

7. Die Oxyrhynchussprüche.

1896/97 entdeckten B. P. GRENFELL und A. S. HUNT in Behnesa in Mittelägypten, dem alten Oxyrhynchus, u. a. einen Papyrus mit 7 Jesussprüchen, die sie 1897 veröffentlichten unter dem Titel: *Λόγια Ἰησοῦ. Sayings of our Lord* etc. Sie sind etwa um 200, sicher vor 300 geschrieben.

Eine zweite Sammlung von 5 oder 6 Sprüchen, je nachdem man den ersten als Generaltitel oder als eigentlichen Spruch auffaßt, entdeckten dieselben Forscher 1903, veröffentlicht 1904 (*The Oxyrhynchus Papyri* IV.). Diese Sprüche sind derart verstümmelt, daß eine Wiederherstellung höchstens bei zweien noch mit einiger Sicherheit möglich ist. Der V. Band von *The Oxyrhynchus Papyri* 1908 enthält ein aus 45 Zeilen in Unzialen des 4./5. Jahrh. geschriebenes Bruchstück eines unkanonischen Evangeliums, ein Gespräch Jesu mit einem Pharisäer über Rein und Unrein. Darüber Näheres bei H. B. SWETE, *Zwei neue Evangelienfragmente*, in „Kleine Texte usw." H. 31, 1908. Texte der zwei ersten Sammlungen bei PREUSCHEN, a. a. O., S. 22ff. (151f.), bei KLOSTERMANN, a. a. O. II, S. 11f.; III, S. 17ff. Möglicherweise gehören die Sprüche dem HE an (s. o.). Aufgenommen worden sind:

I 1. *καὶ τότε διαβλέψεις* . . .	zu Mt	7 5	S.	31
2. *ἐὰν μὴ νηστεύσητε* . . .	„ „	6 16	„	29
4. *ἔγειρον τὸν λίθον* . . .	„ „	18 20	„	112
5. *οὐκ ἔστιν δεκτός* . . .	„ Lk	4 24	„	17
6. *πόλις οἰκοδομημένη*	„ Mt	5 14	„	24
II 1. *μὴ παυσάσθω ὁ ζητῶν*	„ „	11 29	„	53
5. *πᾶν τὸ μὴ ἔμπροσθεν τ. ὄψεως*	{ „ „	10 26	„	48
	„ Lk	12 2	„	126

8. Versprengte Herrenworte.

Agrapha, d. h. Worte, die als Jesusworte angeführt werden, aber in unsern Evangelien sich nicht finden, enthält schon das NT. in Apg 20 35, vielleicht auch 1 Thess 4 15—17, Apk 16 15. Hierher gehören auch die Sonderlesarten von Handschriften (D Φ W zu Lk 6 4, Mt 20 28, Mk 16 16 usw.) und Übersetzungen. Eine ganze Reihe solcher Agrapha findet sich in den Schriften des 2. und 3. Jahrh. Folgende sind verwertet (außer den Sonderlesarten der Codices und Übersetzungen, die in den textkritischen Anmerkungen ihren Platz gefunden haben, und denen, die als Bestandteile apokrypher Evangelien dort aufgeführt sind).

Nr.	Seite	Syn.-Stelle	Quelle	Stichwort
1.	31	Mt 6 33	Orig., de orat. 2 2 14 1 (Clem. Al., Strom. I 24 158)	*Αἰτεῖτε τὰ μεγάλα*
2.	109	„ 18 3	Acta Philippi	*Ἐὰν μὴ ποιήσητε ὑμῶν τὰ κάτω*
3.	131	Lk 12 49	{ Didymus, in Ps 88 8 Orig., in Jerem XX 3	*Ὁ ἐγγύς μου* . . Qui iuxta me est
4.	140	„ 16 10	{ Clem. Rom. II 8 5 Iren., adv. haer. II 34 3	*Εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε* Si in modico fideles
5.	145	„ 17 32 33	Clem. Al., Exc. e Theod. § 2	*Σώζον σὺ* . .
6.	186	Mt 25 14ff.	Clem. Al., Strom. I 28 177 etc.	*Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται*
7.	188	„ 25 40	{ Clem. Al., Strom. I 19 94 II 15 71 Tert., de or. c. 26	*Εἶδες τὸν ἀδελφόν σου* Vidisti fratrem

IV. Parallelen- und Stellenregister zur Synopse.

Erläuterungen zu den Registern.

Das Parallelenregister ist doppelt angelegt. Das erste System gibt die Hauptstellen, im zweiten sind die Abschnitte angegeben, die nur als Parallelen, außerhalb ihres Kontextes, in Betracht kommen. *Kursivschrift* und *-zahlen* bedeuten die Verweise (ohne Text).

Das gleiche gilt vom Stellenregister zu den einzelnen Evangelien. **Fette** Kapitel-, halbfette Verszahlen und Seitenzahlen bezeichnen den Hauptplatz der Perikope; gewöhnliche Zahlen gelten für die (ausgedruckten) Parallelen, *Kursiv*zahlen für die Verweise.

Die Vorgeschichten.

A. Die matthäische Vorgeschichte. Matth 1. 2.

B. Die lukanische Vorgeschichte. Luk 1. 2.

Der Prolog	1	1—4	S. 3
Verheißung der Geburt des Täufers		5—25	„ —
Verheißung der Geburt Jesu		26—38	„ 4
Besuch der Maria bei Elisabet		39—56	„ 5
Geburt des Täufers		57—80	„ —
Die Geburt Jesu	2	1—20	„ 7
Beschneidung Jesu und Darstellung		21—40	„ —
Der zwölfjährige Jesus		41—52	„ 8

I. Die galiläische Periode. Matth 3—18 = Mark 1—9 = Luk 3 1—9 50

					Parallelen und Dubletten			
		Matth	Mark	Luk	Matth	Mark	Luk	Seite
1	Johannes der Täufer	3 1—6	1 1—6	3 1—6	*11 10*		*7 27*	9
2	Bußpredigt des Täufers	7—10	—	7—9				11
3	Standespredigt des Täufers	—	—	10—14				—
4	Messianische Verkündigung d. T.	11—12	7—8	15—18				—
5	Die Gefangennahme des Täufers	—	—	19—20	*14 3—4*	*6 17—18*		12
6	Die Taufe Jesu	13—17	9—11	21—22				—
7	Die Ahnentafel Jesu	—	—	23—38	1 1—16			13
8	Die Versuchungen Jesu	4 1—11	12—13	4 1—13				15
9	Jesu Auftreten in Galiläa	12—17	14—15	14—15				16
10	Antrittspredigt in Nazaret	—	—	16—30	*13 53—58*	*6 1—6*		17
11	Berufung der ersten Jünger	18—22	16—20	—			*5 1—11*	18
12	Jesus i. d. Synagoge zu Kapernaum	—	21—28	31—37	7 28—29			19
13	Heilung der Schwiegermutter des Petrus	—	29—31	38—39	8 14—15			20
14	Krankenheilungen am Abend	—	32—34	40—41	*4 24* 8 16—17 12 16	3 10—12		—
15	Flucht Jesu	—	35—38	42—43				21
16	Reisepredigt in Galiläa	23—25	39	44	*8 16* 9 35 12 15 14 35	3 7 8 10 6 54 55	6 17—19	—
17	Der Fischzug des Petrus	—	—	5 1—11	*4 18—22*	*1 16—20*		22

Die Bergpredigt. Matth 5—7

18	Einleitung zur Bergpredigt	5 1—2	—	—		*3 13*	6 20	23
19	Seligpreisungen	3—12	—	—			6 20—23	—
20	Gleichnisse vom Salz und Licht	13—16	—	—		4 21 9 50	8 16 11 34—35 14 33	24
21	Jesu Stellung zum Gesetz	17—20	—	—	*24 35*	*13 31*	16 17 *21 33*	—
22	Vom Töten	21—26	—	—			12 57—59	25
23	Vom Ehebruch	27—30	—	—	18 8—9	9 43—48		—
24	Von der Ehescheidung	31—32	—	—	19 9	10 11 12	16 18	26
25	Vom Schwören	33—37	—	—	*23 16—22*			—
26	Von der Wiedervergeltung	38—42	—	—			6 29—30	27
27	Von der Feindesliebe	43—48	—	—			6 27—28 32—36	—
28	Vom Almosen	6 1—4	—	—				28
29	Vom Beten	5—8	—	—				—
30	Das Unser-Vater	9—15	—	—		11 25 [26]	11 2—4	—
31	Vom Fasten	16—18	—	—				29
32	Vom Schätzesammeln	19—21	—	—			12 33—34	—
33	Parabel vom Auge	22—23	—	—			11 34—36	30

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
34	Vom Doppeldienst	6 24	—	—			16 13	—
35	Vom Sorgen	25—34	—	—			12 22—31	—
36	Vom Richten	7 1—5	—	—		4 24	6 37—38 41—42	31
37	Von der Entweihung d. Heiligtums	6	—	—				32
38	Von der Gebetserhörung	7—11	—	—			11 9—13	—
39	Norm der Nächstenliebe	12	—	—			6 31	—
40	Die enge Pforte	13—14	—	—			13 23—24	—
41	Das Kriterium der Frömmigkeit	15—20	—	—	*3 10* 12 33		*3 9* 6 43—44 12 33	33
42	Warnung vor Selbsttäuschung	21—23	—	—			6 46 13 26—27	—
43	Schlußgleichnisse	24—27	—	—			6 47—49	—
44	Nachwort	28—29	—	—		1 21 22	4 31—32 *7 1a*	34
45	Heilung eines Aussätzigen	8 1—4	1 40—45	5 12—16		*1 35*	*4 42*	—
46	Der Hauptmann von Kapernaum	5—13	—	—			7 1—10 13 28—30	35
47	Heilung der Schwiegermutter des Petrus	14—15	—	—		*1 29—31*	*4 38—39*	36
48	Krankenheilungen am Abend	16—17	—	—		*32—34*	*40—41*	37
49	Verschiedene Nachfolger	18—22	—	—			9 57—60	—
50	Der Seesturm	23—27	—	—		*4 35—41*	*8 22—25*	—
51	Die Besessenen von Gadara	28—34	—	—		*5 1—20*	*26—39*	38
52	Heilung eines Gichtbrüchigen	9 1—8	2 1—12	17—26				—
53	Berufung d. Levi u. Zöllnerverkehr	9—13	13—17	27—32			*15 1 2*	40
54	Die Fastenfrage	14—17	18—22	33—39				41
55	Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib	18—26	—	—		*5 21—43 10 52*	*7 50 8 40—56 18 42*	42
56	Heilung zweier Blinden	27—31	—	—	*20 29—34*	*10 46—52*	*18 35—43*	43
57	Heilung eines stummen Dämonischen	32—34	—	—	12 22—24	3 22	11 14—15	—
58	Die Aussendung der Jünger	35—10 16	—	—	4 23 15 24	3 14—19 6 6—11 34	6 13—16 *8 1* 9 1—5 10 1—12	—
59	Das Schicksal der Jünger	10 17—25	—	—	24 9 13	13 9—13	6 40 12 11—12 21 12—17 19	47
60	Aufforderung zu furchtlosem Bekenntnis	26—33	—	—		4 22 8 38	8 17 9 26 12 2—9 21 18	48
61	Zwiespalt unter den Nächsten	34—36	—	—			12 51—53	49
62	Bedingungen der Nachfolge	37—39	—	—	16 24—25	8 34—35	9 23—24 14 26—27 17 33	—
63	Schluß der Rede	40—11 1	—	—	18 5	9 37 41	9 48 10 16	50
64	Anfrage des Täufers	11 2—6	—	—			7 18—23	—
65	Jesu Zeugnis über den Täufer	7—19	—	—	*21 32*	*1 2*	7 24—35 16 16	51
66	Wehe über die galiläischen Städte	20—24	—	—			10 13—15	52
67	Jubelruf	25—27	—	—			10 21—22	—
68	Heilandsruf	28—30	—	—				53
69	Das Ährenraufen am Sabbat	12 1—8	23—28	6 1—5				—
70	Heilung der verdorrten Hand	9—14	3 1—6	6—11			13 15—16 14 3 5	55
71	Zulauf und Heilungen	15—21	7—12	17—19	4 24 25 14 36	6 56	4 41	56
72	Berufung der zwölf Apostel	—	13—19	12—16	*5 1* 10 1—4	6 7	9 1 2.	57

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
	Die Feldrede. Luk 6 20—49							
73	Seligpreisungen	—	—	6 20—23	5 3 5 6 11 12			58
74	Weherufe	—	—	24—26				59
75	Von der Feindesliebe	—	—	27—36	5 39—42 44—48 7 12			—
76	Vom Richten	—	—	37—42	7 1-5 10 24-25 15 14	4 24		60
77	Das Kriterium der Frömmigkeit	—	—	43—46	7 16—21 12 33—35			61
78	Schlußgleichnisse	—	—	47—49	7 24—27			—
79	Der Hauptmann von Kapernaum	—	—	7 1—10	*7 28a 8 5—13*			62
80	Der Jüngling von Nain	—	—	11—17				—
81	Die Anfrage des Täufers	—	—	18—23	*11 2—6*			63
82	Jesu Zeugnis über den Täufer	—	—	24—35	*11 7—19* 21 32	*1 2*		—
83	Die Büßerin in Simons Haus	—	—	36—50	*26 6—13*	*14 3—9*		64
84	Die dienenden Frauen	—	—	8 1—3	*4 23 9 35 27 55*	*15 41 16 9*		65
85	Die pharisäische Anklage	12 22—24	3 20—22	—	*9 32f.* 9 34		11 14—16	—
86	Jesu Verteidigungsrede	25—37	23—30	—	7 16—20	9 40	6 43—45 9 50 11 17-23 12 10	66
87	Erklärung wider die Wundersucht	38—42	—	—	16 1 2 4	8 11—12	11 29—32	68
88	Spruch vom Rückfall	43—45	—	—			11 24—26	69
89	Jesu wahre Verwandte	46—50	31—35	—			8 19—21	—
90	Das Gleichnis vom Säemann	13 1—9	4 1—9	4—8			*5 1—3*	70
91	Zweck der Gleichnisrede	10—15	10—12	9—10		*4 25*	*8 18b*	71
92	Selige Augenzeugen	16—17	—	—			10 23—24	72
93	Deutung des Gleichnisses vom Säemann	18—23	13—20	11—15				—
94	Sprüche über den rechten Gebrauch der Parabeln	—	21—25	16—18	5 15 7 2 10 26 13 12 25 29		6 38 11 33 12 2 19 26	73
95	Gleichnis von der selbstwachsenden Saat	—	26—29	—				74
96	Gleichnis vom Unkraut	24—30	—	—				—
97	Gleichnis vom Senfkorn	31—32	30—32	—			13 18—19	75
98	Gleichnis vom Sauerteig	33	—	—			13 20—21	—
99	Methode der Gleichnisrede	34—35	33—34	—				—
100	Deutung des Gleichnisses vom Unkraut	36—43	—	—				76
101	Gleichnis v. Schatz u. v. d. Perle	44—46	—	—				—
102	Gleichnis vom Fischnetz	47—50	—	—				—
103	Abschluß der Gleichnisrede	51—52	—	—				77
104	Jesu wahre Verwandte	—	—	19—21	*12 46—50*	*3 31—35*		—
105	Der Seesturm	—	35—41	22—25	8 23—27			—
106	Der gerasenische Besessene	—	5 1—20	26—39	8 28—34			78
107	Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib	—	21—43	40—56	9 18—26			81
108	Verwerfung in Nazaret	53—58	6 1—6	—			*4 16—30*	83
109	Die Aussendung der Jünger	—	6—13	9 1—6	9 35 10 1 9—11 14	3 14—15	*10 1—12*	84
110	Urteil des Herodes über Jesus	14 1—2	14—16	7—9				85
111	Der Tod des Täufers	3—12	17—29	—			3 19—20	86
112	Rückkehr der Jünger u. Speisung der Fünftausend	13—21	30—44	10—17	9 36 *15 32—39*	*8 1—10*	10 17	87
113	Das Wandeln auf dem See	22—33	45—52	—				90
114	Rückkehr nach der Landschaft Gennesar	34—36	53—56	—	4 24	*1 32—33* 3 10	*4 40—41* 6 18—19	91
115	Vom Händewaschen	15 1—20	7 1—23	—			6 39	—
116	Die Kanaanitin	21—28	24—30	—				94

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
117	Heilung vieler Kranken; — eines Taubstummen	15 29—31	7 31—37	—				95
118	Die Speisung der Viertausend	32—39	8 1—10	—	*14 13—21*	*6 30—44*	*9 10—17*	96
119	Zeichenforderung der Pharisäer	16 1—4	11—13	—	12 38—39		11 16 29 12 54—56	97
120	Gespräch vom Sauerteig	5—12	14—21	—			12 1	98
121	Der Blinde von Bethsaida	—	22—26	—				99
122	Petrusbekenntnis u. erste Leidensverkündigung	13—23	27—33	9 18—22	18 18			—
123	Der Leidensweg der Jünger	24—28	34—9 1	23—27	10 33 38—39		12 9 14 27 17 33	101
124	Die Verklärung	17 1—8	9 2—8	28—36				102
125	Gespräch beim Abstieg	9—13	9—13	—			*9 37*	104
126	Heilung des epileptischen Knaben	14—21	14—29	37—43a	*17 9* 21 21	*9 9* 11 22—23	17 6	105
127	Zweite Leidensverkündigung	22—23	30—32	43b—45				107
128	Die Tempelsteuer	24—27	—	—				108
129	Der Rangstreit	18 1—5	33—37	46—48	10 40 20 26-27 23 12	10 15 43—44	14 11 18 14 17 22 26	—
130	Der fremde Exorzist	—	38—41	49—50	10 42 12 30		11 23	109
131	Vom Ärgernis	6—9	42—48	—	5 29—30		17 1—2	110
132	Vom Salz	—	49—50	—	5 13		14 34—35	111
133	Die Rettung des Verlorenen	10—14	—	—			15 3—7	—
134	Bruderpflichten	15—20	—	—	16 19		17 3	112
135	Von der Versöhnlichkeit	21—22	—	—			17 4	113
136	Das Gleichnis vom Schalksknecht	23—35	—	—				—

II. Der lukanische Reisebericht. Luk 9 51—18 14

(Große Einschaltung)

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
137	Die Samariterherberge	—	—	9 51—58				114
138	Verschiedene Nachfolger	—	—	57—62	8 19—22			—
139	Die Aussendung der Siebzig	—	—	10 1—16	9 37—38 10 7—16 40 11 21—23 *18 5*	*6 6—11* *9 37*	*9 1—5 48*	115
140	Die Rückkehr der Siebzig	—	—	17—20		*6 30*	*9 10*	116
141	Jubelruf	—	—	21—22	11 25—27			117
142	Selige Augenzeugen	—	—	23—24	13 16—17			—
143	Die Frage nach dem großen Gebot	—	—	25—28	22 34—40	12 28—31		—
144	Gleichnis vom barmh. Samariter	—	—	29—37				118
145	Maria und Martha	—	—	38—42				119
146	Das Unser-Vater	—	—	11 1—4	6 9—13			—
147	Gleichnis vom bittenden Freund	—	—	5—8				120
148	Von der Gebetserhörung	—	—	9—13	7 7—11			—
149	Verteidigungsrede gegen den Vorwurf des Teufelsbündnisses	—	—	14—23	9 32—34 12 22—30 *12 38 16 1*	3 22—27 *9 40* *8 11*	*9 50 11 29*	—
150	Spruch vom Rückfall	—	—	24—26	12 43—45			122
151	Seligpreisung der Mutter Jesu	—	—	27—28				—
152	Erklärung wider die Wundersucht	—	—	29—32	12 38—42 16 1 2 4	8 11—12		—
153	Vom Licht	—	—	33—36	5 15 6 22—23	*4 21*	*8 16*	123
154	Rede gegen den Pharisäismus	—	—	37— 12 1	*15 1ff. 16 6 12* 23 4—36	*7 1ff. 8 15* 12 38 39	20 46	124
155	Ermahnung zu freimütigem Bekenntnis	—	—	12 2—12	10 19-20 26-33 12 32	3 28—29 4 22 8 38 13 11	8 17 9 26 21 14 15	126
156	Gleichnis vom törichten Reichen	—	—	13—21				127
157	Vom Sorgen und Schätzesammeln	—	—	22—34	6 19-21 25-33			128

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
158	Von der Wachsamkeit und Treue	—	—	12 35—46	24 43—51 *25 1—13*	13 35—36		129
159	Vom Knechtslohn............	—	—	47—48			*17 7—10*	130
160	Vom Ernst der Zeit	—	—	49—56	10 34—36 16 2—3	10•38		131
161	Empfehlung rechtzeitigen Ausgleichs	—	—	57—59	5 25—26			—
162	Bußruf	—	—	13 1—9				132
163	Heilung der verkrümmten Frau .	—	—	10—17	12 11—12		*14 1—6* 5	—
164	Gleichnisse vom Senfkorn und Sauerteig	—	—	18—21	13 31—33	4 30—32		133
165	Bedrohung Israels mit Ausschließung aus dem Reiche Gottes ..	—	—	22—30	7 13-14 22-23 8 11—12 25 10—12 *19 30 20 16*	*10 31*		—
166	Abschied von Galiläa	—	—	31—33				134
167	Weissagung über Jerusalem	—	—	34—35	23 37—39			135
168	Heilung eines Wassersüchtigen ...	—	—	14 1—6	*12 9—14*	*3 1—6*	*6 6-11 13 10-17*	—
169	Gastmahlsreden...................	—	—	7—14	*18 4 23 12*		*18 14*	—
170	Das Gleichnis vom Abendmahl...	—	—	15—24	22 1—10			136
171	Bedingungen der Jüngerschaft ...	—	—	25—35	*5 13* 10 37—38 16 24	8 34 *9 50*	9 23	137
172	Vom verlorenen Schaf u. Groschen	—	—	15 1—10	*9 10—11* 18 12—14	*2 15—16*	*5 29—30*	138
173	Gleichnis vom verlorenen Sohn ..	—	—	11—32				139
174	Vom ungerechten Haushalter	—	—	16 1—13	6 24			140
175	Verurteilung d. pharis. Hochmuts .	—	—	14—15				141
176	Von Gesetz und Ehescheidung ...	—	—	16—18	5 18 32 11 12—13 *19 9*	*10 11 12*		141
177	Vom reichen Mann und armen Lazarus	—	—	19—31				—
178	Vom Ärgernis	—	—	17 1—2	18 6—7	9 42		142
179	Von der Versöhnlichkeit	—	—	3—4	18 15 21—22			—
180	Vom Glauben	—	—	5—6	17 20 21 21	11 22—23		143
181	Vom Knechtslohn...............	—	—	7—10				—
182	Heilung von zehn Aussätzigen ...	—	—	11—19				—
183	Vom Reiche Gottes	—	—	20—21				144
184	Der Tag des Menschensohns	—	—	22—37	10 39 16 25 24 17—18 26—28 37—41	8 35 13 15—16	9 24	—
185	Gleichnis vom gottlosen Richter .	—	—	18 1—8				145
186	Gleichnis vom Pharisäer u. Zöllner	—	—	9—14	*18 4 23 12*		*14 11*	146

III. Die judäische Periode. Matth 19—27 = Mark 10—15 = Luk 18 15—23

1. Der Zug nach Jerusalem.

Matth 19—20 = Mark 10 = Luk 18 15—19 27

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
187	Ehe und Ehescheidung	19 1—12	10 1—12	—	5 32		16 18	—
188	Segnung der Kinder	13—15	13—16	18 15—17	18 3			148
189	Von der Gefahr des Reichtums ..	16—30	17—31	18—30	*20 16*		13 30 22 28-30	149
190	Gleichnis von den Arbeitern im Weinberg	20 1—16	—	—	*19 30*			152
191	Dritte Leidensverkündigung	17—19	32—44	31—34				—
192	Jesus und die Zebedaiden	20—28	35—45	—	*23 11*	*9 35*	*9 48 12 50* 22 24—27	153
193	Heilung des Bartimäus	29—34	46—52	35—43	*9 27—31*			155
194	Zakchäus	—	—	19 1—10				156
195	Das Gleichnis von den Minen ...	—	—	11—27	*13 12* 25 14-30	*4 25*	*8 18*	—

2. Die jerusalemischen Tage. Matth 21—25 = Mark 11—13 = Luk 19 28—21

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Parallelen und Dubletten Mark	Parallelen und Dubletten Luk	Seite
196	Der Einzug in Jerusalem	21 1—9	11 1—10	19 28—38				158
197	Weissagung von der Zerstörung Jerusalems	—	—	39—44	*21* *14—16*			160
198	Jesus im Tempel (Tempelreinigung); Rückkehr nach Bethanien	10—17	11	45—46		*11* *15—19*	*19* *39* *40*	—
199	Verfluchung des Feigenbaums ...	18—19	12—14	—				161
200	Die Tempelreinigung	—	15—19	47—48	21 12—13		19 45-46 *21* *37*	162
201	Gespräch über den verdorrten Feigenbaum	20—22	20—25 [28]	—	6 14 15 17 20		17 6	—
202	Die Vollmachtsfrage............	23—27	27—33	20 1—8				
203	Das Gleichnis von den ungleichen Söhnen	28—32	—	—			7 29—30	163 164
204	Gleichnis von den bösen Winzern	33—46	12 1—12	9—19	*22* *22*			165
205	Gleichnis vom Hochzeitsmahl	22 1—14	—	—			14 16—24	167
206	Die Pharisäerfrage	15—22	13—17	20—26		*12* *12*		168
207	Die Sadduzäerfrage	23—33	18—27	27—40	*22* *46*	*11* *18* *12* *32* *34*		169
208	Die Frage nach dem großen Gebot	34—40	28—34	—	*22* *46*		10 25-28 *20* *40*	171
209	Der Davidssohn	41—46	35—37	41—44		*12* *34*	*20* *40*	172
210	Rede gegen den Pharisäismus ...	23 1—36	38—40	45—47	*3* *7* *20* *26* *27*	*9* *35* *10* *43* *44*	*3* *7* *9* *48* 11 39-52 *14* *11* *18* *14* *22* *26*	—
211	Weissagung über Jerusalem	37—39	—	—			13 34—35	176
212	Die Scherflein der Witwe........	—	41—44	21 1—4				—
213	Weissagung von der Zerstörung des Tempels	24 1—3	13 1—4	5—7				177

Die synoptische Apokalypse.

Matth 24 4—36 = Mark 13 5—37 = Luk 21 8—36

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Parallelen und Dubletten Mark	Parallelen und Dubletten Luk	Seite
214	I a) Die Vorzeichen der Parusie .	24 4—8	13 5—8	21 8—11	*24* *23—26*	*13* *21—22*	*17* *23*	177
215	b) Mahnworte für die Anfänge der Not	9—14	9—13	12—19	10 17—22 30		12 7 11 12	178
216	II a) Die Bedrängnis in Juda ...	15—22	14—20	20—24			17 31	180
217	b) Mahnworte für den Höhepunkt der Not	23—25	21—23	—				181
218	c) Der Tag des Menschensohns	26—28	—	—			17 23—24 37	—
219	III a) Die Parusie des Menschensohns	29—31	24—27	25—28				—
220	b) Das Gleichnis v. Feigenbaum	32—33	28—29	29—31				182
221	c) Das „Wann" der Parusie ..	34—36	30—32	32—33	*5* *17* *16* *28*	*9* *1*	*9* *27* *16* *17*	183
222	Schluß der Rede nach Markus ..	—	33—37	—	24 42 25 13—14 15 b		12 38 40 19 12—13	—
223	Schluß der Rede nach Lukas	—	—	34—36				184
224	Wiederkunftsgleichnisse	37—41	—	—			17 26-27 34-35	—
225	Gleichnis vom wachenden Hausherrn	42—44	—	—		*13* *33* *35*	12 39—40	—
226	Der treue und kluge Knecht und sein Widerspiel	45—51	—	—			12 42—46	185
227	Gleichnis von den zehn Jungfrauen	25 1—13	—	—		*13* *35—37*	12 35-36 13 25	—
228	Gleichnis von den Talenten	14—30	—	—	*13* *12*	*4* *25* *13* *34*	*8* *18* 19 12—27	186
229	Gleichnis vom Weltgericht	31—46	—	—				188
230	Summarische Bemerkung über Jesu Tätigkeit in Jerusalem ...	—	—	37—38		*11* *19*		—

3. Die Leidensgeschichte.

Matth 26—27 = Mark 14—15 = Luk 22—23

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
231	Der Todesanschlag	**26 1—5**	**14 1—2**	**22 1—2**				189
232	Die Salbung in Bethanien	**6—13**	**3—9**	—			*7 36—50*	—
233	Der Verrat des Judas	**14—16**	**10—11**	**3—6**				190
234	Zurüstung zum Passahmahl	**17—19**	**12—16**	**7—13**				—

Die letzte Mahlzeit.

Matth 26 20—29 = Mark 14 17—25 = Luk 22 14—38

		Matth	Mark	Luk	Parallelen und Dubletten Matth	Mark	Luk	Seite
235	Bezeichnung des Verräters	**26 20—25**	**14 17—21**	**22 14**			22 21—23	191
236	Die Stiftung des Herrnmahls	**26—29**	**22—25**	**15—20**				192
237	Abschiedsworte	—	—	**21—38**				194
—	a) Vorhersagung des Verrats	—	—	**21—22**	*26 21—25*	*14 18—21*		—
—	b) Die Rangordnung im Reiche Gottes	—	—	**24—30**	19 28 20 25—28	10 42—45		—
—	c) Vorhersagung der Verleugnung des Petrus	—	—	**31—34**	*26 30—35*	*14 26—31*		198
—	d) Rückblick und Ausblick	—	—	**35—38**				—
238	Auf dem Weg nach Gethsemane; Vorhersagung der Verleugnung des Petrus	**30—35**	**26—31**	**39**			22 31—34	—
239	Jesus in Gethsemane	**36—46**	**32—42**	**40—46**				196
240	Die Gefangennahme Jesu	**47—56**	**43—52**	**47—53**				198
241	Jesus vor dem Hohen Rat. Die Verleugnung des Petrus	**57—75**	**53—72**	**54—71**	*27 1*	*15 1*		200
242	Übergabe des Verurteilten an Pilatus	**27 1—2**	**15 1**	**23 1**			22 66	204
243	Das Ende des Judas	**3—10**	—	—				—
244	Verhandlung vor Pilatus	**11—14**	**2—5**	**2—5**				—
245	Jesus vor Herodes	—	—	**6—16**				205
246	Die Verurteilung	**15—26**	**6—15**	**17—25**				206
247	Verspottung des Judenkönigs	**27—31**	**16—20**	—				208
248	Der Todesgang	**32**	**21**	**26—32**	*27 38*	*14 27*		209
249	Die Kreuzigung	**33—44**	**22—32**	**33—43**	*27 48*	*14 36*		—
250	Der Tod Jesu	**45—56**	**33—41**	**44—49**			*8 3*	212
251	Das Begräbnis Jesu	**57—61**	**42—47**	**50—56**				214
252	Die Grabeswächter	**62—66**	—	—				216
253	Das leere Grab	**28 1—10**	**16 1—8**	**24 1—11**				—

Die Nachgeschichten.

A. Die matthäische Nachgeschichte. 28 11—20

Der Betrug der Hierarchen . . . . 28 11—15 S. 219
Die Offenbarung des Auferstandenen in Galiläa . . . . 16—20 „ —

B. Die lukanische Nachgeschichte. 24 13—53

Die Emmausjünger . . . . 24 13—35 S. 220
Die Offenbarung des Auferstandenen in Jerusalem . . . . 36—49 „ 221
Die Himmelfahrt . . . . 50—53 „ —

C. Der unechte Markusschluß. 16 9—20 S. 222

Stellenregister.

1. Matthäus.

2. Markus.

3. Lukas.

Nachträge und Berichtigungen.

S. XVII. In der Liste der Minuskeln sind noch zu ergänzen:

51 cap (δ 364; Oxford, XIII). | 1229 (ε 1317; Sinai, XII ?). | 1542 (ε 1337; Athos, XIV).
73 (ε 260; Oxford, XII). | 1346 (ε 1089; Jerusalem, X/XI). | 1654 (ε 1468; Athos, 1326).
252 (ε 438; Dresden, XI ?). | 1354 cap (δ 470; Jerusalem, XIV).

S. 11. Zu Mk 1 16: Θ ist zu streichen als Zeuge für *Ἰωάννης*, er liest *ὁ Ἰωάννης*.

S. 12. Im Apparat Z. 3 str. 256; ist Kommentar ohne Text, keine Evangelienhandschrift, in Moskau; 256 ist jetzt eine apr-Handschrift in Paris.

S. 13. Zu Mt 3 16 bemerkt Lagrange in der Rev. bibl. 1920, p. 330 (s. S. XIX): „Der Text Tatians dazu ist nicht bekannt, da er weder von Ephraem kommentiert, noch in Tat^{ar} übersetzt ist. Afraates spielt darauf an; Isho'dad (ca. 850) sagt: Und sogleich, wie das Diatessaron bezeugt, erglänzte ein großes Licht."

S. 15. Zu Mk 1 13: *ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ* lesen außer den angeführten Zeugen von der Ferrargruppe noch 543 788 826 828, außerdem lat sa bo aeth Or Eus; *ἦν ἐκεῖ* liest u. a. auch 28.

S. 17. Seitenüberschrift l. Mt 4 14 und Luk 4 14 (st. 15).

S. 19. Zu Mk 1 27: Θ liest *πρὸς ἑαυτούς*, nicht *πρὸς αὐτούς*.

S. 21. Zu Mk 1 34: Neben *αὐτὰ λαλεῖν* D erg. Θ.

S. 27. Apparat Z. 3 v. u. str. Θ neben Z und + vor *φίλ.*

S. 28. Zu Mt 6 1 *δέ* 1° und 4 *ἀποδ.* erg. Θ.

S. 33. Zu Mt 7 21 (Z. 2 v. u.) l. *αὐτός* W Θ (st. W Φ), wie es schon in 5. Aufl. richtig war. Ich bin durch von Soden irregeführt worden und habe den Irrtum erst nachträglich bei nochmaliger Vergleichung von Θ bemerkt.

S. 39. Z. 5 v. u. l. *καὶ* st. *κία*.

S. 47. Z. 3 v. u. Zu Mt 10 23: Θ liest *ἐπέραν* wie L.

S. 52. l. 66 (61) st. 66 (60).
Zu Mt 11 16: Θ schreibt allerdings *ετεροις*; kann dies aber an sich ebensogut *ἑταίροις* gelesen werden (cf. *ετεραι* st. *ἑταῖρε* Mt 20 13, 22 12), so wird dies durch den Zusatz von *αὐτῶν* ganz sichergestellt.
Zu v. 23: Θ liest wie ℵ B C usw. *μὴ . . . ὑψωθήσῃ*.

S. 54. Zu Mk 2 25: str. Θ zu *λέγει* ℵ B C D L W.

S. 62. Z. 8 v. u. str. 62. e 62 ist nicht mehr bekannt; 62 ist eine ap-Handschrift in Paris.

S. 71. Zu Mt 13 7 *ἔπνιξαν* ℵ D Φ erg. Θ.

S. 73. Zu Mk 4 19: *καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι*] – Θ 565 700.

S. 84. Anm. zu Mt 13 55 str. 472 als Zeuge für *Ἰωσήφ*; 472 liest *Ἰωάννης*, wie nachher richtig angegeben ist. Ich bin hier wieder von Soden gefolgt, der ε 1386 (= 472) als Zeugen sowohl für *Ἰωσήφ* wie für *Ἰωάννης* anführt, ohne den Irrtum gleich zu sehen.

S. 86. Apparat, Z. 4 l. 399 st. 390.

S. 97. Zu Mt 15 38: vor B Θ erg. ℵ.

S. 223. Joh 7 41 hat Vogels, wie er mir schriftlich mitteilt, die Lesart der 1. Aufl. (*ἔρχεται ὁ Χριστός*) fallen lassen; in der 2. Aufl. liest er mit den anderen Textausgaben *ὁ Χρ. ἔρχ.*

Die Vorgeschichten.

A. Die matthäische Vorgeschichte. Matth 1. 2.

Der Stammbaum Jesu. Matth 1 1–17

(*vgl. 7. Luk 3 23–38. S. 13*)

1 *Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ.* 2 *Ἀβραὰμ ἐγέννησεν
τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελ-
φοὺς αὐτοῦ,* 3 *Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρὲς δὲ ἐγέν-
νησεν τὸν Ἐσρώμ, Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ,* 4 *Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,
Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών,* 5 *Σαλμὼν δὲ
ἐγέννησεν τὸν Βοὲς ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βοὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί,* 6 *Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασιλέα. Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,* 7 *Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέν-
νησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ,* 8 *Ἀσὰφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰω-
σαφὰτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζείαν,* 9 *Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄχαζ, Ἄχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν,* 10 *Ἑζε-
κίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς, Ἀμὼς δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἰωσείαν,* 11 *Ἰωσείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικε-
σίας Βαβυλῶνος.* 12 *Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ,
Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ,* 13 *Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιοὺδ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ, Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ,* 14 *Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ,
Σαδὼκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ, Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ,* 15 *Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν, Μαθθὰν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ,* 16 *Ἰακὼβ
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.*

17 *Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυεὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυεὶδ
ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.*

2–6: 1 Chr 2 1–15. 3–6: Rth 4 18–22. 7–12: 1 Chr 3 10–17.

---

7 8 *Ἀσάφ*] *Ἀσά* EKLMWΔΣ . . min a f ff vg sy. 10 *Ἀμώς*] *Ἀμών* EKLMΣ . . min a f vg sy. 16 *τὸν Ἰωσὴφ . . . Χριστός*] *τὸν Ἰωσ., ᾧ μνηστευθεῖσα παρθένος Μαριὰμ ἐγέννησε* (+ *τὸν* 346) *Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν* Θ 346-543-826-828; *Joseph, cui desponsata* (+ *erat* b) *virgo* (– q) *Maria* (+ *Maria autem* c, *virgo autem Maria* b) *genuit* (*peperit* d) *Jesum* (*Christum* d), *qui* (– bdk) *vocatur* (*dicitur* a c; – bdk) *Christus* (– b; *Christum* k; *Jesum* d) a b c d g k q; *τ. Ἰωσ., ᾧ ἐμνηστεύθη παρθ. Μαριάμ, ἥτις ἐγέν. Ἰησ. τ. Χριστ.* sy[c]; *τὸν Ἰωσ., Ἰωσὴφ δέ, ᾧ ἐμνηστ. Μαριὰμ ἡ παρθ., ἐγέν. Ἰησ. τ. λεγ. Χρ.* sy[s].

Die Geburt Jesu. Matth I 18—25

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μα-
ρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. 19 Ἰω-
σὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦ-
σαι αὐτήν. 20 ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ
λέγων· Ἰωσὴφ υἱὸς Δαυείδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν
αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. 21 τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22 τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· 23 ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον μεθ'
ἡμῶν ὁ θεός. 24 ἐγερθεὶς δὲ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγ-
γελος κυρίου, καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. 25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν
υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Die Weisen aus dem Morgenland. Matth 2 1—12

1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασι-
λέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα 2 λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχ-
θεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσ-
κυνῆσαι αὐτῷ. 3 ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ,
4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν
ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται
διὰ τοῦ προφήτου· 6 καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ
γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. 7 τότε Ἡρῴδης λάθρα καλέσας
τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, 8 καὶ πέμψας
αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν· πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ
εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ
βασιλέως ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς ἕως
ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην
σφόδρα· 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ
πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,
χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. 12 καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς
Ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

23: Jes 7 14 8 8. 2: Num 24 17. 6: Mi 5 1.

5: Joh 7 41f. (S. 223).

---

1 18 *Ἰησοῦ Χριστοῦ*] *Χρ. Ἰησ.* B Or^{int}; *Ἰησ.* W 4 74 270; *Christi* 71 lat sy^{sc} Ir^{int} | *γένεσις*] *γέννησις* E L K M . . min. 19 *δειγματίσαι* ℵ^{c} B Z 𝔓^{1} 1 22 Eus] *παραδειγμ.* Unc^{rel} min. 20 *Μαριάμ*] *Μαρίαν* B L 1-209 24 *ἐγερθείς* ℵ B C* Z 1-131-209 399] *διεγερθ.* D E K L . . min | *Ἰωσήφ* ℵ Z Δ . .] *ὁ Ἰωσ.* B C D E . . min. 25 *υἱόν* ℵ B Z 1 33 b o g k sy$^{sc\ pal}$ sa bo Amb] *τὸν υἱὸν αὐτῆς* (– L d q) *τ. πρωτότοκον* C D L W Σ . . min f ff q vg sy$^{vg\ hl}$ arm aeth Tat Aug.

Flucht und Rückkehr. **Matth 2 13—23**

13 *Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ
λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ
ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.* 14 *ὁ δὲ
ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον,*
15 *καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος·* ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.
16 *Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας
ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ
κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων.* 17 *τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ
Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος·* 18 φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, Ῥαχὴλ
κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.
19 *Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ
ἐν Αἰγύπτῳ* 20 *λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.* 21 *ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέ-
λαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ.* 22 *ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέ-
λαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρῴδου, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρη-
ματισθεὶς δὲ κατ᾽ ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας·* 23 *καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς
πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κλη-
θήσεται.* (*3 1ff. S. 9ff.*)

B. Die lukanische Vorgeschichte. **Luk I. 2.**

Der Prolog. **Luk I 1—4**

1 *Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων
ἐν ἡμῖν πραγμάτων,* 2 *καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι
τοῦ λόγου,* 3 *ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι,
κράτιστε Θεόφιλε,* 4 *ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.*

Verheißung der Geburt des Täufers. **Luk I 5—25**

5 *Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχα-
ρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλι-
σάβετ.* 6 *ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς
καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.* 7 *καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ
στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.*
8 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ,*
9 *κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου,* 10 *καὶ πᾶν*

Matth 2 15: Hos 11 1. 18: Jer 31 15. 23: (Jes 11 1). Luk 1 5: 1 Chr 24 10.

Matth 2 13 *φαίν. κατ᾽ ὄν.*] *κατ᾽ ὄν. φαίν.* B (*ἐφάνη*) CKΠ 33 157 700 . .; *ἐφάνη κατ᾽ ὄν.* 372 lat Irint. 22 *τῆς Ἰουδ.* ℵ B N Σ . min arm] *ἐπὶ τ. Ἰ.* CDEL . . min. | *τ. πατρ. αὐτ. Ἡρ.* ℵ B C*] *Ἡρ. τ. πατρ. αὐτ.* Unc rel min sa bo aeth.
Luk I 3 *κἀμοί*] + *et spiritui sancto* b q g bodl go. 7 *ἡ Ἐλισ.*] − *ἡ* BW 047 min . .

τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. 11 ὤφθη δὲ
αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. 12 καὶ ἐταράχθη
Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. 13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· μὴ φοβοῦ,
Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ
καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην· 14 καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ
γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. 15 ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ
πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, 16 καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν
Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· 17 καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ
ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλεία, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἀπειθεῖς ἐν
φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. 18 καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς
τὸν ἄγγελον· κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα
ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. 19 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστη-
κὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα· 20 καὶ
ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπί-
στευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. 21 καὶ ἦν ὁ λαὸς προσ-
δοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. 22 ἐξελθὼν δὲ οὐκ
ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν δια-
νεύων αὐτοῖς καὶ διέμενεν κωφός.
23 Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ. 24 μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν
ἑαυτὴν μῆνας πέντε λέγουσα 25 ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν
ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.

Verheißung der Geburt Jesu. Luk I 26—38

26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς
Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, 27 πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ
οἴκου Δαυείδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. 28 καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος
εἶπεν· χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. 29 ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη, καὶ διελογί-
ζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. 30 καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες
γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. 31 καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32 οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ
κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυεὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, 33 καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ
εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. 34 εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγ-
γελον· πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; 35 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ·
πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον

15: Num 6 3 Jdc 13 4 5 1 Sam 1 11. 17: Mal 3 23 24 (4 4 5). 19: Dan 8 16 9 21. 31: Jes 7 14. 32f: 2 Sam 7 12—16. 35: Ex 13 12.

---

1 15 κυρίου ℵ A C L Ω min] τοῦ κ. B D E W . . min; τ. θεοῦ F Θ Ψ 13-69-124-346 157 700 716 1071. 17 προελεύσεται] προσελ. B C L V 047 346 372. 21 αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ] ἐν τ. ναῷ αὐτ. B L W Ξ Ψ 565 579; – ἐν τ. ναῷ 108 700 1207. 25 κύριος ℵ C D L W 33 273 1187 1241] ὁ κύρ. A B E G Θ . . min. 27 ἐμνηστ. ℵ* A B* L W 1424] μεμνηστ. ℵ^c B² C E . . min. 28 πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγ. ℵ F Δ 69 579 700 713 f ff² l q r sy vg] ὁ ἄγγ. πρ. αὐτ. A C D . . min c vg sy hl aeth; – ὁ ἄγγ. B L W Θ Ξ Ψ 1-131 565 788 sa bo arm | εἶπεν] εὐηγγελίσατο αὐτὴν εἰπών (κ. εἶπ.) Λ 229 262* 565 a b e ff² l r Iust | μετὰ σοῦ ℵ B L W Ψ 1-131 565 579 700 sy pal sa arm] + εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν A C D E X . . min lat sy vg hl aeth.

ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. 36 *καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν*
ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ· 37 *ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει*
παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. 38 *εἶπεν δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά*
σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Besuch der Maria bei Elisabet. Luk I 39—56

39 *Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπου-*
δῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 *καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ.*
41 *καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἐλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ*
κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ 42 *καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ μεγάλῃ*
καὶ εἶπεν· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. 43 *καὶ πό-*
θεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; 44 *ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ*
τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου.
45 *καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου.*
46 *Καὶ εἶπεν Μαριάμ·*

Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον,
47 *καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου,*
48 *ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ.*
ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί·
49 *ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός.*
καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
50 *καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς*
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
51 *Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ,*
διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν·
52 *καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινούς,*
53 *πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.*
54 *Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,*
μνησθῆναι ἐλέους,
55 *καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,*
τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

56 *Ἔμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡς μῆνας τρεῖς καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.*

Geburt des Täufers. Luk I 57—80

57 *Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.* 58 *καὶ*
ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς

37: Gen 18 14. 46—55: 1 Sam 2 1—10. 55: Mi 7 20 Gen 17 7 18 18 22 17.

---

1 36 *συνειληφυῖα*] *συνείληφεν* ℵ B L W Ξ 157 372 565 lat sy sa bo. 42 *ἀνεφών.*] *ἀνεβόησεν* ℵ C Θ min. | *κραυγῇ* B L W Ξ 565 579 .] *φωνῇ* ℵ A C D Θ . . min. 46 *Μαριάμ*] *Elisabet* a b l* Ir^int Or^int. 49 *μεγάλα* ℵ* B D L W lat] *μεγαλεῖα* A C Δ Θ . . min sa bo. 55 *εἰς τ. αἰῶνα*] *ἕως αἰῶνος* C M S Ψ min. 56 *ὡς* (*ὡσεί*)] – D 69 it sa bo Or.

καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. 59 *καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ*
ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. 60 *καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐ-*
τοῦ εἶπεν· οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61 *καὶ εἶπαν πρὸς αὐτὴν ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐκ τῆς*
συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. 62 *ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι*
καλεῖσθαι αὐτό. 63 *καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων· Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.*
καὶ ἐθαύμασαν πάντες. 64 *ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ*
ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. 65 *καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ*
ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, 66 *καὶ ἔθεντο πάντες οἱ*
ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες· τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεὶρ κυρίου
ἦν μετ' αὐτοῦ.

67 *Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ ἐπροφήτευσεν λέγων·*

68 *Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ,*
ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
69 *καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν*
ἐν οἴκῳ Δαυεὶδ παιδὸς αὐτοῦ,
70 *καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,*
71 *σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς,*
72 *ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν*
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
73 *ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν,*
τοῦ δοῦναι ἡμῖν
74 *ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ*
75 *ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας ἡμῶν.*
76 *Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ·*
προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,
77 *τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ*
ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,
78 *διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν,*
ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους,
79 *ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,*
τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 *Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέ-*
ρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

59: Lev 12 3. 72f: Gen 17 7 22 16 17 Lev 26 42 Mi 7 20. 76f: Mal 3 1.

---

1 63 *τὸ ὄνομα*] *ὄνομα* B* L Ξ 565 579 700 Or. 69 *παιδός* ℵ B D L W 565 579 892 1355] *τοῦ π.* A C E G Δ Θ Ψ . . min. 70 *τ. ἁγ. ἀπ' αἰῶν. προφ. αὐτ.* ℵ B L W (*αὐτ. πρ.*) 13-69-124-346 33 579 vg sa Or] *τ. ἁγ. τῶν ἀπ' αἰ. προφ. αὐτ.* A C E F G Δ Θ . . min Cyr; *ἁγ. προφ. αὐτ. τῶν ἀπ' αἰῶν.* D it sy bo. 75 *πάσας τ. ἡμέρας*] *πάσαις τ. ἡμέραις* B L W 565 579 𝔓4 lat (:: a). 76 *πρὸ προσώπου*] *ἐνώπιον* ℵ B W 𝔓4 sa bo Or. 78 *ἐπεσκέψατο*] *ἐπισκέψεται* ℵ* B L W 𝔓4 sy s vg sa bo arm.

Die Geburt Jesu. Luk 2 1—20

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. 2 αὕτη ἀπογραφὴ ἐγένετο πρώτη ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. 3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. 4 ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυείδ, 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ. 6 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, 7 καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. 9 καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστιν Χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυείδ. 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον, εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον ἐν φάτνῃ. 13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων·

14 δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16 καὶ ἦλθαν σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦραν τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς· 19 ἡ δὲ Μαρία πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Beschneidung Jesu und Darstellung. Luk 2 21—40

21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

21: Gen 17 12 Lev 12 3.

---

2 2 *αὕτη* ℵ B D Θ 131 482 543 565] + *ἡ* A C L W . . min Eus | *ἐγέν. πρώτ.* ℵ Or[int]] *πρ. ἐγέν.* Unc (:: ℵ D) min; *ἐγέν. ἀπογρ. πρ.* D | *Κυρηνίου*] *Κυρείνου* B W lat sa. 5 *ἐμνηστ. αὐτῷ* ℵ B C* D L W Ξ 1-131 565 700 a e f r sy[vg] sa bo] *γυναικὶ αὐτοῦ* b c aur sy[s]; *ἐμν.* (*μεμνηστ.*) *αὐτ. γυν.* A E F G Δ Θ . . min ff[2] l q vg sy[hl] aeth. 9 *κυρίου* 2°] *θεοῦ* ℵ* Ξ c e vg; – D b ff[2] l. 12 *τὸ σημ.*] – *τό* B Ξ sy[s] sa | *ἐσπαργαν.* ℵ* D 68 280] + *κείμενον* A E F G Δ Λ . . min a sa; + *καὶ κείμ.* B L W Θ Ξ Ψ . min lat sy[s vg hl] bo arm aeth. 14 *καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρ. εὐδοκίας* ℵ* B* A D W 28 vg sa] *καὶ ἐπὶ γ. εἰρ.* (*εἰρ. ἐ. γ.*) *ἀνθρ. εὐδοκίας* it vg[c] Ir[int] Or[int] Hil; *καὶ ἐπὶ γ. εἰρ.* (*εἰρ. ἐ. γ.* sy[s]), *ἐν* (*καὶ* sy[s vg], *καὶ ἐν* bo) *ἀνθρ. εὐδοκία* ℵ[c] B[3] L P Δ Θ Ξ . . min sy bo arm aeth patr. 15 *οἱ ποιμένες*] pm *καὶ οἱ ἄνθρωποι* A D E G . . min q sy[hl] aeth. | *ἐλάλουν* ℵ B W 565 it (:: c q r) vg sy[hl] Tat] *εἶπον* A D L Ξ . . min verss. 17 *ἰδόντες δέ*] *καί* 700 b c ff[2] l r sy[s]. | *ἐγνώρισαν* ℵ B D W Ξ 118-209 565 579] *διεγν.* A E G H Δ Θ Ψ . . min | *τούτου*] – D Θ Λ 1-131 124 700 . . a e f r sy[s] sa bo arm aeth Tat. 19 *Μαρία* ℵ B D R .] *Μαριάμ* A E G H K L . . min.

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως,
ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, 23 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου
ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται, 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρη-
μένον ἐν τῷ νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νοσσοὺς περιστερῶν.
25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος
δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ᾽ αὐτόν·
26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἂν
ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου. 27 καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς
γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ,
28 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν·

29 νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,
κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ·
30 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου
31 ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,
32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν
καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
34 καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἰδοὺ οὗτος κεῖ-
ται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. 35 καὶ σοῦ
δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν δια-
λογισμοί.
36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν
ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, 37 καὶ αὐτὴ χήρα
ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα
νύκτα καὶ ἡμέραν. 38 καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ
πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλήμ.
39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς
πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέθ. 40 τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίας, καὶ
χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό.

Der zwölfjährige Jesus. Luk 2 41—52

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. 42 καὶ
ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, 43 καὶ τελειωσάν-
των τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ

22: Lev 12 2—4. 23: Ex 13 2 12 15. 24: Lev 12 8. 41: Ex 23 14—17 Dt 16 1—8.

---

2 22 *αὐτῶν*] *αὐτῆς (eius)* sy^{s} lat (:: q); *αὐτοῦ* D 21 209 26 *πρὶν ἢ ἂν* ℵ^{c} L R Ψ 33 213] *πρὶν ἂν* B F Θ 579 1689; *πρὶν ἢ* A D N . . min lat bo; *ἕως ἂν* ℵ* e sy$^{s\ pal}$ sa Tat. 33 *ὁ πατὴρ αὐτοῦ* ℵ B D L W 1-131 157 700 vg sy^{s} arm aeth Or] (*ὁ*) *Ἰωσήφ* A E N Δ Θ Ψ . . min it sy$^{vg\ hl}$ Tat | *ἡ μήτ. αὐτ.* ℵ L Θ . . min verss] – *αὐτ.* B D N W Σ Φ 1-131 33 700 vg 35 *δέ*] – B L W Ξ Ψ 579 lat (:: a) sy^{s} bo Tat. 37 *ἕως* ℵ* A B L N Ψ 33 713 892 f vg sa bo] *ὡς* E G H K W X Δ Θ . . min sy$^{vg\ hl}$; – D it sy^{s} aeth. 39 *πάντα* ℵ B F L N W X Ξ 118-131 213 579 788 . .] *ἅπαντα* D E G K M Π Δ Ψ . . min; + *τά* A B W Ψ Ξ . . min | *ἐπέστρ.* ℵ* B W Ξ 579] *ὑπέστρ.* Unc^{rel} min | *πόλιν* ℵ* B D W 1-131 346] *τὴν π.* A L Δ Θ Ξ . . min 40 *ηὔξ. κ. ἐκρατ.*] *ἐκρ. κ. ηὔξ.* D b e e ff^{2} | *σοφίας*] *σοφίᾳ* ℵ^{c} B L W Ψ 33 157.

ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. 44 *νομίσαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ
ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς,* 45 *καὶ μὴ εὑρόντες ὑπέστρεψαν εἰς
Ἰερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν.* 46 *καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ
καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς·* 47 *ἐξί-
σταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.* 48 *καὶ ἰδόν-
τες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως;
ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.* 49 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· τί ὅτι ἐζητεῖτέ
με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;* 50 *καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ
ἐλάλησεν αὐτοῖς.* 51 *καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος
αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.* 52 *καὶ Ἰησοῦς
προέκοπτεν ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.*

I. Die galiläische Periode.

Matth 3—18 = Mark 1—9 = Luk 3 1—9 50

1. Johannes der Täufer.

Matth 3 1–6	Mark 1 1–6	Luk 3 1–6
	1 *Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,*	
1 *Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις*		1 *Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πειλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετρααρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετρααρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετρααρχοῦντος,* 2 *ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καϊάφα,*
παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας		*ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ·* 3 *καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν*

Matth 3 1 *δέ*] – D E L Δ Ω . . 28 565 . . it sy s pal bo codd.
Mark 1 1 *Ἰησ. Χριστ.* ℵ* Θ 28 1555 sy pal arm codd Ir int Or Bas] + *υἱοῦ τοῦ* (– B D L W) *θεοῦ* Unc rel min verss.
Luk 2 43 *ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτ.*] *ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ* A C N X Ψ . . min it (:: a e) sy vg hl aeth. 45 *ἀναζητ.* B C D L W Θ min lat] *ζητ.* ℵ A E G H . . min a e 48 *ὀδυνώμ.*] + *καὶ λυπούμενοι* D it (:: b) sy c | *ἐζητ.*] *ζητοῦμεν* ℵ B 69 sa bo 49 *ᾔδειτε*] *οἴδατε* D W 225 282 660 1424 it sy c sa Ir Tert. 51 *πάντα τὰ ῥήματα*] *τὰ ῥήμ. ἅπαντα* A D K Π 114 253 489 565; + *ταῦτα* A C L N Θ . . min lat sy c sa bo aeth. 52 *ἐν τῇ σοφ.* ℵ L sa bo Or] *τῇ σοφίᾳ* B W 579; *σοφίᾳ* A C D Θ . . min Ath.
3 3 *τήν*] – A B L N W Ψ 579 Or.

Matth	Mark	Luk
2 *λέγων· μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* 3 *οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·* (*11 10 S. 51*) φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.	*1 15* *s. u. v. 4* 2 *καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ·* ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου· 3 φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.	*περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,* 4 *ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἠσαΐου τοῦ προφήτου·* (*7 27. S. 63*) φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ· 5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.
4 *αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον.* 5 *τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου.* 6 *καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.*	4 *ἐγένετο Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* *vgl. v. 6* 5 *καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμεῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.*	*vgl. v. 3b* *vgl. v. 3a*

Mk 1 2: Mal 3 1. Mt 3 3 = Mk 1 3 = Lk 3 4: Jes 40 3. Lk 3 5 6: Jes 40 4 5.

Mt 3 3 = Mk 1 3 = Lk 3 4: Joh 1 23 (S. 223). Mt 3 1 = Mk 1 4 = Lk 3 2: Joh 1 6 (S. 223).

Matth 3 6 *ποταμῷ*] – D E K L Δ . . min lat.
Mark 1 2 *ἐν τῷ* (– D Θ 1-131-209 22 1071 sa Ir Or) *Ἡσ. τ. προφ.*] *ἐν τοῖς προφήταις* A E F G W Σ . . min sy hl aeth. \| *ἐγώ* ℵ A L . . min vg c sy hl aeth Or] – B D Θ 28 lat sy vg Ir int 4 *ὁ βαπτ. ἐν τ. ἐρ. καὶ κηρ.* ℵ L Δ 482] *ὁ βαπτ. ἐν τ. ἐρ. κηρ.* B 33 73 892 sa bo; *βαπτ. ἐν τ. ἐρ. καὶ κηρ.* A E G W . . min; *ἐν τ. ἐρ. βαπτ. κ. κηρ.* D Θ 28 700 lat (:: f) arm sy vg. 6 *καὶ ἦν*] *ἦν δέ* A D Δ Θ . . min a c f ff² sy vg hl.
Luk 1 5 *εὐθείας* B D gr Ξ 73 892 a e vg] *εὐθείαν* Unc rel min e d f l r.

Ev. Ebion. Zu Matth 3 1 par. *Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας (ἐπὶ ἀρχιερέως Καϊάφα), ἦλθε (τις) Ἰωάννης (ὀνόματι) βαπτίζων βάπτισμα μετανοίας ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ· ὃς ἐλέγετο εἶναι ἐκ γένους Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, παῖς Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ· καὶ ἐξήρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντες.* Epiph. Haer. 30 13. (14).
Zu Matth 3 4—5 par. *Καὶ ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων καὶ ἐξῆλθον πρὸς αὐτὸν Φαρισαῖοι καὶ ἐβαπτίσθησαν καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα· καὶ εἶχεν ὁ Ἰωάννης ἔνδυμα ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. καὶ τὸ βρῶμα αὐτοῦ (φησι) μέλι ἄγριον οὗ ἡ γεῦσις ἦν τοῦ μάννα, ὡς ἐνκρὶς ἐν ἐλαίῳ.* Epiph. Haer. 30 13.

vgl. v. 4

6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην
περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἔσθων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.

2. Bußpredigt des Täufers.

Matth 3 7—10

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βά-
πτισμα εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
σης ὀργῆς; 8 ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον
τῆς μετανοίας, 9 καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. 10 ἤδη
δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δέν-
δρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται.*

Luk 3 7—9

7 Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις
ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ·
γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
σης ὀργῆς; 8 ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους
τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. 9 ἤδη
δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δέν-
δρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. *

3. Standespredigt des Täufers. Luk 3 10—14

10 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες· τί οὖν ποιήσωμεν; 11 ἀποκρι-
θεὶς δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων
βρώματα ὁμοίως ποιείτω. 12 ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι καὶ εἶπαν
πρὸς αὐτόν· διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; 13 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδὲν πλέον
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. 14 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευό-
μενοι λέγοντες· τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδένα δια-
σείσητε, μηδένα συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

4. Messianische Verkündigung des Täufers.

Matth 3 11—12

Mark I 7—8

Luk 3 15—18

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ
καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ

* Vgl. Mt 7 19 (41. S. 33).

Matth 3 7 *βάπισμα* ℵ B sa Or Hil] + *αὐτοῦ* Unc^{rel} min lat sy.
Mark I 6 *ὁ Ἰωαν.*] *Ἰωαν.* A D H W Δ Θ Φ 33 1241. | *τρίχας*] *δέρριν* D^{gr} a | *καὶ ζώνην . . . αὐτοῦ*] – D a b ff^{2} r t.
Luk 3 7 *ὑπ᾽*] *ἐνώπιον* D b e l q r. 8 *καρποὺς ἀξίους*] *καρπὸν ἄξιον* D W 106 e r sy^{hl} bo aeth. | *ἐν ἑαυτοῖς*] – lat (:: f q) sy$^{s c}$ arm Or. | *πατέρα*] *ὅτι πατ.* L Θ 33 157 579 sa bo sy$^{c vg}$ Or. 9 *καλόν*] – a ff^{2} vg Or Ir 10 *οὖν*] – D N 713 1396 b c e ff^{2} l q sy$^{s c}$ aeth. 14 *πρὸς αὐτούς*] *αὐτοῖς* B C* D L Θ Ξ 1-131 33 700 lat | *μηδένα* 2° ℵ* H 348 726 1012 1241 1375 sy$^{s c vg}$] *μηδέ* Unc^{rel} min lat sy$^{s hl}$.

Matth	Mark	Luk
		Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, 16 ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάννης·
11 Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·	7 Καὶ ἐκήρυσσεν λέγων·	ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς·
ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μού ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι·	ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. 8 ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ὕδατι,	ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ.
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· 12 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.	αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.	αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. 17 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ συναγαγεῖν τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. 18 πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν.

5. Die Gefangennahme des Täufers. Luk 3 19—20

14 3-4	6 17-18
111. S. 86	

19 Ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης, 20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

6. Die Taufe Jesu.

Matth 3 13—17	Mark I 9—11	Luk 3 21—22
13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ. 14 ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός μέ;	9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας	21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν

Mt 3 11f = Mk 1 7f = Lk 3 15—18: Joh 1 24—28 (S. 224).

Matth 3 12 ἀποθήκην] + αὐτοῦ BELUW 157 372 443 828 . b ff g sy arm aeth 14 ὁ δέ ℵ* B sa Eus] + Ἰωάννης Unc rel min verss.
Mark I 7 ὀπίσω μου] ὀπίσω B Or; – Δ 4 13 482 ff² t \| κύψας] – D Θ 28 256 565 1071 a b c ff² g Tat. 8 ὕδατι ℵ B Δ Θ 16 33. vg] ἐν ὕδ. ADEGL . . min it sa bo. \| ἐν πνεύματι] πνεύματι B L b vg.
Luk 3 17 διακαθᾶραι - συναγαγεῖν ℵ* B e sa bo Tat Clem] καὶ διακαθαριεῖ - συνάξει Unc rel min verss. 20 κατέκλ. ℵ* B D Ξ b e sa bo] καὶ κατ. Unc rel min verss.

15 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἄφες ἄρτι· οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. 16 βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν πνεῦμα θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17 καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.

καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου. 10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν. 11 καὶ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, 22 καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡς περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι· σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

7. Die Ahnentafel Jesu.

Matth 1 1—16 (S. 1)

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ

Luk 3 23—38

23 Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ

Mt 3 17 = Mk 1 11 = Luk 3 22: Jes 42 1 44 2 Ps 2 7.

Mt 3 13—17 = Mk 1 9—11 = Luk 3 21—22: Joh 1 29—34 (S. 224).

Matth 3 15 *πρὸς αὐτόν*] *αὐτῷ* B 372 lat bo. 16] *κατελθόντος τοῦ 'Ιησοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ* Iust; *et cum baptizaretur* (+ *Jesus* g) *lumen ingens* (*magnum* g) *circumfulsit* (*fulgebat* g) *de aqua, ita ut timerent omnes, qui advenerant* (*congregati erant* g) a g; sim. Tat. | *ἀνεῴχθ.* ℵ B (*ἠνε—*) sa sy$^{s c}$ Ir] + *αὐτῷ* Unc^{rel} min verss. | *πνεῦμα θεοῦ* ℵ B] *τὸ πν. τοῦ θ.* Unc^{rel} min. 17 *λέγουσα*] + *πρὸς αὐτόν* D a b g h sy$^{s c}$ | *οὗτός ἐστιν*] *σὺ εἶ* D a sy$^{s c}$ Ir | *ὁ ἀγαπ.*] *καὶ ὁ ἀγαπ. μου* sy^{s} | *ηὐδόκ.* ℵ C L P min] *εὐδόκ.* B D E K . . min.
Mark I 11 *φωνὴ* ℵ* D ff^2 t Tat] + *ἐγένετο* (*venit* a f) A B L W . . min verss; *ἠκούσθη* (p. *οὐρ.*) Θ 28 565.
Luk 3 22 *σὺ εἶ κτλ*] *υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε* D a b c ff^2 l r Iust Clem Or Hil. 23 *ἀρχόμ. ὡσεὶ ἐτ. τριάκ.* ℵ B L W X 1-118-131-209 33 b e ff^2 l q aur vg sa bo Or] *ὡσεὶ* (*ὡς*) *ἐτ. τρ. ἀρχ.* A D E G Θ . . min a arm; – *ἀρχόμενος* 1555 e f sy$^{s vg}$ aeth Tat.

Ev. Ebion. Zu Mt 3 13—17 par. (*Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν πολλὰ ἐπιφέρει ὅτι*) *τοῦ λαοῦ βαπτισθέντος ἦλθε καὶ Ἰησοῦς καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. καὶ ὡς ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἠνοίγησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ* (*τὸ πν. τὸ ἅγιον*) *ἐν εἴδει περιστερᾶς κατελθούσης καὶ εἰσελθούσης εἰς αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· Σύ μου εἶ ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα, καὶ πάλιν· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καὶ εὐθὺς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα. ὃν ἰδὼν* (*φησὶν*) *ὁ Ἰωάννης λέγει αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ, κύριε; καὶ πάλιν φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ πρὸς αὐτόν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐφ' ὃν ηὐδόκησα. Καὶ τότε* (*φησὶν*) *ὁ Ἰωάννης προσπεσὼν αὐτῷ ἔλεγεν· Δέομαί σου, κύριε, σύ με βάπτισον· ὁ δὲ ἐκώλυεν αὐτῷ* (*ἐκώλυσεν αὐτόν*) *λέγων· Ἄφες, ὅτι οὕτως ἐστὶ πρέπον πληρωθῆναι πάντα.* Epiph., Haer, 30 13.
Ev. sec. Naz. Zu Mt 3 13. Ecce mater domini et fratres eius dicebant ei: Ioannes baptista baptizat in remissionem peccatorum; eamus et baptizemur ab eo. Dixit autem eis: Quid peccavi, ut vadam et baptizer ab eo? Nisi forte hoc ipsum, quod dixi, ignorantia est. Hieron., contra Pelag. III 2. Zu Mt 3 16 17. Factum est autem, cum ascendisset dominus de aqua, descendit fons omnis spiritus sancti et requievit super eum et dixit illi: Fili mi, in omnibus prophetis expectabam te, ut venires et requiescerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum. Hieron., Comm. in Is. XI 2.

Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ. 2 *Ἀβραὰμ ἐγέννησεν*
τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰα-
κὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
αὐτοῦ, 3 *Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ*
τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἑσρώμ, Ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ,
4 *Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδὰβ*
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσὼν δὲ ἐγέννη-
σεν τὸν Σαλμών, 5 *Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὲς*
ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βοὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ
ἐκ τῆς Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί,
6 *Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασι-*
λέα. Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ
τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 *Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν*
Ῥοβοάμ, Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά,
Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, 8 *Ἀσὰφ δὲ*
ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέν-
νησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ὀζείαν, 9 *Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ,*
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄχαζ, Ἄχαζ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν, 10 *Ἑζεκίας δὲ ἐγέν-*
νησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀμώς, Ἀμὼς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσείαν,
11 *Ἰωσείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ*
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας
Βαβυλῶνος. 12 *Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυ-*
λῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ,
Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ,
13 *Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ,*
Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλιακείμ, Ἑλια-
κεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, 14 *Ἀζὼρ δὲ*
ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδὼκ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀχείμ, Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλιούδ,
15 *Ἑλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεά-*
ζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαθθάν, Μαθθὰν δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, 16 *Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν*
τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεν-
νήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.

ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο,
Ἰωσήφ, τοῦ Ἠλεὶ 24 *τοῦ Μαθθὰθ τοῦ*
Λευεὶ τοῦ Μελχεὶ τοῦ Ἰανναὶ τοῦ Ἰωσὴφ
25 *τοῦ Ματταθίου τοῦ Ἀμὼς τοῦ Ναοὺμ*
τοῦ Ἑσλεὶ τοῦ Ναγγαὶ 26 *τοῦ Μαὰθ τοῦ*
Ματταθίου τοῦ Σεμεεὶν τοῦ Ἰωσὴχ τοῦ
Ἰωδὰ 27 *τοῦ Ἰωανὰν τοῦ Ῥησὰ τοῦ Ζορο-*
βάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ τοῦ Νηρεὶ 28 *τοῦ*
Μελχεὶ τοῦ Ἀδδεὶ τοῦ Κωσὰμ τοῦ Ἐλμα-
δὰμ τοῦ Ἢρ 29 *τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἐλιέζερ*
τοῦ Ἰωρεὶμ τοῦ Μαθθὰθ τοῦ Λευεὶ 30 *τοῦ*
Συμεὼν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Ἰωνὰμ
τοῦ Ἐλιακεὶμ 31 *τοῦ Μελεὰ τοῦ Μεννὰ*
τοῦ Ματταθὰ τοῦ Ναθὰμ τοῦ Δαυεὶδ
32 *τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ἰωβὴδ τοῦ Βοὸς τοῦ*
Σαλὰ τοῦ Ναασσὼν 33 *τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ*
Ἀδμεὶν τοῦ Ἀρνεὶ τοῦ Ἑσρὼμ τοῦ Φαρὲς
τοῦ Ἰούδα 34 *τοῦ Ἰακὼβ τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ*
Ἀβραὰμ τοῦ Θάρα τοῦ Ναχὼρ 35 *τοῦ*
Σεροὺχ τοῦ Ῥαγαῦ τοῦ Φαλὲκ τοῦ Ἔβερ
τοῦ Σαλὰ 36 *τοῦ Καϊνὰμ τοῦ Ἀρφαξὰδ*
τοῦ Σὴμ τοῦ Νῶε τοῦ Λάμεχ 37 *τοῦ Μα-*
θουσαλὰ τοῦ Ἑνὼχ τοῦ Ἰάρετ τοῦ Μελε-
λεὴλ τοῦ Καϊνὰμ 38 *τοῦ Ἐνὼς τοῦ Σὴθ*
τοῦ Ἀδὰμ τοῦ θεοῦ.

27: 1 Chr 3 17. 31—34: 1 Chr 2 1—15. 32—33: Rth 4 18—22. 34—35: 1 Chr 1 24—27. 36—38: 1 Chr 1 1—4.

Luk 3 23 *ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο* ℵ B L W Ψ 1-118-131-209 a sa Or] *ὢν ὡς ἐνομ. υἱός* A N (– *ὤν*) X Θ . . min f vg sy hl arm aeth; *ὡς* (*quod* b c ff² l q) *ἐνομ.* (+ *et dicebatur* b) *εἶναι υἱός* D it sy s bo. 32 *Ἰωβήδ* A L Δ Ψ . . min c bo aeth] *Ἰωβήλ* ℵ* B sy s; *Ὠβήλ* D gr; *Ὠβήδ* E G N Θ . . min lat. 33 *τοῦ Ἀμιναδάβ*] – B; *τοῦ Ἀδάμ* ℵ sy s sa | *τοῦ Ἀδμεὶν τοῦ Ἀρνεί* ℵ B L min sa bo] *τ. Ἀράμ* A D N . . min lat sy vg hl.

Ev. Ebion. Zu Luk 3 23. *Ἐγένετό τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὃς ἐξελέξατο ἡμᾶς* (Fortsetzung s. zu Mt 4 18—22 par. S. 18). Epiph. Haer. 30 13.

8. Die Versuchungen Jesu.

Matth 4 1—11

1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
2 καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσεράκοντα καὶ τεσσεράκοντα νύκτας, ὕστερον ἐπείνασεν.

Mark I 12—13

12 Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.
13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσεράκοντα ἡμέρας πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ,
καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,

Luk 4 1—13

1 Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ
2 ἡμέρας τεσσεράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν ἐπείνασεν.

Matth

3 Καὶ προσελθὼν ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· γέγραπται· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ,
6 καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
7 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.
8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν.
9 καὶ εἶπεν

Luk

3 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.
4 καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· γέγραπται ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος.

cf. v. 9—12.

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου.
6 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ

Mt 4 4 = Lk 4 4: Dt 8 3. Mt 4 6 = Lk 4 10 11: Ps 91 11 12. Mt 4 7 = Lk 4 12: Dt 6 16.

Matth 4 2 *καὶ τεσσερ. νύκτ.* ℵ D 892 lat sa bo sy vg arm] *κ. νύκτ. τεσσ.* Unc rel min; – 1-209 27 348 . . sy c Tat. 4 *ἐπί*] *ἐν* C D min Clem.
Mark I 13 *ἦν ἐν τῇ ἐρ.* ℵ A B D L Θ 13-346 33] *ἦν ἐκεῖ* K Π* 1-131-209 69-124 565 700 . . sy s arm; *ἦν ἐκεῖ ἐν τ. ἐρ.* E F G H M W Δ . . min sy vg hl.
Luk 4 1 *ἐν τῇ ἐρήμῳ* ℵ B D L W a b q fu sa] *εἰς τὴν ἔρημον* A N Δ Θ Ξ . . min c e f ff² l vg sy bo arm. 5-8 9-12] 9-12 5-8 b c f l q r. 5 *ἀναγ. αὐτ.* ℵ B D L W 1-131 a e sa bo arm] + *ὁ διάβολος* A E F G Δ Θ . . min lat sy.

Ev. sec. Hebr. zu Mt 4 1 8. *Ἄρτι ἔλαβέ με ἡ μήτηρ μου τὸ ἅγιον πνεῦμα (ἐν μιᾷ τῶν τριχῶν μου) καὶ ἀν(ἀπ-)ήνεγκέ με εἰς τὸ ὄρος τὸ μέγα Θαβώρ.* Orig. in Jer. hom. XV 4 (in Joh. tom. II 12).
Modo tulit me (me tulit *s.* arripuit) mater mea, spiritus sanctus, in uno capillorum meorum. Hier. in Mich 7 6; in Jes 40 9 sqq; in Ez 16 13.

αὐτῷ· ταῦτά σοι πάντα δώσω,

ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.

10 τότε
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὕπαγε, σατανᾶ·
γέγραπται γάρ· κύριον τὸν θεόν cου προc-
κυνήcειc καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύcειc.

11 Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ δι-
άβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσ-
ῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

cf. v. 5—7.

καὶ οἱ ἄγγελοι
διηκόνουν αὐτῷ.

διάβολος· σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην
ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ
παραδέδοται καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι
αὐτήν· 7 σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώ-
πιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. 8 καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
γέγραπται· προcκυνήcειc κύριον τὸν θεόν
cου καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύcειc.
9 Ἤγαγεν δὲ αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ
ἔστησεν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ
εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε
σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· 10 γέγραπται γὰρ
ὅτι τοῖc ἀγγέλοιc αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ cοῦ
τοῦ διαφυλάξαι cε, 11 καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν
ἀροῦcίν cε, μήποτε προcκόψῃc πρὸc λίθον
τὸν πόδα cου. 12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι εἴρηται· οὐκ ἐκπει-
ράcειc κύριον τὸν θεόν cου.
13 Καὶ συντελέσας πάντα
πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη
ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

9. Jesu Auftreten in Galiläa.

Matth 4 12—17

12 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάν-
νης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν
εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 13 καὶ
καταλιπὼν τὴν Ναζαρὰ ἐλθὼν
κατῴκησεν εἰς Καφαρναοὺμ
τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις
Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ,
14 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέ-

Mark I 14—15

14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆ-
ναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ
Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν,

Luk 4 14—15

14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύ-
ματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Mt 4 10 = Lk 4 8: Dt 6 13.

Mt 4 11 = Mk 1 13b: Joh 1 51 (S. 224). Mt 4 12 = Mk 1 14 = Lk 4 14: Joh 4 1—3 43 (S. 224f). Mt 4 13 (= Lk 4 31): Joh 2 12 (S. 225).

Matth 4 10 *ὕπαγε*] + *ὀπίσω μου* D L Z 157 713 it sy s c arm Tat Iust Aug. 13 *Ναζαρά* ℵ b B* Z 33 k Or] *-άθ* C P Δ; *-έτ* L Γ . . min; *-έθ* ℵ* D . . min lat sa bo arm.
Mark I 14 *μετὰ δέ*] *καὶ μετά* B D gr a o sy s arm aeth; − *δέ* ff 2 l.
Luk 4 8 *ὁ Ἰησ. εἰπ. αὐτῷ* (− e) ℵ L Ξ Ψ 1-118-131-209 33 157 e f ff 2 vg sa bo] *αὐτ. εἰπ. ὁ* (− B) *Ἰησ.* B Γ Δ Θ . . min; *εἰπ. αὐτ.* (− l) *ὁ Ἰ.* A K M . . min a b o l q; *αὐτ. ὁ Ἰ. εἰπ.* D Δ min sy hl arm. | *προσκ. κύρ. τ. θεόν σ.* A E G K Δ Θ . . min a *(diliges)* sa arm] *κύρ. τ. θ. σ. προσκ.* ℵ B D F L W min lat sy bo aeth Or int Cyr.

γοντος· 15 γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ
Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέ-
ραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία
τῶν ἐθνῶν, 16 ὁ λαὸς ὁ καθή-
μενος ἐν σκότει φῶς εἶδεν μέγα,
καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ
καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν
αὐτοῖς.
17 *Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς*
κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετα-
νοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν.

κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
θεοῦ, 15 *ὅτι πεπλήρωται ὁ*
καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασι-
λεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ
πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ' ὅλης
τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ.
15 *καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς*
συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζό-
μενος ὑπὸ πάντων.

10. Antrittspredigt in Nazaret. Luk 4 16—30

(*vgl. 108. Mark 6 1—6 = Matth 13 53—58. S. 83*).

16 *Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν ἀνατεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθεν κατὰ*
τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἀνέστη
ἀναγνῶναι. 17 *καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου, καὶ*
ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὗρεν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον· 18 πνεῦμα κυρίου
ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με κηρῦξαι
αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει,
19 κηρῦξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. 20 *καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπη-*
ρέτῃ ἐκάθισεν, καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ.
21 *ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν*
τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. 22 *καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς*
λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἔλεγον·
οὐχὶ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος; 23 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· πάντως ἐρεῖτέ μοι*
τὴν παραβολὴν ταύτην· ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς
τὴν Καφαρναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. 24 *εἶπεν δέ· ἀμὴν λέγω*
ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι ἑαυτοῦ. 25 *ἐπ' ἀληθείας*

Mt 4 15 16: Jes 8 23 9 1. Lk 4 18 19: Jes 61 1 2 58 6.

Lk 4 22: Joh 6 42 7 15 (S. 225). Lk 4 24: Joh 4 44 (S. 225).

Matth 4 16 *σκότει*] *σκοτίᾳ* ℵc B D W Or 17 *μετανοεῖτε* et *γάρ*] – k sy s c Clem Or Eus.
Mark 1 14 *εὐαγγ.* ℵ B L Θ 1-209 28 33 69 565 579 b o ff2 t-sy s hl sa bo arm Or] + *τῆς βασιλείας* A D E F G W Δ . . min a f l vg sy vg bo codd aeth. 15 *ὅτι* ℵ o sy s Or] pm *καὶ λέγων* B L Δ W Θ min b l vg sy vg hl; pm *λέγ.* A D E G . . min a f ff2 r t.
Luk 4 16 *Ναζ.* ℵ B D L W Θ Λ min] *τὴν Ναζ.* A E F G Ψ . . min | *Ναζαρά* ℵ B* Ξ 33 e sa Or] *-ράτ* A Θ sy s; *-ρέθ* E F W Y Λ Ψ . . min verss; *-ρέτ* K Π L . . min a; *-ρέδ* D | *ἀνατεθρ.* ℵ L W Θ Ξ 1-131 13-69-124-346 33 157 579] *τεθραμ.* A B E G Δ Ψ . . min. 17 *ἀναπτύξας* (*ἀπτύξας* D)] *ἀνοίξας* A B L Ξ 33 788 990 sy s vg hl sa bo | *τόπον* ℵ L W Ξ 33 157 1279 1355] *τὸν τ.* A B D . . min. 24 *ἑαυτοῦ* ℵ D W 22 954] *αὐτοῦ* A B E F G L . . min Or.

Zu Lk 4 24: *Λέγει Ἰησοῦς· οὐκ ἔστιν δεκτὸς προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτ[ο]ῦ, οὐδὲ ἰατρὸς ποιεῖ θεραπείας εἰς τοὺς γινώσκοντας αὐτόν.* Oxyrhynchus I Nr. 5.

*δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλείου ἐν τῷ Ἰσραήλ,
ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας
ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν,* 26 *καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλείας εἰ μὴ εἰς
Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν.* 27 *καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ
Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ
Ναιμὰν ὁ Σύρος.* 28 *καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκού-
οντες ταῦτα,* 29 *καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον
αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις ᾠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατα-
κρημνίσαι αὐτόν·* 30 *αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.*

11. Berufung der ersten Jünger.

Matth 4 18—22

18 *Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν
τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σί-
μωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμ-
φίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν
γὰρ ἁλεεῖς.* 19 *καὶ λέγει αὐτοῖς·
δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
ἁλεεῖς ἀνθρώπων.* 20 *οἱ δὲ εὐθέως
ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.*
21 *Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους
δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβε-
δαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς
αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν·
καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.* 22 *οἱ δὲ εὐθέως
ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν
ἠκολούθησαν αὐτῷ.* (*4 23 f. S. 21*)

Mark 1 16—20

16 *Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν
τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σί-
μωνα καὶ Ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας
ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν
γὰρ ἁλεεῖς.* 17 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
γενέσθαι ἁλεεῖς ἀνθρώπων.* 18 *καὶ εὐθὺς
ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.*
19 *Καὶ προβὰς ὀλίγον εἶδεν
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβε-
δαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.*
20 *καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ
ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ
πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον
ὀπίσω αὐτοῦ.*

cf. 5 1—11
17. S. 22

Lk 4 25: 1 Reg 17 1 18 1 2. 26: 1 Reg 17 8 9. 27: 2 Reg 5 14.

Mt 4 18—22 = Mk 1 16—20: Joh 1 35—42 (S. 225).

Matth 4 18 *περιπατῶν*] *παράγων* D it sy^s Eus.
Mark 1 16 *καὶ παράγων* ℵ B D L 13-69-124-346 28 565 700 (*παρ. δέ*) lat sa bo aeth] *περιπατῶν δέ* A E G W *Δ Σ* . . min sy | *ἀμφιβάλλ.* ℵ B L 33 579 sa] *ἀμφιβ.* (*βάλλοντας*) *ἀμφίβληστρον* (*-στρα*) s. *ἀμφίβληστρον* (*-στρα*) *ἀμφιβ.* (*βάλλοντας*) A E G K M *Π Γ Δ* . . min b ff² sy^hl bo; *τὰ δίκτυα ἀμφιβ.* D 13-69-124-346 28 565 lat sy^vg arm. 17 *γενέσθαι*] – 1-118-131-209 13-69 28 579 700 1071 . b sy^s vg sa bo aeth. 18 *τὰ δίκτ.*] + *αὐτῶν* A *Γ Δ Π* . . min l sy sa; *πάντα* D a b c ff² r.
Luk 4 25 *ὅτι* ℵ L W X *Θ Λ Ψ* 1-118-131-209 13-69-346 33 157 579 . e f l sy sa bo arm] – A B D N . . min lat | *ἐπί* 1⁰] – B D min lat (:: a) sy (:: hl).

Ev. Ebion. Zu Mt 4 18—22 par (9 9 par 10 2—5). *Ἐγένετό τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὃς ἐξελέξατο ἡμᾶς* (s. zu Lk 3 23 S. 13). *Καὶ ἐλθὼν εἰς Καφαρναοὺμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν*

12. Jesus in der Synagoge zu Kapernaum.

7 28—29 (*44. S. 34*)

*28 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλε-
σεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους
τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ
ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.*

Mark I 21—28

*21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς
Καφαρναούμ·
καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν
ἐδίδασκεν εἰς τὴν συνα-
γωγήν. 22 καὶ ἐξεπλήσσοντο
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν
γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς
ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ
γραμματεῖς.*

Luk 4 31—37

*31 Καὶ κατῆλθεν εἰς
Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλι-
λαίας, καὶ ἦν
διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς
σάββασιν· 32 καὶ ἐξεπλήσσοντο
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι
ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.*

*23 Καὶ εὐθὺς ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ
αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρ-
τῳ, καὶ ἀνέκραξεν 24 λέγων· τί ἡμῖν
καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπο-
λέσαι ἡμᾶς· οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ
θεοῦ. 25 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.
26 καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ
ἀκάθαρτον καὶ φωνῆσαν φωνῇ μεγάλῃ
ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. 27 καὶ ἐθαμβήθησαν
ἅπαντες, ὥστε συνζητεῖν αὐτοὺς λέ-
γοντας· τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ
κατ᾿ ἐξουσίαν· καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς
ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν
αὐτῷ. 28 καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐ-
θὺς πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν περίχωρον
τῆς Γαλιλαίας.*

*33 Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος
ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ
ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ· 34 ἔα, τί ἡμῖν
καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπο-
λέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ
θεοῦ. 35 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
λέγων· φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ᾿ αὐτοῦ.
καὶ ῥῖψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ
μέσον ἐξῆλθεν ἀπ᾿ αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν
αὐτόν. 36 καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάν-
τας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέ-
γοντες· τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι
ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς
ἀκαθάρτοις πνεύμασιν καὶ ἐξέρχονται;
37 καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ
εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.*

Mk 1 24 = Lk 4 34: Ps 16 10.

Mk 1 22 27 = Lk 4 32 36 = Mt 7 28 29: Joh 7 46 (S. 226).

Mark I 21 *τοῖς σάββ.*] + *εἰσελθών* A B D Y Θ . . min lat | *ἐδίδ. εἰς τ. συναγωγήν* ℵ L 28 33 69-124-346] *εἰς τ. συναγ.* (+ *αὐτῶν* Δ) *ἐδίδασκεν* (+ *αὐτούς* D Θ lat) Unc rel min lat arm; *ἐδίδ. τῷ σαβ. ἐν τῇ συναγωγῇ* (*τ. συν-αῖς αὐτῶν* sy vg) sy s vg. 24 *λέγων* ℵ B D W Θ 157 372 565 566 lat sy s bo] + *ἔα* A C L Δ . . min verss. | *οἴδαμεν* ℵ L Δ 892 bo arm Or Eus] *οἶδα* A B C D . . min lat sy Tat. 25 *ὁ Ἰησ.* ℵ A*] + *λέγων* Unc rel min verss. 27 *αὐτούς* ℵ B e ff2] *πρὸς ἑαυτούς* A C D E W Δ . . min lat sy bo; *πρὸς αὐτούς* G L S Θ Φ 28 565 892. | *τί ἐστιν τοῦτο*] – D b c e ff2 q sy s aeth | *διδ. καιν.* (– b c e ff2; + *αὕτη* 1-118-131-209 565 579) *κατ᾿ ἐξουσ. καί* ℵ B L min it] *τίς ἡ διδ. ἡ καιν. αὕτ.* (A *τίς ἡ κ. αὕτ. ἡ δ.*); *ὅτι κατ᾿ ἐξουσ. καί* A C E G H Δ . . min f q vg sy s vg. 28 *καὶ ἐξῆλθεν*] *ἐξ. δέ* A E F G H . . min f sy hl arm. | *εὐθύς*] – ℵ* W Θ min it sy s arm Tat.

Σίμωνος τοῦ ἐπικληθέντος Πέτρου καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εἶπε· Παρερχόμενος παρὰ τὴν λίμνην Τιβεριάδος ἐξελεξάμην Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, υἱοὺς Ζεβεδαίου, καὶ Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν ζηλωτὴν (καί Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην). καὶ σὲ τὸν Ματθαῖον καθεζόμενον ἐπὶ τοῦ τελωνίου ἐκάλεσα καὶ ἠκολούθησάς μοι. ὑμᾶς οὖν βούλομαι εἶναι δεκαδύο ἀποστόλους εἰς μαρτύριον τοῦ Ἰσραήλ. Epiph., Haer. 30 13.

13. Heilung der Schwiegermutter des Petrus.

8 14–15 (*47. S. 36*)	**Mark I 29–31**	**Luk 4 38–39**
14 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου	*29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.*	*38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος.*
εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.	*30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.*	*πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.*
15 καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.	*31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρός· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.*	*39 καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.*

14. Krankenheilungen am Abend.

8 16–17 (*48. S. 37*)	**Mark I 32–34**	**Luk 4 40–41**
16 Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς·	*32 Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· 33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.*	*40 Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·*
καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν,	*34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,**	*ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς ἐθεράπευεν αὐτούς. 41 ἐξήρχοντο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.* καὶ ἐπι-*

* Mark 3 10 11 (71. S. 56): 10 *Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.* 11 *καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντες ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. (Vgl. 16. Matth 4 24 S. 22.)*

Mark I 29 *ἐξελθόντες ἦλθον*] *ἐξελθὼν ἦλθεν* (*-ον* 1 sy s) B D W Σ min it sy s Tat 32 *ὀψίας . . . ὁ ἥλιος*] *ὅτε δὲ ἔδυ ὁ ἥλ.* b e q sy s | *ἔδυ*] *ἔδυσεν* B D 28. 33 *ὅλη ἡ πόλις* ℵ B C D L W Θ 33] *ἡ πόλ. ὅλ.* A E F G Δ . . min.
Luk 4 40 *πάντες*] *ἅπαντες* B C Θ 1-118-131-209 157 579 700 Or | *ἐθεράπευεν* B D W Y Ψ 21 1355 lat] *-πευσεν* ℵ A C E Θ . . min. 41 *ἐξήρχοντο* ℵ C X Θ 1-118-131-209 33 346 1071 lat Or] *ἐξήρχετο* A B D E L . . min. | *κραυγάζοντα* A D E W Δ Ω . . min] *κράζοντα* ℵ (*-όντων*) B C F K L X Θ min.

17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.	καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.*	τιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.*

15. Flucht Jesu.

Mark I 35—38	Luk 4 42—43
35 Καὶ πρωῒ ἔννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. 36 καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σίμων καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, 37 καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες ζητοῦσίν σε. 38 καὶ λέγει αὐτοῖς· ἄγωμεν ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον.	42 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν· καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν. 43 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην

16. Reisepredigt in Galiläa.

Matth 4 23—25 *11. 4 18—22 S. 18.*	Mark I 39	Luk 4 44
23 Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.**	39 Καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (*45. 1 40—45. S. 34*)	44 Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Γαλιλαίας.

*Matth 12 16 (71. S. 57): *Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν.* | Mark 3 12 (71. S. 57): *Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιῶσιν.*

** Matth 9 35 (58. S. 43): *Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.*

Matth 4 23 *ἐν ὅλῃ* (– ℵ*) *τῇ Γαλ.* (ℵ*) BC 157 sa bo] *ὅλην τὴν Γαλιλαίαν* Unc rel min verss.
Mark I 34 *λαλ. τ. δαιμ.*] *τ. δαιμ. λαλ.* B; *αὐτὰ λαλ.* D it vg c (*loqui ea* l vg) sy s. | *αὐτόν*] + (*τὸν*) *χριστὸν* (*αὐτὸν*) *εἶναι* ℵ c B C G L W Θ Σ min l sy hl bo aeth 35 *ἐξῆλθ. κ. ἀπῆλθ.*] – *καὶ ἀπῆλθ.* B 28 565 bo; – *ἐξῆλθ. κ.* W b d e ff 2 q. 37 *εὗρ. αὐτ. κ.* ℵ B L 892 e] *εὑρόντες αὐτ.* A C Δ Θ . . min sa bo; *ὅτε εὗρον* D lat sy s arm aeth.. 38 *ἀλλαχοῦ* ℵ B C* L 33 579 1241 sa bo arm] – A D E G W . . min lat sy.
Luk 4 43 *ἀπεστάλην* ℵ B D L W X 1 13 157 372 579 892] *ἀπέσταλμαι* A E F G Δ Λ Ψ . . min. 44 *εἰς τὰς συναγωγάς* ℵ B Q W Ψ 579 .] *ἐν ταῖς συναγωγαῖς* A C E L . . min | *Γαλιλαίας* A D Δ Θ Ψ min lat sy vg·arm aeth Tat] *Ἰουδαίας* ℵ B C L Q R 1 157 660 990 sy s hl sa bo; *τῶν Ἰουδαίων* W 713.

24 *καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας* ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.* 25 *καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ** ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.*

3 10. 7. 8
(71. S. 56)

10 *Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.*

7 *Καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησαν,* 8 *καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολύ, ἀκούοντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.*

6 18. 19. 17
(71. S. 56)

18 *Καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο.* 19 *καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.*

17 *καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν.*

17. Der Fischzug des Petrus. Luk 5 1—11

(cf. 11. Mark 1 16—20 = Matth 4 18—22. S. 18)

1 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ,* 2 *καὶ εἶδεν δύο
πλοιάρια ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλεεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ἔπλυναν
τὰ δίκτυα.* 3 *ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν
ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καθίσας δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐδίδασκεν τοὺς
ὄχλους.* 4 *ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα· ἐπανάγαγε εἰς τὸ
βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.* 5 *καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν·
ἐπιστάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
χαλάσω τὰ δίκτυα.* 6 *καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ·*

* Matth 14 35 (114. S. 91): *Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας. Vgl. auch 8 16 (48. S. 20 u. 37).*

Mark 6 54 55 (114. S. 91): 54 *Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν* 55 *περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν.*

** Matth 12 15 (71. S. 56): *Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας.*

Lk 5 1—11: Joh 21 1—11 (S. 226; cf. Ev. Petr. 14 60).

Matth 4 24 *ἀπῆλθεν*] *ἐξῆλθεν* ℵ C 1-209 33 . sa bo Or | *καὶ δαιμον.*] – *καὶ* B C* 13 235 sa bo | *κ. ἐθερ. αὐτ.*] *κ. πάντας ἐθερ.* D a b c g h sy s c; – k.

Luk 5 2 *δύο πλοιάρια* ℵc A C L Q R Ψ . 33 a (∼) f] *δύο* (– ℵ*) *πλοῖα* (ℵ*) D Θ . . min lat (::a e); *πλοῖα δύο* B W 22 579 892 e sy sa bo | *ἔπλυναν* (– *ον* B D W 892) ℵ B C* D L Q W X 372 579 892] *ἀπέπλ.* A E G R Δ Θ . . min. 3 *ἐν τ. πλ. ἐδίδ.* ℵ D e sa] *ἐκ τ. πλοίου ἐδίδ.* B; *ἐδίδ. ἐκ* (*ἀπό* min) *τ. πλ.* A C L W Θ . . min verss. 5 *εἶπεν* ℵ B 700 990 e bo] + *αὐτῷ* Unc rel min verss | *ὅλης* ℵ A B L W Ψ 33 131] + *τῆς* C D E G . . min. 6 *καὶ τοῦτο ποιήσ.*] *καὶ εὐθὺς* (– sy s) *χαλάσαντες τὰ δίκτυα* D e sy s.

διερήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἑτέρῳ
πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθαν καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς
γόνασιν Ἰησοῦ λέγων· ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.
9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν
ἰχθύων ᾗ συνέλαβον, 10 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου,
οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· μὴ φο-
βοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. 11 καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

(*45. 5 12—16. S. 34*)

Die Bergpredigt.

Matth 5—7

18. Einleitung zur Bergpredigt. Matth 5 1—2

1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς
τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλ-
θαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 καὶ
ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς
λέγων·

3 13

6 20 (*73. S. 58*) *Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν·*

19. Die Seligpreisungen. Matth 5 3—12

3 *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,*
ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
4 μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονο-
μήσουσιν τὴν γῆν. 5 μακάριοι οἱ πενθοῦν-
τες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 6 μακάριοι
οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύ-
νην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. 7 μακάριοι
οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 8 μα-
κάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
τὸν θεὸν ὄψονται. 9 μακάριοι οἱ εἰρηνο-
ποιοί, ὅτι υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 10 μα-

6 20—23 (*73. S.58*): 20 *Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*

21 *μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.*

Mt 5 4: Ps 37 11.

Matth 5 4 *μακ. οἱ πραεῖς . .* 5 *μακ. οἱ πενθ. κτλ* D 33 lat sy c Tat Clem Or Eus] 4 *μακ. οἱ πενθ. . .* 5 *μακ. οἱ πραεῖς κτλ* Unc (:: D) min b f q sy s vg hl bo arm. 0 *ὅτι* ℵ C D 13-124-543-788 . it (:: f k) vg c sy vg] + *αὐτοί* B E K M Δ Θ . . min verss.

Luk 5 6 *διερήσσετο* ℵ B L W (*-οντο*) 33 892 990 1241] *διερ(ρ)ήγνυτο* A E F H K M . . min. 7 *μετόχοις* ℵ B D L W Ψ 4 258 579 700 a] + *τοῖς* A C E G Θ . . min. 0 *ᾗ*] *ὧν* B D X 213; *ἣν* Θ 579 lat. 10. 11 D e *ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάνης, υἱοὶ Ζεβεδαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· δεῦτε καὶ* (*δ. κ.* – e) *μὴ γείνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων, ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.* 11 *οἱ δὲ ἀκούσαντες πάντα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.*

κάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 11 μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξουσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ᾽ ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. 12 χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

22 μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

20. Gleichnisse vom Salz und Licht. Matth 5 13—16

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλα τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.*

*14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· 15 οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.** 16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

14 34—35 (*171. S. 138*):
34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλα· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.*

11 33 (*153. S. 123*): *Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.***

21. Jesu Stellung zum Gesetz. Matth 5 17—20

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. 18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ

---

* Mark 9 50 (132. S. 111): *50 Καλὸν τὸ ἅλα· ἐὰν δὲ τὸ ἅλα ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;*

** Mark 4 21 (94. S. 73): *21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;*

Luk 8 16 (94. S. 73): *Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ᾽ ἐπὶ λυχνίας τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.*

Matth 5 11 *διώξουσιν* ℵ W *Δ Θ Σ* 543] *διώξωσιν* B C E G H . . min | *ψευδόμενοι*] – D b c g h k sy s Or Tert Hil Lcf | *ἐμοῦ*] *δικαιοσύνης* D a b c g k; *τ. ὀνόματός μου* sy s c.

Zu Mt 5 14: *Λέγει Ἰησοῦς· πόλις οἰκοδομημένη ἐπ᾽ ἄκρον [ὄ]ρους ὑψηλοῦ[ς ?] καὶ ἐστηριγμένη οὔτε πε[σ]εῖν δύναται οὐδὲ κρυ[β]ῆναι.* Oxyrhynchus I Nr. 6.

Ev. Ebion. Zu Mt 5 17. *Ἦλθον (-εν) καταλῦσαι τὰς θυσίας καὶ ἐὰν μὴ παύσησθε τοῦ θύειν, οὐ παύσεται ἀφ᾽ ὑμῶν ἡ ὀργή.* Epiph., Haer. 30 16.

Ev. Aeg. *Ἦλθον καταλῦσαι τὰ ἔργα τῆς θηλείας.* Clem. Alex., Strom., III 9 63 (s. zu Mt 19 1 . S. 148).

*οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως
ἂν πάντα γένηται.** 19 *ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί-
στων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.* 20 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δι-
καιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*

22. Vom Töten. Matth 5 21—26

21 *Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις·* ου φονεύσεις· *ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,
ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.* 22 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.*
23 *Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ μνησθῇς
ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ,* 24 *ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ
θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν
πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.*

25 *Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου
ταχὺ ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ
ὁδῷ· μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ
κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς
φυλακὴν βληθήσῃ.* 26 *ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς
τὸν ἔσχατον κοδράντην.*

12 57—59 (*161. S. 131f.*): 57 *Τί δὲ καὶ
ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;*
58 *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου
σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐρ-
γασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε
κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ
κριτής σε παραδώσει τῷ πράκτορι, καὶ
ὁ πράκτωρ σε βαλεῖ εἰς φυλακήν.* 59 *λέγω
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως καὶ τὸ
ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.*

23. Vom Ehebruch. Matth 5 27—30

27 *Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη·* ου μοιχεύσεις. 28 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ
βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ.*
29 *Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.* 30 *καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκ-*

* Luk 16 17 (176. S. 141): 17 *Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.* (Vgl. 221. Mt 24 35 = Mk 13 31 = Luk 21 33 S. 183.)

Mt 5 21: Ex 20 13 Dt 5 17; Ex 21 12 Lev 24 17 Dt 17 8. 5 27: Ex 20 14 Dt 5 17.

Matth 5 22 *αὐτοῦ* 1° ℵ* B 48 198 vg Iust Tert Or Eus Bas] + *εἰκῇ* Unc rel min verss patr | *εἴπῃ*⸢ 2°] + *τ.*⸢*ἀδελφῷ αὐτ.* L Θ 1-209 13-124 700 1071 ff sy s c bo arm. 28 *ἐπιθυμῆσαι* ℵ 236 440 r Tert Clem Or] + *αὐτήν* (*αὐτῆς*) Unc (:: ℵ) min verss patr. 30 – D sy s.

Ev. sec. Naz. Zu Mt 5 24. Et nunquam, inquit, laeti sitis, nisi quum fratrem vestrum videritis in caritate. Hieron., in Ephes. 5 4.

*κοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.**

24. Von der Ehescheidung. Matth 5 31—32

31 *Ἐρρέθη δέ·* ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. 32 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.*

Matth 19 9
(*187. S. 147*)

9 *Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται.*

Mark 10 11—12
(*187. S. 147*)

11 *Καὶ λέγει αὐτοῖς· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν.* 12 *καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον, μοιχᾶται.*

Luk 16 18
(*176. S. 141*)

18 *Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.*

25. Vom Schwören. Matth 5 33—37
(*Vgl. 210. Matth 23 16—22. S. 174*)

33 *Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις·* οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις
δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. 34 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν
τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ.* 35 *μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν
τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως·*
36 *μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι
ἢ μέλαιναν.* 37 *ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων
ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.*

---

* Matth 18 8—9 (131. S. 110 f.):

8 *Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.*

9 *καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.*

Mark 9 43—48 (131. S. 110 f.):

43 *Καὶ ἐὰν σκανδαλίσῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν ἐστίν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* 45 *καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν. καλόν ἐστίν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν.* 47 *καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σέ ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,* 48 *ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.*

Mt 5 31: Dt 24 1. 5 33: Lev 19 12 Ex 20 7 Dt 5 11; Nu 30 3 Dt 23 22.

Matth 5 32 *κ. ὃς ἐὰν ἀπολ. γαμ. μοιχ.*] *κ. ὁ ἀπολ. γαμήσας μοιχ.* B 174 372; – D 64 a b k. 37 *ἔστω*] *ἔσται* B Σ 245 700 999 1375 Eus | *ναὶ ναί, οὒ οὔ*] *τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ* Θ 213 arm Iust Clem Clemhom Cyr Chrys.

26. Von der Wiedervergeltung. Matth 5 38–42

38 *Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη·* ὀφθαλμὸν ἀντὶ
ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. 39 *ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πο-
νηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίζει εἰς τὴν
δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν
ἄλλην·* 40 *καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ
καὶ τὸ ἱμάτιον·* 41 *καὶ ὅστις σε ἀγγα-
ρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.*
42 *τῷ αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα
ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.*

6 29–30 (*75. S. 59*): 29 *Τῷ τύπτοντί σε
εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν
ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου
τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς.*

30 *παντὶ
αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος
τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.*

27. Von der Feindesliebe. Matth 5 43–48

43 *Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη·* ἀγαπήσεις
τὸν πλησίον σου *καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν
σου.* 44 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς
ἐχθροὺς ὑμῶν*

*καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
διωκόντων ὑμᾶς·* 45 *ὅπως γένησθε υἱοὶ
τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς
καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους
καὶ ἀδίκους.* 46 *ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε;
οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;*
47 *καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ
καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;*

6 27–28. 32–36 (*75. S. 59f.*): 27 *Ἀλλὰ ὑμῖν
λέγω τοῖς ἀκούουσιν· ἀγαπᾶτε τοὺς
ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς
μισοῦσιν ὑμᾶς,* 28 *εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
ρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν
ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.*

s. u. v. 35

32 *καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν;
καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας
αὐτοὺς ἀγαπῶσιν.* 33 *καὶ γὰρ ἐὰν ἀγαθο-
ποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ
αὐτὸ ποιοῦσιν.* 34 *καὶ ἐὰν δανίσητε παρ'
ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις
ἐστίν; καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανί-
ζουσιν ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.*
35 *Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν
καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε μηδένα*

Mt 5 38: Ex 21 24 Dt 19 21 Lev 24 20. 5 43: Lev 19 18.

Matth 5 39 *ῥαπίζει* ℵ B N *Φ* 21 33 399 700 1424] *ῥαπίσει* D E L *Δ Θ* . . min it *(percusserit)* | *δεξιάν*] – D k sy^{s} Tat | *σιαγόνα* ℵ W min] *σιαγ. σου* B D lat (:: a f h); ∼ E L *Δ* . . min 44 *ἀγαπ. τ. ἐχθρ. ὑμ.* ℵ B 1-209 22 1071 k sy$^{s c}$ sa bo Or] + *εὐλογεῖτε τους καταρωμένους ὑμᾶς* 213 arm Tat Tert Clem; + *καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς* 482 lat ; + *εὐλ. τ. κατ. ὑμ., καλ. ποι. τ. μισ. ὑμ.* Unc^{rel} min c f h sy$^{vg\ hl}$ aeth go Eus | *διωκόντων*] *ἐπηρεαζόντων (ὑμᾶς) καὶ διωκ.* D L *Δ Θ* . . min lat (∼ l vg) sy$^{vg\ hl}$ arm. 45 *ὅτι*] *ὅς* lat (:: k) sy patr. 46 *τὸ αὐτό*] *οὕτως* D Z 33 . h k sy$^{s c}$ bo aeth; *τοῦτο* 1-209 lat 47 – k sy^{s} Tat | *ἀδελφ.* ℵ B D Z *Θ* 1 13-124 372 lat (:: f h) sy] + *φίλ.* E G L W *Δ Θ* . . min f h arm | *ἐθνικοί* ℵ B D Z min it (:: h)] *τελῶναι* E L *Δ Θ* . . min h sy$^{vg\ hl}$ arm (+ *καὶ ἁμαρτωλοί*) | *τὸ αὐτό* ℵ B D M U W Z . . 1-209 13-124-346 28 33 372 700 892 sy^{vg}] *οὕτως* E G H L *Δ Θ* . . min h bo sy^{c}; *τοῦτο* 22 251 660 726 1604 lat (:: h).

s. o. v. 45
48 *ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι
ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.*

*ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν
πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους
καὶ πονηρούς.* 36 *γίνεσθε οἰκτίρμονες,
καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.*

28. Vom Almosen. Matth 6 1–4

1 *Προσέχετε δὲ τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ
ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς·* 2 *ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν
σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν
αὐτῶν.* 3 *σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ
δεξιά σου,* 4 *ὅπως ἡ σοῦ ἐλεημοσύνη ᾖ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.*

29. Vom Beten. Matth 6 5–8

5 *Καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι,
ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐ-
τῶν.* 6 *σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύ-
ραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέ-
πων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.*
7 *Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ
ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.* 8 *μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς·
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.*

30. Das Unser-Vater. Matth 6 9–15

9 *Οὕτως οὖν προσεύχεσθε
ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά
σου·* 10 *ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·
γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·* 11 *τὸν
ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς
ἡμῖν σήμερον·* 12 *καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ*

11 2–4 (*146. S. 119*): 2 *Εἶ-
πεν δὲ αὐτοῖς· ὅταν προσεύ-
χησθε, λέγετε· πάτερ,
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά
σου· ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·*
3 *τὸν
ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·*
4 *καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρ-
τίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ*

Matth 6 1 *δέ* 1° ℵ L Z Σ min g sy[vg hl] bo aeth] – B D E G H K . . min lat sy[c] arm | *ἐν οὐραν.* ℵ D Z 1 33 Chr] *ἐν τοῖς οὐρ.* Unc[rel] . . min. 4 *ἀποδ.* ℵ B C L K min lat sy[s c] Or Chr] *αὐτὸς ἀποδ.* D E M S W Δ . . min. 5 *φιλοῦσιν*] + *στῆναι* D it sy[c vg] | *προσεύχεσθαι*] *καὶ προσευχόμενοι* D h. 8 *γάρ*] + *ὁ θεός* ℵ B sa | *αἰτῆσαι αὐτ.*] *ἀνοῖξαι τὸ στόμα* D h. 10 *ὡς*] – D a b c k Tert Aug | *ἐπὶ γῆς* ℵ B W Z Δ Σ Φ 1 22 406 660 1093 1396 Clem Or Chr] *ἐπὶ τῆς γ.* D E G K L Θ . . min.

ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· 13 *καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.*
14 *Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·* 15 *ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.*

11 25—26 (*201. S. 163*)
25 *Καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* [26 *εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.*]

ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

31. Vom Fasten. Matth 6 16—18

16 *Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.* 17 *σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,* 18 *ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυφαίῳ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀποδώσει σοι.*

32. Vom Schätzesammeln. Matth 6 19—21

19 *Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν·* 20 *θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν.* 21 *ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.*

12 33—34 (*157. S. 129*): 33 *Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην·*
ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει.
34 *ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.*

Matth 6 12 *ἀφήκαμεν* ℵ* B Z 1 sy vg hl Or Bas] *ἀφίομεν* D L (*-ωμεν*) W *Δ Π Θ Σ* 33 157 565 .; *ἀφίεμεν* ℵ c G K M.. min lat sy c arm aeth. 13 *πονηροῦ*] + *ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία* (– k sa) *καὶ ἡ δύναμις* (*κ. ἡ δ.* – sy c) *καὶ ἡ δόξα* (*κ. ἡ δ.* – k) *εἰς τοὺς αἰῶνας* (*ἀμήν*) E L W *Δ Σ*.. min f g k q sy c vg hl pal sa arm aeth. 15 *ἀνθρ.* ℵ D 1-118-209 22 .. lat sy vg bo Aug ..] + *τὰ παραπτ. αὐτῶν* Unc rel min b f q sa sy c arm. 20 *οὐδὲ κλέπτ.*] *καὶ κλέπτ.* ℵ 1-118-209 it (:: l) sy c sa; – W k.

Zu Matth 6 16: *Λέγει Ἰησοῦς· ἐὰν μὴ νηστεύσητε τὸν κόσμον, οὐ μὴ εὕρητε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐὰν μὴ σαββατίσητε τὸ σάββατον, οὐκ ὄψεσθε τὸν πατέρα.* Oxyrhynchus I Nr. 2.

33. Parabel vom Auge. Matth 6 22—23

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ
ὀφθαλμός. ἐὰν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτει-
νὸν ἔσται· 23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πο-
νηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν
ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκό-
τος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.

11 34—36 (*153. S. 123f.*): 34 Ὁ λύχ-
νος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλ-
μός σου. ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτει-
νόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ
σῶμά σου σκοτεινόν. 35 σκόπει οὖν μὴ
τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. 36 εἰ
οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ
ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτει-
νὸν ὅλον ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ
φωτίζῃ σε.

34. Vom Doppeldienst. Matth 6 24

24 Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δου-
λεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν
ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ
τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε
θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

16 13 (*174. S. 140*): 13 Οὐδεὶς
οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δου-
λεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν
ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ
τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε
θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

35. Vom Sorgen. Matth 6 25—34

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμ-
νᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ
τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ
ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ
τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; 26 ἐμβλέψατε
εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ
σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνά-
γουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον
διαφέρετε αὐτῶν; 27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν
μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; 28 καὶ περὶ
ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ
κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουσιν· οὐ
κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν. 29 λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. 30 εἰ

12 22—31 (*157. S. 128f.*): 22 Εἶπεν
δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ·
διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμ-
νᾶτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, μηδὲ
τῷ σώματι τί ἐνδύσησθε.
23 ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ
τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. 24 κατανοήσατε
τοὺς κόρακας, ὅτι οὔτε
σπείρουσιν οὔτε θερίζουσιν, οἷς οὐκ
ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ
θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
διαφέρετε τῶν πετεινῶν. 25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν
μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν; 26 εἰ οὖν
οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν
λοιπῶν μεριμνᾶτε; 27 κατανοήσατε
τὰ κρίνα, πῶς οὔτε
νήθει οὔτε ὑφαίνει· λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. 28 εἰ

Matth 6 22 *ἐάν* ℵ* 273 485 . a c ff l q aur vg sy^c arm aeth] + *οὖν* Unc (:: ℵ) min f g h k sy^vg hl sa bo. 25 *φάγητε* ℵ Σ 1 4 22 174 372 660 892 . a b ff k l vg sy^c pal sa Or Clem Bas] + *ἢ τί πίητε* B W Φ 13-124 27 33 118-209 . . c f g l. q bo arm; *καὶ τί πί.* E G K M L N Δ Θ Σ . . min sy^vg hl Or.

δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; [31] μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα; [32] πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. [33] ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. [34] μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέζει, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. [29] καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· [30] ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων. [31] πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν.

36. Vom Richten. Matth 7 1–5

[1] *Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε.* [2] *ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.* * [3] *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;* [4] *ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ.* [5] *ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ τὴν δοκόν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.*

6 37–38. 41–42 (*76. S. 60*): [37] *Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε·* [38] *δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμένον σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.** [41] *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;* [42] *πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου· ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ, καὶ τότε διαβλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.*

---

* Mark 4 24 (94. S. 74): *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν* (cf. Mt 6 33 = Lk 12 31).

Matth 6 33 *τὴν βασ. κ. τ. δικ.* (∼ B) *αὐτ.* (*dei* k) ℵ B k l am harl* sa bo Eus] *τ. βασιλ. τ. θεοῦ κ. τ. δικ. αὐτ.* E G L Δ Θ Σ . . min lat sy arm. 34 *ἑαυτῆς* ℵ G S V W min lat bo] *αὐτῆς* B L sa; *τὰ* (*τὸ* Θ) *ἑαυτῆς* E K Θ Σ . . min sy c vg. **7** 4 *ἐκ* ℵ B N Σ 1-118-209 13-124 33 . . sa] *ἀπό* E L Z Δ Θ . . min.

Zu Mt 6 33 *Αἰτεῖτε* (Clem *αἰτεῖσθε*) *τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ὑμῖν προστεθήσεται καὶ αἰτεῖτε τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια ὑμῖν προστεθήσεται.* Orig. de orat. 2 2 14 1. Vgl. Clem. Al. Strom. I 24 158.
Zu Mt 7 5 = Lk 6 42. * * * *καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.* Oxyrhynchus I Nr. 1.

37. Von der Entweihung des Heiligtums. Matth 7 6

6 *Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμ-
προσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν
καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.*

38. Von der Gebetserhörung. Matth 7 7–11

7 *Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε,
καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται
ὑμῖν.* 8 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι
ἀνοιγήσεται.* 9 *ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄν-
θρωπος, ὃν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον,
μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;* 10 *ἢ καὶ ἰχθὺν
αἰτήσει, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;* 11 *εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα
ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ
μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.*

11 9–13 (*148. S. 120*): 9 *Κἀγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε,
καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιχθήσεται
ὑμῖν.* 10 *πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι
ἀνοιχθήσεται.* 11 *τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν
πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον
ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ
ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;* 12 *ἢ καὶ
αἰτήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορ-
πίον;* 13 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρ-
χοντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ
πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα
ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.*

39. Norm der Nächstenliebe. Matth 7 12

12 *Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα
ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ
ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ
νόμος καὶ οἱ προφῆται.*

6 31 (*75. S. 59*): *Καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ
ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.*

40. Die enge Pforte. Matth 7 13–14

13 *Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι
πλατεῖα [ἡ πύλη] καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ
ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι᾽ αὐτῆς·* 14 *ὅτι στενὴ
[ἡ πύλη] καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπά-
γουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ
εὑρίσκοντες αὐτήν.*

13 23–24 (*165. S. 133f*): 23 *Εἶπεν δέ τις
αὐτῷ· κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ
δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς·* 24 *ἀγωνίζεσθε
εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι
πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν
καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν.*

Mt 7 12: Tob 4 15; Sir 34 15.

Matth 7 6 *καταπατήσουσιν* BCLWXΘΣ 13-124 33 485] *-ωσιν* ℵEKΔ . . min. 8 *ἀνοιγήσεται*] *ἀνοίγεται* B sy bo. 9 *ἐστίν*] – BL 118 bcgh sy sa bo | *αἰτήσει* ℵ* BCΘ it] *ἐὰν αἰτήσῃ* EGKML . . min. 11 *δόμ. ἀγ.*] *ἀγ. δόμ.* 1-118-209 abcfghkq vg^c Cyp; – *δόμ.* L ff l vg. 13 *ὅτι*] *τί* 118 (pm *καί*) abhlq arm Cyp Lcf | *ἡ πύλη*] – ℵ* abchk Tat Clem Or. 14 *ὅτι* (+ *δέ* B) ℵ* B* X 157 372 . bo] *τί* CKMLNΔΘ . . min lat sy aeth patr; *καί* 209 Chr | *ἡ πύλη*] – 113 182 482 544 ahk Tert Cyp Clem Or al.

41. Das Kriterium der Frömmigkeit. Matth 7 15—20

15 *Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,
οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν
προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἅρπαγες.*
16 *Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε
αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν
σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;* 17 *οὕτως
πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ,
τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς
ποιεῖ.** 18 *οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν
καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ δένδρον
σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν.* 19 *πᾶν
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.*** 20 *ἄραγε ἀπὸ τῶν
καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.*

6 43—44 (*77. S. 61*): 43 *Οὐ γάρ ἐστιν
δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν,
οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν
καρπὸν καλόν.* 44 *ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ
τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ
ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ
ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.*

42. Warnung vor Selbsttäuschung. Matth 7 21—23

21 *Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* 22 *πολλοὶ ἐροῦσίν
μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε, οὐ
τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;*
23 *καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε
ἔγνων ὑμᾶς,* ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ
ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

6 46 (*77. S. 61*): 46 *Τί δέ με καλεῖτε·
κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;*

13 26—27 (*165. S. 134*): 26 *Τότε ἄρξεσθε
λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν,
καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.*
27 *καὶ ἐρεῖ· λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς
πόθεν ἐστέ.* ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες
ἐργάται ἀδικίας.

43. Schlußgleichnisse. Matth 7 24—27

24 *Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς
λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθή-
σεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν*

6 47—49 (*78. S. 61*): 47 *Πᾶς ὁ ἐρχόμενος
πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ
ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν
ὅμοιος.* 48 *ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰ-
κοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ*

---

* Matth 12 33 (86. S. 67). *Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.*

** Vgl. Matth 3 10 = Luk 3 9 (2. S. 11).

Mt 7 2_3 = Lk 13 27: Ps 6 9.

Matth 7 15 *προσέχ.* ℵ B *Ω* 435 544 565 . . lat sy sa arm aeth patr] + *δέ* C L *Δ Θ* . . min f q bo 18 *ἐνεγκεῖν* 1° ℵ* B Tert Or] *ποιεῖν* Unc[rel] min sa | *ἐνεγκ.* 2° ℵ Tert Or] *ποιεῖν* Unc (:: ℵ) min sy[c vg] sa. 21 *οὐρανοῖς*] + *οὗτος* (*αὐτός* W *Φ*) *εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν* C[a] W *Θ Φ* 33 471 713 1241 lat (:: f) sy[c] Cyp. 24 *τούτους*] ~ B *Σ** 544 a g k sy[pal] Tat Cyp.

αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν. 25 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. 26 καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. 27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.

ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρης δὲ γενομένης προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν.

49 ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

44. Nachwort. Matth 7 28—29

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· 29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.*

7 1a S. 35

45. Heilung eines Aussätzigen.

Matth 8 1—4

1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.
2 καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

Mark I 40—45

(*16. 1 39. S. 21*)

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν λέγων αὐτῷ ὅτι ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

Luk 5 12—16

(*17. 5 1—11. S. 22f.*)

12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας· ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

---

* Mark 1 21 22 (12. S. 19): 21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναούμ· καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν ἐδίδασκεν εἰς τὴν συναγωγήν. 22 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Luk 4 31 32 (12. S. 19): 31 Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. 32 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

Mt 7 28 29: Joh 7 46 (S. 226).

Matth 7 29 *αὐτῶν* ℵ B K Δ Θ Π 1-118*-209 13-124 22. f sa bo arm aeth] – E L M . . min; + *καὶ οἱ φαρισ.* C* W 21 33 471* 713 lat (:: f) sy Tat ar Eus. **8** 1 *καταβάντι δὲ αὐτῷ*] *καταβάντος δὲ αὐτοῦ* B C W Z (*καὶ κατ. αὐτ.*) Θ 1-118-209 13-124 (*-βαίνοντος*) . . it.
Mark I 40 *καὶ γονυπ.* ℵ L Θ 1-118-209 300 565 579 e l q vg bo sy s] + *αὐτόν* A C E G H M . . min sy arm : – B D G Γ 124-713 . a b e ff 2 r sa | *λέγων* ℵ* B 69 b e q] *καί λέγ.* Unc rel min verss.
Luk 5 12 *ἰδὼν δέ* ℵ B 124 579 700 990 e sa bo] *καὶ ἰδ.* Unc rel min verss.

3 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων· θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθερίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. 4 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκον τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

41 καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥψατο καὶ λέγει· θέλω, καθαρίσθητι. 42 καὶ εὐθὺς ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθερίσθη. 43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν. 44 καὶ λέγει αὐτῷ· ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 45 ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι εἰς πόλι φανερῶς εἰσελθεῖν, ἀλλ᾽ ἔξω ἐπ᾽ ἐρήμοις τόποις ἦν,* καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.

(52. 2 1—12. S. 38)

13 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ εἰπών· θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ. 14 καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 15 διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν· 16 αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.*

(52. 5 17—26. S. 38)

46. Der Hauptmann von Kapernaum. Matth 8 5—13

5 Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατοντάρχης παρακαλῶν αὐτὸν 6 καὶ λέγων· κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος. 7 λέγει αὐτῷ· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.

7 1—10 (79. S. 62): 1 Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. 2 Ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. 3 ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.

---

* Vgl. Mk 1 35 = Luk 4 42 (15. S. 21).

Mt 8 4 = Mk 1 44 = Lk 5 14: Lev 13 49 14 2f.

Mt 8 5—13 = Lk 7 1—10: Joh 4 46—53 (S. 226 f.).

Matth 8 4 *προσένεγκον* B C Θ 372 700 1216] *-γκε* Unc rel min. 5. 8 *ἑκατοντάρχης* ℵ* W 71 892* 1424] *ἑκ—ος* Unc min sa; *χιλιάρχης* sy s Clem-hom. 6 *κύριε*] – ℵ* k sy s c Hil. 7 *λέγει* B 700 b g h k q vg sy sa Tat ar] *καὶ λέγ.* Unc (:: B) min | *αὐτῷ* ℵ B 892 . e sy s] + *ὁ Ἰησοῦς* Unc rel min verss.

Mark I 41 *καί* ℵ B D 892 it bo] *ὁ δὲ Ἰησοῦς* Unc rel min verss. | *σπλαγχν.*] *ὀργισθείς* D a ff 2 r Tat; – b | *κ. λέγει* ℵ W 1-131-209 c ff 2 sy vg] *λέγων* 69-124-346 565 sa; + *αὐτῷ* A B D Θ . . min lat sy s bo. 45 *εἰς πόλ. φαν. εἰσελθ.* ℵ C L 28 33 124 565 1071 . bo] *φαν. εἰς πόλ. εἰσελθ.* A B Δ Θ . . min lat sy hl arm; *φαν. εἰσελθ. εἰς πόλ.* D 579 vg c sy vg; *εἰσελθ. εἰς π. φαν.* sa bo codd.

Luk 5 13 *εἰπών* A E H K M Δ Λ . . min] *λέγων* ℵ B C D L W X Θ 13-69-124-346 33 238 579 sa. 14 *εἰς μαρτ. αὐτ.* (*ὑμῖν* l)] *ἵνα εἰς μαρτ. ᾖ ὑμῖν τοῦτο* D (*ἦν*) a b c ff 2 q r Marc Amb.

8 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἑκατοντάρχης ἔφη· κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου.* 9 *καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου· ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.* 10 *ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.* 11 *Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·* 12 *οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐξελεύσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.*

13 *Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ· ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.*

4 *οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἠρώτων αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο·* 5 *ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν.* 6 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν φίλους ὁ ἑκατοντάρχης λέγων· κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς·* 7 *διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου.* 8 *καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου· ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.* 9 *ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.* **13** 28—30 (*165. S. 134*): 28 *Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω.* 29 *καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.* 30 *καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.*

7 10 *Καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.*

47. (13.) Heilung der Schwiegermutter des Petrus.

Matth 8 14—15 (= Mark 1 29—31 = Luk 4 38—39. 13. S. 20)

14 *Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν·* 15 *καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.*

Mt 8 11 = Lk 13 29: Jes 49 12 Ps 107 3.

Matth 8 8 *ἀποκρ. δέ* ℵ* B 33 372 sa] *καὶ ἀποκρ.* Unc min. 9 *ὑπὸ ἐξουσίαν* C L N Δ Θ . . min f ff l vg sy vg hl] + *τασσόμενος* ℵ B 4 238 273 372 . it vg c bo Tat Hil; *ἔχων ἐξουσίαν* sy s. 10 *οὐδὲ . . . εὗρον*] *παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσρ. εὗρ.* B W 1-118*-209 (– *ἐν τῷ Ἰσρ.*) 4 22 273 660 892 . a g k q sy c sa bo aeth Aug. 12 *ἐξελεύσονται* ℵ* k sy arm Tat] ***ibunt*** a b c g q; *ἐκβληθήσονται* Unc min f l vg sa bo. 13 *ἐκείνῃ*] + *καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ (ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ) εὗρεν τὸν παῖδα ὑγιαίνοντα* ℵ* C X Θ . min sy hl pal aeth Tat.

48. (14.) Krankenheilungen am Abend.

Matth 8 16—17 (= Mark 1 32—34 = Luk 4 40—41. 14. S. 20)

16 *Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς·
καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν,*
17 *ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·* αὐτὸς τὰς
ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

49. (47.) Verschiedene Nachfolger. **Matth 8** 18—22

18 *Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ
αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.*
19 *Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν
αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου
ἐὰν ἀπέρχῃ.* 20 *καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν
κεφαλὴν κλίνῃ.*
21 *Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν εἶπεν αὐτῷ·
κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ
θάψαι τὸν πατέρα μου.* 22 *ὁ δὲ λέγει αὐτῷ·
ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.*

9 57—60 (*138. S. 114*): 57 *Καὶ
πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ
ὁδῷ εἶπέν τις πρὸς αὐτόν· ἀκολουθήσω
σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.* 58 *καὶ εἶπεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς·
αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώ-
σεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.*
59 *Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον· ἀκολούθει
μοι. ὁ δὲ εἶπεν· ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον
ἀπελθόντι θάψαι τὸν πατέρα μου.* 60 *εἶπεν
δὲ αὐτῷ· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς
ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγ-
γελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.*

50. (96.) Der Seesturm.

Matth 8 23—27 (= Mark 4 35—41 = Luk 8 22—25. 105. S. 77)

23 *Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.*
24 *καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι
ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.* 25 *καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν
λέγοντες· κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα.* 26 *καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε, ὀλι-
γόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο
γαλήνη μεγάλη.* 27 *οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπός ἐστιν οὗτος,
ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;*

Mt 8 17: Jes 53 4.

Matth 8 18 *πολλοὺς ὄχλους*] *ὄχλους* ℵ* 1-209* bo; *ὄχλον* B sa; *πολὺν ὄχλον* W (∼) 251 544 660 983 1424 . c g sy^sc. 22 *ὁ δὲ* ℵ 33 b c q] + *Ἰησοῦς* Unc (:: ℵ) min verss; − k sy^s. 23 *τὸ πλ.*] *πλ.* B C 047 1-118-209 13-124-346 33 565 . . 25 *προσελθ.* ℵ B 33 892 lat sa bo] + *οἱ μαθηταί* Unc^rel min verss. 26 *ὀλιγόπ.*] − sy^sc Tat.

51. (97.) Die Besessenen von Gadara.

Matth 8 28—34 (= Mark 5 1—20 = Luk 8 26—39. 106. S. 78)

28 *Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ὑπήν-
τησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν,
ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.* 29 *καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν
λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι
ἡμᾶς;* 30 *ἦν δὲ μακρὰν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.* 31 *οἱ
δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς
εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.* 32 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες
ἀπῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν.* 33 *οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον
καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.*
34 *καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν
παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.*

52. (48.) Heilung eines Gichtbrüchigen.

Matth 9 1—8	**Mark 2 1—12** (*45. 1 40—45. S. 34f.*)	**Luk 5 17—26** (*45. 5 12—16. S. 34f.*)
1 *Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.*	1 *Καὶ εἰσελθὼν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ δι᾽ ἡμερῶν, ἠκούσθη ὅτι ἐν οἴκῳ ἐστίν.* 2 *καὶ συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.*	17 *Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἰερουσαλήμ· καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν.*
2 *Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον,*	3 *Καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.*	18 *Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ.*
	4 *καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέ-*	19 *καὶ μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀνα-*

Matth 8 28 *Γαδαρηνῶν* ℵ* (*Γαζ.*) B C* M Δ Θ Σ 4 21 713 . . sy Epiph Or] *Γερασηνῶν* lat sa Ath Hil; *Γεργεσ.* ℵ^{c} E K L S W X . . min bo aeth arm. 32 *ἡ ἀγέλη* ℵ B C* Δ Θ . min lat sy] + *τῶν χοίρων* E K L X . . min. 34 *ὑπάντ.* ℵ B Θ 33 1-118-209 399] *συνάντ.* Unc^{rel} min | *τοῦ Ἰησ.* ℵ C 33 118-209 157 892] *τῷ Ἰ.* B L N Θ . . min.

Mark 2 1 *ἐν οἴκῳ* ℵ B D L W Θ Σ 33 892 1071 . lat sy^{vg} bo] *εἰς οἶκον* A C E G Δ . . min | *προσενέγκαι* ℵ B L Θ 33 372 700 892 l vg sy^{pal}] *προσεγγίσαι* A C E G Δ . . min it; *προσελθεῖν* W.

Luk 5 17 *αὐτόν* ℵ B L W Ξ 579 sa aeth Cyr] *αὐτούς* A C D E . . min verss. 18 *θεῖναι*] + *αὐτόν* B L Ξ Θ 157 sy$^{s\,pal}$ sa bo.

Matthäus

καὶ
ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ·
θάρσει τέκνον, ἀφίενταί σου
αἱ ἁμαρτίαι.
3 Καὶ ἰδού τινες τῶν γραμ-
ματέων
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· οὗτος
βλασφημεῖ.
4 καὶ ἰδὼν
ὁ Ἰησοῦς τὰς
ἐνθυμήσεις αὐτῶν
εἶπεν· ἱνατί ἐνθυμεῖσθε
πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; 5 τί γάρ ἐστιν εὐκοπώ-
τερον, εἰπεῖν· ἀφίεν-
ταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν·
ἔγειρε
καὶ περιπάτει; 6 ἵνα δὲ
εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς
γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε
λέγει τῷ παραλυτικῷ·
ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν
κλίνην καὶ ὕπαγε εἰς τὸν
οἶκόν σου.
7 καὶ ἐγερθεὶς
ἀπ-

Markus

γασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν,
καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν
κράβαττον ὅπου ὁ παραλυτι-
κὸς κατέκειτο. 5 καὶ
ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ·
τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ
ἁμαρτίαι.
6 Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμ-
ματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ
διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρ-
δίαις αὐτῶν· 7 τί οὗτος οὕτως
λαλεῖ; βλασφημεῖ· τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς ὁ
θεός; 8 καὶ εὐθὺς ἐπιγνοὺς
ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ
ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν
ἑαυτοῖς, λέγει αὐτοῖς· τί ταῦτα
διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; 9 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,
εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· ἀφίεν-
ταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν·
ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν
σου καὶ ὕπαγε; 10 ἵνα δὲ
εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς
γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας,
λέγει τῷ παραλυτικῷ· 11 σοὶ
λέγω, ἔγειρε ἆρον τὸν κράβατ-
τόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν
οἶκόν σου.
12 καὶ ἠγέρθη, καὶ εὐθὺς
ἄρας τὸν κράβαττον ἐξ-

Lukas

βάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν
κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν
τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμ-
προσθεν τοῦ Ἰησοῦ. 20 καὶ
ἰδὼν τὴν πίστιν
αὐτῶν εἶπεν·
ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι σου.
21 Καὶ ἤρξαντο διαλογί-
ζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
Φαρισαῖοι λέγοντες·
τίς ἐστιν οὗτος ὃς λα-
λεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἁμαρτίας ἀφεῖναι εἰ μὴ μόνος ὁ
θεός; 22 ἐπιγνοὺς
δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς
διαλογισμοὺς αὐτῶν ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς· τί
διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; 23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,
εἰπεῖν· ἀφέωνταί
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν·
ἔγειρε
καὶ περιπάτει; 24 ἵνα δὲ
εἰδῆτε ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῆς
γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας,
εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ· σοὶ
λέγω, ἔγειρε καὶ ἄρας τὸ κλι-
νίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν
οἶκόν σου. 25 καὶ παραχρῆμα
ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν,
ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπ-

Mt 9 6 7 = Mk 2 11 12 = Lk 5 24 25 = Joh 5 8 9 (S. 227).

Matth 9 4 *ἱνατί* ℵ B C D 1-118-209 33 .] + *ὑμεῖς* Unc rel min | *κ. ἰδών*] *κ. εἰδώς* B M Π Θ (*εἰδ. δέ*) 1-118-209 565 700 . . sy vg sa arm aeth. 6 *ἐγερθείς*] *ἔγειρε* B 372 b c f l vg sy arm; *ἔγειρε καί* D a ff g h k sa aeth Hil.

Mark 2 4 *ἐξορύξ.*] – D W it sy vg aeth. 7 *τί*] *ὅτι* B Θ 482. 8 *οὕτως*] – B W Θ a c e ff² q r; + *αὐτοί* A C L . . min bo. 9 *ἔγειρε*] *ἐγείρου* B L Θ 28 | *καὶ ἆρον* ℵ A B Δ Θ . . min a d ff² r vg] – *κία* C D gr L 1-118-131-209 33 579 700 f l vg c sy vg bo arm | *ὕπαγε* ℵ L Δ bo] + *εἰς τ. οἶκόν σου* D 33 a ff² r arm; *περιπάτει* A B C Θ . . min b c e f q sy vg hl sa. 10 *ἐπὶ τ. γ. ἀφ. ἁμ.* ℵ C D . . min verss] *ἀφ. ἁμ. ἐ. τ. γ.* B Θ Φ 142 157; *ἀφ. ἐ. τ. γ. ἁμ.* A E Δ . . 1 69 . . | *ἐπὶ τῆς γῆς*] – W b q.

Luk 5 19 *τοῦ Ἰησ.*] *πάντων* B. 24 *παραλελ.* A B E K Δ . . min] *παραλυτικῷ* ℵ C D F L M X Θ Ξ min.

Matth	Mark	Luk
ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 8 ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.	ἦλθεν ἔμπροσθεν πάντων, ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν λέγοντας ὅτι οὕτως οὐδέποτε εἴδαμεν.	ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν θεόν. 26 καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.

53. (49.) Berufung des Levi und Zöllnerverkehr.

Matth 9 9—13	Mark 2 13—17	Luk 5 27—32
	13 Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.	27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν,
9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Μαθθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.	14 καὶ παράγων εἶδεν Λευεὶν τὸν τοῦ Ἁλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.	καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευεὶν καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. 28 καὶ καταλιπὼν πάντα ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.
10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.	15 Καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ	29 Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην Λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.
11 καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον τοῖς	16 καὶ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων. καὶ ἰδόντες ὅτι ἤσθιεν μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἔλεγον τοῖς	30 καὶ ἐγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς

Matth 9 9 *ἠκολούθει* ℵD 1-118-209 21 892] *-ησεν* Unc rel min verss. 10 *ἰδού* ℵD 230 544 892 lat sa bo aeth] *καὶ ἰδού* Unc min g h k q arm; – 700 sy s vg. 11 *ἔλεγ.* ℵBCLW min lat] *εἶπον* DEKMΔ . . min.
Mark 2 12 *λέγοντας*] – BW b; *καὶ λέγειν* D arm. 13 *εἰς* ℵ* bo codd] *παρά* Unc (:: ℵ) min. 14 *Λευείν*] *Ἰάκωβον* DΘ 13-69-124 565 a b c e ff2. 15 *γίνεται* ℵBLW 33 565 700] *ἐγένετο* ACDΔ . . min lat sa bo; – Θ | *κατακεῖσθαι αὐτ.* ℵBL 13-69-124 33 565 700] pm *ἐν τῷ* ACEG . . min l q; *κατακειμένων αὐτῶν* DXW (*ἀνακ.*) Θ a b c e ff2 | *πολλοὶ καὶ ἠκ.*] *πολλ. οἳ (καὶ) ἠκ.* D lat | *ἠκολούθουν* ℵBLΔ . min vg] *ἠκολούθησαν* ACDW . . min it sy hl sa. 16 *καὶ γραμ. τ. Φαρ.* ℵLΔ 33 b] *καὶ οἱ γραμ. τ. Φαρ.* BW 124; *καὶ οἱ γραμ. καὶ οἱ Φαρ.* ACDE . . min lat bo | *καὶ ἰδόντες* ℵLΔ 33 bo] *ἰδόντες* ABCE . . min lat; *καὶ εἶδαν* D b ff2 | *ὅτι ἤσθιεν* ℵD gr LΘ (*ἤσθιον*) c l vg sy hl bo codd] *ὅτι ἐσθίει* B 33 565 b d ff2 sy vg sa bo; *αὐτὸν ἐσθίοντα* ACEGΣ . . min a f q | *τελ. κ. ἁμαρτ.* 1°] ∼ BDLΘ 33 565 a b c q vg aeth | *καὶ ἰδ.—ἁμαρτ.*] – W e.
Luk 5 26 *καὶ ἔκστ. . . . θεόν*] – DMSWXΨ 4 13-69-124 157 213 273 579 . e | *κ. ἐπλ. φόβου* (*θάμβους* D)] – sy s. 29 *καὶ ἄλλων*] – ℵ* q; *καὶ ἁμαρτωλῶν* NWX 213 239 262 299 1071 . | *αὐτῶν*] *αὐτοῦ* B* 1-118-131-209 22 579 660 Tat. 30 *αὐτῶν*] – ℵDFX 118-131 213 788 1071 e ff2 f l sa bo aeth Tat.

Matth 9 11–13

μαθηταῖς αὐτοῦ· διατί μετὰ
τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;
12 ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν·
οὐ χρείαν ἔχου-
σιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. 13 πο-
ρευθέντες δὲ μάθετε τί
ἐστιν· ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν.
οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δι-
καίους ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.

Mark 2 16–17

μαθηταῖς αὐτοῦ· ὅτι μετὰ
τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίει καὶ πίνει;
17 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχου-
σιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες·
οὐκ ἦλθον καλέσαι δι-
καίους ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.

Luk 5 30–32

αὐτοῦ λέγοντες· διατί μετὰ
τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
ἐσθίετε καὶ πίνετε;* 31 καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
πρὸς αὐτούς· οὐ χρείαν ἔχου-
σιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες·
32 οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
καίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.

54. (50.) Die Fastenfrage.

Matth 9 14–17

14 Τότε προσέρχονται
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
λέγοντες· διατί ἡμεῖς
καὶ
οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν,
οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νη-
στεύουσιν; 15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ
υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν
ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν
ὁ νυμφίος;
ἐλεύ-
σονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμ-
φίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.

Mark 2 18–22

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ
Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι
νηστεύοντες. καὶ ἔρχονται καὶ
λέγουσιν αὐτῷ· διατί οἱ μαθη-
ταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ μαθηταὶ
τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν,
οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νη-
στεύουσιν; 19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ
υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ
νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστιν
νηστεύειν; ὅσον χρόνον ἔχου-
σιν τὸν νυμφίον μετ' αὐτῶν,
οὐ δύνανται νηστεύειν. 20 ἐλεύ-
σονται δὲ ἡμέραι ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμ-
φίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

Luk 5 33–39

33 Οἱ δὲ εἶπαν
πρὸς αὐτόν· οἱ μαθηταὶ Ἰω-
άννου νηστεύουσιν πυκνὰ
καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοί-
ως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων,
οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνου-
σιν. 34 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτούς· μὴ δύνασθε τοὺς
υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ
νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστιν
ποιῆσαι νηστεῦσαι;
35 ἐλεύ-
σονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμ-
φίος, τότε νηστεύσουσιν
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

* *Zu Luk 5 29 30 vgl. Luk 15 1 2.* Mt 9 13 (= 12 17): Hos 6 6.

Matth 9 13 *ἁμαρτωλούς* ℵ B D N V* W Γ* Δ Σ 1-118*-209 22 . lat sy vg hl bo arm] + *εἰς μετάνοιαν* C E G K M L Θ . . min c g sy s sa bo codd aeth. 14 *νηστεύομεν* ℵ* B 27 71 1194] + *πολλά* Unc rel min vg sy sa bo; *πυκνά* ℵ b sy s arm. 15 *νυμφῶνος*] *νυμφίου* D lat bo aeth go.
Mark 2 16 *ὅτι* B L 33 213 sa] *τί ὅτι* A E F G K . . min; *διατί* ℵ D W bo Tat; *τί* Θ lat | *τελ. κ. ἁμαρτ.* 2°] *ἁμαρτ. κ. τελ.* D a arm aeth. | *καὶ πίνει*] – ℵ B D W Θ 235 271 a b e ff². 17 *αὐτοῖς*] – D W 1-118-131-209 a b c ff² q; + *ὅτι* B Δ Θ 565 700 713 1071. 18 *σοὶ μαθηταί* A C D . . min bo] – *μαθηταί* B 127 565; *μαθ. σου* ℵ E* Δ Θ . 28 1071 . . verss. 19 *ὅσον . . . νηστεύειν*] – D U 1-118-209 33 225 248 700 827 1071 . a b e ff² i l sy vg.
Luk 5 34 *Ἰησοῦς* ℵ B C D L R W X Ξ min f] – A Γ Δ Θ Λ Π . min lat sy vg arm | *νηστεῦσαι* ℵ c B X Ξ 28 213 1241] *νηστεύειν* ℵ A C D Θ . . min.

16 Οὐδεὶς δὲ ἐπι-
βάλλει ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπὶ ἱμα-
τίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ
τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ
ἱματίου, καὶ
χεῖρον σχίσμα γίνεται.
17 οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον
εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ
μήγε, ῥήγνυνται
οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται
καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται·
ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον
εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφό-
τεροι συντηροῦνται.

21 Οὐδεὶς ἐπί-
βλημα ῥάκους ἀγνάφου
ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμά-
τιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἴρει
τὸ πλήρωμα ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ
καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ
χεῖρον σχίσμα γίνεται. 22 καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον
εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ
μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς
ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἀπόλλυται
καὶ οἱ ἀσκοί.

(69. 2 23—28. S. 53)

36 Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτοὺς ὅτι οὐδεὶς ἐπί-
βλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ
σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμά-
τιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε, καὶ
τὸ καινὸν σχίσει καὶ τῷ πα-
λαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπί-
βλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. 37 καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον
εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ
μήγε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος
τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθή-
σεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται·
38 ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
καινοὺς βλητέον. 39 καὶ οὐδεὶς
πιὼν παλαιὸν θέλει νέον· λέγει
γάρ· ὁ παλαιὸς χρηστός ἐστιν.

(69. 6 1—5. S. 53)

55. (98.) Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib.

Matth 9 18—26 (= Mark 5 21—43 = Luk 8 40—56. 107. S. 81f.)

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς ἰδοὺ ἄρχων εἰσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ
λέγων· ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου
ἐπ᾽ αὐτήν, καὶ ζήσεται. 19 καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθει αὐτῷ καὶ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ.
20 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο
τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21 ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ· ἐὰν μόνον ἅψωμαι
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. 22 ὁ δὲ στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν· θάρ- 5 34 | 7 50 8 48
σει, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. 10 52 | 18 42
23 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐ-
λητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον 24 ἔλεγεν· ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανεν
τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. 25 ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος,

---

Matth 9 18 *εἰσελθὼν* (*εἷς ἐλθών*) ℵ^{c} C* D W Δ Θ . . min f verss] *εἷς* (– ℵ* 13 157 q) *προσελθών* ℵ^{b} B min lat; *τις προσελθών* C^{3} L G H U Γ min g h k sa. 19 *ἠκολούθει* ℵ C D 33 21 399 1396 1604 . . lat] *-ησεν* B L W Δ Θ . . min f k sa bo arm. 22 *ὁ δέ* ℵ* D a b c k q sy^{s}] + *Ἰησοῦς* Unc^{rel} min f g h verss.
Mark 2 22 *ἀπόλλυται* B 892 bo] *ἐκχεῖται* Unc (:: B) min l vg (*effundetur* l vg^{c}) sy^{s} sa arm aeth; – D it. | *καὶ οἱ ἀσκοί* B L 892 bo] + *ἀπολοῦνται* Unc min lat sy^{s} sa | + *ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον* (– ℵ* B 892) ℵ* A B C L Θ . . min verss; – D a b ff^{2} i t.
Luk 5 38 *βλητέον*] *βάλλουσιν* ℵ* D it sy$^{vg\ hl}$ sa bo aeth Tat; + *καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται* (*τηροῦνται* D a e) A C D Δ Ψ . . min lat sy$^{vg\ hl}$ arm. 39] – D it Marc Ir | *θέλει* ℵ B C* L W 1-209 157 sa bo arm aeth] *εὐθέως θ.* A C^{2} E Δ Θ Ψ . . min | *χρηστός* ℵ B L W 𝔓^{4} 157 225 1241 sa bo arm] *-ότερος* A C Δ Θ . . min lat sy^{vg} aeth.

εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. [26] *καὶ ἐξῆλ-*
θεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

56. (51.) Heilung zweier Blinden. Matth 9 27—31

(*vgl. 193. Matth 20 29—34 = Mark 10 46—52 = Luk 18 35—43. S. 155*)

[27] *Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ*
κράζοντες καὶ λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυείδ. [28] *ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν*
οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πιστεύετε ὅτι
δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ· ναί, κύριε. [29] *τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλ-*
μῶν αὐτῶν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. [30] *καὶ ἀνεῴχθησαν*
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· ὁρᾶτε, μηδεὶς
γινωσκέτω. [31] *οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.*

57. (52.) Heilung eines stummen Dämonischen. Matth 9 32—34

[32] *Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν*
δαιμονιζόμενον. [33] *καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ*
ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. [34] *οἱ δὲ*
*Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.**

58. (53.) Die Aussendung der Jünger. Matth 9 35—10 16

[35] *Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν*	Mark 6 6 (*109. S. 84*): *Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων.*	*Luk 8 1 (84. S. 65)*	Luk 10 1—12 (*139. S. 115f.*): [1] *Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.*

* Matth 12 22—24 (85. S. 65): [22] *Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν.* [23] *καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυείδ.* [24] *οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.*	Mark 3 22 (85. S. 65): *Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*	Luk 11 14—15 (149. S. 120 f.): [14] *Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι.* [15] *τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

Matth 9 [26] *αὕτη*] *αὐτῆς* ℵ C N Θ 1-118-209 33 124 157 bo; *αὐτοῦ* D 71 238 348 435 677 . sa aeth. [27] *αὐτῷ*] – B D k Chr. | *υἱός* B G W Γ Δ min] *υἱέ* ℵ C D E L N . . min. [28] *δύναμ. τοῦτο*] ∼ B l q vg c; *δύν. ποιῆσ. τοῦτο* C* bo. [30] *ἀνεῴχθ.*] *ἠνεῴχθ.* B D N Σ 33. [32] *ἄνθρ.*] – ℵ B Δ 71 124 892 sy s vg sa bo aeth Tat. [34] – D a k sy s Tat ar Hil.

μαλακίαν. [36] ἰδὼν δὲ*
τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχ-
νίσθη περὶ αὐτῶν,
ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι
καὶ ἐριμμένοι ὡσεὶ
πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα. [37] τότε λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
ὁ μὲν θερισμὸς πολύς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·
[38] δεήθητε οὖν τοῦ
κυρίου τοῦ θερισμοῦ
ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
10 [1] *Καὶ προσκαλεσά-*
μενος τοὺς δώδεκα
μαθητὰς αὐτοῦ ἔδω-
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν
πνευμάτων ἀκαθάρ-
των, ὥστε ἐκβάλλειν
αὐτὰ καὶ θεραπεύειν
πᾶσαν νόσον καὶ πᾶ-
σαν μαλακίαν.

[2] *Τῶν δὲ δώδεκα*
ἀποστόλων τὰ ὀνό-
ματά ἐστιν ταῦτα·
πρῶτος Σίμων ὁ λε-
γόμενος Πέτρος καὶ
Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβος
ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ

6 34 (*112. S. 88*):
Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτούς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

6 7 (*109. S. 84*):
καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

3 14–19 (*72. S. 57f.*):
[14] *Καὶ ἐποίησεν δώδεκα*
ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ,
καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐ-
τοὺς κηρύσσειν [15] *καὶ*
ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλ-
λειν τὰ δαιμόνια.
[16] *καὶ ἐποίησεν τοὺς δώ-*
δεκα καὶ ἐπέθηκεν ὄνο-
μα τῷ Σίμωνι Πέτρον·
[17] *καὶ Ἰάκωβον τὸν*
τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰω-
άννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ
Ἰακώβου, καὶ ἐπέθη-
κεν αὐτοῖς ὀνόματα
Βοανηργές, ὅ ἐστιν

Luk 9 1 (*109. S. 84*):
Συνκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν.

6 13–16 (*72. S. 57f.*):
Καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ'
αὐτῶν δώδεκα οὓς καὶ
ἀποστόλους ὠνόμασεν,
[14] *Σίμωνα, ὃν καὶ*
ὠνόμασεν Πέτρον καὶ
Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ καὶ Ἰάκωβον καὶ

[2] *Ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς· ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.* (*v. 3 s. zu Mt 10 16 S. 46*)

Act 1 13
Καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ

* Matth 4 23 (16. S. 21). *Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.*

Mt 9 37 = Lk 10 2: Joh 4 35. 10 2: Joh 1 42 (S. 227).

Matth 9 35 *μαλακίαν* BC*DNWΔ 047. 1*-118*-209 22 33 157 213 565 lat sy sa bo go] + *ἐν τῷ λαῷ* ℵ*EFGHLXΘ.. min c g tol arm; + *καὶ πολλοὶ* (– ℵ*) *ἠκολούθησαν αὐτῷ* ℵ*LΦ 13-346 713.. a b g h. **10** 1 *ἐξουσ.*] + *κατά* EFLU.. 16 27 71.. 2 *καὶ Ἰάκ.* ℵ* B 661 d sy s pal Tat] *Ἰάκ.* ℵc CD gr LΔΘ.. min lat (:: d) sa bo aeth.

Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, 3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἁλφαίου καὶ Λεββαῖος, 4 Σίμων ὁ Καναναῖος καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε· 6 πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. * *7 πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.*

9 Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, 10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ

υἱοὶ βροντῆς· 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον 19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

6 8—11 (*109. S. 84f.*):
8 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ πήραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, 9 ἀλλὰ

Ἰωάννην καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον 15 καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον Ἁλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν 16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο προδότης.

9 2—5 (*109. S. 84f.*):
2 Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι.

3 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον

Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος, Ἰάκωβος Ἁλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου.

s. u. v. 9

Luk 10 4 *Μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν, μὴ ὑποδήματα· μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.*

---

* Matth 15 24 (116. S. 94): *Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.*

Matth 10 3 *Λεββαῖος* D 122 f k Or[int]] *Θαδδαῖος* ℵ B C 17 124 c ff l vg sa bo; *Λεββ. ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδ.* C² E L W Θ . . min sy[vg] arm aeth; – sy[s]; *Judas Zelotes* a b g h q; *Θαδδ. ὁ ἐπικλ. Λεββ.* 13-346. 4 *Σίμων ὁ Καναν.*] + *καὶ Ἰούδας ὁ τοῦ Ἰακώβου* sy[s].

ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.	*ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.*	*μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν.*	
11 *Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε.* 12 *εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν.* 13 *καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.*	10 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.*	4 *Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.*	5 *εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλθητε οἰκίαν, πρῶτον λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.* 6 *καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν. εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.* 7 *ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.* 8 *καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν* 9 *καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς· ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*
14 *Καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν ὑμῶν.*	11 *Καὶ ὃς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.*	5 *Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς.*	10 *εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθητε καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε·* 11 *καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*
15 *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.*			12 *Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.*
16 *Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.*			3 *Ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων.*

Matth 10 13 *πρὸς*] *ἐφ'* ℵ B W 174 243 372 892 Chr. 14 *ἐκ* ℵ C 21 27 33 71 157 579 892 . lat sy^s bo arm] – B D L Θ W . . min sa. 16 *ἐν μέσῳ*] *εἰς μέσον* B ff k Lcf.

59. (54.) Das Schicksal der Jünger. Matth 10 17—25*

17 *Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέ-
δρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς·* 18 *καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας
δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.*
19 *Ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθή-
σεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·* 20 *οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λα-
λοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.*** 21 *παραδώσει
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.* 22 *καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.*
23 *Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν·
ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου.*
24 *Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον
αὐτοῦ.* 25 *ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,**** *καὶ ὁ
δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ
μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ.*

---

* Matth 24 9 13 (215. S. 178f.):
9 *Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
εἰς θλῖψιν*
*καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων
τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.*
13 *ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος,
οὗτος σωθήσεται.*

Mark 13 9—13 (215. S. 178 f.):
9 *Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς.
παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέ-
δρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρή-
σεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασι-
λέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς.* 10 *καὶ εἰς πάν-
τα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆ-
ναι τὸ εὐαγγέλιον.* 11 *καὶ ὅταν
ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προ-
μεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ
ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ,
τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς
οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον.* 12 *καὶ παραδώσει ἀδελ-
φὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ
πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστή-
σονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ
θανατώσουσιν αὐτούς.* 13 *καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ
τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς
τέλος, οὗτος σωθήσεται.*

Luk 21 12—17 19 (215. S. 178 f.):
12 *Πρὸ δὲ τούτων πάντων
ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας
αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόν-
τες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλα-
κάς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ
ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου.*
13 *ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.*
14 *θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι.* 15 *ἐγὼ
γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σο-
φίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆ-
ναι ἢ ἀντειπεῖν ἅπαντες οἱ ἀντι-
κείμενοι ὑμῖν.* 16 *παραδοθήσεσθε
δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν
καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θα-
νατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,* 17 *καὶ ἔσεσθε
μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ
ὄνομά μου.*
(18 s. zu Matth 10 30)
19 *ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε
τὰς ψυχὰς ὑμῶν.*

** Luk 12 11 12 (155. S. 127): 11 *Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς
ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε·* 12 *τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ
ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.*

*** Luk 6 40 (76. S. 60): *Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσ-
καλος αὐτοῦ.*

Mt 10 19f.: Joh 14 26 (S. 227). 10 24 = Luk 6 40: Joh 13 16 15 20 (S. 227 f.).

Matth 10 21 *ἐπαναστήσονται*] -*σεται* B Δ 700 1093. 23 *ἑτέραν* ℵ B W 1-118-209 33 265 q Or] *ἄλλην* C D L Δ Θ . . min lat sa bo; + *κἂν* (*ἐὰν δέ* D) *ἐν τῇ ἑτέρᾳ* (*ἄλλῃ* D, *ἐκ ταύτης* L Θ min Or) *διώκωσιν* (-*ουσιν* D, *ἐκδιώξουσιν* L) *ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τ. ἄλλην* (*ἑτέραν* L) D L Θ 1-118-209 13-124-346 22 565 . it sy[s] arm Tat Or | *τοῦ Ἰσρ.*] – *τοῦ* B D | *ἕως* ℵ* (+ *οὗ* ℵ[c]) B X] + *ἂν* Unc[rel] min. 25 *Βεελζεβούλ*] *Βεεζεβούλ* ℵ B 349; *Βελζεβούλ* D L X 16 566 1093 b ff g k bo; *Βεελζεβούβ* c vg sy.

60. (55.) Aufforderung zum furchtlosen Bekenntnis. Matth 10 26—33

26 *Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν
γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνω-
σθήσεται.** 27 *ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴ-
πατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε,
κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.*
28 *Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεν-
νόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνα-
μένων ἀποκτεῖναι·*
*φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον
τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπο-
λέσαι ἐν γεέννῃ.*

29 *Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου
πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται
ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.*
30 *ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.*** 31 *μὴ οὖν
φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέ-
ρετε ὑμεῖς.*
32 *Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω
κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς·* 33 *ὅστις δ᾽ ἂν
ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ
πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.****

12 2—9 (*155. S. 126f.*): 2 *Οὐδὲν
δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνω-
σθήσεται.** 3 *ἀνθ᾽ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ
εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ
ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς τα-
μείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.*
4 *Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ
φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ
σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων πε-
ρισσότερόν τι ποιῆσαι.* 5 *ὑποδείξω δὲ
ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ
τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβαλεῖν
εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον
φοβήθητε.*
6 *Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλοῦνται
ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ
ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.*

7 *ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται.*** *μὴ
φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέ-
ρετε.*
8 *Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ
ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει
ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ
θεοῦ.*
9 *ὁ δὲ
ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ.****

---

* Mark 4 22 (94. S. 73): *Οὐ γάρ ἐστιν τι κρυπτόν, ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ᾽ ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.* — Luk 8 17 (94. S. 73): *Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.*

** Luk 21 18 (215. S. 179): *Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.*

*** Mark 8 38 (123. S. 102): *Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.* — Luk 9 26 (123. S. 102): *Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.*

Matth 10 28 *φοβεῖσθε*] *φοβηθῆτε* B D N W Θ Σ min. | *φοβεῖσθε* 2° ℵ B C W 21 348 713 892 1293 . . Clem Eus] *φοβήθητε* D E K L Θ . . min. 31 *πολλῶν*] *πολλῷ* a? b c g h q Bas. 32 *οὐρ.*] *τοῖς οὐρ.* B C K V X Σ Φ Ω 13-346 16 21 28 482 565 1604. 33 *οὐρ.*] *τοῖς οὐρ.* B V X Ω 16 124-828 1355.

Zu Mt 10 26 par: [*πᾶν τὸ μὴ ἔμπροσ*]*θεν τῆς ὄψεώς σου καὶ* [*τὸ κεκρυμμένον*] *ἀπὸ σοῦ ἀποκαλυφ⟨θ⟩ήσετ*[*αί σοι· οὐ γάρ ἐσ*]*τιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανε*[*ρὸν γενήσεται*] *καὶ τεθαμμένον ὃ ο*[*ὐκ ἐγερθήσεται.*] Oxyrhynchus II, Nr. 5.

61. (56.) Zwiespalt unter den Nächsten. Matth 10 34—36

34 *Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.* 35 *ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον* κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, 36 *καὶ* ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.

12 51—53 (*160. S. 131*): 51 *Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν ἀλλ' ἢ διαμερισμόν.* 52 *ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι· τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν* 53 *διαμερισθήσονται, πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ* υἱὸς ἐπὶ πατρί, *μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ* θυγάτηρ ἐπὶ μητέρα, *πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην καὶ* νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.

62. (57.) Bedingungen der Nachfolge. Matth 10 37—39

37 *Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος,*

38 *καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.* 39 *ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν.**

14 26—27 (*171. S. 137*): 26 *Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.* 27 *ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.*

17 33 (*184. S. 145*): *Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσει, ζωογονήσει αὐτήν.**

* Matth 16 24—25 (123. S. 101): 24 *Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.* 25 *ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.*

Mark 8 34—35 (123. S. 101): 34 *Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.* 35 *ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν.*

Luk 9 23—24 (123. S. 101): 23 *Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ ἀκολουθείτω μοι.* 24 *ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.*

Mt 10 35 36 = Lk 12 53: Mi 7 6.

Mt 10 39 (16 25 = Mk 8 35 = Lk 9 24 17 33): Joh 12 25 (S. 228).

Matth 10 35 *ἄνθρ.*] *υἱόν* D it sy s c Tat. 37 *καὶ ὁ φιλ. υἱ. . . ἄξιος*] − B* D K Π min.

63. (58.) Schluß der Rede. Matth 10 40–11 1

40 *Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά*
*με.** 41 *ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήμ-*
ψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται.
42 *καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς*
*ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.***
11 1 *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς*
αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

64. (59.) Anfrage des Täufers. Matth 11 2–6

2 *Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ,*

πέμψας διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 3 *εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;*

4 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε·* 5 *τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·* 6 *καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.*

7 18–23 (*81. S. 63*): 18 *Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννει οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης* 19 *ἔπεμψεν πρὸς τὸν κύριον λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;* 20 *παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν· Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;* 21 *ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.* 22 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννει ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·* 23 *καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.*

---

*Matth 18 5 (129. S. 109): *Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται.*

Mark 9 37 (129. S. 109): *Ὃς ἂν ἓν τῶν παιδίων τούτων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.*

Luk 9 48 (129. S. 109): *Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.*

Luk 10 16 (139. S. 116): *Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.*

** Mark 9 41 (130. S. 110): *Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.*

Mt 11 5 = Lk 7 22: Jes 29 18 19 35 5 6 61 1.

Mt 10 40 (= Mk 9 37 = Lk 9 48 10 16): Joh 12 44 45 13 20 (S. 228).

Matth 10 42 *ἀπολέσῃ τ. μισθ.*] *ἀπόληται ὁ μισθός* D it (:: l) sy s c bo aeth Tat Cyp. **11** 2 *Χριστοῦ*] *Ἰησοῦ* D 047 min sy c Chr. 5 *καὶ χωλ. περιπ.*] *χωλ. περ.* ZΔ 28 892 . c f ff g h vg sa bo arm aeth Or Chr; – D min. *καὶ νεκροί* ℵ B D L Θ Φ min a b k q sy] – *καί* C E X . . min c f ff h l vg sa bo | *καὶ πτωχοὶ εὐαγγ.*] *πτ. εὐαγ.* c f ff l vg sa bo Or; – k sy s Tat e Clem.

65. (60.) Jesu Zeugnis über den Täufer. Matth 11 7–19

7 *Τούτων δὲ*
πορευομένων ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· τί
ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;
8 *ἀλλὰ τί ἐξήλθατε; ἄνθρωπον ἰδεῖν*
ἐν μαλακοῖς ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ
οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις
τῶν βασιλέων. 9 *ἀλλὰ τί*
ἐξήλθατε; προφήτην ἰδεῖν; ναὶ λέγω
ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. 10 *οὗτός*
ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
11 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν*
γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου
τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν.

vgl. Matth 21 32 (*203. S. 164f.*)

12 *Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ*
βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
νῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν
αὐτήν. 13 *πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ*
ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν,
14 *καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν*
Ἠλείας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. 15 *ὁ ἔχων*
ὦτα ἀκουέτω.
16 *Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύ-*
την;
ὁμοία ἐστὶν παιδίοις καθημένοις ἐν
ταῖς ἀγοραῖς, ἃ προσφωνοῦντα τοῖς

1 2 *S. 10*

cf. 9 13 *S. 104*

7 24–35 (*82. S. 63*): 24 *Ἀπελθόντων δὲ*
τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· τί
ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;
25 *ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον*
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ
οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρ-
χοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. 26 *ἀλλὰ τί*
ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω
ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. 27 *οὗτός*
ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
28 *λέγω ὑμῖν, μείζων ἐν*
γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου
οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν.
29 *Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ*
τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτι-
σθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· 30 *οἱ δὲ*
Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν
τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ
βαπτισθέντες ὑπ᾿ αὐτοῦ.
16 16 (*176. S. 141*): *Ὁ νόμος καὶ οἱ προ-*
φῆται μέχρι Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βα-
σιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς
εἰς αὐτὴν βιάζεται.

7 31 *Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώ-*
πους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν
ὅμοιοι; 32 *ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν*
ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν

Mt 11 10 = Lk 7 27: Mal 3 1. Mt 11 14: Mal 3 23 (4 4).

Matth 11 8 *ἄνθρ. ἰδεῖν* ℵ* 1355] *ἰδεῖν ἄνθρ.* Unc (:: ℵ) min verss. | *μαλακοῖς* ℵ B D Z lat Tert] + *ἱματίοις* C L N *Θ* . . min b f h l sy sa bo arm | *βασιλέων* ℵ* B] + *εἰσίν* Unc rel min. 9 *προφ. ἰδεῖν* ℵ* B W Z 892 bo Or Chr] *ἰδεῖν; προφ.* C D E G L . . min verss. 10 *οὗτος* ℵ B D Z 892 b g k sy s c bo codd aeth Tat Or] + *γάρ* C L W *Δ Θ Σ* . . min verss.

ἑτέροις 17 *λέγουσιν· ηὐλήσαμεν ὑμῖν*
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ
οὐκ ἐκόψασθε. 18 *ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης*
μήτε ἐσθίων μήτε
πίνων, καὶ λέγουσιν· δαιμόνιον ἔχει.
19 *ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων*
καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρω-
πος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν
φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαι-
ώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς.

ἀλλήλοις λέγοντες· ηὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ
οὐκ ἐκλαύσατε. 33 *ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης*
ὁ βαπτιστὴς μὴ ἐσθίων ἄρτον μηδὲ
πίνων οἶνον, καὶ λέγετε· δαιμόνιον ἔχει.
34 *ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων*
καὶ πίνων, καὶ λέγετε· ἰδοὺ ἄνθρω-
πος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. 35 *καὶ ἐδικαι-*
ώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς
πάντων.

66. (60.) Wehe über die galiläischen Städte. Matth 11 20—24

20 *Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις*
ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις
αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν· 21 *οὐαί σοι*
Χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδάν, ὅτι εἰ
ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ
μετενόησαν. 22 *πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ*
καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ
κρίσεως ἢ ὑμῖν. 23 *καὶ σύ, Καφαρναούμ,*
μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως ᾅδου
καταβιβασθήσῃ. ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν
σοί, ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.
24 *πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκ-*
τότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.

10 13—15 (*139. S. 116*): 13 *Οὐαί σοι*
Χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ
ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι
μετενόησαν. 14 *πλὴν Τύρῳ*
καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ
κρίσει ἢ ὑμῖν. 15 *καὶ σύ, Καφαρναούμ,*
μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως ᾅδου
καταβιβασθήσῃ.

67. (62.) Jubelruf. Matth 11 25—27

25 *Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ*
Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ,
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συν-
ετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·

10 21—22 (*141. S. 117*): 21 *Ἐν αὐτῇ τῇ*
ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο ἐν τῷ πνεύματι τῷ
ἁγίῳ καὶ εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ,
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συν-
ετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·

Matth 11 16 *ἑτέροις* ℵ B C D L Θ 1. min it (*invicem*) bo arm] *ἑταίροις* (*αὐτῶν*) G S U V W Φ . . min ff l vg sy sa arm^{codd} aeth. 19 *ἔργων* ℵ B* W 124 788 sy$^{vg\ hl}$ bo aeth] *τέκνων* Unc^{rel} min lat sy$^{s\ c}$ sa arm. 23 *μὴ . . . ὑψωθήσῃ* ℵ B C D L W 1 22 a b (k) ff^{2} l vg sy^{c} sa bo arm aeth Ir^{int}] *ἢ . . . ὑψώθης* E F G S U . min f h q sy$^{s\ vg\ hl}$; *ἡ ὑψωθεῖσα* K M X Δ Σ . . min | *καταβιβασθήσῃ*] *καταβήσῃ* B D W 372 579 lat sy^{c}

Matth	Mark	Luk
26 ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.		ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.
27 Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.		22 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν· πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

68. (63.) Heilandsruf. Matth 11 28—30

28 Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. 29 ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· 30 ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

69. (64.) Das Ährenraufen am Sabbat.

Matth 12 1—8	Mark 2 23—28	Luk 6 1—5
	(54. 2 18—22. S. 41f.)	*(54. 5 33—39. S. 41f.)*
1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. 2 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπαν αὐτῷ· ἰδοὺ οἱ	23 Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν παραπορεύεσθαι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. 24 καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί	1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς χερσίν. 2 τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον· τί

Mt 11 28 29: Sir 51 23—27 Jer 6 16. Mt 12 1 = Mk 2 23 = Lk 6 1: Dt 23 26.

Mt 11 27 = Lk 10 22: Joh 3 35 17 2 7 29 10 14 15 (S. 228). Mt 12 2 = Mk 2 24 = Lk 6 2: Joh 5 10 (S. 228).

Matth 11 27 (= Luk 10 22) *οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ (οὐδὲ) τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ οἷς (ᾧ) ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ (βούληται ἀποκαλύψαι)* Marc Iust Clem-hom.
Mark 2 23 *παραπορεύεσθαι] διαπορ.* B C D | *ὁδὸν ποιεῖν] ὁδοποιεῖν* B G H 047 1-209 179 372 892 . | *ἤρξ. . . . στάχυας] ἤρξαντο* (+ *iter facientes* a q f) *τίλλειν τ. στάχ.* (+ *et edere* a c e ff²) D W it; *ἤσθιον στάχ.* sy^s. 24 *αὐτῷ]* – D e i t.
Luk 6 1 *δευτεροπρώτῳ* A C D Δ Θ Ψ . min a f* ff² vg sy^hl arm Epiph Amb . .] – ℵ B L W 𝔓⁴ 1-118-209 22 33 69-788 157 579 660 . b c e l q r sy^vg pal sa bo aeth. | *τ. στάχ. κ. ἤσθ.] κ. ἤσθ. τ. στ.* B C* L R 565 700 1038.

Ev. sec. Hebr. Zu Mt 11 29. *ὁ θαυμάσας βασιλεύσει καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαήσεται.* Bei Clem-Al Strom II 9 45.
Οὐ παύσεται ὁ ζητῶν ἕως ἂν εὕρῃ, εὑρὼν δὲ θαμβηθήσεται, θαμβηθεὶς δὲ βασιλεύσει, βασιλεύσας δὲ ἐπαναπαύσεται. ib. V 14 96.
Μὴ παυσάσθω ὁ ζη[τῶν . . ἕως ἂν] εὕρῃ καὶ ὅταν εὕρῃ [θαμβηθήσεται καὶ θαμ]βηθεὶς βασιλεύσει κα[ὶ βασιλεύσας ἀναπα]ήσεται. Oxyrhynchus II Nr. 1.

Matth 12

μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.
3 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυείδ, ὅτε ἐπείνασεν καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ;*
4 *πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγον, ὃ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;*
5 *ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν;*
6 *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε.*
7 *εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν·* ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, *οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.*
8 *κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.*

Mark 2

ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν;
25 *καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυείδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ;*
26 *πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν;*
27 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·*
28 *ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.*

Luk 6

ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν τοῖς σάββασιν;
3 *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησεν Δαυείδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὄντες;*
4 *ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν καὶ ἔφαγεν καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;*
5 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.*

Mt 12 2 = Mk 2 24 = Lk 6 2: Ex 20 10 Dt 5 14. Mt 12 3f = Mk 2 25f = Lk 6 3f: 1 Sa 21 1—7. Mt 12 4b = Mk 2 26b = Lk 6 4b: Lev 24 9. Mt 12 5: Nu2 8 9 10. Mt 12 7 (= Mt 9 13): Hos 6 6 (1 Sa 15 22).

Matth 12 2 *ποιεῖν*] – ff; *ἐν σαββ.*] – ff k sy s c. 4 *ἔφαγον* ℵ B 481] *-γεν* Unc rel min verss. | *ὃ* B D W 13-124 22 . b ff2 k q sy c vg arm] *οὓς* ℵ C E G L Θ . . min lat sa bo. 6 *μεῖζον* ℵ B Dgr Θ . . min ff q sy s bo] *μείζων* (C) L N Δ Σ Φ . 13-346-788 118-209 . lat.
Mark 2 25 *λέγει* ℵ B C D L W Θ 13-69 28 565 892 . it (:: a c e)] *αὐτὸς λέγ.* A E G Δ . . min c e; *ἀποκριθεὶς εἶπεν* D Θ a. 26 *πῶς*] – B D a (*et*) r t | *ἐπὶ Ἀβ. ἀρχ.*] – D W 271 a b e ff2 i r t sy s | *τοὺς ἱερεῖς* ℵ B L 892] *τοῖς ἱερεῦσιν* (*μόνοις*) Unc rel min verss. 27 *καὶ ἔλ. αὐτ.*] *λέγω δὲ ὑμῖν* (*ὅτι*) D W a c e ff2 i *τὸ σάββ.* . . . 28 *ὥστε*] – D a c e ff2 i | *καὶ οὐχ ὁ ἄνθρ. διὰ τ. σάββ.*] – W sy s.
Luk 6 2 *ποιεῖν*] – B D R 69-788 700 lat (:: q) sa arm Tat. 3 *ὁ Ἰησ. πρ. αὐτ. εἰπ.* ℵ L W Θ Ψ 157 579 vg sa] *πρ. αὐτ. εἰπ. ὁ Ἰησ.* B (– *ὁ*) C* E Δ . . min; *ὁ Ἰ. ε. π. αὐτ.* A D K X . . min; *ὁ Ἰ. εἰπ. αὐτοῖς* 1-118-209 1071 c f sy vg bo; *dixit illis Jes.* a b ff2 l | *ὁπότε* A E K Θ . . min] *ὅτε* ℵ B C D L W X Y Ψ min | *ὄντες*] – ℵ B Dgr L X Θ 1-118-131-209 33 69 157 . sy vg bo. 4 *ὡς* ℵ* A C . . min sy hl pal] – B D sy vg; *πῶς* ℵc L R X Θ 1-118-131-209 157 13-69-124-346 33 lat sa bo arm aeth | *ἔλαβεν καί* A E Δ . . min lat bo (–*καί*)] *λαβών* B C* L X Θ 33; – ℵ D W K Π . 1-118-131-209 13-69-124-346 157 579 700 . sy pal arm aeth Ir int | *καὶ τοῖς*] – *καί* B L W Ψ 1-118-209 lat sy vg sa bo arm Ir int. 5 *ὅτι*] – ℵ* B W 1-131 157 579 700 arm aeth | *ὁ υἱ. τ. ἀνθρ. κ. τ. σαββ.*] *τ. σαββ. ὁ υἱ. τ. ἀνθρ.* ℵ B W sy vg pal bo aeth. 5] – D Tat (s. zu v. 10); dafür D . *τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ, εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου.*

70. (65.) Die Heilung der verdorrten Hand.

Matth 12 9–14

9 *Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν*
ἦλθεν εἰς τὴν
συναγωγὴν αὐτῶν. 10 *καὶ*
ἰδοὺ ἄνθρωπος χεῖρα
ἔχων ξηράν· καὶ
ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες· εἰ ἔξεστιν τοῖς
σάββασιν θεραπεῦσαι; ἵνα
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

11 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·*
τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος
ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν
ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν
εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει
αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; 12 *πόσῳ οὖν*
διαφέρει ἄνθρωπος προβά-
του· ὥστε*
ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς
ποιεῖν.

Mark 3 1–6

1 *Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς*
συναγωγήν, καὶ
ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμ-
μένην ἔχων τὴν χεῖρα· 2 *καὶ παρ-*
ετήρουν αὐτὸν
εἰ ἐν τοῖς
σάββασιν θεραπεύει αὐτόν, ἵνα
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

3 *καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ*
τὴν ξηρὰν χεῖρα ἔχοντι·
ἔγειρε εἰς τὸ μέσον.

4 *καὶ λέγει αὐτοῖς·*
ἔξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθὸν
ποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυ-
χὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ
*δὲ ἐσιώπων.*** 5 *καὶ περιβλεψά-*
μενος αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς,

Luk 6 6–11

6 *Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαβ-*
βάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν
συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ
ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ καὶ ἡ χεὶρ
αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. 7 *παρ-*
ετηροῦντο δὲ οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ
σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕ-
ρωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ. 8 *αὐ-*
τὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς
αὐτῶν· εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ τῷ
ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα·
ἔγειρε καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον.
καὶ ἀναστὰς ἔστη.

14 5 (*168. S. 135*): *Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;**

9 *εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς*
αὐτούς· ἐπερωτῶ ὑμᾶς εἰ
ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ ἀγαθο-
ποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυ-
*χὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι.***
10 *καὶ περιβλεψά-*
μενος πάντας αὐτοὺς

* Luk 13 15 16 (163. S. 133): 15 *Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει;* 16 *ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;*

** Luk 14 3 (168. S. 135): *Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων· ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὔ; οἱ δὲ ἡσύχασαν.*

Matth 12 10 *θεραπεῦσαι* ℵ D L W 106 1574 .] *θεραπεύειν* Unc rel min. 11 *ἔσται*] *ἐστίν* D Θ 21 33 157 565 . f k q; – C L X W 124-346 213 267 b ff ff2 g h sy s c vg.
Mark 3 1 *εἰς* ℵ B] + *τήν* Unc min. 2 *ἐν* ℵ C D H M Θ 047 min] – A B E G K W Δ . . min *θεραπεύει* ℵ W Δ Σ 271 579 713 sy] *θεραπεύσει* Unc rel . min. 3 *τῷ τ. ξ. ἔχ.* ℵ* C* Δ Θ 33 700] *τ. τ. χ. ἔχ. ξ.* B L 565 892 a aeth; *τ. ἔχ. τ. χ. ξ.* W | *ξηράν* ℵ B C L W Δ Θ 33 565 700 892 .] *ἐξηραμμένην* A D E G H K . . min. 4 *ἀγαθὸν ποιῆσαι* ℵ D W e] *ἀγαθοποιῆσαι* Unc rel min lat.
Luk 6 7 *δέ* (– D bo) A K Y Δ Θ Ψ . . min lat Marc] + *αὐτόν* ℵ B D L W X . min sy vg hl sa bo arm aeth | *θεραπεύει* ℵ A D L W Π Ψ 565 579 892 .] *-πεύσει* B E H K M X Δ Θ . . min bo | *κατηγορεῖν* ℵ* B* Θ Ω 399 661 . lat] *κατηγορίαν* A E H M W Δ . . min | *αὐτοῦ*] *κατ᾽ αὐτοῦ* F K Π L R W 157 565 892. 10 *αὐτούς*] + *ἐν ὀργῇ* (*μετ᾽ ὀργῆς* 13-69 157 sy pal aeth) D X Θ Λ min it sy pal hl aeth.

Ev. sec. Naz. Zu Mt 12 10: Caementarius eram, manibus victum quaeritans. Precor te, Iesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos. Hier. Comm. in Mt 12 13.

Matth	Mark	Luk
	συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν,	
13 τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινόν σου τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.	λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινον τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.	εἶπεν αὐτῷ· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.
14 ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.	6 καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίησαν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.	11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.

Berufung der 12 Apostel.

Luk 6 12–16, s. zu Mark 3 13–19. S. 57.

71. (66.) Zulauf und Heilungen.

Matth 12 15–21	Mark 3 7–12	Luk 6 17–19
15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, 4 25 (*16. S. 22*): *Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.* καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας.	7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησαν, 8 καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολύ, ἀκούοντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.	17 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν,
4 24 (*16. S. 22*): *Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους καὶ δαιμονιζομέ-*	9 καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· 10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.* 11 καὶ	18 καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ,* ὅτι

* Matth 14 36 (114. S. 91): *Καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο διεσώθησαν.*

Mark 6 56 (114. S. 91): *Καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥψαντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.*

Mark 3 5 *πωρώσει*] *νεκρώσει* D c ff[2] i r sy[s] \| *χεῖρα* B E M P S U Φ . 27 482 544 1424 .] + *σου* ℵ A C D . . min verss. 6 *ἐποίησαν* ℵ C Δ Θ 238 565 sa bo] *ἐδίδουν* B L 13-69-124-346; *ἐποίουν* A E F G P . . min lat; *ποιοῦντες* D[gr] a. 7 *εἰς* D H P Ω min] *πρός* ℵ A B C W Θ . . min \| *καὶ ἀπὸ τ. Ἰουδ. ἠκολούθησαν* (*eum* f l vg) ℵ C Δ 238 1071 f l vg sa]; *ἠκ—σεν* (*αὐτῷ*) *κ. ἀ. τ. Ἰουδ.* A B L . . min; – *ἠκολ.* D W 28 124 a b c e ff[2] i q r sy[s]. 8 *καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας*] – ℵ* Θ W 1-118-131-209 472 788 c ff[2] sy[s] arm. \| *περί* ℵ B C L W 33 892] *οἱ π.* A D E F G . . min \| *ἐποίει*] *ποιεῖ* B L.

Luk 6 10 *αὐτοῦ*] + *ὡς* (+ *καὶ* D 1-118-131-209) *ἡ ἄλλη* A D K U Δ Ψ . . min b c f q sy[vg]; + *ὑγιής* W 229 579 1241; + *ὑγ. ὡς ἡ ἄλλη* E M S V Γ Λ min; + *καὶ ἐλ. αὐτ. ὅτι κύρ. κτλ* (= v. 5) D Tat. 17 *πολύς* ℵ B L W 1-118-131-209 sy[s vg] sa] – A D Δ Θ . . min verss. 19 *ἐζήτουν* ℵ B L Ψ W 348 b e f l vg sy[vg]] *ἐζήτει* A D X Θ . . min it vg[c] sy[hl] arm Marc Cyr.

νους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

16 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν·
17 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·
18 ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου ὃν ηὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.
19 οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
20 κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν.
21 καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. (12 22. S. 65)

τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντες ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιῶσιν.

δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

4 41 (14. S. 20): Ἐξήρχοντο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

72. (67.) Berufung der 12 Apostel.

10 1—4 (58. S. 44f.): 1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

Mark 3 13—19

13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτὸς καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. 14 καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια.* 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα, καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι

Luk 6 12—16

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. 13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν, 14 Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασεν

* Mark 6 7 (109. S. 84): Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

Luk 9 1 2 (109. S. 84): 1 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν. 2 καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι.

Mt 12 18—21: Jes 42 1—4.

Mt 3 16 = Lk 6 14 (= Mt 10 2 16 17 18): Joh 1 42.

Matth 12 18 ὃν 2° ℵ* B 118 244 892 Eus] ἐν ᾧ C* D 1 33 lat sa bo sy vg Ir; εἰς ὃν ℵb C² E G L X Δ Θ . . min.

Mark 3 11 λέγοντες ℵ D K W 28 69 1515] λέγοντα A B C L . . min. 12 ποιῶσιν D K L P W 13-69-124-346 579 892 .] ποιήσωσιν ℵ A B* Θ . . min. 14 δώδεκα] + οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν ℵ B C* W Δ Θ 13-69-124-346 28 238 sa bo. 15 ἐξουσίαν ℵ B C* L Δ sa bo] + θεραπεύειν τ. (– Θ) νόσους (ἀσθενοῦντας sy s vg) καί A C² D W Θ . . min lat sy arm. 16 καὶ ἐποί. τ. δώδ. ℵ B C* Δ 565 579 aeth] – A D E L . . min verss.

*2 τῶν δὲ δώδεκα ἀπο-
στόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν
ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ
λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀν-
δρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,
καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβε-
δαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελ-
φὸς αὐτοῦ, 3 Φίλιππος καὶ
Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ
Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰά-
κωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ
Λεββαῖος, 4 Σίμων ὁ Κανα-
ναῖος καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκα-
ριώτης ὁ καὶ παραδοὺς
αὐτόν.*

*Πέτρον· 17 καὶ Ἰάκωβον τὸν
τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου,
καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα
Βοανηργές, ὅ ἐστιν υἱοὶ βρον-
τῆς· 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φί-
λιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ
Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου
καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν
Καναναῖον 19 καὶ Ἰούδαν Ἰσ-
καριώθ, ὃς καὶ παρέδωκεν
αὐτόν.*

(*85. 3 20—22. S. 65*)

*Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην*

*καὶ Φί-
λιππον καὶ Βαρθολομαῖον 15 καὶ
Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ
Ἰάκωβον Ἀλφαίου καὶ Σί-
μωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν
16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ
Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο
προδότης.*

Die Feldrede.

Luk 6 20—49

73. (68.) Die Seligpreisungen. Luk 6 20—23

5 3. 5. 6. 11. 12 (*19. S. 23*): *3 Μακάριοι
οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 5 μακάριοι οἱ
πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.
6 μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες
τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθή-
σονται.*

*11 μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν
ὑμᾶς καὶ διώξουσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν
πονηρὸν καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν
ἐμοῦ.*

*12 χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι
ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς
πρὸ ὑμῶν.*

*20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν·
μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ.*

*21 μακάριοι οἱ πεινῶν-
τες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι
οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. 22 μα-
κάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄν-
θρωποι καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ
ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα
ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν
πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ
ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.*

Mark 3 17 *ὀνόματα*] *ὄνομα* B D^{gr} 28 225 271 . sy^{vg}. 17 f.] *κοινῶς δὲ αὐτοὺς ἐκάλεσεν Βοανανηργέ* (!), *ὅ ἐστ. υἱ. βρ.· ἦσαν δὲ οὗτοι Σίμων κ. Ἀνδρέας, Ἰάκωβος κ. Ἰωάννης, Φίλιππος κτλ.* W b c e. 18 *Θαδδαῖον*] *Λεββαῖον* D a b ff^2 i q r; – W.
Luk 6 14 *καὶ Ἰάκ.* ℵ D* L 13-69-346 33 472 700 a b e ff^2 l $sy^{s\,vg}$ sa bo arm aeth] – *καί* Unc^{rel} min e f q vg bo^{codd} sy^{hl}. 20 *ὑμετ.*] *αὐτῶν* W ff^2 sy^s sa aeth Tert | *τοῦ θεοῦ*] *τῶν οὐρανῶν* X 69 118-209 122 157 435 544 . c f sy^s sa Tat. 21 *χορτασθήσεσθε*] *χορτασθήσονται* ℵ* X 69 213 b e ff^2 l q r sy^s arm aeth Tert Amb.

74. (69.) Die Weherufe. Luk 6 24—26

24 *Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.*
25 *οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι*
πενθήσετε καὶ κλαύσετε. 26 *οὐαὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς πάντες οἱ ἄνθρω-*
ποι· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

75. (70.) Von der Feindesliebe. Luk 6 27—36

5 39—42. 44—48 (*26. 27. S. 27*): 44 *Ἐγὼ*
δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν

καὶ προσεύχεσθε
ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς·
39 *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντι-*
στῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπί-
ζει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον
αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· 40 *καὶ τῷ θέλοντί*
σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λα-
βεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· 41 *καὶ*
ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε
μετ' αὐτοῦ δύο. 42 *τῷ αἰτοῦντί σε δός,*
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι
μὴ ἀποστραφῇς.
7 12 (*39. S. 32*): *Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν*
θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος
γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.
5 46 *ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγα-*
πῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ
καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; 47 *καὶ*
ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν
μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ
οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

27 *Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν·*
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς
ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, 28 *εὐλογεῖτε*
τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε
περὶ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.
29 *τῷ τύπ-*
τοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν
ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμά-
τιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς.

30 *παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ*
αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.
31 *καὶ καθὼς θέλετε ἵνα*
ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς
ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.
32 *καὶ*
εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ
τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. 33 *καὶ*
γὰρ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦν-
τας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. 34 *καὶ ἐὰν*
δανίσητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρ-
τωλοῖς δανίζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ
ἴσα. 35 *Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς*
ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε μη-
δένα ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς

6 26 *καλ. εἴπ. ὑμ.* ℵ A L Ψ 33 579 ff^{2} l r vg^{c} sa Ir] *ὑμ. καλ. εἴπ.* B e q Marc; *καλ. ὑμ. εἴπ.* D (*ὑμῖν*) W Δ Θ Ξ . . min a c f vg | *πάντες*] – D F^{w} L Y Δ min vg^{c} sy aeth Tat Marc | *οἱ πατ. αὐτ.*] – B 700* sy^{s} sa. 29 *εἰς* ℵ* D W Θ 700 892 lat Clem Or] *ἐπὶ* A B E G L . . min. 30 *αἰτ.* ℵ B W 579 700 892] *τῷ αἰτ.* Unc^{rel} min. 31 *καὶ ὑμεῖς*] – B 579 700 a ff^{2} l sy^{s} Ir^{int} Clem. 33 *γάρ* ℵ* B 700] – Unc^{rel} verss *καί* 2^{0} ℵ B W Δ 892* sy^{s} sa bo] + *γάρ* A D L Θ . . min lat. 34 *ἐστίν*] – B 700 e aeth | *τὰ ἴσα*| – D it sy^{s} Amb. 35 *μηδένα* ℵ W X Π* 489 1071 sy] *μηδέν* A B D L Θ . . min lat bo.

5 45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς
ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον
αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγα-
θοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδί-
κους. 48 ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.

ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου,
ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχα-
ρίστους καὶ πονηρούς.
36 γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς
ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

76. (71.) Vom Richten. Luk 6 37–42

7 1–5 (*36. S. 31*): 1 Μὴ κρίνετε, ἵνα
μὴ κριθῆτε. 2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε
κριθήσεσθε,

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται
ὑμῖν.*

15 14 (*115. S. 93*): Ἄφετε αὐτούς· ὁδη-
γοί εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυ-
νον πεσοῦνται.

10 24 25 (*59. S. 47*): 24 Οὐκ ἔστιν μαθη-
τὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος
ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. 25 ἀρκετὸν τῷ
μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος
αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.

7 3 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατα-
νοεῖς; 4 ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ
σου· ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ
δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ;
5 ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σοῦ τὴν δοκόν, καὶ τότε δια-
βλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

37 Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε·
καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ κατα-
δικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε·
38 δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον
καλὸν πεπιεσμένον σεσαλευμένον ὑπερεκ-
χυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
ὑμῶν· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρη-
θήσεται ὑμῖν.*
39 Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς·
μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδη-
γεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπε-
σοῦνται;
40 οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα-
λον·
κατηρτισμένος
δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.

41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατα-
νοεῖς; 42 πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ
σου· ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ δοκὸν οὐ βλέπων;
ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ
τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ, καὶ τότε δια-
βλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

---

* Mark 4 24 (94. S. 74): *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.*

Lk 6 40 (= Mt 10 24): Joh 13 16 15 20 (S. 227).

---

6 38 *ᾧ γὰρ μέτρῳ* ℵ B L W Ξ 1-131-209 33 c] *τῷ γὰρ* (– *Θ* 13-69 l) *αὐτῷ* (– X 16 213 999) *μέτ. ᾧ* A C Δ Θ Ψ . . min verss | *ἀντιμετρ.*] *μετρηθήσεται* B* P 28 33 . b e q sy s vg sa arm aeth. 42 *πῶς* ℵ B 579 892 e ff 2] *ἢ πῶς* A C D L . . min verss | *αὐτὸς τὴν . . . βλέπων*] *καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ ὑπόκειται* (*est* d e) D it sy s.

77. (72.) Das Kriterium der Frömmigkeit. Luk 6 43—46

7 16—21 (*41. S. 33*):
16 *Ἀπὸ τῶν καρ-
πῶν αὐτῶν ἐπιγνώ-
σεσθε αὐτούς. μήτι
συλλέγουσιν ἀπὸ
ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ
ἀπὸ τριβόλων σῦκα;*
17 *οὕτως πᾶν δένδρον
ἀγαθὸν καρποὺς κα-
λοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σα-
πρὸν δένδρον καρ-
ποὺς πονηροὺς ποιεῖ.*
18 *οὐ δύναται δένδρον
ἀγαθὸν καρποὺς πο-
νηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ
δένδρον σαπρὸν καρ-
ποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν.*
19 *πᾶν δένδρον μὴ
ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται καὶ εἰς
πῦρ βάλλεται.*
20 *ἄραγε ἀπὸ τῶν
καρπῶν αὐτῶν ἐπι-
γνώσεσθε αὐτούς.*
21 *Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

12 33—35 (*86. S. 67*):
33 *Ἢ ποιήσατε τὸ
δένδρον καλὸν καὶ τὸν
καρπὸν αὐτοῦ καλόν,
ἢ ποιήσατε τὸ δέν-
δρον σαπρὸν καὶ τὸν
καρπὸν αὐτοῦ σα-
πρόν· ἐκ γὰρ τοῦ
καρποῦ τὸ δένδρον
γινώσκεται.* 34 *γεννή-
ματα ἐχιδνῶν, πῶς
δύνασθε ἀγαθὰ λα-
λεῖν πονηροὶ ὄντες;
ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύ-
ματος τῆς καρδίας
τὸ στόμα λαλεῖ.*
35 *Ὁ ἀγαθὸς ἄν-
θρωπος ἐκ τοῦ ἀγα-
θοῦ θησαυροῦ ἐκβάλ-
λει τὰ ἀγαθά, καὶ ὁ
πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ
τοῦ πονηροῦ θησαυ-
ροῦ ἐκβάλλει πονηρά.*

43 *Οὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν
ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ πάλιν δέν-
δρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.*
44 *ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου
καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου στα-
φυλὴν τρυγῶσιν.*

45 *Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγα-
θοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ
ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ
προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύ-
ματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.*

46 *Τί δέ με καλεῖτε· κύριε κύριε, καὶ οὐ
ποιεῖτε ἃ λέγω;*

78. (73.) Schlußgleichnisse. Luk 6 47—49

7 24—27 (*43 S. 33*): 24 *Πᾶς οὖν ὅστις
ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ
ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρο-
νίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν
οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν.* 25 *καὶ κατέβη
ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ
οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελί-
ωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.* 26 *καὶ πᾶς ὁ
ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ
μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ
μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν*

47 *Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων
μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑπο-
δείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος.* 48 *ὅμοιός
ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς
ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον
ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρης δὲ γενομένης
προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ
καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν.* 49 *ὁ δὲ ἀκούσας
καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ*

6 43 *καρπὸν σαπρόν*] *καρποὺς σαπροὺς* D lat sy s vg Tat | *καρπὸν καλόν*] *καρποὺς καλοὺς* D it (:: l) sy s vg Tat. 44 *γάρ* 1°] – D 16 209 348 700 . it sy s Tat. 45 *καρδίας* 1° ℵ B 579 Cyr] + *αὐτοῦ* A C D (∼) L . . min verss. 46 *ἅ*] *ὅ* B e sy vg. 48 *διὰ τὸ . . . αὐτήν* ℵ B L W Ξ 33 157 579 892 sa bo] *τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν* A C D Δ Θ Ψ . . min lat sy vg arm aeth; – 700 sy s.

οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. 27 *καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.*	*οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.*

79. (46.) **Der Hauptmann von Kapernaum. Luk 7** 1—10 (= Matth 8 5—13. 46. S. 35)

7 28a S. 34

1 *Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ.*
2 *Ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.*
3 *ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.*
4 *οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἠρώτων αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο·*
5 *ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν.*
6 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν φίλους ὁ ἑκατοντάρχης λέγων· κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς·*
7 *διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου.*
8 *καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου· ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.*
9 *ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.*
10 *Καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.*

80. (74.) **Der Jüngling von Nain. Luk 7** 11—17

11 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ καὶ ὄχλος πολύς.*
12 *ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ.*
13 *καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτὴν καὶ εἶπεν αὐτῇ· μὴ κλαῖε.*

Lk 7 1—10 (= Mt 8 5—13): Joh 4 46—54 (S. 226 f.).

7 1 *ἐπειδή* ABC* WXΠ 124 213 489 579 892 . sa] *ἐπεὶ δέ* ℵEKMLΔ . . min e f vg sy^{hl} bo; *ὅτε δέ* Θ 251 716; *καὶ ὅτε* sy$^{s\,vg}$ arm; *καὶ ἐγένετο* (*ἐγέν. δέ* a c) *ὅτε* D it. 3 *πρὸς αὐτὸν*] – D 13-69 700 it sy^{s} arm. 4 *ἠρώτων* ℵDLΔΞ 1-131 13-69-346 579 700 sy^{vg}] *παρεκάλουν* A(-*εσαν*)BCWΘ . . min. 6 *τ. οἰκ.* ℵD 1-209 13-69 . .] *ἀπὸ τ. οἰκ.* Unc^{rel} min | *ἔπεμψ.* ℵ*B 579 892 1241 .] + *πρὸς* (*ἐπ'* A) *αὐτόν* Unc min verss | *ἑκατ-ης* BLWΠ* 700*] *ἑκ-χος* ℵACD . . min | *λέγων* ℵ*Θ 700 b q vg] + *αὐτῷ* Unc^{rel} min verss | *ἱκ. εἰμι* ℵBW 700 b] ∼ Unc^{rel} min. 7 *διὸ . . . ἐλθεῖν*] – D 62 240 244 700 . it sy^{s} Tat. 9 *οὐδέ*] *οὔτε* EGHΔ . . min; *οὐδέποτε* D; *ἐν οὐδενί* Θ it (*non* e) | *ἐν τ. Ἰ. τοσ. π. εὗρ.*] *τοσ.* (*talem* e r) *π. εὗρ. ἐν τ. Ἰ.* D it. 10 *δοῦλ.* ℵBLW 157 700 .] *ἀσθενοῦντα δοῦλ.* ACDE . . min 11 *ἐγέν.*] – D e sy^{s} Tat | *ἐν*] – DW e sy^{s} Tat | *τῇ* ℵ*CDM min c e sy$^{vg\,hl}$.] *τῷ* ABLYΔΘ . . min it sy^{s} | *ἱκανοί* ACΘ . . min b e q sy^{hl}] – ℵBDFLWΞ 130 157 579 verss. 12 *ὡς δέ*] – sy^{s} | *ἦν* 1° ℵBCLVΞΘ 1 33 157 579 700 . verss] – AWXYΨ . . min sy^{hl} | *ἦν* 2° ℵBLWΞ 33 69-124 d sy$^{s\,pal}$ sa bo] – ACEFGHΔ . . . min lat sy$^{vg\,hl}$ aeth. 13 *κύρ.*] *Ἰησοῦς* DW 1-118-131-209 4 700 713 . f sy$^{s\,vg}$ bo | *ἐπ' αὐτήν* ℵFRXΨ . 13-69-346 33 700 . . it vg^{c}] *ἐπ' αὐτῇ* ABCEGW . . min f vg; – Θ 476 ff^{2} l.

14 *καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπεν·
νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι.* 15 *καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν,
καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.* 16 *ἔλαβεν δὲ φόβος ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον
τὸν θεὸν λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο
ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* 17 *καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ
αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.*

81. (59.) **Anfrage des Täufers. Luk 7** 18—23 (= Matth 11 2—6. 64. S. 50)

18 *Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννει οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων.
καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης* 19 *ἔπεμψεν
πρὸς τὸν κύριον λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;* 20 *παρα-
γενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν· Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν
ἡμᾶς πρός σε λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;* 21 *ἐν ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονη-
ρῶν καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.* 22 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·
πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννει ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέ-
πουσιν, χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ
ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·* 23 *καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδα-
λισθῇ ἐν ἐμοί.*

82. (60.) **Jesu Zeugnis über den Täufer. Luk 7** 24—35 (= Matth 11 7—19. 65. S. 51)

24 *Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους
περὶ Ἰωάννου· τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου
σαλευόμενον;* 25 *ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις
ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς
βασιλείοις εἰσίν.* 26 *ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν,*
1 2 S. 10 *καὶ περισσότερον προφήτου.* 27 *οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται·* ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
28 *λέγω ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου οὐδείς ἐστιν·
ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν.* 29 *Καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα
Ἰωάννου·* 30 *οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν*

Lk 7 22 (= Mt 11 5): Jes 29 18 19 32 5 6 61 1. Lk 7 27 (= Mt 11 10): Mal 3 1.

7 14 *νεανίσκε*] + *νεανίσκε* D a ff² Tat. 15 *ἀνεκ.*] *ἐκάθ.* B 1555 o e bo. 19 *ἄλλον*] *ἕτερον* ℵ B L R W X Ξ Ψ 28 33 157 579 . . 20 *ἀπέσταλκεν*] *-ειλε* ℵ B W 124 129 157 258 . . | *ἄλλον* A B Δ Θ . . min] *ἕτερον* ℵ D L W X Ξ Ψ 1-118-131-209 33 157 579. 22 *ὅτι* A D . . min e f vg sy sa] – ℵ B L W Θ Ξ Ψ 1 157 . a b c ff² l q aur bo Or | *κωφ. ἀκ.* A L Θ . . min lat sa bo arm] *καὶ κ. ἀ.* ℵ B D W . min sy s vg; – Clem. 24. 25. 26 *ἐξεληλύθατε*] *ἐξήλθατε* ℵ A (24. 25.) B D W (24. 25.) 1-131 13-69-124 579. 26] + *ὅτι οὐδεὶς μείζων ἐν γενν. γυν. προφ. Ἰωάν. τ. βαπτιστοῦ* (cf. v. 28) D. 28] *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὁ μικρ. αὐτοῦ ἐν τῇ βασ. κτλ.* D. | *λέγω* B Ξ Ψ 33 700 . sy s sa bo] + *γάρ* A K M Π Θ . . min f q vg sy hl; + *δέ* D W 13-69 . . it; *ἀμὴν λέγ.* ℵ L X 157 213 579 892 sy pal Tat | *προφήτης* A (D) Δ Θ Ψ . . min f q vg sy arm Clem] – ℵ B L W X Ξ min a b e e ff² l sa bo | *Ἰωάννου*] + (*τοῦ*) *βαπτιστοῦ* A (D) Δ Θ min lat sy vg hl aeth.

εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ᾿ αὐτοῦ.* 31 Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώ-
πους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; 32 ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις λέγοντες· ηὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. 33 ἐλήλυθεν γὰρ Ἰω-
άννης ὁ βαπτιστὴς μὴ ἐσθίων ἄρτον μηδὲ πίνων οἶνον, καὶ λέγετε· δαιμόνιον
ἔχει. 34 ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε· ἰδοὺ
ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. 35 καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.

83. (75.) Die Büßerin in Simons Haus. Luk 7 36–50

(Vgl. 232. Matth 26 6–13 = Mark 14 3–9. S. 189f.)

36 Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ᾿ αὐτοῦ· καὶ εἰσελ-
θὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη. 37 καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν
τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου,
κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου 38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ
κλαίουσα τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶν τῆς
κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφεν τῷ
μύρῳ. 39 ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων· οὗτος
εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἥτις ἅπτεται
αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν·
Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ· διδάσκαλε, εἰπέ, φησίν. 41 Δύο χρεοφειλέται
ἦσαν δανιστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.
42 μὴ ἐχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον
ἀγαπήσει αὐτόν; 43 ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν· ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον
ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ὀρθῶς ἔκρινας. 44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυ-
ναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη· βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν
οἰκίαν, ὕδωρ μου ἐπὶ τοὺς πόδας οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν
μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν. 45 φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας·
αὕτη δὲ ἀφ᾿ ἧς εἰσῆλθον οὐ διέλειπεν καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. 46 ἐλαίῳ

* Matth 21 32 (203. S. 164f.): Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Lk 7 36–38: Joh 12 1–8 (S. 236).

7 32 λέγοντες D^{gr} L 13-69-124-346 a b e ff^{2} l q r sa bo] λέγοντα ℵ^{c} W Ξ 157; ἃ λέγει ℵ* B 1 700; καὶ λέγουσιν A E G H X . . min c d f vg sy$^{vg\ hl}$; – sy^{s} | ἐθρην. ℵ B D L W X Θ 892 e c l r] + ὑμῖν E G H K M Δ Ψ . . min verss. 33 μή ℵ B W Ξ 157 f sy$^{s\ vg}$ sa bo] μήτε A D L . . min lat | μηδέ ℵ W 157 sy^{s} bo] μήτε Unc^{rel} min lat | ἄρτον—οἶνον] – D 1-131 13-69 22 700 . it sy^{sc} arm | ἐσθ. ἄρτ.—πίν. οἶν. ℵ B L W Ξ 157 f vg bo sy^{vg} aeth] ἄρτ. ἐσθ.—οἶν. πίνων A E G H X Δ . . min sy^{hl}. 35 ἀπὸ τ. τέκν. αὐτ. πάντ.] ἀπὸ πάντ. τ. τέκν. αὐτ. ℵ* (ἔργων) B W 69-124-346 157 579 lat sy$^{s\ vg}$; – πάντων ℵ^{c} D F^{w} L X Ψ 1-118-131-209 13 28 700 sy^{c} arm. 37 κ. ἐπιγν.] γνοῦσα D. 38 κλαίουσα] – F 157 235 b ff^{2} l q vg Amb | ἤρξ. βρέχ.] ἔβρεξεν D it sy^{sc} aeth | ἐξέμαξεν ℵ* A D L W X Ψ 33 157 213 579 716 990 1071 a l bo] -σσεν ℵ^{c} B E G Δ Θ . . min verss Or^{int}. 39 ὁ καλ. αὐτ.] παρ᾿ ᾧ κατέκειτο D e | προφ.] ὁ προφ. B Ξ 482*. 42 ἐχόντων B D L P Ξ 265 489 . a ff^{2} l r^{2} vg Or] + δέ ℵ A E Δ Θ . . min verss. 44 μοῦ ἐπὶ τ. πόδ. ℵ L Ξ bo] μοὶ ἐπὶ (+ τοὺς Ψ) πόδ. B Ψ . e; ἐπὶ (ὑπὸ W) πόδ. μοι D W a ff^{2} q; ἐπὶ τ. πόδ. μου A E F G H K Θ . . min b c f l vg. 45 διέλειπεν ℵ A L W Y Ξ . min] -λιπεν B D Θ Ψ min.

τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέν μου τοὺς πόδας. [47] οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. [48] εἶπεν δὲ αὐτῇ· ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. [49] καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· τίς οὗτός ἐστιν, ὃς

5 34 — καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; [50] εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ πίστις σου σέσωκέν

9 22 | 10 52 — σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

84. (76.) Die dienenden Frauen. Luk 8 1–3

4 23 | S. 21 | 9 35 | S. 43 | 16 9 | S. 221 | 27 55 | 15 41 | (250. S. 214)

[1] Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, [2] καὶ γυναῖκές τινες, αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, [3] καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

(90. 8 4–8. S. 70)

85. (77.) Die pharisäische Anklage.

Matth 12 22–24

(71. 12 15–21. S. 56 f.)

[22] Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν. [23] καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι *καὶ ἔλεγον· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυείδ; [24] οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον·

Mark 3 20–22

(72. 3 13–19. S. 57 f.)

[20] Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. [21] καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

[22] καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες

11 14–16 *(149. S. 120 f.)*:

[14] Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι·*

[15] τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον·

---

* *Vgl. Mt 9 32 f. (57. S. 43).* *Mk 3 22: Joh 7 20 8 48 52 10 20 (S. 229).*

Matth 12 [22] προσηνέχθη . . . κωφός] προσήνεγκαν . . . κωφόν B 1424 1675 sy vg sa bo aeth.
Mark 3 [20] ἔρχεται ℵ* B W Γ 1241 . b sy s bo arm] -ονται ℵc C L Δ Θ . . min sy vg; εἰσέρχονται D | ὄχλος] ὁ ὄχλ. . ℵc A B D Δ Θ 4 273 565 713 892 . | μήτε ℵ C D Θ . . min] μηδέ A B L W Y Δ min sy s bo arm; – 472 c e ff2 sy vg sa.
Luk 7 [46] τ. κεφ. μου] με sy s c; *pedes meos* a e ff2 l sy pal | μοῦ τ. πόδ. ℵ K M Π S X Δ Λ . . 1 13-69-124 579 892] τ. πόδ. μου A B E L Θ . . min; – D W 079 it arm. [47] αὐτῆς (*ei* lat) αἱ ἁμ. αἱ (– K 69) πολ. ℵ A F K Ψ* W 079 . 69 544 579 892 lat] αἱ ἁμ. αὐτ. αἱ πολ. B E G M L Δ Θ Ξ min q sy vg bo; αὐτῇ πολλά D ff2 l | ὅτι ἠγαπ. πολύ] – D e | ᾧ δὲ . . . ἀγ.] – D | ὀλίγ.] καὶ ὀλ. B 579 892. **8** [3] αὐτοῖς B D W Δ Θ Λ . . min c e ff2 vg sy Aug] αὐτῷ ℵ A L M X min a b l q vg c sa bo arm aeth Marc.

οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.*

ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.* 16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ.

86. (78.) Jesu Verteidigungsrede.

Matth 12 25–37

25 Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς·
πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται,
καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.
26 καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.
28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
29 ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυ-

Mark 3 23–30

23 Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;
24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη.
25 καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι.
26 καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτόν, ἐμερίσθη καὶ οὐ δύναται στῆναι ἀλλὰ τέλος ἔχει.
27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυ-

11 17–23 (*149. S. 121f.*):
17 Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς·
πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα ἐφ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.
18 εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.
20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
21 Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελ-

---

* Matth 9 34 (57. S. 43): *Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

Matth 12 25 *εἰδώς*] *ἰδών* ℵ^b D 13 33 892 2145 ff k sy^s c bo.

Mark 3 25 *σταθῆναι*] *στῆναι* B L 33 579 892 . ; *ἑστάναι* D. 26 *καὶ εἰ ὁ σατ. ἀν. ἐφ' ἑαυτ., ἐμερ. καὶ οὐ δυν. στ.* ℵ C* Δ k vg] *κ. εἰ ὁ σατ. ἀν. ἐφ' ἑαυτ. καὶ ἐμερ.*. (B L; *μεμέρισται* Α Γ Θ Π min), *οὐ δύν. στ.* Α B L Γ Θ Π . . min verss; *καὶ εἰ ὁ σατ. σατανᾶν ἐκβάλλει, μεμέρ. ἐφ' ἑαυτ.*, (*καὶ*) *οὐ δύν. στ.* D it; *καὶ ἐὰν ὁ σατ. ἐφ' ἑαυτ. ἐμερίσθη, οὐ δύν. σταθῆναι ἡ βασιλεία αὐτοῦ* W sy^s (– *ἡ βασ. αὐτ.*).

*ρόν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ διαρπάσῃ;*
30 *ὁ μὴ
ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ
ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων
μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει.**
31 *Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα
ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφε-
θήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ
ἀφεθήσεται.*
32 *καὶ ὃς ἐὰν
εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ·
ὃς δ᾽ ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύ-
ματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθή-
σεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ
αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.*

*ρὸν δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ διαρπάσει.*

28 *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάν-
τα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν
ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα
καὶ αἱ βλασφημίαι, ὅσα ἂν
βλασφημήσωσιν·*

29 *ὃς δ᾽ ἂν βλασφημήσῃ εἰς
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει
ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ
ἔνοχος ἔσται αἰωνίου ἁμαρ-
τήματος.*
30 *ὅτι ἔλεγον· πνεῦμα
ἀκάθαρτον ἔχει.*
(*89. 3 31—35 S. 69*)

*θῶν νικήσῃ αὐτόν, τὴν
πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ᾽
ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα
αὐτοῦ διαδίδωσιν.*
23 *ὁ μὴ
ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ
ἐστιν,* καὶ ὁ μὴ συνάγων
μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει.*

12 10 (*155. S. 127*): *Καὶ
πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφε-
θήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς
τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφη-
μήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται.*

33 *Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ
τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ
δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
γινώσκεται.***
34 *γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε
ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ
περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.*

6 43—45 (*77. S. 61*):
43 *Οὐ γάρ ἐστιν
δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν,
οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν
καρπὸν καλόν.*
44 *ἕκαστον γὰρ δένδρον
ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται.*** οὐ
γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα οὐδὲ
ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.*

* Mark 9 40 (130. S. 110): *Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ᾽ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.* | Luk 9 50 (130. S. 110): *Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ᾽ ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.*

** Matth 7 16—20 (41. S. 33): 16 *Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;* 17 *οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ.* 18 *οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ἐνεγκεῖν.* 19 *πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* 20 *ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.*

Matth 12 29 *διαρπάσῃ* ℵ D G K Π W Σ . min] -σει B C E L M Θ . . min. 31 *ἀφεθήσεται* 1°] + *ὑμῖν* B 1-209 1555 sy pal sa | *ἡ δὲ . . . οὐκ ἀφεθ.*] – X a g l for. 32 *οὐκ*] *οὐ μή* ℵ* B | *ἀφεθήσεται* 2°] *ἀφεθῇ* B.

Mark 3 28 *ὅσα ἂν βλασφ.*] – W a b o e ff² i q r aeth Cyp. 29 *εἰς τ. αἰῶνα*] – D W Θ 1-209 22 28 565 700 a b e ff² q sy s Cyp | *ἔσται* ℵ D L Δ Σ 4 33 273 713 892 . lat arm] *ἐστίν* A B C Θ . . min b sy vg hl bo | *ἁμαρτήματος* ℵ B L Δ Θ 28 33 565 579 . lat bo] *κρίσεως* A K M Π . . min f sy vg hl; *ἁμαρτίας* C*? D W 13-69-346; *ἀλλα . . ἁμαρτ.* – sy s sa.

35 *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά, καὶ ὁ πο-
νηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυ-
ροῦ ἐκβάλλει πονηρά.*

45 *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγα-
θοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ
ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ
προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύ-
ματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.*

36 *Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.* 37 *ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δι-
καιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.*

87. (79.) Erklärung wider die Wundersucht. Matth 12 38–42.

38 *Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν
γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες·
διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον
ἰδεῖν.* 39 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπι-
ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ
μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.**
40 *ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ
τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,
οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας.* 41 *ἄνδρες Νινευεῖται ἀνα-
στήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς
ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.* 42 *βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατα-
κρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περά-
των τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολο-
μῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.*

11 29–32 (*152. S. 122f.*): 29 *Τῶν δὲ ὄχλων
ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν·*

*ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν·
σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθή-
σεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.**
30 *καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς τοῖς Νι-
νευείταις σημεῖον,*

*οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
τῇ γενεᾷ ταύτῃ.*

32 *ἄνδρες Νινευεῖται ἀνα-
στήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς
ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.*
31 *βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατα-
κρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περά-
των τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολο-
μῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.*

* Matth 16 1 2 4 (119. S. 97): 1 *Καὶ προσ-
ελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες
ἐπηρώτων αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι
αὐτοῖς.* 2 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·*
4 *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ
σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.*

Mark 8 11–12 (119. S. 97): 11 *Καὶ ἐξῆλθον
οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συνζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦν-
τες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πειρά-
ζοντες αὐτόν.* 12 *καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐ-
τοῦ λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.*

Mt 12 39 = Lk 11 29: Jon 3 4. Mt 12 40: Jon 2 1 2. Mt 12 41 = Lk 11 32: Jon 3 5. Mt 12 42 = Lk 11 31: 1 Reg 10 1f.

Matth 12 35 *θησαυροῦ* 1° | + *τῆς καρδίας* (*αὐτοῦ*) L 1-209 22 33 157 372 713 . f* aur sy s c pal arm Tat | *τά* ℵ C L U Δ Σ min Or] – B D E W X Y Θ . . min sa. 36 *ὅ* ℵ B D 1555 lat] + *ἐάν* C K M Π W Δ Θ . . min; + *ἄν* L 267 372 Or | *λαλήσουσιν* ℵ B C (D *λαλοῦσιν*) Θ 4 21 33 273 713 .] *-ωσιν* E G K L W X Δ . . min.

88. (80.) Spruch vom Rückfall. Matth 12 43–45

Matth 12 43–45	11 24–26 (*150. S. 122*):
43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. 44 τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 45 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.	24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον λέγει· ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. 25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 26 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτά, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.

89. (81.) Jesu wahre Verwandte.

Matth 12 46–50	Mark 3 31–35	8 19–21 (*104. S. 77*):
46 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.	(*86. 3 23–30. S. 66 f.*) 31 Καὶ ἔρχεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ἔξω στήκοντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν καλοῦντες αὐτόν.	19 Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον.
[47 εἶπεν δέ τις αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.] 48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; 49 καὶ ἐκτεί-	32 καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. 33 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου; 34 καὶ περιβλε-	20 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ ὅτι ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω ἰδεῖν σε θέλοντες. 21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Matth 12 44 *σχολάζ. καὶ σεσαρ.* ℵ C* Z Φ 4 16 118-209 174 544 . . a c ff² h q sy] *σχολ.* (– sa), *σεσαρ.* B D E F G W Θ Σ . . min b f g k l vg sa bo arm aeth. 47] – ℵ* B L Γ 126 225 238 443 1093 ff k sy s c sa. 48 *καί*] *ἤ* D W Θ 1012 it (:: l) sy s bo arm | *μοῦ* 2°] – B*.
Mark 3 31 *ἔρχεται* ℵ D G W Θ 1-118-131-209 565 892 . a b c ff² q] *-ονται* A B C F L . . min c f l vg sy s vg sa bo. 32 *καὶ αἱ ἀδ—αί σου* A D E F . . min a b c f ff² q] – ℵ B C G L W Δ Θ . . min verss. 33 *κ. ἀποκριθεὶς—λέγει* ℵ B C (*λέ. αὐτ.*) L Δ 1071 . lat (:: a b f) bo] *κ. ἀπεκρίθη—λέγων* A D Γ . . min a (– *λέγ.*) f sa; *ὁ δὲ ἀπεκρ. κ. εἶπεν αὐτ.* W b.

Ev Ebion. Zu Matth 12 47–50 par. (*ἀπὸ τοῦ λόγου οὗ εἴρηκεν ὁ σωτὴρ ἐν τῷ ἀναγγελῆναι αὐτῷ* (*-ὸν*) *ὅτι*) *Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν, ὅτι Τίς μού ἐστι μήτηρ καὶ ἀδελφοί; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἔφη· Οὗτοί εἰσιν αἱ ἀδελφαί* (*οἱ ἀδελφοί*) *μου καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἀδελφοὶ* (*-φαὶ*) *οἱ ποιοῦντες τὰ θελήματα τοῦ πατρός μου.* Epiph., Haer., 30 14.

Matth 12:

νας τὴν χεῖρα ἐπὶ τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ εἶπεν· ἰδοὺ ἡ
μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
50 ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς
καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Mark 3:

ψάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν κύ-
κλῳ καθημένους λέγει· ἴδε ἡ
μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
35 ὃς ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα
τοῦ θεοῦ,
οὗτος ἀδελφός μου
καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Luk 8:

πρὸς αὐτούς·

μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου
οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
ποιοῦντες.

90. (82.) Das Gleichnis vom Säemann.

Matth 13 1–9

1 Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξ-
ελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῆς οἰκίας
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν.
2 καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν
ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς
πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ
πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν
εἱστήκει. 3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων·
ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ
σπείρων τοῦ σπείρειν.
4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν
ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ
ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέ-
φαγεν αὐτά. 5 ἄλλα δὲ ἔπεσεν
ἐπὶ τὰ πετρώδη ὅπου οὐκ εἶχεν
γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέ-
τειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
γῆς. 6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος
ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ
ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. 7 ἄλλα

Mark 4 1–9

1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν
παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συν-
άγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλεῖ-
στος, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον
ἐμβάντα καθῆσθαι ἐν τῇ θα-
λάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς
τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν.
2 καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν
παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
3 ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ
σπείρων σπεῖραι.
4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν
ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ
ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέ-
φαγεν αὐτό. 5 καὶ ἄλλο ἔπεσεν
ἐπὶ τὸ πετρῶδες ὅπου οὐκ εἶχεν
γῆν πολλήν, καὶ εὐθὺς ἐξανέ-
τειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
γῆς· 6 καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος,
ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ
ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. 7 καὶ

Luk 8 4–8

(84. 8 1–3. S. 65)

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ
καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευ-
ομένων πρὸς αὐτὸν
Vgl. 5 1–3 (17. S. 22)
εἶπεν διὰ
παραβολῆς·
5 ἐξῆλθεν ὁ
σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον
αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν
ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν
καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ
πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέ-
φαγεν αὐτό· 6 καὶ ἕτερον κατ-
έπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν
καὶ φυὲν
ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἰκμάδα· 7 καὶ ἕτερον

Mt 12 50 = Mk 3 35 = Lk 8 21: Joh 15 11 (S. 229).

Matth 12 49 *χεῖρα* ℵ* D Σ 270 472 . lat] + *αὐτοῦ* Unc rel . min c f ff h sy s c sa bo arm. **13** 1 *ἐκ τ. οἰκ.* ℵ Z 33 892 c f h l q vg sa Chr] *ἀπὸ τ. οἰκ.* C L W Σ . . min; *τ. οἰκ.* B Θ 1 22 124 . Or; – D a b e ff² g k sy s. 4 *ἦλθεν — καί*] *ἦλθον — καί* D L Z 33 265 482 565 .; *ἐλθόντα* B Θ 13-124-346.
Mark 3 35 *ὃς* B b e bo] + *γὰρ* Unc rel . . min verss; *καὶ ὃς* W a c. **4** 1 *πλοῖον* ℵ B* C K M Π L Θ 1-118-131-209 33 . sy s] *τὸ πλ.* A B c D E F G W Δ . . min bo. 3 *σπεῖραι* ℵ* B W 070 2145] *τοῦ σπ.* Unc rel min; – D gr. 5 *ὅπου*] *καὶ ὅπου* B f t; *καὶ ὅτι* D b c e ff² i q | *γῆς*] *τῆς γῆς* B Θ arm; *τὴν γῆν* D gr | *διὰ τὸ . . γῆς*] – W b c e. 6 *ἐκαυματίσθη*] *-ησαν* B D gr a e.
Luk 8 5 *τοῦ οὐρανοῦ*] – D W 544* a b c ff² l q sy.

Matth 13	Mark 4	Luk 8
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἔπνιξαν αὐτά. 8 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. 9 ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω.	ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. 8 καὶ ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενον, καὶ ἔφερεν εἰς τριάκοντα καὶ εἰς ἑξήκοντα καὶ εἰς ἑκατόν. 9 καὶ ἔλεγεν· ὃς ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.	ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συνφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό· 8 καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

91. (83.) Zweck der Gleichnisrede.

Matth 13 10–15	Mark 4 10–12	Luk 8 9–10
10 Καὶ προσελθόντες οἱ μα- θηταὶ εἶπαν αὐτῷ· διατί ἐν πα- ραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; 11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὅτι ὑμῖν δέ- δοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκεί- νοις δὲ οὐ δέδοται. 12 ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. 13 διὰ τοῦτο ἐν παρα- βολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέ- ποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιοῦσιν.	10 Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μό- νας, ἠρώτουν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὰς παραβολάς. 11 καὶ ἔλεγεν αὐ- τοῖς· ὑμῖν τὸ μυστήριον δέδοται τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· 4 25. S. 74 ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παρα- βολαῖς πάντα γίνεται, 12 ἵνα βλέ- ποντες βλέπωσιν καὶ μὴ ἴδωσιν, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν, μήποτε ἐπιστρέ- ψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς.	9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή. 10 ὁ δὲ εἶπεν· ὑμῖν δέ- δοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, 8 18b. S. 74 τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παρα- βολαῖς, ἵνα βλέ- ποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

Matth 13 7 *ἔπνιξαν* ℵDΦ 13-124-346 565] *ἀπέπνιξαν* Unc^{rel} min. 9 *ὦτα* ℵBLZ a e ff k sy^{s} Tert] + *ἀκούειν* Unc^{rel} min verss. 11 *εἶπεν* ℵCZ 21 399 892 1241 . ff k bo aeth Eus Chr] + *αὐτοῖς* Unc^{rel} min verss | *τῶν οὐραν.*] – a b e ff^{2} g k sy$^{s\,c}$.

Mark 4 8 *ἄλλα* ℵ*BCLWΘ 28 33 124 e sa bo] *ἄλλο* ADEFGΔ . . min verss | *αὐξανόμενον* ACDLWΔ . 33 579] *αὐξ—να* ℵB 892 1071 sa; *αὐξάνοντα* EFGKMΠΘ . . min | *εἰς—εἰς—εἰς* ℵC*Δ 28 565 700] *εἰς — ἐν — ἐν* BL (*ἓν — ἓν*); *ἐν — ἐν — ἐν* AEFG . . min; *ἓν — ἓν — ἓν* DW(*τὸ ἕν*)Θ min lat. 9 *ἀκουέτω*] + *καὶ ὁ συνιὼν συνιέτω* D a b ff^{2} i r. 10 *ἠρώτουν* ℵC] *-ων* ABLΔ 33 1071 bo; *-ησαν* KMΠΣ . . min verss; *ἐπηρώτων* (*-ησαν* W 13-69-124-346) DΘ 28 700 a q | *οἱ περὶ αὐτ. σ. τ. δώδ.*] *οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ* DΘ 13-69-124-346 28 565 a b e ff^{2} i q r sy^{s}. 11 *ἔξω*] *ἔξωθεν* BΣ | *πάντα* ℵDKWYΘΠ min] *τὰ π.* ABCLΔ . . min; – b e ff^{2} i r.

Luk 8 9 *τίς αὕτη εἴη* (– LΓΞ 047) *ἡ* (– B 579) *παρ.* ℵ BLWΓΞ 047 33 579 700 1241] *τίς εἴη ἡ παρ. αὐτ.* ADXΔΘΨ . . min c e; *τίς εἴη αὐτ. ἡ π.* 1-118-131-209 a b ff^{2} l vg Or^{int}; *quae est haec parabola* f q sa bo aeth.

14 *καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα·* ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς.

92. (84.) Selige Augenzeugen. Matth 13 16–17

Matth 13 16–17	Mark	Luk
16 *Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν.* 17 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.*		10 23–24 (*142. S. 117*): 23 *Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν· μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.* 24 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.*

93. (85.) Deutung des Gleichnisses vom Säemann.

Matth 13 18–23	Mark 4 13–20	Luk 8 11–15
18 *Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος.*	13 *Καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;* 14 *ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει.*	11 *Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.*
19 *παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς.*	15 *οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθὺς ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν αὐτοῖς.*	12 *οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.*
20 *ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν·* 21 *οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενο-*	16 *καὶ οὗτοι ὁμοίως εἰσὶν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν,* 17 *καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενο-*	13 *οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πέτραν οἳ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ*

Mt 13 14 15 = Mk 4 12 = Lk 8 10: Jes 6 9 10. *Mt 13 15: Joh 12 40 (S. 229).*

Matth 13 16 *ὑμῶν* 2°] – B 291 659 1424 . a b c ff² g q Chr Hil. 17 *ἀμήν* ℵ X Φ 983 1170 1241 . it bo arm aeth Tat Hil] + *γάρ* Unc rel min k vg sy sa bo codd. 18 *σπείραντος* ℵ* B X Φ 13-346 33 213 517 544 566 sy hl] *-οντος* ℵc C D E L Δ Θ . . min lat sa bo aeth.

Mark 4 15 *ἐν αὐτ.* ℵ C L Δ 579 c sa bo] *εἰς αὐτούς* B W 1-118-209 13-69 28 .; *ἐν τ. καρδίαις αὐτῶν* Dgr E K M Π Θ . . min a f i vg c sy s vg Tat; *in corde illorum* b q; *in corda eorum* d ff² r aur vg; *ἀπὸ τ. καρδίας αὐτ.* A l aeth. 16 *ὁμ. εἰσ.* ℵ C L Δ 33 267 476 1369] *εἰσ. ὁμ.* A B . . min f l vg sy hl; – *ὁμ.* D W Θ 1-118-131-209 13-69 28 565 579 700 . a b c ff² i q r sy sa arm aeth Tat | *αὐτόν*] – Θ 1-131-209 13-69-124-346 28 565 arm Or.

Luk 8 13 *τὴν πέτραν* ℵ* D F w X 213 713 1071 1241 . Or] *τῆς πέτρας* ℵc A B E L R W Θ . . min | *οὗτοι*] *αὐτοί* B* 1241 a c r; – D e sy s c pal arm aeth.

Matth	Mark	Luk
μένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. 22 *ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συνπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.* 23 *ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιείς, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.*	*μένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται.* 18 *καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ ἐπὶ τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες,* 19 *καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συνπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.* 20 *καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατόν.*	*ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.* 14 *τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συνπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.* 15 *τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.*

94. (86.) Sprüche über den rechten Gebrauch der Parabeln.

Mark 4 21—25	Luk 8 16—18
21 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;** 22 *οὐ γάρ ἔστιν τι κρυπτόν, ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.*** 23 *εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.*	16 *Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.** 17 *οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.***

* Matth 5 15 (20. S. 24): *Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.*

Luk 11 33 (153. S. 123): *Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.*

** Matth 10 26 (60. S. 48): *Οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.*

Luk 12 2 (155. S. 126): *Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.*

Mark 4 18 *ἐπὶ* ℵ C Δ 372 579 sa bo] *εἰς* Unc rel min. 19 *καὶ αἱ π. τ. λ. ἐπιθ.*] – D W 1-118-131-209 28 it arm. 21 *ὅτι* B L 892 sa bo] – Unc rel min lat | *ἐπὶ*] *ὑπὸ* ℵ B* Σ 4 13-69-346 27 33 566 1071. 22 *τὶ* ℵ A C E L Δ . . min c f l vg sy vg arm] – B D H K M Π* U Y Θ . . min b c ff² i q aeth | *οὐ—τὶ*] *οὐδέ* W.

Luk 8 15 *καλῇ καί*] – D a b c e ff² l q Amb. 16 *λυχνίας*] *τὴν λυχνίαν* ℵ D K M Π X 124-713 157 213 1071 . sa; *λυχνίαν* U Θ Ψ 270 280 346 579 700 1047 . | *τίθησιν* ℵ B (D *τιθεῖ*) L Θ Λ Ξ 1-118-131-209 13-69-124-346-543-788 157 1071] *ἐπιτίθ.* A E F G H W Δ Ψ . . min.

Matth	Mark	Luk
	24 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν,* καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.*	18 *βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε·*
13 12 (*91. S. 71*): *Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.***	25 *ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.***	*ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.*** (*104. 8 19–21. S. 77*)

95. (87.) Das Gleichnis von der selbstwachsenden Saat. Mark 4 26–29

26 *Καὶ ἔλεγεν· οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς,* 27 *καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.* 28 *αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτεν στάχυν, εἶτεν πλήρης σῖτος ἐν τῷ στάχυϊ.*
29 *ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.*

96. (88.) Das Gleichnis vom Unkraut unter dem Weizen. Matth 13 24–30

24 *Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ.* 25 *ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν.* 26 *ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.* 27 *προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια;* 28 *ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν· οἱ δὲ δοῦλοι λέγουσιν αὐτῷ· θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά;* 29 *ὁ*

---

* Matth 7 2 (36. S. 31): *Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.* | Luk 6 38 (76. S. 60): *Ὧι γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.*

** Matth 25 29 (228. S. 187): *Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται. τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.* | Luk 19 26 (195. S. 158): *Λέγω ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.*

Matth 13 28 *δοῦλοι*] – B 157 h sa bo | *λέγ. αὐτ.* ℵ D 33 157 713 892 . it [sy sa bo] ∼ B C 21 399 1241 . ; *εἶπον* (*-αν*) *αὐτ.* E F L N W X Δ . . min f ff l q vg.

Mark 4 24 *καὶ προστ. ὑμ.* ℵ B C L Δ 579 700 892 lat (:: q f) bo] – D G W 495 565 566 . e l r²; + *τοῖς ἀκούουσιν* A E K M Π Θ (*περισευθ.*) 047 min sy vg hl. 26 *ὡς* ℵ B D gr L Δ 33 892 sa bo sy vg] *ὡς ἐάν* (*ἄν*) A C E G . . min lat; *ὥσπερ* Θ 13-69-124-346 28 565 700. 27 *μηκύνηται*] *-εται* B D W Σ 124-346 213 700 1604. 28 *πλήρης* (+ *ὁ* D W) *σῖτος* B D W sa bo] *πλήρη* (+ *τὸν* Θ 565 700 892) *σῖτον* ℵ A C² L Δ* Θ Π . . min aeth; *πλήρης σῖτον* C* Σ 271 472 544 1573.

δέ φησιν· οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον.
30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

97. (89.) Das Gleichnis vom Senfkorn.

Matth 13 31—32	Mark 4 30—32	13 18—19 (*164. S. 133*):
31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν	*30 Καὶ ἔλεγεν· πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν;*	*18 Ἔλεγεν οὖν· τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;*
κόκκῳ σινάπεως,	*31 ὡς κόκκῳ σινάπεως,*	*19 ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως,*
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·	*ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς,*	*ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,*
32 ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων,	*μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς,*	
ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον,	*32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,*	*καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,*
ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῖν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.	*ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῖν.*	*καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.*

98. (90.) Das Gleichnis vom Sauerteig. Matth 13 33

Matth		Luk
33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.		13 20—21 (*164. S. 133*): *20 Καὶ πάλιν εἶπεν· τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.*

99. (91.) Methode der Gleichnisrede.

Matth 13 34—35	Mark 4 33—34
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις,	*33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν·*
καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς,	*34 χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς ἐπέλυεν πάντα.* (*105. 4 35. S. 77*)

Matth 13 30 *μέχρι*] *ἕως* B D 659 1424 .; *ἄχρι* ℵ* L Chrys | *εἰς* ℵ B C W Θ . . min ff vg^{c} sy^{hl} bo] – L X Δ Φ 1 21 33 213 700 1241 . a ff^{2} g i l q vg sy$^{s\,c\,vg}$ | *αὐτὰ εἰς*] – D e f h k r^{2} Ir^{int} | *συναγάγετε*] *συνάγετε* B Y* Γ 1 348 399 440. 33 *ἐλάλ. αὐτ.*] – D 76 k sy$^{s\,c}$; + *λέγων* ℵ C L M X Θ . . 13-124-346 157 209 243 565 . g h l q arm.
Mark 4 32 *μεῖζον* ℵ A B C E L V W Θ . 33 349 495 579 892] *μείζων* D K M S Δ . min. 34 *χωρὶς δέ*] *καὶ χωρίς* B Φ 047 700 sy^{vg} sa bo arm aeth | *τ. ἰδίοις μαθ.* (+ *αὐτοῦ* 1071) ℵ B C L Δ 892 1071 Or] *τ. μαθ. αὐτ.* A D E F K M W Π Θ . . min sa bo.

35 *ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·* ἀνοίξω ἐν
παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς.

100. (92.) Deutung des Gleichnisses vom Unkraut. Matth 13 36—43

36 *Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ
ἀγροῦ.* 37 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου,* 38 *ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν
οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ,* 39 *ὁ δὲ ἐχθρὸς
ὁ σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια αἰῶνός ἐστιν, οἱ
δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν.* 40 *ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ κατα-
καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος.* 41 *ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα
τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,* 42 *καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν
κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* 43 *τότε
οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων
ὦτα ἀκουέτω.*

101. (93.) Gleichnisse vom Schatz und von der Perle. Matth 13 44—46

44 *Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ
ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ
πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.*
45 *Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι
καλοὺς μαργαρίτας·* 46 *εὑρὼν δὲ ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρακεν
πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.*

102. (94.) Das Gleichnis vom Fischnetz. Matth 13 47—50.

47 *Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν
θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ·* 48 *ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβά-
σαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγη, τὰ δὲ
σαπρὰ ἔξω ἔβαλον.* 49 *οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται
οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,* 50 *καὶ βα-
λοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγ-
μὸς τῶν ὀδόντων.*

Mt 13 35: Ps 78 2. Mt 13 43: Dan 12 3.

Matth 13 35 *Ἠσαΐου* ℵ* Θ 1 13-124-346-713 33 253 Clem-hom Porphyr] – Unc rel min verss | *καταβολῆς* ℵc B 1 22 o k sys c Or] + *κόσμου* Unc rel min verss. 36 *φράσον*] *διασάφησον* ℵ* B Θ 349 517 . lat sys vg sa bo arm aeth Or. 44 *πάντα*] – B 16 28 348 435 Or 45 *ἀνθρώπῳ*] – ℵ B 245 1012 1424 1555 . Chr Amb.

103. (95.) Abschluß der Gleichnisrede. Matth 13 51—52

51 Συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ· ναί. 52 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·
διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός
ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ
καὶ παλαιά. *(108. 13 53—58. S. 83)*

104. (81.) Jesu wahre Verwandte.

Luk 8 19—21 (= Matth 12 46—50 = Mark 3 31—35. *89. S. 69*)

19 Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ
οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. 20 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ ὅτι ἡ μήτηρ
σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω ἰδεῖν σε θέλοντες. 21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν πρὸς αὐτούς· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες.

105. (96.) Der Seesturm.

8 23—27 (*50. S. 37*): 23 Καὶ
ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον,
ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ.
24 καὶ ἰδοὺ
σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ
θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον
καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυ-
μάτων·
αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.
25 καὶ προσελθόντες ἤγειραν
αὐτὸν λέγοντες· κύριε, σῶ-
σον, ἀπολλύμεθα. 26 καὶ
λέγει αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε,
ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς
ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ

Mark 4 35—41

(99. 4 33—34. S. 75)

35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενο-
μένης· διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.
36 καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον πα-
ραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν
ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ
πλοῖα ἦσαν μετ' αὐτοῦ. 37 καὶ
γίνεται λαῖλαψ μεγάλη ἀνέ-
μου, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν
εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γε-
μίζεσθαι τὸ πλοῖον. 38 καὶ
ἦν αὐτὸς ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων·
καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέ-
γουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ
μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα;
39 καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησεν
τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θα-

Luk 8 22—25

22 Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν
ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς
πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς·
διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς
λίμνης· καὶ ἀνήχθησαν.
23 πλεόντων δὲ αὐτῶν
ἀφύπνωσεν· καὶ κατέβη λαῖλαψ
ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ
συνεπληροῦντο καὶ ἐκιν-
δύνευον.
24 προσελθόντες δὲ διήγειραν
αὐτὸν λέγοντες· ἐπιστάτα,
ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα.
ὁ δὲ διεγερθεὶς ἐπετίμησεν
τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι

Lk 8 21 (= Mt 12 50 = Mk 3 35): Joh 15 14 (S. 229).

Mark 4 36 δέ] – ℵ B C* L Δ Θ 28 157 433 565 579 . lat sy sa bo | ἦσαν ℵ D W Δ lat] ἦν A B C Π . . min. 38 ἦν αὐτὸς] αὐτ. (+ δὲ sa aeth) ἦν ℵ B C L Δ 579 1071 a sa arm aeth.
Luk 8 19 αὐτοῦ 1° ℵ D 69 472 . c e r sy sa bo aeth Epiph] – A B L W Θ min lat sy hl arm. 20 ὅτι ℵ D L X Θ 1-118-131 157 213 251 1071 . it sy hl pal sa bo] – A B W Δ . . min r r² vg sy s c vg | ἰδ. σε θέλ.] ἰδ. θέλ. σε B Ξ; *volentes te videre* lat. 23 λαῖλ. ἀν. εἰς τ. λ.] λαῖλ. εἰς τ. λ. ἀν. B 579 a; – εἰς τ. λίμν. b e ff² l q.

τῇ θαλάσσῃ,
καὶ ἐγέ-
νετο γαλήνη μεγάλη.

27 *οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύ-*
μασαν λέγοντες· ποταπός
ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ
ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα
αὐτῷ ὑπακούουσιν;

λάσσῃ· σιώπα, πεφίμωσο· καὶ
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγέ-
νετο γαλήνη μεγάλη. 40 *καὶ*
εἶπεν αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε
οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;
41 *καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέ-*
γαν καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλή-
λους· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν,
ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θά-
λασσα αὐτῷ
ὑπακούει;

τοῦ ὕδατος· καὶ
ἐπαύσαντο, καὶ ἐγέ-
νετο γαλήνη.
25 *εἶπεν δὲ αὐτοῖς·*
ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν;
φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν,
λέγοντες πρὸς ἀλλή-
λους· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν,
ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει
καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούου-
σιν αὐτῷ;

106. (97.) Der gerasenische Besessene.

8 28—34 (*51. S. 38*): 28 *Καὶ*
ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέ-
ραν εἰς τὴν χώραν τῶν
Γαδαρηνῶν, ὑπήντησαν
αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι
ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχό-
μενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε
μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν
διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.

Mark 5 1—20

1 *Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν*
τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν
τῶν Γερασηνῶν. 2 *καὶ ἐξελ-*
θόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου,
εὐθὺς ὑπήντησεν αὐτῷ ἐκ
τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν
πνεύματι ἀκαθάρτῳ, 3 *ὃς τὴν*
κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνή-
μασιν, καὶ οὐδὲ ἁλύσει οὐκέτι
οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι,
4 *διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέ-*
δαις καὶ ἁλύσεσιν δεδέσθαι,
καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ
τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας
συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς
ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι, 5 *καὶ*
διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας
ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς

Luk 8 26—39

26 *Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν*
χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, ἥτις
ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλιλαίας.
27 *ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν*
γῆν ὑπήντησεν ἀνήρ τις ἐκ
τῆς πόλεως
ἔχων δαιμόνια, καὶ χρόνῳ
ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτι-
ον, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν
ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.

Mark 4 40 *οὕτως; πῶς οὐκ*] *οὔπω* ℵ B D L Δ Θ 579 892 lat sa bo arm; *οὕτως* (– *πῶς οὐκ*) W b q. 41 *αὐτ. ὑπακούει* ℵ* C Δ 1-118-131-209 13-69-346 28 1071] *ὑπακ. αὐτ.* B L ; *-ουσιν αὐτῷ* (– D^{gr}) A D E W Θ Π . . min verss. **5** 1 *Γερασην.* ℵ* B D lat sa] *Γαδαρηνῶν* A C E G Σ . . min sy$^{vg\ hl}$ go Tat; *Γεργεσηνῶν* ℵ^{c} L U (W) Δ Θ 1-118*-131-209 4 28 33 273 565 579 700 1071 1241 . sy^{s} bo arm aeth Or. 2 *εὐθύς*] – B W 999 b c e ff^{2} i sy$^{s\ vg}$ arm aeth | *ἐκ τ. μν. ἄνθρ.*] *ἄνθρ. ἐκ. τ. μν.* D W Θ 4 273 700 1402 b c e f i q sa arm aeth.

Luk 8 24 *ἐπαύσαντο*] *-ατο* ℵ E F W Θ Ψ . . min e f ff^{2} l vg sa Cyr. 25 *καὶ ὑπ. αὐτ.*] – B 700 aeth. 26 *Γεργεσ.* ℵ L X Θ Ξ 1-118-131-209 33 157 213 251 579 700 sy^{pal} bo arm aeth] *Γερασ.* B C* D lat sa; *Γαδαρ.* A K M W Δ Ψ . . min sy. 27 *ἔχων* ℵ B 157 579 990 1241 . bo] *ὃς εἶχεν* Unc^{rel} min lat | *κ. χρόν. ἱκ.* (*πολλῷ* 1-131) *οὐκ ἐνεδύσ. ἱμ.* ℵ B L Ξ 1-131 33 157 579 892 bo sy^{pal} arm] *ἐκ* (*ἀπὸ* D) *χρόνων ἱκανῶν καὶ* (*ὃς* D c) *ἱμ. οὐκ ἐνεδιδύσκετο* A D E X Δ Θ Ψ . . min lat sy.

Matthäus 8

29 καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν
λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ
σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ;
ἦλθες ὧδε πρὸ και-
ροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;

30 Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ'
αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολ-
λῶν βοσκομένη. 31 οἱ δὲ
δαίμονες παρεκάλουν αὐ-
τὸν λέγοντες· εἰ ἐκβάλλεις
ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς
τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.
32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπά-
γετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες
ἀπῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·
καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ
ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ

Markus 5

ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατα-
κόπτων ἑαυτὸν λίθοις. 6 καὶ
ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ μακρό-
θεν ἔδραμεν καὶ προσεκύνη-
σεν αὐτῷ, 7 καὶ κράξας φωνῇ
μεγάλῃ λέγει· τί ἐμοὶ καὶ
σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν,
μή με βασανίσῃς. 8 ἔλεγεν
γὰρ αὐτῷ· ἔξελθε τὸ πνεῦμα
τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώ-
που.

9 καὶ ἐπηρώτα αὐτόν·
τί ὄνομά σοι;
καὶ λέγει αὐτῷ· λεγιὼν ὄνομά
μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν.
10 καὶ παρεκάλει
αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτὰ
ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.
11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει
ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκο-
μένη· 12 καὶ παρε-
κάλεσαν αὐτὸν λέγοντες· πέμ-
ψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα
εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. 13 καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. καὶ ἐξελ-
θόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκά-
θαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν

Lukas 8

28 ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν,
ἀνακράξας προσέπε-
σεν αὐτῷ καὶ φωνῇ
μεγάλῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ καὶ
σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; δέομαί σου, μή
με βασανίσῃς. 29 παρήγγελλεν
γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρ-
τῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ-
που· πολλοῖς γὰρ χρόνοις συν-
ηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεύ-
ετο ἁλύσεσιν καὶ πέδαις φυ-
λασσόμενος, καὶ διαρήσσων
τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ
δαιμονίου εἰς τὰς ἐρήμους.
30 ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰη-
σοῦς λέγων· τί σοι ὄνομά
ἐστιν; ὁ δὲ εἶπεν· λεγιών, ὅτι
εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ εἰς
αὐτόν. 31 καὶ παρεκάλουν
αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς
εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
32 Ἦν δὲ ἐκεῖ
ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκο-
μένων ἐν τῷ ὄρει, καὶ παρε-
κάλεσαν αὐτόν,
ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς
εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. 33 ἐξελ-
θόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ
ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν

Mark 5 6 *αὐτῷ*] *αὐτόν* A B C L Δ 047 179 273 892 1071 . 9 *λέγ. αὐτ.* ℵ A B C L W Δ Θ . min verss] *ἀπεκρίθη λέγων* (– D 477 565 it) D E F G . . min it | *μοί*] + *ἐστίν* B 13-69-124-346 238 372 700 lat sa bo arm; *ἐστ. μ. ὄν. λεγ.* D q r.

Luk 8 28 *τοῦ θεοῦ*] – D Ξ 1 892 990 1424 l. 29 *παρήγγελλεν* ℵ A C E L W X Δ . . min lat] *-γειλεν* B F M Θ (-λλ-) Ξ Ψ . . min; *ἔλεγεν* D e | *ὑπό*] *ἀπό* B Ξ. 30 *λέγων*] – ℵ B 1-118-131-209 56 58 157 579 660 990 . a b c e ff² l q sy vg sa bo codd. 32 *βοσκομένων*] – *μένη* ℵ B D gr K Π U Θ min a sy vg pal arm aeth Tat.

εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέ-
θανον ἐν τοῖς ὕδασιν.
33 Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυ-
γον καὶ ἀπελθόντες εἰς
τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάν-
τα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο-
μένων.
34 καὶ ἰδοὺ πᾶσα
ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάν-
τησιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἰδόν-
τες αὐτὸν

παρεκάλεσαν
ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων
αὐτῶν.

θάλασσαν, ὡς δισχίλιοι, καὶ
ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.
14 Καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς
ἔφυγον καὶ ἀπήγ-
γειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς
τοὺς ἀγρούς. καὶ ἦλθον ἰδεῖν
τί ἐστιν τὸ γεγονός. 15 καὶ ἔρ-
χονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ
θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον
καθήμενον
ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα,
τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα,
καὶ ἐφοβήθησαν. 16 καὶ διη-
γήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες
πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ
καὶ περὶ τῶν χοίρων.
17 καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν
αὐτὸν
ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων
αὐτῶν.
18 καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς
τὸ πλοῖον, παρεκάλει
αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,
ἵνα μετ᾽ αὐ-
τοῦ ᾖ. 19 καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν,
ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· ὕπαγε εἰς
τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς,
καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα
ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ
ἠλέησέν σε. 20 καὶ ἀπῆλθεν
καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ
Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύ-
μαζον.

λίμνην καὶ
ἀπεπνίγη.
34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες
τὸ γεγονὸς ἔφυγον καὶ ἀπήγ-
γειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς
τοὺς ἀγρούς. 35 ἐξῆλθον δὲ
ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον
πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εὗρον
καθήμενον τὸν ἄνθρωπον,
ἀφ᾽ οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν,
ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα
παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,
καὶ ἐφοβήθησαν. 36 ἀπήγ-
γειλαν δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες
πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.
37 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν
ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου
τῶν Γεργεσηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ᾽
αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν-
είχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς
πλοῖον ὑπέστρεψεν. 38 ἐδέετο
δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ᾽ οὗ
ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι
σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν
λέγων· 39 ὑπόστρεφε εἰς
τὸν οἶκόν σου,
καὶ διηγοῦ ὅσα
σοι ἐποίησεν ὁ θεός.
καὶ ἀπῆλθεν,
καθ᾽ ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων
ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς.

Mark 5 14 ἀπήγγ. ℵ A B C L D K M Π Σ Φ **074 0107** 1-209 4 213 273 .] ἀνήγγ. E F G H W Δ . . min. 15 τὸν ἐσχ. τ. λεγ.] – D 17* 27 lat sy s bo.

Luk 8 35 ἐξῆλθεν ℵ* B 716 990* f sa bo] ἐξεληλύθει Unc rel min verss | τοῦ Ἰησ.] Ἰησ. B a; *eius* lat. 37 ἠρώτησαν D L W Γ Δ . . min verss] -ησεν ℵ A B C M Θ . min a r² sy hl | Γεργεσηνῶν ℵ* L P X Θ 1-118-131-209 13(-69)-543 22 33 157 251 700 sy pal bo arm aeth] Γαδαρ. A K M W Δ . . min sy; Γερασ. B C* D 579 lat sa | ' εἰς πλοῖ. ℵ B C L R X Θ min] εἰς τὸ πλ. A P W Γ Δ Λ Π min; – D l. 38 ἐδέετο] ἐδεῖτο ℵ a B L C c X 33 700 892 1396; ἐδεεῖτο A P 273 1241 .; ἠρώτα D.

107. (98.) Die Tochter des Jairus und das blutflüssige Weib.

	Mark 5 21—43	**Luk 8 40—56**
9 18—26 (*55. S. 42*): 18 *Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς,*	21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς τὸ πέραν πάλιν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.	40 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος. ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν.
ἰδοὺ ἄρχων εἰσελθὼν *προσεκύνει αὐτῷ* *λέγων· ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται.* 19 *καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθει αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.*	22 καὶ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, 23 καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς τὰς χεῖρας αὐτῇ, ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ. 24 καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.	41 καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, 42 ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν.
20 *Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη*	25 Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος δώδεκα ἔτη,	43 Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα,
	26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, 27 ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ,	ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι,
προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· 21 *ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ· ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.*	ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· 28 ἔλεγεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ, σωθήσομαι.	44 προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
	29 καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.	καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.

Mark 5 21 *ἐν τ.* (– B) *πλ.*] – D Θ 1-118-131-209 28 565 700 788 . it sy^s arm | *εἰς τ. πέρ. πάλ.* ℵ D 565 700 a b e i q sy^vg hl] *πάλ. εἰς τ. π.* A B C L . . min l vg arm; – *πάλ.* Θ sy^s sa Tat. 23 *κ. παρακαλεῖ* ℵ A C L . 28 33 565 892 1071 .] *κ. παρεκάλει* B E F N W Δ Θ . . min c f verss; *παρακαλῶν* D a b e ff² i q r. 26 *τὰ παρ' ἑαυτῆς* ℵ B^c C Δ Π . . min] *τὰ παρ' αὐτῆς* A B* E L Y . . min e; *τὰ ἑαυτῆς* D W Θ 1-118-131-209 28 565 700 . lat. 27 *τὰ περὶ* ℵ* B C* Δ] *περί* Unc^rel min.

Luk 8 40 *ἐγέν. δὲ ἐν*] *ἐν δὲ* ℵ^c B L R 1-118-131-209 33 579 700 sy^s c vg sa bo. 41 *αὐτός*] *οὗτος* B D R 1-118-131-209 13-69 157 579 . a f r bo aeth | *Ἰησοῦ* ℵ* B P S 472] *τοῦ Ἰ.* ℵ^c A C D L W Δ Θ . . min. 43 *ἰατροῖς . . . βίον*] – B sy^s sa arm | *ἥτις . . . θεραπευθῆναι*] *ἣν οὐδὲ εἷς ἴσχυεν θεραπεῦσαι* D sa. | *ἀπ'* A B R Ξ* 238] *ὑπ'* Unc^rel min.

22 *ὁ δὲ στραφεὶς
καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν·
θάρσει, θύγατερ, ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη
ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκεί-
νης.*

23 *Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ
ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν
ὄχλον θορυβούμενον ἔλε-
γεν·*

30 *καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς ἐπι-
γνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ
δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστρα-
φεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν· τίς
μου ἥψατο τῶν ἱματίων;
31 καὶ
ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συν-
θλίβοντά σε καὶ λέγεις· τίς
μου ἥψατο;
32 καὶ περιεβλέ-
πετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιή-
σασαν.
33 ἡ δὲ γυνὴ φοβη-
θεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα
ὃ γέγονεν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν
αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.*

34 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ,
ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·
ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι
ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.*
35 *Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχ-
ονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυνα-
γώγου λέγοντες ὅτι ἡ θυγάτηρ
σου ἀπέθανεν, τί ἔτι σκύλλεις
τὸν διδάσκαλον;
36 ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς παρακούσας τὸν λόγον
λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχι-
συναγώγῳ· μὴ φοβοῦ, μόνον
πίστευε.
37 καὶ οὐκ ἀφῆκεν
οὐδένα μετ' αὐτοῦ συνακο-
λουθῆσαι εἰ μὴ τὸν Πέτρον
καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου.
38 καὶ
ἔρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ
ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ
θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ
ἀλαλάζοντας πολλά,
39 καὶ
εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς· τί θο-*

45 *καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς·
τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνου-
μένων δὲ πάντων εἶπεν ὁ
Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ἐπι-
στάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν
σε καὶ ἀποθλίβουσιν.
46 ὁ
δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἥψατό
μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύνα-
μιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ.*

47 *ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλα-
θεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσ-
πεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν
ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν
ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ,
καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.*
48 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ,
ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·
πορεύου εἰς εἰρήνην.*

49 *Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχ-
εταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυνα-
γώγου λέγων ὅτι τέθνηκεν
ἡ θυγάτηρ σου, μηκέτι σκύλλε
τὸν διδάσκαλον.
50 ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς ἀκούσας
ἀπεκρίθη
αὐτῷ· μὴ φοβοῦ· μόνον
πίστευσον, καὶ σωθήσεται.*
51 *ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ
ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινα σὺν
αὐτῷ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάν-
νην καὶ Ἰάκωβον καὶ τὸν πα-
τέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μη-
τέρα.
52 ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ
ἐκόπτοντο αὐτήν.*

ὁ δὲ εἶπεν·

Mark 5 33 *τρέμουσα*] + *διὸ πεποιήκει λάθρα* (– 700 1071) D Θ 28 50 124 565 700 1071 . a ff^2 i r arm *αὐτῇ* ℵ B C D L 544 892 . a ff^2 sy bo] *ἐπ' αὐτ.* A E G W Θ Π . . min c f aeth; *ἐν αὐτ.* Δ 213 l vg. 36 *παρακούσας* ℵ B L W Δ 565 e] *ἀκούσας* A C D E Θ . min verss.

Luk 8 45 *καὶ οἱ σὺν αὐτῷ*] – B Π 544 700 990 . sy$^{s\,c\,pal}$ sa | *ἀποθλίβ.* ℵ B L 1-131-209 22 124 157 372 660 1241 sa bo arm] + *καὶ λέγεις· τίς ὁ ἁψάμενός μου* (*τίς μου ἥψατο* D Ψ 1071 it) Unc^{rel} min lat sy. 51 *Ἰωάνν. κ. Ἰάκ.* B C D E W Δ Ψ . . min lat sy$^{hl\,pal}$ sa] ∼ ℵ A L S X Λ 33 157 700 892 1071 . vg^c sy$^{s\,c\,vg}$ bo arm aeth.

[24] ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. [25] ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος,

εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς,

καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.

[26] καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

ρυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. [40] καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.
αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον.
[41] καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· ταλιθὰ κούμ, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον· τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. [42] καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ ἐξέστησαν εὐθὺς ἐκστάσει μεγάλῃ. [43] καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλά, ἵνα μηδεὶς γνοῖ τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

μὴ κλαίετε
οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. [53] καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν.

[54] αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν λέγων·
ἡ παῖς, ἐγείρου. [55] καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα,
καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. [56] καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

108. (99.) Verwerfung in Nazaret.

Matth 13 53—58

(103. 13 51—52. S. 77)

[53] Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν·
[54] καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν· πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις;
[55] οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος

Mark 6 1—6

[1] Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. [2] καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ· καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο λέγοντες· πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τούτῳ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; [3] οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου

4 15—30
10. S. 17

4 22

Mt 13 54 = Mk 6 2: Joh 7 15 (S. 225). Mt 13 55 = Mk 6 3: Joh 6 42 (S. 225).

Mark 5 [40] *αὐτός* ℵ B C D L Δ Θ 33 579 892 lat] *ὁ* A E G W . . min verss. [41] *κούμ* ℵ B C L N Σ . 1-118-131-209 33 713 1071 . ff² sa bo] *κοῦμι* A D E Δ Θ Π . . min verss; – W a. **6** [2] *δυνάμεις*] *αἱ δυνάμεις* ℵ B Δ Σ 33 579 sa bo | *γίνονται*] *γινόμεναι* ℵ* B L Δ 33 579 c l vg sa bo. [3] *ὁ τέκτ., ὁ υἱ. τ. Μαρ.*] *ὁ τ. τέκτονος υἱ. κ.* (– 346 472 565 579 e; + *υἱός* aeth) *Μαρ.* 13-69-346 33 472 565 579 700 . a b c e i aur arm aeth Or.
Luk 8 [52] *οὐκ* A E K M Π . . min b e vg Tat Or] *οὐ γάρ* ℵ B C D L W X Δ Θ 047 min verss. [54] *ἐγείρου* A E K W Δ . . min] *ἔγειρε* ℵ B C D X Θ 1 33 213* 579; *-ραι* L 131-209 157 716 1012.

καὶ Ἰωσὴφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 *καὶ
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς
εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;*
57 *καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἔστιν
προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ ἰδίᾳ
πατρίδι
καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.*
58 *καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ
δυνάμεις πολλὰς
διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.*

*καὶ Ἰωσῆτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος;
καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε
πρὸς ἡμᾶς;
καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.* 4 *καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστιν
προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ
πατρίδι ἑαυτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγε-
νεῦσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.*
5 *καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν
δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς
τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν.* 6 *καὶ ἐθαύμα-
σεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.*

109. (100.) Die Aussendung der Jünger.

9 35 10 1 9—11 14 (*58. S. 43f.*) 9 35 *Καὶ περιῆγεν
ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας
καὶ τὰς κώμας, διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας καὶ θερα-
πεύων πᾶσαν νόσον καὶ
πᾶσαν μαλακίαν.*
10 1 *Καὶ προσκαλεσάμενος
τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐ-
τοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν
πνευμάτων ἀκαθάρτων,
ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ
θεραπεύειν πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.*
9 *Μὴ κτήσησθε χρυσὸν
μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν*

Mark 6 6—13

6 *Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας
κύκλῳ διδάσκων.*

7 *καὶ προσκαλεῖται τοὺς
δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς
ἀποστέλλειν δύο δύο,
καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν
τῶν πνευμάτων τῶν ἀκα-
θάρτων,**
8 *καὶ
παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν*

Luk 9 1—6

Vgl. 139. 10 1—12. S. 115f.

1 *Συνκαλεσάμενος δὲ τοὺς
δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύνα-
μιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα
τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θερα-
πεύειν.* 2 *καὶ ἀπέστειλεν αὐ-
τοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι,** 3 *καὶ
εἶπεν πρὸς αὐτούς· μηδὲν*

Mt 13 57 = Mk 6 4 (= Lk 4 24): Joh 4 44 (S. 225). Mt 13 58 = Mk 6 6: Joh 7 5 (S. 230).

* Mark 3 14 15 (72. S. 57): 14 *Καὶ ἐποίησεν δώδεκα ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν* 15 *καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια.*

Matth 13 55 *Ἰωσήφ* ℵ^{a} B C N Θ Σ 1 33 472 lat sy^{sc} bo^{codd} Eus] *Ἰωάννης* ℵ* D M U S X Ω . 213 472 565 566 . .; *Ἰωσῆ(ς)* K Π L W Δ . . min k sy$^{vg\ hl}$ sa bo aeth. 57 *ἰδίᾳ πατρίδι* ℵ Z C (+ *αὐτοῦ*) 13-124-346 ff Or] *πατρίδι* B D Θ 33 a k; *πατρ. αὐτοῦ* E G L W Δ Σ . . min verss.

Mark 6 3 *καὶ Ἰωσῆτος* B D L Δ Θ 13-69-124-346 33 565 579 a bo] *κ. Ἰωσήφ* ℵ 121 827 b c f q vg aeth; *Ἰωσῆ* A C E F G W . . min sy$^{vg\ hl}$ sa arm; – c ff^{2} i. 4 *ἑαυτοῦ* ℵ* L Θ (*τῇ ἑ.*) 13-69 (∼) -346 565] *αὐτοῦ* A B C D W . . min. 6 *ἐθαύμασεν* ℵ B 179 565 579 bo aeth] *-αζεν* Unc^{rel} min verss. 7 *τ. δώδ.*] + *μαθητάς* D (+ *αὐτοῦ* min) 27 71 179 472 1071 . b ff^{2} i q sy^{s} | *ἤρξ. αὐτ. ἀποστ.*] *ἀπέστειλεν αὐτ.* D 565 a b c e ff^{2} i sy^{s} aeth Tat.

Luk 9 1 *δώδεκα*] + *ἀποστόλους* ℵ C* L X Θ Λ Ξ 13-69-124-346 16 33 565 1071 . a c e f vg sy^{pal} bo arm aeth | *αὐτ. δύν.*] *δύν. αὐτ.* B 579 bo. 2 *ἰᾶσθαι* B sy^{sc}] + *τ. ἀσθενεῖς* ℵ A D L Ξ Ψ 1-118-131-209 33 157 579 1071 .; *τ. -οῦντας* C X Δ Θ . . min sa bo; *omnes infirmitates s. infirmos (aegrotos)* lat sy^{vg} arm aeth.

εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, 10 μὴ
πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο
χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα
μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ
ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

11 εἰς ἣν δ᾽ ἂν πόλιν ἢ κώμην
εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν
αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ
μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε.
14 Καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται
ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς
λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως
ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κο-
νιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν
ὑμῶν.

αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ
ῥάβδον μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ
πήραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην
χαλκόν, 9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους
σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύση-
σθε δύο χιτῶνας.
10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὅπου
ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν,
ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε
ἐκεῖθεν. 11 καὶ ὃς ἂν τόπος
μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκού-
σωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι
ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε τὸν χοῦν
τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
12 καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν
ἵνα μετανοῶσιν, 13 καὶ δαιμό-
νια πολλὰ ἐξέβαλλον καὶ ἤλει-
φον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους
καὶ ἐθεράπευον.

αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε
ῥάβδον μήτε πήραν μήτε
ἄρτον μήτε ἀργύριον,
μήτε
ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν.
4 καὶ
εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε,
ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρ-
χεσθε. 5 καὶ ὅσοι ἂν
μὴ δέχωνται ὑμᾶς,
ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως
ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ
τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε
εἰς μαρτύριον ἐπ᾽ αὐτούς.
6 ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο
κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελι-
ζόμενοι
καὶ θεραπεύοντες
πανταχοῦ.

110. (101.) Urteil des Herodes über Jesus.

Matth 14 1—2

1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκου-
σεν Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης
τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ 2 καὶ εἶπεν
τοῖς παισὶν αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν
Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς
ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ
διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνερ-
γοῦσιν ἐν αὐτῷ.

Mark 6 14—16

14 Καὶ ἤκου-
σεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης,
φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν
ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, καὶ
διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυ-
νάμεις ἐν αὐτῷ. 15 ἄλλοι δὲ
ἔλεγον ὅτι Ἡλείας ἐστίν· ἄλλοι δὲ
ἔλεγον ὅτι προφήτης ὡς εἷς τῶν προ-
φητῶν. 16 ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης ἔλεγεν·
ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος

Luk 9 7—9

7 Ἤκου-
σεν δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης
τὰ γινόμενα πάντα
καὶ διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι
ὑπό τινων ὅτι Ἰωάννης
ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν,
8 ὑπό τινων δὲ
ὅτι Ἡλείας ἐφάνη, ἄλλων δὲ
ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων
ἀνέστη. 9 εἶπεν δὲ Ἡρῴδης·
Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ

Mark 6 8 *αἴρωσιν*] *ἄρωσιν* ℵCLWΔΘΦ 13-69-346 565 579. 9 *ἐνδύσησθε* (-*σθαι* ACDW) ℵACDWY ΔΘ . . min a bo arm] *ἐνδύσασθαι* (-*σθε* B* 33) BSΠ* min; *ἐνδέδυσθαι* LNΣ . min sa. 11 *τ. ὑποκ.*] – D 33 565 it sy^s arm | *αὐτοῖς*] + *ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ* (= Mt 10 15) AEKMNΠ . . min a f q sy^vg hl aeth. 12 *μετανοῶσιν* BDLWΘ bo] -*ήσωσιν* ℵACEGΔ . . min. 14 *ἔλεγεν*] *ἔλεγον* BD(-*οσαν*)W 6 271 a b c ff² Aug.
Luk 9 3 *ἀνά*] – ℵBC*FLΞ 238 579 1241 . verss. 5 *καὶ* 2°] – ℵ BCDLWXΘΞ 1-118-131-209 33 124 213 579 . a c f sa bo arm aeth | *ἀποτινάσσετε* ℵB 1-118-131-209 157 579] *ἀπο-* (*ἐκ-* D) *τινάξατε* Unc^rel min. 9 *Ἡρῴδ.*] *ὁ Ἡρ.* BLXΞ 1-118-131-209 13-69-124 157 213 579 700 892.

ἠγέρθη.

ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἀκούω τοιαῦτα;
καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

111. (102.) Der Tod des Täufers.

Matth 14 3—12

3 Ὁ γὰρ Ἡρώδης
κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν καὶ
ἐν φυλακῇ ἀπέθετο διὰ Ἡρωδιάδα τὴν
γυναῖκα [Φιλίππου] τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάν-
νης αὐτῷ· οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν.*
5 καὶ θέλων αὐ-
τὸν ἀποκτεῖναι
ἐφοβήθη τὸν ὄχλον,
ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.
6 γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρώδου
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν
τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ,
7 ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ
δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται.

Mark 6 17—29

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας
ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν
ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν
γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν· 18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάν-
νης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν
τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.* 19 ἡ δὲ
Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐ-
τὸν ἀποκτεῖναι καὶ οὐκ ἠδύνατο. 20 ὁ γὰρ
Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς
αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτὸν καὶ ἀκούσας αὐτοῦ
πολλὰ ἠπόρει καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν.
21 καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε
Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον
ἐποίησεν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς
χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλι-
λαίας, 22 καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς
αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμένης,
ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακει-
μένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν τῷ κορασίῳ·
αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι·
23 καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι ὃ ἐὰν αἰτήσῃς
δώσω σοι ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου.

* Luk 3 19 20 (S. S. 12): 19 Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, 20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

Mt 14 4 = Mk 6 18: Lev 18 16 20 21.

Matth 14 3 *κρατ.*] *τότε κρατ.* B Θ 13-124-346 700 1604 sa | *ἔδησεν* ℵ* B 700 1555 ff h Or] + *αὐτόν* Unc rel min verss | *Φιλίππου*] − D a c e ff-g k l vg Aug. 4 *ὁ Ἰωάν.*] *Ἰωάν.* ℵ* D 047 16 348 1355 . | *ὁ Ἰωάν. αὐτῷ* ℵc B Z 251 sy vg sa] *αὐτ. ὁ Ἰω.* C D (− *ὁ*) L W Θ . . min lat sy s c bo arm aeth Or Chr; − *αὐτῷ* ℵ* 28 390 565. 6 *γενεσίοις γενομένοις* (*ἀγ-οις* 1 22 1582) ℵ B D L Z 579] *-ίων -ων* C K N Θ Σ Φ 892 1241 Chr; *-ίων ἀγομένων* E G M S W Δ . . min.

Mark 6 20 *ἠπόρει* ℵ B L W (*-εῖτο*) Θ sa bo] *ἐποίει* Unc rel min verss. 22 *αὐτῆς τῆς*] *αὐτοῦ* ℵ B D L Δ 238 565; − *αὐτῆς* 1-118-209 827 b c f sy s vg sa bo arm aeth; − *τῆς* W 440. 22 23 *αἴτ. με . . . βασιλ. μου*] *αἴτ. με* (+ *ὃ θέλεις* 1-209) *καὶ δώσω σοι ἕως ἡμίσ. τ. βασιλ. μου. καὶ ὤμ. αὐτῇ* 1-209 sy s. 23 *καὶ ὤμ. αὐτ. . . . δώσω σοι*] − W Γ 4 273 sy pal | *ὅτι ὃ ἐάν*] *ὅ, τι ἐάν* B Δ 33* 124 245 435 . bo Or | *αἰτήσῃς* ℵ H L 13-69-346 892 1071 b c l q vg sy vg bo] *με αἰτ.* B Ca D E F G Θ . . min; *αἰτ. με* A K Π Y . 872 sa arm.

Matth 14	Mark 6
 8 ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μη- τρὸς αὐτῆς· δός μοι, φησίν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κε- φαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. 9 καὶ λυπηθεὶς ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσεν δοθῆναι, 10 καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. 11 καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ πτῶμα καὶ ἔθαψαν αὐτόν, καὶ ἐλθόντες ἀπήγγει- λαν τῷ Ἰησοῦ.	24 καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς· τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν· τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. 25 καὶ εἰσ- ελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ᾐτήσατο λέγουσα· θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῷς μοι ἐπὶ πίνακι τὴν κε- φαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. 26 καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ἀνακειμένους οὐκ ἠθέλη- σεν ἀθετῆσαι αὐτήν. 27 καὶ εὐθὺς ἀπο- στείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ἀπελ- θὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 29 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθαν καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸν ἐν μνημείῳ.

112. (103.) Rückkehr der Jünger und Speisung der Fünftausend.

(Vgl. 118. Matth 15 32—39 = Mark 8 1—10. S. 96 f.)

Matth 14 13—21	Mark 6 30—44	Luk 9 10—17
  s. o. v. 12 13 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς	30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπό- στολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησαν καὶ ἐδίδαξαν. 31 Καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύ- σασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ	10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν.*

* Luk 10 17 (140. S. 116): Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.

Matth 14 9 *λυπηθεὶς . . . διὰ τούς* B D Θ 1 13-124-346 700 1424 a] *ἐλυπήθη . . . διὰ δὲ τ.* ℵ C E W Z Δ . . min verss. 12 *πτῶμα* ℵ B C D gr L Θ Σ 1 13-124-346 21 22 33 565 . sy sc bo] *σῶμα* E F G K W Δ . . min lat sy vg hl sa | *αὐτόν* ℵ* B a ff sa bo] *αὐτό* Unc rel min.

Mark 6 25 *ᾐτήσ. λέγ.*] *εἶπεν* D Δ Θ 1-118-209 28 565 a b ff2 i q r sy s vg arm Tat; – W. 26 *ἀνακειμ.* B C*? L Δ W lat (:: i)] *συνανακ.* ℵ A C2 D E Θ Π . . min. 27 *ὁ βασιλεύς*] – D W 1-118-209 28 251 470 565 700 lat sy s. 29 *αὐτόν* ℵ W 4 346 1038 . sa bo] *αὐτό* A B C D Θ . . min sy s. 30 *ἐδίδ.* ℵ* C* 1-209 271 565 579. a b ff2 l q aur vg sy s pal] *ὅσα ἐδίδ.* A B D Δ Θ . . min c sy vg sa bo. 31 *ὑμεῖς αὐτοὶ* (– W Θ 1-209 16 28 565 .) *κατ' ἰδίαν*] *ὑπάγωμεν* (+ *κατ' ἰδ.* a sy s) D a c ff2 i r sy s.

Matth	Mark	Luk
ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζοὶ ἀπὸ τῶν πόλεων.	ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. 32 καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. 33 καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς.	καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδά. 11 οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ.
14 Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς.*	34 Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτούς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα,*	Καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.	καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.	καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο.
15 Ὀψίας δὲ γενομένης προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες· ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα παρῆλθεν ἤδη· ἀπόλυσον οὖν τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.	35 Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γινομένης προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή· 36 ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς τί φάγωσιν.	12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ· ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα πορευθέντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ ἀγροὺς καταλύσωσιν καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν

* Matth 9 36 (58. S. 44): *Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.*

Mt 14 13—21 = Mk 6 31—44 = Lk 9 10—17 : Joh 6 1—13 (S. 230).

Matth 14 13 *πεζοί* ℵ L Z 067 4 157 245 544 lat bo] *πεζῇ* B C D W Θ Σ . . min a ff sy^s c sa arm aeth Or. 15 *παρῆλθεν ἤδη* ℵ Z 1 Or] *ἤδ. παρ.* Unc^rel min lat; – *ἤδη* sy^s vg sa bo arm aeth Or | *οὖν* ℵ C Z 1 238 399 sa bo Or] – B D L W Θ . . min lat sy^c vg arm aeth.

Mark 6 32 *ἀπῆλθ. εἰς ἔρ. τόπ. τῷ πλ.* A E G W . . min sy aeth] *ἀπ. ἐν* (– 33) *τῷ* (– ℵ 565 700) *πλ. εἰς ἔρ. τόπ.* ℵ B L Δ Θ 13-69-124-346 33 579 bo; *ἀναβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἀπ. εἰς ἔρ. τ.* D lat (:: b) sa. 33 *ἐπέγνωσαν*] *ἔγνωσαν* B* D 1-118-209 sa | *αὐτούς* 2° ℵ A N Σ . min verss] – B D W Θ 1-118-209 4 28 273 700 827 lat sa; *αὐτόν* E F G H S V . . min | *προ* (*προς* – L Θ N Σ 13-69-346 485 .) *ῆλθον αὐτούς* (*-οῖς* Δ Θ) ℵ B L Δ Θ 13-69-124-346 485 . vg arm aeth] *συνῆλθον αὐτοῦ* D 28 700 b; *ἦλθον ἐκεῖ* 1 565 ff²; *ἦλθον* a sy^s; – W 209 c; *προῆλθ. αὐτ. κ. συνῆλθον* (*συνέδραμον* A 4 273) *πρὸς αὐτόν* A F G K M . . min f q sy^hl aeth. 35 *γινομ.* ℵ D lat] *γενομ.* Unc^rel min | *προσελθ.* ℵ A D Θ min a b i ff² l vg sy^s] + *αὐτῷ* B E F G W Δ . . min o q verss | *ἔλεγον* ℵ B L Δ Θ 33 579 892 .] *λέγουσιν* D E F G W . . min; + *αὐτῷ* D 157 565 700 . a b q sy^s sa aeth Tat. 36 *κύκλῳ*] *ἔγγιστα* D 700 lat.

Luk 9 10 *πόλ. καλ. Βηθσ.* B L X Ξ 33 579 sa bo] *κώμην λεγομένην Βηθσ.* D; *τόπον ἔρημον* ℵ* 69 157 sy^c lat (+ *qui s. quod est Bethsaida*); *τόπ. ἔρ.* (∼ 13-346; – *ἔρ.* 1-118-131-209 700) *πόλεως καλ. Βηθσ.* ℵ^b A C F^w W Δ . . min sy^hl arm aeth; *κώμ. καλ. Βηθσ. εἰς τόπ. ἔρ.* Θ.

16 ὁ
δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρείαν
ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς
ὑμεῖς φαγεῖν. 17 οἱ δὲ λέγουσιν
αὐτῷ·
οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ
πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.

18 ὁ δὲ εἶπεν· φέρετέ μοι ὧδε
αὐτούς. 19 καὶ κελεύσας τοὺς
ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῦ
χόρτου,

λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν καὶ κλάσας
ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς
ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
ὄχλοις.
20 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορ-
τάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισ-
σεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα
κοφίνους πλήρεις.
21 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν
ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισ-
χίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ
παιδίων.

37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς·
δότε αὐτοῖς
ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν
αὐτῷ· ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν
δηναρίων διακοσίων ἄρτους
καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν;
38 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· πόσους
ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε ἴδετε.
καὶ γνόντες λέγουσιν· πέντε,
καὶ δύο ἰχθύας.
39 καὶ ἐπέταξεν
αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμ-
πόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ
χόρτῳ. 40 καὶ ἀνέπεσαν πρα-
σιαὶ πρασιαί, κατὰ ἑκατὸν
καὶ κατὰ πεντήκοντα. 41 καὶ
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρ-
τους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς,
ἵνα παρατιθῶσιν αὐτοῖς, καὶ
τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν.
42 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορ-
τάσθησαν· 43 καὶ ἦραν
κλασμάτων δώδεκα κοφίνων
πληρώματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχ-
θύων. 44 καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες
τοὺς ἄρτους πεντακισχί-
λιοι ἄνδρες.

ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. 13 εἶπεν
δὲ πρὸς αὐτούς·
δότε αὐτοῖς
φαγεῖν ὑμεῖς. οἱ δὲ εἶπαν·
οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ
ἄρτοι πέντε καὶ ἰχθύες δύο,
εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς
ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν
τοῦτον βρώματα. 14 ἦσαν δὲ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι.
εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ· κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.
15 καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ
κατέκλιναν ἅπαντας.

16 λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλό-
γησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ.

17 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορ-
τάσθησαν πάντες, καὶ ἤρθη
τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς
κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα.

(122. 9 18—22. S. 99)

Matth 14 16 *ὁ δέ* ℵ* D Z 61 659 1424 . e k sy sa bo arm aeth] + *Ἰησοῦς* Unc rel min lat. 19 *κελεύσας*] *ἐκέλευσεν* ℵ Z 245 1012 ff sa bo Or | *λαβών*] *καὶ λαβ.* ℵ C* W 067 . 245 472 485 1012 . ff h bo arm; *ἔλαβεν* D sa.

Mark 6 37 *ἀγωράσωμεν*] *-ομεν* L* 1-209 179 700 1071 . a b c ff2 q sys arm | *δώσωμεν* ℵ D N 4 13-69-124-346 28 33 565] *-ομεν* A B L Δ 179 954 . lat syvg arm; *δῶμεν* W Γ Θ Π Σ . . min. 38 *ἄρτους ἔχ.*] *ἔχ. ἄρτ.* B L Δ Θ aeth. 39 *ἀνακλῖναι*] *ἀνακλιθῆναι* ℵ B* G Θ Φ 047 1 13-69 28 157 565 1071 Or 43 *κλασμάτων*] *κλάσματα* B L Δ 1-209 28 348 579 . | *κοφίνων* (*-ους* L W Δ) (:: c f) *πληρώματα* ℵ B L W Δ 1-209 13-69-346 892] *κοφίνους πλήρεις* A D K M Π Θ Σ . . min. 44 *τ. ἄρτους*] – ℵ D W Θ 1-118-209 28 565 700 lat sys sa arm.

Luk 9 13 *φαγ. ὑμ.* B b l] *ὑμ. φαγ.* Unc (:: B) . min verss | *ἄρτοι πέντε* ℵ* B 579] *πέντε ἄρτ.* Unc rel min verss. 14 *δέ* 1° ℵ L 1071 a e vg bo] *γάρ* Unc rel min verss | *ἀνά*] *ὡσεὶ ἀνά* ℵ B C D L R Ξ 33 157 579 892 1012 . e sa Or.

113. (104.) Das Wandeln auf dem See.

Matth 14 22—33	Mark 6 45—52
22 *Καὶ ἠνάγκασεν τοὺς μα-*	45 *Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μα-*
θητὰς ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ	*θητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ*
προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,	*προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊ-*
ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. 23 *καὶ*	*δάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύει τὸν ὄχλον.* 46 *καὶ*
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ	*ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ*
ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι.	*ὄρος προσεύξασθαι.*
Ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ.	47 *Καὶ ὀψίας γενομένης ἦν τὸ πλοῖον*
24 *τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν*	*ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος*
βασα-	*ἐπὶ τῆς γῆς.* 48 *καὶ ἰδὼν αὐτοὺς βασα-*
νιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ	*νιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ*
ἐναντίος ὁ ἄνεμος. 25 *τετάρτῃ δὲ*	*ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς, περὶ τετάρτην*
φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς αὐ-	*φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐ-*
τοὺς περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.	*τοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ*
26 *ἰδόντες δὲ*	*ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς.* 49 *οἱ δὲ ἰδόντες*
αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα	*αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα*
ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι φάντασμά	*ἔδοξαν ὅτι φάντασμά*
ἐστιν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.	*ἐστιν, καὶ ἀνέκραξαν.* 50 *πάντες*
	γὰρ αὐτὸν εἶδαν καὶ ἐταράχθησαν. ὁ
27 *εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς*	*δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν καὶ λέγει*
λέγων· θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.	*αὐτοῖς· θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.*

28 *Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν· κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με
ἐλθεῖν πρός σε ἐπὶ τὰ ὕδατα.* 29 *ὁ δὲ εἶπεν· ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ
τοῦ πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα καὶ ἦλθεν πρὸς τὸν
Ἰησοῦν.* 30 *βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη καὶ ἀρξάμενος κατα-
ποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων· κύριε, σῶσόν με.* 31 *εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς
ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε,
εἰς τί ἐδίστασας*

Mt 14 22—33 = Mk 6 45—52: Joh 6 15—21 (S. 230f.).

Matth 14 22 *καὶ* 1° ℵ* C* 892 ff sy^sc] + *εὐθέως* Unc^rel min lat sy^vg sa bo | *μαθητ.* .] + *αὐτοῦ* BEFKΠXΘ . min it (:: cf) sy sa bo aeth | *τὸ πλοῖον*] *πλοῖον* BΣ 1-118-209 4 21 28 33 124 565 700 892 bo arm Eus. 24 *ἤδη* (– vg) *μέσ. τ. θαλ. ἦν*] *ἤδ. σταδίους πολλοὺς* (*ἱκανοὺς* Θ) *ἀπὸ τ. γῆς ἀπεῖχεν* BΘ (~) Φ 13-124-346 238 700 sy^c vg sa bo arm; *ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης* D. 25 *ἦλθεν* ℵBC^a ΘΣ 084 1 4 33 700 892 . verss Or Eus Chr] *ἀπῆλθεν* C*DELΔ . . min. 26 *ἰδ. δὲ αὐτ.* ℵ*Θ 700 it sy^s sa] *οἱ δὲ μαθ. ἰδ. αὐτ.* ℵ^a BD 13-124-346 f; *καὶ ἰδ. αὐτ. οἱ μαθ.* (– 1 c l vg bo Eus; + *αὐτοῦ* Σ sy^c) CLWΣ . . min c l vg sy^c vg bo arm Eus. 27 *αὐτοῖς* ℵ* D 084 892 983 1293 ff sy^c sa bo] pm *ὁ Ἰησ.* ℵ^a B 280 lat sy^s vg; + *ὁ Ἰησ.* CLWΘΣ . . min f q sy^hl arm aeth. 28 *αὐτ. ὁ Π. εἰπ.*] *ὁ Π. εἰπ. αὐτ.* B 33 (~ *αὐτ. εἰπ.*) 245 659 1424 . g sy^vg bo; – *αὐτῷ* Δ 118-209 157 174 273 472 489 . a c l vg aeth. 29 *κ. ἦλθ.* BC* 21 700 1604 sy^sc sa] *ἐλθεῖν* ℵ^c C^a DELXΔΘ . . min lat sy^vg; *ἐλθεῖν· ἦλθεν οὖν* ℵ*. 30 *ἄνεμ.* ℵB* 33 sa bo] + *ἰσχυρόν* Unc^rel min verss.

Matth	Mark
32 *καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.* 33 *οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.*	51 *καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο.* 52 *οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.*

114. (105.) Rückkehr nach der Landschaft Gennesar.

Matth 14 34—36	Mark 6 53—56
34 *Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν εἰς Γεννησαρέτ.*	53 *Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρὲτ καὶ προσωρμίσθησαν.* 54 *καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν*
35 *καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας*	55 *περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν.* 56 *καὶ ὅπου ἐὰν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας*
36 *καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο διεσώθησαν.**	*καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥψαντο αὐτοῦ ἐσῴζοντο.**

115. (106.) Vom Händewaschen.

Matth 15 1—20	Mark 7 1—23
1 *Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς λέγοντες·*	1 *Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων.* 2 *καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις, ἐσθί-*

* Matth 4 24 (16. S. 22): *Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.*

Mark 3 10 (71. S. 56): *Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.*
Vgl. auch 1 32f. (14. S. 20)

Luk 6 18 19 (71. S. 56): 18 *Καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο.* 19 *καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.*
Vgl. auch 4 40f. (14. S. 20)

Matth 14 34 *ἐπὶ τ. γ. εἰς Γεν.* ℵ B D W Δ Θ Φ 084 33 245 1675] *ἐπὶ τ. γ. Γενν.* C N Σ 13 124 238 1012 . c sa; *εἰς τ. γ.* (+ *εἰς* 892 arm) *Γενν.* E F G L M X . . min lat bo Or | *Γεννησαρέτ*] *Γεν(ν)ησάρ* D* 700 it (:: f q) sy.

Mark 6 51 *λίαν*] – D^gr W 1 28 565 700 b sy^s arm aeth | *ἐκ περισσοῦ*] *περισσῶς* D 1 (*ἐκπ.*) 565 700; – ℵ B L Δ 892 aur sy^s vg bo aeth | *ἐν ἑαυτ. ἐξίσταντο* ℵ B L Δ 1-118-209 (*ἐξεπλήσσοντο*) 28 c i l vg sa bo] *ἐθαύμαζον* sy^s; *ἐν ἑαυτ. ἐξίστ. κ. ἐθαύμ.* (∼) A D X Θ . . min a b f q sy^vg hl arm aeth. 53 *διαπερ.*] + *ἐκεῖθεν* D 45 a b c ff² i q | *Γεννησαρέτ*] *-σάρ* D b c ff² r sy^s vg | *καὶ προσωρμίσθ.*] – D Θ 1-118-209 28 565 700 a b c ff² i q r sy^s vg arm. 56 *ἀγοραῖς*] *πλατείαις* D 565 700 lat | *ἥψαντο* ℵ B D^gr L W Δ Θ 1-209 13-69-124-346 28 33 565 . a ff²] *ἥπτοντο* A N X Γ Π . . min b c d f i q vg sy.

2 *διατί οἱ μαθηταί σου παρα-
βαίνουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσ-
βυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας,
ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.* 3 *ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς· διατί καὶ ὑμεῖς παρα-
βαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν
παράδοσιν ὑμῶν;* 4 *ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο
λέγων·* τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,
καί· ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ
τελευτάτω. 5 *ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὃς ἂν εἴπῃ
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί· δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ
ἐμοῦ ὠφεληθῇς,* 6 *οὐ μὴ τιμήσει τὸν πα-
τέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ
ἠκυρώσατε τὸν νόμον τοῦ θεοῦ διὰ τὴν
παράδοσιν ὑμῶν.* 7 *Ὑποκριταί, καλῶς ἐ-
προφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἠσαΐας λέγων·*
8 ὁ λαὸς οὗτος
τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πόρρω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ· 9 μάτην δὲ σέβον-
ταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα
ἀνθρώπων.

ουσιν τοὺς ἄρτους, — 3 *οἱ γὰρ Φαρισαῖοι
καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυκνὰ
νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίουσιν,
κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων,* 4 *καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς ἐὰν μὴ βαπ-
τίσωνται οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλά
ἐστιν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς
ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων —*
5 *καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ
οἱ γραμματεῖς· διατί οὐ περιπατοῦσιν
οἱ μαθηταί σου κατὰ τὴν παράδοσιν
τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ κοιναῖς χερσὶν
ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;*

vgl. v. 9–13

6 *Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· καλῶς ἐπρο-
φήτευσεν Ἠσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑπο-
κριτῶν, ὡς γέγραπται ὅτι* οὗτος ὁ λαὸς
τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πόρρω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ· 7 μάτην δὲ σέβον-
ταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα
ἀνθρώπων. 8 *ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων.*

Mt 15 4 = Mk 7 10: Ex 20 12. Dt 5 16. Ex 21 17. Lev 20 9. Mt 15 8 9 = Mk 7 6 7: Jes 29 13.

Matth 15 2 *χεῖρας* ℵ B Δ 084 1 229 700 892 1424 f g arm Or Chr] + *αὐτῶν* C D E L W X Θ . . min verss. 4 *ἐνετείλατο λέγ.*] *εἶπεν* ℵ^{c} B D Θ 084 1 124 700 892 lat (:: f) sy. 6 *ἢ τὴν μητ. αὐτοῦ*] – ℵ B D 174 544 . a e sy^{c} sa arm | *τ. νόμον* ℵ C 084 13-124-346 21 399 .] *τ. λόγον* B D Θ 700 892 a b e ff ff^{2} sy sa bo Ir^{int} Or; *τὴν* (– Δ) *ἐντολήν* E F G L W Δ Σ . . min c f g l q vg.

Mark 7 3 *πυκνά* ℵ W f vg sy$^{vg\ hl}$ bo aeth go] *πυγμῇ* A B D (-*κμῇ*) L N Θ . min it arm Or; – Δ sy^{s} sa. 4 *βαπτίσωνται*] *ῥαντίσωνται* ℵ B 71 179 692 . sa bo | *καὶ χαλκίων* ℵ B L Δ 28* 440 bo] – sy^{s}; + *καὶ κλινῶν* A D X Γ Δ Θ Σ . . min lat sy$^{vg\ hl}$ sa arm aeth Or. 5 *καί* 1° ℵ B D L Θ 1-209 33 372 565 579 700 . lat (:: f) sy^{vg} sa bo] *ἔπειτα* A E W X Γ Π . . min f sy^{hl} arm. 6 *οὗτ. ὁ λα.*] *ὁ λα. οὗτ.* B D 372 1071 lat | *τιμᾷ*] *ἀγαπᾷ* D^{gr} W a b o. 8 *ἀφέντες . . ἀνθρώπων* ℵ B L W Δ 1-209 251 579 bo arm] – sy^{s}; + *βαπτισμοὺς ξεστῶν κ. ποτηρίων κ. ἄλλα* (– A sy^{vg}) *παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε* A N X Γ Π . . min f l vg sy^{vg} go; pm *βαπτ. ξ. κ. ποτ.* (∼ *ποτ. κ. ξ.* Θ) *κ. ἄλ. παρόμ. ἃ* (– Θ 28 330 565 b o) *ποι. τοιαῦτ. πολ.* (– Θ 28 565) D Θ 0131 28 330 565 a b c ff^{2} i q r.

vgl. v. 3–6

10 *Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούετε
καὶ συνίετε·*
11 *οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ
ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος,
τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.*
12 *Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ λέ-
γουσιν αὐτῷ· οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;*
13 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· πᾶσα φυτεία
ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐ-
ράνιος ἐκριζωθήσεται.* 14 *ἄφετε αὐτούς·
ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυ-
νον πεσοῦνται.**
15 *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐ-
τῷ· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν.*
16 *ὁ δὲ εἶπεν· ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί
ἐστε;* 17 *οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσ-
πορευόμενον εἰς τὸ στόμα*

9 *Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· καλῶς ἀθετεῖτε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παρά-
δοσιν ὑμῶν τηρήσητε.* 10 *Μωϋσῆς γὰρ
εἶπεν·* τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μη-
τέρα σου, *καί·* ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μη-
τέρα θανάτῳ τελευτάτω. 11 *ὑμεῖς δὲ λέ-
γετε· ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ
τῇ μητρί· κορβᾶν, ὅ ἐστιν δῶρον, ὃ ἐὰν
ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,* 12 *οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν
οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,*
13 *ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ
παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε· καὶ
παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.*
14 *Καὶ προσκαλεσάμενος πάλιν τὸν
ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀκούσατέ μου πάντες
καὶ σύνετε.* 15 *οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ
ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ
δύναται κοινῶσαι αὐτόν· ἀλλὰ τὰ ἐκ
τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενά ἐστιν τὰ
κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.* [16]
17 *Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ τὴν παραβολήν.* 18 *καὶ
λέγει αὐτοῖς· οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί
ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσ-
πορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύ-*

* Luk 6 39 (76. S. 60): *Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς· μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται;*

Matth 15 14 *ὁδ. εἰσ. τυφλοί* ℵ* C E F W Δ Σ . . min q sy^{c} sa bo Chr] *τυφλ. εἰσ. ὁδ.* B D L Z Θ 1-118-209 13-124-346 33 700 . lat sy^{vg} | *τυφλῶν*] – ℵ B D sa bo. 15 *παραβ.* ℵ B Z 1 700 892 sa bo Or] + *ταύτην* Uno^{rel} min verss. 17 *οὐ* B D Z Θ 33 238 565 788 Tat verss] *οὔπω* ℵ C E L W Δ . . min q sy^{hl} bo.
Mark 7 9 *τηρήσητε* (*τηρῆτε* B)] *στήσητε* D^{gr} W Θ 1-209 28 565 a b c f ff^{2} i q sy$^{s\,vg}$ arm. 16 – ℵ B L Δ* 28 bo] + *εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω* (= 4 23) Uno^{rel} min verss. 17 *τὸν οἶκ.* ℵ Δ 273 440 485 . sy^{j} sa bo] *οἶκ.* A B L W Θ . . min; *τὴν οἰκείαν* D 565 | *τ. παραβ.* ℵ B D L Δ 33 579 892 lat] *περὶ τῆς παραβολῆς* A X Γ Θ Π . . min sy$^{s\,vg}$ sa arm.

Matth	Mark
εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;	*ναται αὐτὸν κοινῶσαι,* 19 *ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζων πάντα τὰ βρώματα;*
18 *τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.* 19 *ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.*	20 *ἔλεγεν δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.* 21 *ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, πορνεῖαι, κλοπαί, φόνοι,* 22 *μοιχεῖαι, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη·*
20 *ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.*	23 *πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.*

116. (107.) Die Kanaanitin.

Matth 15 21—28	**Mark 7** 24—30
21 *Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.*	24 *Ἐκεῖθεν δὲ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὅρια Τύρου. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα ἠθέλησεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνάσθη λαθεῖν·* 25 *ἀλλὰ εὐθὺς ἀκούσασα*
22 *καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἔκραξεν λέγουσα· ἐλέησόν με, κύριε υἱὸς Δαυείδ·*	*γυνὴ περὶ αὐτοῦ,*
ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. 23 *ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες· ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.* 24 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.*	*ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,*
25 *ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ*	*εἰσελθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ·* 26 *ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, Συροφοινίκισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτόν, ἵνα τὸ δαι-*
λέγουσα· κύριε, βοήθει μοι.	

Matth 15 22 *ἔκραξεν* ℵ* Z 13-124-346 892 lat Or] *-ζεν* ℵc B D O Θ Σ 1 245 700 1012 1241 . c ff k q; *ἐκραύγασεν* C E G K L W X Δ . . min. 23 *ἠρώτουν* ℵ B C D X 213] *-των* E G K L Δ Θ . . min; *-ησαν* 22 349 517 660 1424.

Mark 7 19 *ἀφεδρ.*] *ὀχετὸν* D | *ἐκπορεύεται*] *ἐκβάλλεται* ℵ Φ **047** 16 348 472 . sy^s Tat; *ἐξέρχεται* D arm | *καθαρίζων* ℵ A B L W Δ Θ . min sa Or] *καθαρίζον* K M U V Γ Π . . min; (*καὶ*) *καθαρίζει* D^gr i r arm. 24 *ὅρια* ℵ B D L W Δ Θ . 1-209 13-69-124-346 565 579 700 892] *μεθόρια* A N X Γ Π . . min | *Τύρου* D L W Δ Θ 28 565 a b ff² i n sy^s Or] + *καὶ Σιδῶνος* ℵ A B N . . min verss | *ἠθέλησεν* ℵ Δ 13-69-124-346 440 472 565 lat sa aeth Or] *ἤθελεν* Unc^rel min c q bo sy^s vg arm | *ἠδυνάσθη* ℵ B 399] *-ήθη* Unc^rel min. 25 *αὐτῆς*] – ℵ D W Δ Θ 1 13-69-346 28 565 . lat | *εἰσελθ.* ℵ L Δ 579 lat bo] *ἐλθ.* A B D^gr N W X Θ . . min a q sa. 26 *Συροφοινίκισσα* ℵ A K Π L Δ Θ . min] *Σύρα Φοινίκισσα* B E X Y Σ . . min; *Συραφοίνισσα* U W 372 a q.

Matth 15

26 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·
οὐκ ἔξεστιν
λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βα-
λεῖν τοῖς κυναρίοις. 27 ἡ δὲ
εἶπεν· ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια
ἐσθίει ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέ-
ζης τῶν κυρίων αὐτῶν. 28 τότε ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ὦ γύναι, μεγάλη
σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς
θέλεις.
καὶ ἰάθη ἡ θυ-
γάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Mark 7

μόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.
27 καὶ ἔλεγεν αὐτῇ· ἄφες πρῶτον χορ-
τασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γάρ ἐστιν καλὸν
λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ τοῖς
κυναρίοις βαλεῖν. 28 ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ
λέγει αὐτῷ· ναί, κύριε· καὶ τὰ κυνάρια
ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν
ψιχίων
τῶν παιδίων.
29 καὶ εἶπεν αὐτῇ· διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπ-
αγε, ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θυγατρός σου τὸ
δαιμόνιον. 30 καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν
οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ παιδίον βεβλη-
μένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον
ἐξεληλυθός.

117. (108. 109.) **Heilung vieler Kranken** (*Matth*), — **eines Taubstummen** (*Mark*).

Matth 15 29—31

29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλ-
θεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ.
30 καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχον-
τες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς τυφλοὺς κωφοὺς
κυλλοὺς καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν
αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ἐθε-
ράπευσεν αὐτούς,

Mark 7 31—37

31 Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων
Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασ-
σαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων
Δεκαπόλεως. 32 καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν
καὶ μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν,
ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 καὶ ἀπολα-
βόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν
ἔβαλεν τοὺς δακτύλους εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ
καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ,
34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέ-
ναξεν καὶ λέγει αὐτῷ· ἐφφαθά, ὅ ἐστιν
διανοίχθητι. 35 καὶ ἠνοίγησαν αὐτοῦ αἱ
ἀκοαί, καὶ εὐθὺς ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς
γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. 36 καὶ
διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν·
ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ

Matth 15 26 ἔξεστιν D a b c ff ff^2 g sy^{sc} Bas Amb Hil] ἐστὶν καλόν ℵ B C Θ . . min e f k l q vg sy^{vg} sa bo arm aeth Or. 27 γάρ] – B e r sy Tat. 30 χωλ. τυφλ. κωφ. κυλλ. E G P U X Θ . . f sa bo sy$^{c\,vg}$ arm] χ. τ. κυλλ. κωφ. (– l) ℵ* 713 1295 1604 a b ff^2 l sy^s; χ. κωφ. τ. κυλλ. C K Π . min; χ. κυλλ. τ. κωφ. (– D min) B D min; κωφ. χ. τ. (τυφλ. χωλ. e k vg^c) κυλλ. (– e k) L M W Δ Σ min e k q vg sy^{pal}.
Mark 7 28 ναί] – D W Θ 13-69 565 700 b c ff^2 i sy^s arm | καί ℵ B H W Δ Θ 13-69 28 33 579 verss] ἀλλὰ καί D b c ff^2 i r; καὶ γάρ A L N X . . min a f n q vg sy^{hl}. 31 ἐκ (ἀπό Θ) τ. ὁρ. Τύρ. ἦλθ. δ. Σιδ. εἰς ℵ B D L Θ 33 565 700 lat bo sy^{pal}] ἐκ (ἀπό 0131) τ. ὁρ. Τύρ. κ. Σιδ. ἦλθ. εἰς A N W X 0131 . . min q sy sa arm. 33 τους (– W) δακτ. ℵ L W 892 c i] + αὐτοῦ A B D Θ . . min verss. 35 ἠνοίγησαν ℵ B D L (-χθ-) Δ 0131 33 a b ff^2 i q bo] εὐθὺς (-έως) ἠνοίγ. (διηνοίχθ.) A E F G W (διην.) Θ . . min c f l verss | εὐθύς ℵ L (-έως) Δ sy^{pal}] – Unc^{rel} . min lat sy sa bo.

Matth	Mark
31 ὥστε τὸν ὄχλον θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν Ἰσραήλ.	μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. 37 καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες· καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ ἀλάλους λαλεῖν.

118. (110.) Die Speisung der Viertausend.

(*Vgl. 112. Matth 14 13–21 = Mark 6 30–44 = Luk 9 10–17. S. 87 f.*)

Matth 15 32–39	Mark 8 1–10
	1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν,
32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ·	προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς λέγει αὐτοῖς· 2 σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. 3 καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· καί τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκασιν.
33 καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; 34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτά, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.	4 καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; 5 καὶ ἠρώτα αὐτούς· πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπαν· ἑπτά.
35 καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, 36 ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.	6 καὶ παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παρατιθῶσιν· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. 7 καὶ εἶχαν ἰχθύδια ὀλίγα καὶ εὐλογήσας αὐτὰ παρέθηκεν.
37 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἦραν ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.	8 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας.

Matth 15 31 *τὸν ὄχλον* ℵ C D U Δ Θ 1 13-124-346 157 713 sa bo codd arm] *τους ὄχλους* B E F G L X Σ . . min verss | *λαλοῦντας*] *ἀκούοντας* B Φ 59 115 238 1604 . e aeth | *κυλλ. ὑγιεῖς*] – ℵ* 1-118 700 892 it (:: f q) vg sy s c bo aeth | *ἐδόξαζον* ℵ L M min lat sy s c bo arm Or] *-ασαν* B C D W Θ . . min sy vg sa aeth.

Mark 7 37 *καὶ τοὺς*] *ὡς κ. τ.* B bo. **8** 1 *τ. μαθητ.*] + *αὐτοῦ* A B W X Θ . . min sy s vg sa arm aeth. 2 *ἡμέραι τρεῖς*] *-αις τρισίν* B 892; *-ας τρεῖς* Δ 1-118-209 13-69-346. 3 *ἥκασιν*] *εἰσίν* B L Δ 892 bo codd. 7 *εὐλ. αὐτά* ℵ B C L Θ 6 10 116 . sa bo sy s vg aeth] ∼ *αὐτ. εὐλ.* M N W Σ Φ 0131 1-209 21 28 565; *ταυτα εὐλ.* A F K Π 827 872 lat (:: q) arm; *εὐλ.* (– *αὐτά*) D (*εὐχαριστήσας*) E G H . . min sy s Tat | *παρέθηκεν* ℵ*] *εἶπεν καὶ ταῦτα παρ.* B L Δ Φ 33 372 700 . .; *εἶπ. παρ. κ.* (– 69 157) *αὐτά* (*ταυτα*) A E F K M X . . min; *εἶπεν παράθετε κ. ταῦτα* C 33 579 (*κ. αὐτὰ παράθ.*); *καὶ αὐτοὺς ἐκέλ. παρ.* D arm; *εἶπεν παραθ.* N W Θ Σ 0131 . 1-209 28 124 565 . . lat sy s; *παρατιθέναι* B D L M* Δ 33 372 700 sy s vg (+ *αὐτοῖς*) sa bo; *παρατεθῆναι* A Φ 124 (*-θεῖναι*) 473 lat; *παραθῆναι* E F H K Γ Θ 0131 . . min; *παραθεῖναι* (*αὐτοῖς*) S U V W X Σ . min. 8 *καὶ ἔφ.* ℵ B C L W Δ Θ 1-118-209 28 33 124 565 verss] *ἔφ. δέ* A N X Γ Π . . min sy hl sa.

Matth 15 38–39	Mark 8 9–10
38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες χωρὶς παιδίων καὶ γυναικῶν. 39 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγαδάν.	9 ἦσαν δὲ ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. 10 καὶ εὐθὺς ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

119. (111.) Die Zeichenforderung der Pharisäer.

Matth 16 1–4		Mark 8 11–13	
1 *Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτων αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. 2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· [ὀψίας γενομένης λέγετε· εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· 3 καὶ πρωΐ· σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε;]*	Matth 12 38–39 (*87. S. 68*): 38 *Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.* 39 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·*	11 *Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συνζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πειράζοντες αὐτόν. 12 καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει·*	Luk 11 29 (*152. S. 122*): *Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν·* 11 16 (*149. S. 121*): *Ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ.* 12 54–56 (*160. S. 131*): 54 *Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε ὅτι ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως· 55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. 56 ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;*
4 *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ*	*γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ*	*τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν εἰ*	11 29 *ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν· σημεῖον ζητεῖ, καὶ ση-*

Mt 16 4 (12 39) = Lk 11 29: Jon 3 4. *Mt 16 1 (12 38) = Mk 8 11: Joh 6 30 (S. 231).*

Matth 15 38 *ἦσαν*] + *ὡς* (*ὡσεί*) B Θ 1-209 13-124-346 22 33 157 ff* sy hl arm | *παιδ. κ. γυν.* ℵ D Θ 1 124 lat sy c bo sa aeth] ∼ Unc rel min f sy s vg hl arm. 39 *Μαγαδάν* ℵ B D 1365 lat sy sa] *Μαγδαλά(ν)* C L M X Δ Θ . . min q sy hl bo arm aeth. **16** 1 *οἱ*] − 1 33 124 565 . Or | *ἐπηρώτων* ℵ Θ 1 13-346-713 348 565 . bo arm Or] *-ησαν* Unc rel min verss | 2-3] − ℵ B V X Y Γ 047 13-124 157 472 . . sy sc arm sa bo codd Or. 4 *καὶ μοιχ.*] − D 4 a e ff ff² g | *σημ. ἐπιζ.* (*αἰτεῖ* B)] *ζητεῖ σημ.* D gr* b c e sa.

Mark 8 9 *ἦσαν δέ* ℵ B L Δ 33 517 579 1424 bo] + *οἱ φαγόντες* A C D N W Γ Θ . . min lat sy sa. 10 *εὐθύς* (*-έως*)] − D 565 b c k i r sy s Tat | *ἐμβάς*] + *αὐτός* B 372; (*αὐτός* D) *ἀνέβη* D gr Θ 565 (*ἐν-*) a f q sy vg Tat | *τὸ πλ.*] *πλ.* L W 1-209 28 33 69-124 229 248 472 544 700. 12 *ὑμῖν*] − B L.

δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.	δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.	δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. 13 καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.	μεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.

120. (112.) Gespräch vom Sauerteig.

Matth 16 5–12	**Mark 8** 14–21	12 1 (*154. S. 126*):
5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. 6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.	14 Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. 15 καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων· ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου.	1 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον· προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.
7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. 8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; 9 οὔπω νοεῖτε	16 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. 17 καὶ γνοὺς λέγει αὐτοῖς· τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; 18 ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε καὶ οὐ μνη-	
οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε;	μονεύετε· 19 ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, καὶ πόσους κοφίνους κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ· δώδεκα.	
10 οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;	20 ὅτε καὶ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; καὶ λέγουσιν· ἑπτά.	
11 πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον	21 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· οὔπω συνίετε;	

Mk 8 18: Jer 5 21 Ez 12 2.

Matth 16 5 *ἄρτ. λαβ.*] *λαβ. ἄρτ.* B K Π 16 265 349 489 659 892 . e. 8 *ἐλάβετε* C E G K M Π L Δ . . min f sy] *ἔχετε* ℵ B D Θ 13-124-346 700 892 1241 . lat (:: f) bo arm.

Mark 8 15 *ὁρᾶτε*] – D Θ 1-118-209 2 565 . a b ff² i k q r sy^s arm. 16 *ἔχομεν*] *ἔχουσιν* B W 1-209 28 565 700 c k sa bo; *εἶχαν* D a b i q r. 17 *γνούς* ℵ^c B Δ* 892 i bo] + *ὁ Ἰησ.* Unc^rel min lat sy | *πεπ. ἔχ. τ. κ. ὑμ.*] *πεπ—ένη ἐστ. ἡ. κ. ὑμ.* (*obtusa sunt corda vestra* b c ff² i) D Θ (*ὑμ. ἡ κ.*) 565 a b c ff² i q sy^s sa bo 19 *καὶ* ℵ C D M Δ Θ 1-209 213 544 579 . . f l sy^s sa arm aeth] – A B L W Σ . . min a b ff² k q vg sy^vg hl bo. 20 *ὅτε καὶ* ℵ Δ l vg] *ὅτε* B L 565 579 1241 1424 . k; *ὅτε δέ* A D W X Θ . . min a ff² i q sa arm aeth; *ὅτε δὲ καὶ* C N 372 f Tat | *καὶ* (– k sy^s vg) *λέγ.* ℵ 33 k sy^s vg] + *αὐτῷ* B C L Δ 115 517 579 . l vg sa (– *καὶ*) bo aeth; *οἱ δὲ εἶπον* (*-αν*) A D W X Θ . . min (a b q: *qui* (*at illi*) *dixerunt*); *καὶ* (– Δ l) *εἶπον* Δ c ff² i l arm. 21 *οὔπω* ℵ C L K Δ 1-118-209 127 565 . . k] *πῶς* (*οὖν*) *οὔπω* A D^gr N W Θ . min a f sy sa; *πῶς οὐ* B E F G H S . min b d q bo arm | *συνίετε*] *νοεῖτε* B D² 372 1207 1375 1555 . sa; *συννοεῖτε* D*.

ὑμῖν; προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. 12 τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

121. (113.) Der Blinde von Bethsaida. Mark 8 22—26

22 Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται.
23 καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει.
24 καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν· βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας.
25 εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν καὶ ἀπεκατέστη καὶ ἐνέβλεπεν δηλαυγῶς ἅπαντα.
26 καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον αὐτοῦ λέγων· μὴ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς.

122. (114.) Petrusbekenntnis und erste Leidensverkündigung.

Matth 16 13—28	Mark 8 27—33	Luk 9 18—22
13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρίας τῆς Φιλίππου	27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρίας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ	(112. 9 10—17. S. 89) 18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί, καὶ
ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;	ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;	ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων· τίνα με οἱ ὄχλοι λέγουσιν εἶναι;
14 οἱ δὲ εἶπαν· οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλείαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἕνα τῶν προφητῶν.	28 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες ὅτι Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἠλείαν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἷς τῶν προφητῶν. 29 καὶ	19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν· Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλείαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

Mk 8 22—26: Joh 9 1—7 (S. 231).

Matth 16 12 τ. Φαρ. κ. Σαδδ. 1° ℵ* 33 (– κ. Σαδ.) 349 ff sy^{c}] τῶν ἄρτων ℵ^{c} B L 157 713 1295 . g l vg sa bo aeth; τοῦ ἄρτου C E F G K M Π W Δ Σ . min c f q . sy$^{vg\ hl}$ aeth; – D Θ 124* 565 a b ff^{2} sy^{s} arm. 13 τίνα ℵ B 700 1515 1582 . c vg sa bo aeth] + με (λέγ. με C W .) Unc^{rel} min it sy

Mark 8 22 Βηθσ.] Βηθανίαν D 262* 566 it go. 23 βλέπει ℵ A L N W (– τι) Σ . . min verss] βλέπεις B C D^{gr} Δ Θ 372 565 579 (sa bo sy^{s} – εἰ). 24 ὅτι et ὁρῶ] – C^{2} D M^{mg} W Θ 1-118-209 565 700 . . lat sy sa bo arm. 25 ἐπέθ.] ἔθηκεν B L 892 1093 sa \| δηλαυγ. ℵ* C L Δ 579] τηλ. A B D N W Γ . . min. 26 μὴ εἰς τ. κώμ. εἰσέλθ. ℵ* W] μηδὲ . . εἰσέλθ. ℵ^{c} B L 1-209 sy^{s} sa bo; μηδενὶ εἴπῃς ἐν τῇ κώμῃ k c (εἰς τ. κώμην); μηδὲ εἰς τ. κ. εἰσέλθ. μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τ. κώμ. A C N Δ . . min sy$^{vg\ hl}$ aeth; ὕπαγε εἰς τὸν (– Θ 28) οἶκόν σου καὶ (+ ἐὰν εἰς τ. κώμ. εἰσέλθ. Θ 61 (∼) b f ff^{2} l vg) μηδενὶ (+ μηδὲν 28 61) εἴπῃς (+ εἰς τ. κώμην D, ἐν τ. κώμῃ Θ 13-69-346 28 61 565 i q) D Θ min lat.

Luk 9 18 προσευχόμ.] – D a c e sy^{c} \| συνῆσαν] συνήντησαν B* 157 213 245 1396 f.

15 λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 18 κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. 19 δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 20 τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός.*

21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτούς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ Χριστός.

30 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. 32 καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει.

20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ.

21 ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ λέγειν τοῦτο,

22 εἰπὼν ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

* Matth 18 18 (134. S. 112): *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.*

Mt 16 16: Joh 6 68 69 (S. 231). Mt 16 19 (18 18): Joh 20 23 (S. 231).

Matth 16 19 *δώσω* ℵ B* C^{2} D 1 33 e ff sy$^{c\ vg}$ bo] + *δέ* Θ 517 1424 sa; *καὶ δώσω* B^{2} C* E L W Δ . . min lat sy^{hl} arm aeth *κλεῖδας* ℵ* B* L W Θ 174 Or] *κλεῖς* ℵ^{c} B^{2} C D E . . min. 20 *διεστείλ.*] *ἐπετίμησεν* B* D e sy^{c} arm aeth Or. 21 *ὁ Ἰ.*] *Ἰησοῦς* D; *Ἰ. Χριστός* ℵ* B* 1279 bo.

Mark 8 29 *ἀποκρ.* B L Φ 265 273 489 579 vg sa bo sy$^{vg\ hl}$] + *δέ* ℵ C D W Δ Θ . . min f ff^{2} sa; *καὶ ἀποκρ.* A N 33 267 659 892 1241 . . a b e i q r aeth | *ὁ Χρ.*] + *ὁ υἱὸς τ. θεοῦ* (*τ. ζῶντος*) ℵ L W 157 13-69-124-346 544 b r sy$^{vg\ pal}$ sa Tat. 31 *μετὰ τρεῖς ἡμ.*] *τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* W 1-118-209 13-69-124 28 33 565 579 d sy$^{s\ vg}$ arm aeth.

22 Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· ἵλεώς σοι,
κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. 23 ὁ δὲ
στραφεὶς
εἶπεν τῷ Πέτρῳ·
ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλον
εἶ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ
ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.
33 ὁ δὲ
ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ ἐπετίμησεν Πέτρῳ καὶ λέγει·
ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ,
ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ
ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

123. (115.) Der Leidensweg der Jünger.

Matth 16 24—28

24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
εἴ τις θέλει
ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρ-
νησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθείτω μοι. 25 ὃς γὰρ
ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
εὑρήσει αὐτήν.*
26 τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄν-
θρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον
κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ

Mark 8 34—9 1

34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ εἶπεν αὐτοῖς· ὅστις θέλει
ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρ-
νησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθείτω μοι. 35 ὃς γὰρ
ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ
εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν.*
36 τί γὰρ ὠφελεῖ ἄν-
θρωπον κερδῆσαι τὸν κόσμον
ὅλον καὶ ζημιωθῆναι τὴν

Luk 9 23—27

23 Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας·
εἴ τις θέλει
ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρ-
νησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν
καὶ ἀκολουθείτω μοι. 24 ὃς γὰρ
ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
οὗτος σώσει αὐτήν.*
25 τί γὰρ ὠφελεῖται ἄν-
θρωπος κερδήσας τὸν κόσμον
ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ

* Matth 10 38 39 (62. S. 49): 38 *Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.* 39 *ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.*

Luk 14 27 (171. S. 137): *Ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.*
17 33 (184. S. 145): *Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσει, ζωογονήσει αὐτήν.*

Mt 16 25 (10 39) = Mk 8 35 = Lk 9 24 (17 33): Joh 12 25 26 (S. 232).

Matth 16 22 *ἤρξ. ἐπιτ. αὐτ. λέγ.*] *λέγει αὐτ. ἐπιτιμῶν* B. 26 *ὠφεληθήσεται* ℵ B L Θ 1 13-124-346 22 33 61 157 700 . e f q sy sa bo] *ὠφελεῖται* C D E K M Π W Δ Σ . . lat arm.

Mark 8 34 *ὅστις* A X Γ Θ Π Σ . . min sy vg sa bo aeth] *εἴ τις* ℵ B C D L W Δ 28 565 700 1071 . . lat sy s arm Or | *ἀκολ.* C* D W X Θ . . min a b f ff2 i n q vg sa aeth] *ἐλθεῖν* ℵ A B K Π L Γ . min c k l sy bo arm. 35 *ψυχ. αὐτ.* 1°] *ἑαυτοῦ ψυχ.* B 28 Or | *τ. ψ. αὐτ.* 2° ℵ A B C* L Δ Σ Φ . min] *τ. ἑαυτ. ψ.* E F W X Θ Π . . min; *αὐτήν* D2 Γ 1093 i* | *ἐμοῦ καὶ*] — D 28 a b i (k) n sy s arm aeth Or. 36 *ὠφελεῖ* ℵ B L W a n q sy s vg arm] *ὠφελήσει* A C D Θ . . min b c f ff2 k l vg sy hl sa bo | *ἄνθρωπον* ℵc B K S U V . min go] *τὸν ἄνθρ.* A C* D W Y Θ Π Φ min; *ἄνθρωπος* ℵ* E G L M X Γ Δ Σ 1-118-209 13-69-346 21 33 213 489 579 | *κερδῆσαι — ζημιωθῆναι* ℵ B L 517 892 1424 .] *ἐὰν κερδήσῃ — ζημιωθῇ* A C D Θ . min sa bo Or.

Luk 9 23 *ἀρνησ.* ℵ A D L K Π Θ Ξ 33 579 Or] *ἀπαρν.* B* C R W X Γ Δ . . min | *καὶ ἀρ. τ. στ. αὐτ.*] — D a l | *καθ' ἡμ.*] — C D X Y Δ min b c e ff2 l q r sy s Or.

ζημιωθῇ: ἢ τί δώσει
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ;
[27] μέλλει
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγ-
γέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀπο-
δώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶ-
ξιν αὐτοῦ. [28] ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες τῶν ὧδε
ἑστώτων οἵτινες οὐ μὴ
γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν
ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ
αὐτοῦ.

ψυχὴν αὐτοῦ; [37] τί γὰρ δοῖ
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ; [38] ὃς γὰρ ἐὰν
ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς
λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν,*
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέ-
λων τῶν ἁγίων.
9 [1] Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες ὧδε
τῶν ἑστηκότων οἵτινες οὐ μὴ
γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν
ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

ζημιωθείς;
[26] ὃς γὰρ ἂν
ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς
λόγους,
τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται,
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ
καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων
ἀγγέλων.*
[27] λέγω δὲ ὑμῖν ἀλη-
θῶς, εἰσίν τινες τῶν αὐτοῦ
ἑστηκότων οἳ οὐ μὴ
γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν
ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ.

124. (116.) Die Verklärung.

Matth 17 1—8

[1] Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ πα-
ραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν
Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄ-
ρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.
[2] καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν
αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλι-
ος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο
λευκὰ ὡς τὸ φῶς.

Mark 9 2—8

[2] Καὶ μετὰ ἡμέρας ἓξ πα-
ραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν
Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ
τὸν Ἰωάννην,
καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄ-
ρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.
καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν
αὐτῶν,
[3] καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο
στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα
γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ
δύναται οὕτως λευκᾶναι.

Luk 9 28—36

[28] Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς
λόγους τούτους, ὡσεὶ ἡμέραι
ὀκτώ, καὶ παραλαβὼν Πέτρον
καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον
ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
σθαι.
[29] καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσ-
εύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ
προσώπου αὐτοῦ ἕτερον καὶ
ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς
ἐξαστράπτων.

---

* Matth 10 33 (60. S. 48): Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Luk 12 9 (155. S. 127): Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

Matth 17 1 Ἰάκ.] τὸν Ἰάκ. ℵ D Θ 33 157 892.

Mark 8 37 δοῖ ℵ* B] δῷ ℵ^{c} L; δώσει Unc^{rel} min. **9** 2 τὸν Ἰωάν.] Ἰωάν. A B N Θ . . min. 3 ἐγένετο ℵ B C E M W Δ Θ . . min] -οντο A D G K Π L X . . min | λίαν ℵ B C L W Θ 1-209 d k sa bo^{codd} arm aeth] – Δ 372 544 713 1424 b c ff^{2} l r^{2} sy^{s}; + ὡς χιών A D^{gr} E G X N Σ . . min lat sy^{s} bo | οἷα (ὡς W) . . . οὕτ. λευκ. (λευκ. οὕτ.)] – X a n sy^{s}; ὡς οὐ δύν. τις λευκ. ἐ. τ. γ. D^{gr} b i sy^{vg}.

Luk 9 28 καὶ 1°] – ℵ* B H 28 157 579 (+ δέ) a b ff^{2} l r sy$^{vg\ hl}$ sa bo arm aeth.

Matth 17	Mark 9	Luk 9
3 καὶ ἰδοὺ ὤφθη αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἠλείας συνλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ.	4 καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλείας σὺν Μωϋσεῖ, καὶ ἦσαν συνλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ.	30 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωϋσῆς καὶ Ἠλείας, 31 οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἣν ἤμελλεν πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. 32 ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδαν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. 33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐ-
4 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ· κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλείᾳ μίαν.	5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλείᾳ μίαν. 6 οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῇ· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο.	τοὺς ἀπ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωϋσεῖ καὶ μίαν Ἠλείᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει.
5 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς,	7 καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς.	34 ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· ἀκούετε αὐτοῦ. 6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7 καὶ προσ-	καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ.	νεφέλην. 35 καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἐκλελεγμένος, αὐτοῦ ἀκούετε.

Mt 17 5 = Mk 9 7 = Lk 9 35: Jes 42 1 Dt 18 15. | *Luk 9 32: Joh 1 14 (S. 232).*

Matth 17 3 *ὤφθη* ℵ B D Θ 13-124-346 33 157 . lat sy c] *ὤφθησαν* C E G K M Π L W Δ . . min f ff q vg c sy vg sa arm aeth. 4 *τρεῖς σκ.*] ~ B e | *Ἠλ. μίαν* ℵ C D L W Δ Θ 1 13-124-346 33 .] *μίαν Ἠλ.* B E F G M . . min q sy vg sa arm. 5 *ἀκ. αὐτ.* ℵ B D 1-1582 33 ff sa bo Or] *αὐτ. ἀκ.* Unc rel min lat Chr Cyp.

Mark 9 5 *τρεῖς σκ.* ℵ B C L Δ 33 273 892 1071 . it (:: f q) aeth] ~ A D E N X Γ Θ Π . . min f q arm. 7 *ἐγένετο* 2° ℵ B C L Δ 579 892 bo arm] *ἦλθεν* A D N X Θ . . min lat sy hl sa aeth; – W 1-209 k sy vg.

Luk 9 34 *εἰσελθ. αὐτ.* ℵ B L . 1241 1604 bo arm] *αὐτ. εἰσελθ.* C 157 435 .; *ἐκείνους εἰσελθ.* A D X Δ Θ Π . . min verss. 35 *ἐκλελ.* ℵ B L Ξ 22 579 a ff² l aur sy s sa bo arm] *ἀγαπητός* A C D N W Δ Ψ . . min b c e f q vg sy c (*καὶ ὁ ἀγ. μου*) vg hl Marc; *ἐκλεκτός* Θ 1 660 700

ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἁψάμε-
νος αὐτῶν εἶπεν· ἐγέρθητε
καὶ μὴ φοβεῖσθε. 8 ἐπάραν-
τες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ-
τῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ
τὸν Ἰησοῦν μόνον.

8 καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμε-
νοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ
τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ'
ἑαυτῶν.

36 καὶ
ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν
εὑρέθη Ἰησοῦς μόνος. καὶ
αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ
ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς
ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακαν.

125. (117.) Gespräch beim Abstieg.

Matth 17 9—13

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ
ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων·
μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα ἕως οὗ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἐγερ-
θῇ.

10 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθη-
ταὶ λέγοντες· τί οὖν
οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλείαν
δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; 11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν· Ἠλείας μὲν ἔρχεται καὶ ἀποκατα-
στήσει πάντα.

12 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
Ἠλείας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν
αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα
ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ'
αὐτῶν. 13 τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι
περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

Mark 9 9—13

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ
ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα
μηδενὶ ἃ εἶδον διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῇ. 10 καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυ-
τοὺς συνζητοῦντες τί ἐστιν τὸ ἐκ νε-
κρῶν ἀναστῆναι.
11 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν
λέγοντες· ὅτι λέγουσιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ
οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἠλείαν
δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; 12 ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς·
Ἠλείας ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει
πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου; ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ
ἐξουθενωθῇ. 13 ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ
Ἠλείας ἐλήλυθεν,
καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα
ἤθελον, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

s. u. v. 37

Mt 17 10 11 = Mk 9 11 12: Mal 3 23 24 (4 4 5). Mt 17 12 = Mk 9 13: 1 Reg 19 2 10.

Matth 17 8 τ. Ἰησ. μόν.] αὐτὸν Ἰ. μόν. B* Θ 700; Ἰ. αὐτ. μόν. ℵ; μόν. τ. Ἰ. D lat (:: q r²) arm. 9 ἐγερθ. B D 1604] ἀναστῇ Unc rel min. 10 οἱ μαθ. ℵ L W Z Θ 1 33 124 700 . lat sa bo arm Chr] + αὐτοῦ B C D Δ . . min f ff² q sy. 12. 13 οὕτως . . . αὐτῶν. τότε . . . αὐτοῖς] τότε . . . αὐτοῖς. οὕτως . . . αὐτῶν D it (:: f l q).

Mark 9 8 ἀλλά] εἰ μή ℵ B D N Σ Ψ 0131 33 544 579 713 lat sy bo aeth. 9 ἀπό] ἐκ B D Ψ 33 477. 11 οἱ Φαρ. καί ℵ L 4 273 1093 c l vg] − Unc rel min verss. 12 Ἠλ. D L W 1-209 28 565 892 1207 lat sy s vg arm aeth] + μέν ℵ A B C Θ Σ . . min sy hl sa bo | ἐξουθενωθῇ ℵ 69-346] -δεν- A C Γ Δ Π . . min: -θενηθῇ L N W Θ Σ Φ 1-118-209 565 892 .; -δεν- B D Ψ 16 872 1071 1216.

126. (118.) Heilung des epileptischen Knaben.

Matth 17 14–21

s. o. v. 9

14 *Καὶ ἐλθόντων πρὸς τὸν
ὄχλον*

*προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος
γονυπετῶν αὐτὸν* 15 *καὶ λέγων·
κύριε, ἐλέησόν μου τὸν
υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κα-
κῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ
πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις
εἰς τὸ ὕδωρ.*

16 *καὶ προσήνεγκα
αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ
οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θερα-
πεῦσαι.* 17 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε
μεθ᾽ ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι
αὐτὸν ὧδε.*

Mark 9 14–29

s. o. v. 9

14 *Καὶ ἐλθόντες πρὸς τοὺς
μαθητὰς εἶδον ὄχλον πολὺν
περὶ αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς
συνζητοῦντας πρὸς αὐτούς.*
15 *καὶ εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόν-
τες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν καὶ
προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐ-
τόν.* 16 *καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς·
τί συνζητεῖτε πρὸς αὐτούς;*
17 *καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἷς ἐκ
τοῦ ὄχλου·
διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν
υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα
πνεῦμα ἄλαλον,* 18 *καὶ ὅπου
ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει,
καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς
ὀδόντας καὶ ξηραίνεται.*

*καὶ εἶπα
τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ
ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ
ἴσχυσαν.* 19 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
αὐτοῖς λέγει· ὦ γενεὰ ἄπιστος,
ἕως πότε
πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν
πρός με.* 20 *καὶ ἤνεγκαν
αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν*

Luk 9 37–43a

37 *Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ
κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ
ὄρους συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος
πολύς.*

38 *καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ
ὄχλου ἐβόησεν λέγων·
διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπί-
βλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι
μονογενής μοί ἐστιν,*
39 *καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει
αὐτὸν καὶ ἐξαίφνης κράζει καὶ
σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ,
καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ᾽ αὐτοῦ
συντρῖβον αὐτόν.* 40 *καὶ ἐδεή-
θην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα
ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυ-
νήθησαν.* 41 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ
ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε
ὧδε τὸν υἱόν σου.* 42 *ἔτι δὲ
προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν*

Mt 17 17 = Mk 9 19 = Lk 9 41: Joh 14 9 (S. 232).

Matth 17 14 *ἐλθόντων* ℵ B Z 1 124-788 245 1012 1582 sa bo sy vg arm aeth] + *αὐτῶν* C E L W Δ Θ . . min sy hl; *ἐλθών* D lat (:: q) sy s c pal. 15 *πάσχει*] *ἔχει* ℵ B L O Z? Θ Σ. 17 *ἀποκρ. δὲ ὁ Ἰ.* B C L W Θ Σ . . min c e f q vg c sy s] *τότε ἀποκρ. ὁ Ἰ.* ℵ c Z 892 sy pal bo; *ὁ δὲ ἀποκρ.* ℵ*; (*καὶ* a n) *ἀποκρ. ὁ Ἰ.* Ω a b ff ff2 g l n vg sy s c vg sa arm.

Mark 9 14 *ἐλθόντες — εἶδον* ℵ B L W Δ 892 k sy s (*ἐλθών*) arm] *ἐλθὼν — εἶδεν* A C D E Θ . . min verss. 18 *ῥήσσει* ℵ D (*ῥα-*) W 28 565 k] + *αὐτόν* A B L Θ Ψ 067 . . min verss.

Luk 9 37 *τῇ ἑξ. ἡμ.* ℵ B L W 1-118-131-209 13-69 477 892 1071 q r sa bo] *ἐν τῇ ἑξ. ἡμ.* A C E G K Δ Θ . . min c f vg sy vg arm aeth; *διὰ τῆς ἡμέρας* D a b e ff2 l sy s c. 39 *μόγις*] *μόλις* B R W Θ 1-118-209 21 157 700 1071.

Matth	Mark	Luk
	αὐτόν, τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. 21 καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ· πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν· ἐκ παιδιόθεν· 22 καὶ πολλάκις καὶ εἰς πῦρ αὐτὸν ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλὰ εἴ τι δύνῃ, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. 23 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· τὸ εἰ δύνῃ; πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. 24 εὐθὺς κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου ἔλεγεν· πιστεύω· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. 25 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς	αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·
18 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,	ὅτι ἐπισυντρέχει ὁ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ· τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. 26 καὶ κράξας καὶ πολλὰ σπα-	ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον,	ράξας ἐξῆλθεν καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν.	
καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.	καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. 43 ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ.
19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον· διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; 20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν	28 Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;	17 6 (*180. S. 143*): Εἶπεν

Mark 9 21 ὡς ℵ* A B (ἕως) D X Π . . min] ἐξ οὗ ℵc C* L W Δ Θ Ψ 4 28* 33 273 565 . lat sy; ἀφ' οὗ N Σ 13-69-124-543-826. 23 δύνῃ (δύνασαι A C X Γ Π . . min) ℵ B C* L N* W Δ Σ . 1-118-209 28 244 579 k* sa bo aeth arm] + πιστεῦσαι A D Nmg X Θ Φ Ψ . . min lat sy vg hl. 24 ἔλεγεν ℵ A* B C* L W (εἶπεν) Δ Ψ 28 267 700 k sy s sa bo aeth] pm μετὰ δακρύων (μ. δ. λέγει D Θ 565 b i) D N X Γ Θ Π Σ . . min lat sy vg hl. 25 ὁ ὄχλος ℵ A L M S X Δ Ψ . . min] ὄχλ. B C D N Γ Θ . min.

*ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.**[21]

[29] *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ.*

*δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.**

127. (119.) Zweite Leidensverkündigung.

Matth 17 22–23

[22] *Συστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,* [23] *καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.*

Mark 9 30–32

[30] *Κἀκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνοῖ·* [31] *ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται.* [32] *οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.*

Luk 9 43b–45

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει, εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· [44]*θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.* [45] *οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό, καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.*

Mk 9 30: Joh 7 1 (S. 232).

---

* Matth 21 21 (201. S. 163): *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται.*

Mark 11 22–23 (201. S. 163): [22] *Ἔχετε πίστιν θεοῦ.* [23] *ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.*

Matth 17 [20] *ὀλιγοπ.* ℵ B Θ 1 13-124-346 22 33 700 c e ff sy[c] sa bo arm aeth Or] *ἀπιστίαν* C D E L Δ . . min lat sy[s vg hl]. [21] – ℵ* B Θ 33 892* 1604 . e ff sy[s c pal] sa bo aeth] + *τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται (ἐξέρχεται) εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ* ℵ[b] C D L W Σ . . min lat sy[vg hl] arm Or Aug (= Mk 9 29). [22] *συστρ. δὲ αὐτ.* ℵ B 1 892 l vg sy[s c] arm aeth] *ἀναστρ. δὲ αὐτ.* C E G L W Θ Σ . . min ff; *αὐτ. δὲ ἀναστρ.* D it. [23] *ἐγερθ.*] *ἀναστήσεται* B 047 13-124-346 118-209 245 544 892 . .

Mark 9 [29] *προσευχῇ* ℵ* B k Clem] *προσευχῇ καὶ νηστείᾳ* Unc[rel] min lat sy[hl] sa bo; *νηστ. κ. προσευχῇ* sy arm aeth. [30] *παρεπ.*] *ἐπορ.* B D[gr] a c f sa aeth. [31] *μετὰ τρ. ἡμ.* ℵ B C D L Ψ 372 579 892 it bo] *τῇ τρίτ. ἡμ.* A N W X Γ Θ Π Σ . . min f l vg sy arm aeth Tat[ar].

128. (120.) Die Tempelsteuer. Matth 17 24—27

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα
λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ δίδραχμα;
25 λέγει· ναί. καὶ εἰσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέ-
γων· τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη
ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; 26 εἰπόντος δέ· ἀπὸ
τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. 27 ἵνα δὲ
μὴ σκανδαλίζωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν
ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα·
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

129. (121.) Der Rangstreit.

Matth 18 1—5	Mark 9 33—37	Luk 9 46—48
	33 Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς· τί ἐν τῇ ὁδῷ διελογίζεσθε; 34 οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων. 35 καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.* 36 καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγ-	
1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;		46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. 47 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν,
23 11 Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος.* (210. S. 173)		s. 9 48b*
2 καὶ προσκαλεσάμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν 3 καὶ		ἐπιλαβόμενος παιδίου ἔστησεν αὐτὸ παρ᾽ ἑαυτῷ, 48 καὶ

*Matth 20 26 27 (192. S. 154): 26 Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ᾽ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος.	Mark 10 43 44 (192. S. 154): 43 Οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ᾽ ὃς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, 44 καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.	Luk 22 26 (237b. S. 194): Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν.

Mt 17 24: Ex 30 13.

Matth 17 24 δίδρ. ℵ* D 1010] τὰ δίδρ. Unc rel min. 25 εἰσελθόντα ℵ*] -όντι D b ff2 r; -όντων Θ 13-124-346 a (intrantes); ἐλθόντα B 1 n aeth; ὅτε εἰσῆλθεν (-ον) E G L Σ . . min verss; ὅτε ἦλθον C 21 399. 27 σκανδαλίζωμεν ℵ L Z] -ωμεν Unc rel min. **18** 1 ἐκείνῃ] + δέ B M 1093 1515 . e sy c bo Tat ὥρᾳ] ἡμέρᾳ Θ 1 33 700 713 it (:: f l q) sy sc arm Or Hil.

Mark 9 33 ἦλθον ℵ B D (-οσαν) W 1-118-209 482 565 . lat (:: f q) sy vg] – εν Unc rel min f q sy hl bo aeth. 34 ἐν τῇ ὁδῷ] – A D Δ 265 a b f i q sy s Tat. 35 καὶ λέγει . . διάκονος] – D k.

Luk 9 47 εἰδώς ℵ B F K Π . 33 124 565 660 700 . sy sa arm aeth] ἰδών A C D L W Θ . . min lat bo Or | παιδίου] παιδίον BCD 28 485 565 579 983.

Matth	Mark	Luk
εἶπεν·	καλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς·	εἶπεν αὐτοῖς·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 4 ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.*	°10 15 (188. S.148): Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.	18 17 (188. S. 148): Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.
5 καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἓν παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται.**	37 ὃς ἂν ἓν τῶν παιδίων τούτων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.** s. 9 35b.	ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.** ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτός ἐστιν μέγας.

130. (122.) Der fremde Exorzist.

Mark 9 38–41	Luk 9 49–50
38 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν.	49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν· ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.

* Matth 23 12 (210. S. 173): Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. | Luk 14 11 (169. S. 136): Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. | Luk 18 14 (186. S. 146): Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

** Matth 10 40 (63. S. 50: Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. *Vgl. auch Luk 10 16 (139. S. 116).*

Mt 18 3: Joh 3 3 5 (S. 232). Mk 9 37 (= Mt 10 40) = Lk 9 48: Joh 12 44 45 13 20 (S. 232).

Mark 9 37 ἕν] – D X Γ 4 124 827 . (k); ἐκ Θ W 13-69-346 565 b c ff2 i q | τ. παιδ. τούτ. ℵ C Δ 047 179 . . sa] τ. τοιούτ. παιδ. A B D W Θ . . min lat bo Or. | δέχηται ℵ B L 124 179 892 . c f q] δέξηται Unc rel min a b ff2 i k l vg. 38 Ἰωάννης ℵ B Δ Θ k sy vg bo] + λέγων A L N X Σ . . min f l q verss; καὶ εἶπεν (λέγει 1-209 1542 b i r) D 28 565 c ff2 | ὃς οὐκ ἀκ. ἡμ. (μεθ' ἡμῶν D a k) A D W X Σ . . 1 13-69-124 28 700 . lat sy hl arm go] – ℵ B C L Δ Θ Ψ 10 115 346 579 1071 f sy s vg sa bo aeth | ἐκωλύομεν ℵ B D gr L Δ Θ 1-209] -σαμεν A C N W X Γ Σ . . min lat sa bo | ἠκολ. ℵ B Δ Θ 10 115 1071] ἀκολουθεῖ A C L Σ . . min sy s | ὅτι . . . ἡμῖν] – D W X 1-209 13-69-124-346 28 565 700 . lat (:: f) arm.

Luk 9 48 ἐστίν ℵ B C L X Ξ 1-118-131-209 33 213 579 700 713 lat sy s sa bo go] ἔσται Unc rel min e q sy vg hl arm Cyr Cyp. 49 ὁ Ἰωάν.] Ἰωάν. B D W Y min | ἐπί] ἐν ℵ B L X Ξ min verss | ἐκωλύσαμεν] -ομεν ℵ B L Ξ 157 579 892 . a b e l.

Acta Philippi c. 34 zu Mt 18 3: *Ἐὰν μὴ ποιήσητε ὑμῶν τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω (καὶ τὰ ἄνω εἰς τὰ κάτω καὶ τὰ δεξιὰ εἰς τὰ ἀριστερὰ) καὶ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν μου (τῶν οὐρανῶν).*

Mark	Luk
39 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με·	50 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς· μὴ κωλύετε·
40 ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.* 41 ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.**	ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.* (137. 9 51–56. S. 114)

131. (123.) Vom Ärgernis.

Matth 18 6–9	Mark 9 42–48	
6 Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. 7 οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.	42 Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.	17 1–2 (178. S. 142): 1 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται· 2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἕνα.
8 Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.	43 Καὶ ἐὰν σκανδαλίσῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν ἐστίν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.[44] 45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν·	

* Matth 12 30 (86. S. 67) = Luk 11 23 (149. S. 122): Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.

** Matth 10 42 (63. S. 50): Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Matth 18 [6] περί ℵ B L Z Θ Σ 28 157 544 713 .] εἰς E F G K M Π W Δ . . min; ἐπί D N U Φ min. [7] ἐστίν ℵ D E W Δ . . min lat (:: q, ∼ *est enim*) sy[c hl] arm Or] – B L N Θ Σ 1 21 33 348 700 713 . verss. [8] κυλλ. ἢ χωλ. ℵ B 157 lat (:: e q)] χωλ. ἢ κυλλ. Unc[rel] min e q sy sa bo arm aeth Or.

Mark 9 [40] ἡμῶν (bis) ℵ B C W Δ Θ 1-209 13-69-346 157* 579 . k sy[s] sa bo arm] ὑμῶν A D E N Σ Γ Π . . min lat sy[vg] aeth go. [41] μου ℵ* D W X Δ Θ . . min lat bo aeth go] – A B C* L N Σ Φ 1 238 245 435 579 1071 . sy arm. [42] τούτων ℵ A B C D L N Δ Θ min lat sy] μου W; – E F G H K M . . min f arm | πιστευόντων ℵ Δ b ff[2] i k* bo] πίστιν ἐχόντων C* D a; + εἰς ἐμέ A B L W Θ Σ . . min c f l q vg sy[s vg] sa arm go. [43] σκανδαλίσῃ ℵ B H L W Δ 579 892 lat] -ζῃ A C D G . . min; -ζει E X Θ | εἰς τ. γέενναν] – W 1-118-209 28 435 sy[s] | εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβ.] ὅπου ἐστὶν τ. π. τ. ἄ. ℵ[ca] D b c ff[2] i k r; – L Δ Ψ 240 244 544 700 892 sy[vg]. [44. 46] – ℵ B C L W Δ Ψ 1-118-209 28 251 544 565 892 k sy[s] sa bo arm] + ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται A D N X Θ Σ . . min lat sy[vg hl] Tat.

Matth 18	Mark 9
9 καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.*	καλόν ἐστίν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν. [46] 47 καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σέ ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,* 48 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

132. (124.) Vom Salz. Mark 9 49–50

5 13 (*20. S. 24*):	Mark 9	14 34–35 (*171. S. 138*):
Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλα τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.	49 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται. 50 Καλὸν τὸ ἅλα· ἐὰν δὲ τὸ ἅλα ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. (*187. 10 1–12. S. 146*)	34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλα· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

133. (125.) Die Rettung des Verlorenen. Matth 18 10–14

Matth 18	Mark	Luk
10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διαπαντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. [11] 12 Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ		15 3–7 (*172. S. 138*): 3 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων· 4 τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν οὐ

* Matth 5 29–30 (23. S. 25 f.): 29 *Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.* 30 *καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.*

Mk 9 48: Jes 66 24. 9 49: Lev 2 13.

Matth 18 [10 *ἐν οὐρανοῖς* 1°] *ἐν τῷ* (– 33 945) *οὐρανῷ* B 33 892 945; – *Γ N* 1 13 22 245 1093 . e ff aur sy^s sa Clem Or al. 11 – ℵ B L* *Θ** 1* 13 33 892 e ff sy^s pal sa bo Or Hil Eus] *ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τ. ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός* (= Lk 19 10) D E F W X *Δ Σ* . . min lat sy^c vg hl arm aeth.

Mark 9 49 *πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθ.* ℵ B L W *Δ* 1-118-209 61 229* 485 565 700 788 . sy^s sa arm] *πᾶσα γὰρ* (– a) *θυσία ἁλὶ ἁλισθ.* D 64 65 a b c ff² i tol; *omnis autem substantia consumitur* k; *π. γ. π. ἁλ.* (*ἀναλωθήσεται Θ*) *καὶ πᾶσα θυσ. ἁλὶ* (– *Ψ*) *ἁλισθ.* (*ἀναλωθ. Ψ*) A C N *Θ Σ Ψ* . . min l q vg sy vg hl aeth go.

ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; 13 καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14 οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.

καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ αὐτό; 5 καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων, 6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς· συνχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. 7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.

134. (126.) Bruderpflichten. Matth 18 15–20

15 Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. 16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. *17 ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὸν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.*

*18 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.**

19 πάλιν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσουσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20 οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

17 3 (*179. S. 142*): *3 Προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.*

---

* Matth 16 19 (122. S. 100): *Δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

Mt 18 16: Dt 19 15. | *Mt 18 18 (= 16 19): Joh 20 23 (S. 231).*

Matth 18 12 *ἀφεὶς . . . πορευθεὶς* ℵ X Σ . . min q sy] *ἀφήσει* (*ἀφίησιν* D ff vg) . . . *καὶ* ⸀ *πορευθεὶς* (*πορευόμενος* D) B D L Θ 13-124-346 21 157 . lat sa bo arm aeth. 14 *ὑμῶν* ℵ D (gr* *ἡμῶν*) K M Π L Δ . . min lat sy c vg] *μοῦ* B F H O N Γ Θ Σ 078 . 13-124-346 33 157 700 713 . sy s sa bo arm. 15 *ἁμαρτ.* ℵ B 1-209 22 234* 544 sa Or] + *εἰς σέ* Unc rel min lat sy arm bo Hil Lcf. 16 *σεαυτοῦ* ℵ L K M Θ Σ . 1 13-69-346 (*σοῦ αὐτοῦ*) 33 157 . .] *σοῦ* B D E W Δ . . min. 19 *πάλιν* ℵ D L M N Γ Δ Σ . 1 245 1012 1279 . ff² l vg sy vg bo arm Or] − Θ 69 517 565 . ff; + *ἀμήν* B E F G K Π X Θ . . min it sy s c sa Bas | *συμφωνήσουσιν* ℵ D E L Δ Σ . . 33 489 892] ⸀*-ωσιν* B K M Π X Θ . . min Or. 20] *οὐκ εἰσιν γὰρ δύο ἢ τρεῖς . . . . παρ' οἷς οὐκ εἰμι . . . .* D gr sy s Clem.

Zu Mt 18 20: *[Λέγ]ει [Ἰησοῦς· ὅπ]ου ἐὰν ὦσιν . . . ε . . . θ (?) εοὶ καὶ . . πο (?) . . ε[ἷς] ἐστιν μόνος . . ἐγώ εἰμι μετ' αὐτ[οῦ]. ἔγει[ρ]ον τὸν λίθον, κἀκεῖ εὑρήσεις με; σχίσον τὸ ξύλον, κἀγὼ ἐκεῖ εἰμι.* Oxyrhynchus 1 Nr. 4.

135. (127.) Von der Versöhnlichkeit. Matth 18 21–22

21 *Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ·
κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελ-
φός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;*
22 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως
ἑπτάκις, ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.*

17 4 (*179. S. 142*): 4 *Καὶ ἐὰν ἑπτάκις
τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ καὶ ἑπτάκις
ἐπιστρέψῃ πρός σε λέγων· μετανοῶ,
ἀφήσεις αὐτῷ.*

136. (128.) Das Gleichnis vom Schalksknecht. Matth 18 23–35

23 *Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς
ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ.* 24 *ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ
συναίρειν, προσηνέχθη εἷς αὐτῷ ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων.* 25 *μὴ ἔχοντος
δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα
καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι.* 26 *πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος
ἐκεῖνος προσεκύνει αὐτῷ λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω
σοι.* 27 *σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ
τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.* 28 *ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν συν-
δούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνι-
γεν λέγων· ἀπόδος εἴ τι ὀφείλεις.* 29 *πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρε-
κάλει αὐτὸν λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι.* 30 *ὁ δὲ
οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδῷ τὸ ὀφειλό-
μενον.* 31 *ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γινόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα
καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα.* 32 *τότε προσ-
καλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφει-
λὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με·* 33 *οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν
σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα;* 34 *καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέ-
δωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.* 35 *οὕ-
τως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.* (*187. 19 1–12 S. 146*)

Matth 18 21 *εἰς ἐμὲ ὁ ἀδ. μου*] *ὁ ἀδ. μου εἰς ἐ.* B Θ 13-69-124-346 1241. 24 *προσηνέχθη*] *προσ-ήχθη* B D 1579 Or. 25 *εἶχεν*] *ἔχει* B Θ 1 56 58 124 . Or. 26 *ἐκεῖνος* ℵ^{a} D L Δ Θ Σ 21 33 174 245 443 892 . lat (:: q) sy bo aeth] – ℵ B E K W . . min q sa arm | *λέγων* B D Θ 15 270 440* 700 . a c e ff l vg sy$^{s c}$] + *κύριε* Unc^{rel} . . min f ff^{2} g verss. 27 *ἐκείνου*] – B Θ 1 124. 31 *οὖν* ℵ B D 21 33 892 e] *δέ* Unc^{rel} min verss | *γινόμ.* ℵ^{c} D L 4 280 892 983 . lat] *γενόμ.* Unc^{rel} min e sa. 34 *αὐτῷ*] – ℵ^{c} B D Θ 124* 517 700 1424 . lat sy (:: ^{vg}).

Ev. sec. Naz. Zu Mt 18 21 22 (Luk 17 3 4): Si peccaverit (inquit) frater tuus in verbo et satis tibi fecerit, septies in die suscipe eum. Dixit illi Simon, discipulus eius: Septies in die? respondit dominus et dixit ei: Etiam ego dico tibi, usque septuagies septies; etenim in prophetis quoque, postquam uncti sunt spiritu sancto, inventus est sermo peccati. Hieron., adv. Pelag. III 2.

Τὸ Ἰουδαϊκὸν ἑξῆς ἔχει μετὰ τὸ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά· καὶ γὰρ ἐν τοῖς προφήταις μετὰ τὸ χρισθῆναι αὐτοὺς ἐν πνεύματι ἁγίῳ εὑρίσκετο ἐν αὐτοῖς λόγος ἁμαρτίας. 566 899.

II. Der lukanische Reisebericht.

Luk 9 51 — 18 14

137. (129.) Die Samariterherberge. Luk 9 51—56

(130. 9 49—50. S. 110)

51 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήμψεως αὐτοῦ,*
καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήρισεν τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ,
52 *καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον*
εἰς πόλιν Σαμαριτῶν ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ· 53 *καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ*
πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἰερουσαλήμ. 54 *ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ*
Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπαν· κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς; 55 *στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς.* 56 *καὶ ἐπο-*
ρεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

138. (130.) Verschiedene Nachfolger. Luk 9 57—62

8 19—22 (*49. S. 37*):
19 *Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.* 20 *καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.*
21 *Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.* 22 *ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.*

57 *Καὶ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ*
ὁδῷ εἶπέν τις πρὸς αὐτόν· ἀκολουθήσω
σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. 58 *καὶ εἶπεν αὐτῷ*
ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
59 *εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον· ἀκολούθει μοι.*
ὁ δὲ εἶπεν· ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθόντι θάψαι τὸν πατέρα μου. 60 *εἶπεν δὲ*
αὐτῷ· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν
διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 61 *εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος· ἀκολουθήσω σοι,*
κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου.

9 54: 2 Reg 1 10 12.

---

9 51 *αὐτοῦ* 2°] – B L Ξ 1-118-209 700 892 c. 52 *πόλιν* ℵ* Γ Δ Ψ 13-69-124-346 28 262 544 . lat sy^{s} Tert] *κώμην* A B C D L W Ξ Θ . . min c sy sa bo | *ὥστε*] *ὡς* ℵ* B a b e l q sy^{vg}. 54 *αὐτούς* ℵ B L Ξ 71 157 579 700 . e l vg sy^{sc} sa bo arm] + *ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν* A C D W X Θ . . min a b c f q sy$^{vg\ hl}$ bo^{codd} aeth Bas Chr. 55 *αὐτοῖς* ℵ A B C L W X Δ Ξ . 28 33 71 157 579 . l r fu gat sy^{s} sa aeth Cyr Bas Hier] + *καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε, οἵου* (*ποίου* D) *πνεύματός ἐστε* (*ὑμεῖς*) D F^{w} K M Π Θ . . min lat sy$^{c\ vg\ hl}$. 56 in. *ὁ* (*γὰρ*) *υἱὸς τ. ἀνθρ. οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων* (– c e r vg sy$^{c\ vg}$) *ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι* (= 19 10. 194. S. 156) F^{w} K M Π Θ . . min lat sy$^{c\ vg\ hl}$ bo arm. 59 *εἶπεν* B* D V 57 999 1574 sy^{s} Or] + *κύριε* Unc^{rel} min verss | *πρῶτ. ἀπελθ.* ℵ B D (*-οντα*) min sy$^{c\ vg\ pal}$ bo] ∼ *ἀπελθ. πρ.* C L Δ Θ (*-οντα*) Ξ . . min sy^{hl} aeth; *ἀπελθ.* (– *πρῶτ.*) W 69 440 1187 1555.

62 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.*

139. (131.) Die Aussendung der Siebzig. Luk 10 1—16

9 37—38. 10 7—16 40 (*58. S. 44f.*):

9 37 *Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·* 38 *δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.*

10 16 *Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.*

9 *Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν.*

10a *μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον·*

11 *εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθητε.* 12 *εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν.* 13 *καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.*

10b *ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.*

7 *πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* 8 *ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.*

14 *καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ*

vgl. Mark 6 6—11 = Luk 9 1—5 109. S. 84f.

1 *Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.* 2 *ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς· ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.* 3 *ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων.*

4 *μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν, μὴ ὑποδήματα· μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.*

5 *εἰς ἣν δ' ἂν εἰσέλθητε οἰκίαν, πρῶτον λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.*

6 *καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.* 7 *ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.* 8 *καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν* 9 *καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς· ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* 10 *εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθητε*

10 2 (= Mt 9 37): Joh 4 35 (S. 227).

9 62 *αὐτοῦ*] – B 1-131-209 245 . a b q l arm Or Bas Cyr Tert | *ἐπιβαλὼν ... ὀπίσω*] *εἰς τὰ ὀπ. βλέπ. κ. ἐπιβάλλων τ. χεῖρα (αὐτ.) ἐπ' ἄρ.* D a b c e q Clem Cyp 10 1 *καὶ ἑτέρ.*] *ἑτέρ.* B L Ξ 33 579 892 sy s vg sa bo aeth | *ἑβδομήκ.* ℵ A C L N W Θ Ξ min f q sy vg hl pal bo aeth go Ir int Tert Eus] *ἑβδομ. δύο* B D M R 1604 lat sy s c sa arm Epiph Aug | *δύο*] + *δύο* B K Π Υ Θ 13-69-346 300 440 565 713 . sy bo | *αὐτός*] – D it sy sa bo. 2 *ἐργ. ἐκβ.* B D 700 e] ∼ Unc rel min. 4 *μηδένα* ℵ* Λ* 28 33 Marc] *καὶ μηδ.* Unc rel min verss. 6 *ᾖ ἐκεῖ*] *ἐκεῖ ᾖ* B 433 1012 lat (:: o) Or | *ἐπαναπαήσεται* ℵ B* 579] *-αύσεται* Unc rel min.

ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

11 21–23 (*66. S. 52*): *21 Οὐαί σοι Χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,*
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ
μετενόησαν. 22 πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. 23 καὶ σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ.

10 *40 Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.**

καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε· 11 καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 12 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

*13 Οὐαί σοι Χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν. 14 πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. 15 καὶ σύ, Καφαρναούμ, μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. 16 Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.**

140. (132.) Die Rückkehr der Siebzig. Luk 10 17–20

Vgl. 16 17 18. S. 222

*17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.** 18 εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. 19 ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. 20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐνγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

* Vgl. Mt 18 5 = Mk 9 37 = Lk 9 48 (129. S. 109). ** Vgl. Mk 6 30 = Lk 9 10 (112. S. 87).

10 16: Joh 5 23 15 23 (S. 233). 10 18: Joh 12 31 (S. 233).

10 11 *πόδας* ℵBDR 90 121 157 399* . it sy$^{s c}$ Tat] + *ἡμῶν* Unc^{rel} min f verss. 12 *δέ* ℵDMΘΞ 22 28 118-209 213 565 892 . a f q] – ABCW . . min b c e i vg sy sa bo arm aeth. 15 *μὴ — ὑψωθήσῃ* ℵBDLΞ 579 700 1071 a b e i l sy$^{s c}$ sa bo aeth] *ἡ — ὑψωθεῖσα* ACNWXΘ . . min c f q r^{2} vg sy$^{vg hl}$ arm Aug | *οὐραν.* ℵB*CD 157 238 270 579 . bo] *τοῦ οὐρ.* ALRWXΔΞ . . min | *ᾅδ.*] *τοῦ ᾅδου* BL 157 726 1375 . | *καταβιβασθήσῃ*] *καταβήσῃ* BD 579 sy$^{s c}$ arm aeth. 16 *ἀθετεῖ* 1°] + *et eum, qui me misit* a b e Ir Cyp | *ὁ δὲ . . . ἀποστ. με*] – D a b i l r Ir Cyp; dafür *ὁ δὲ* (– i) *ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με* D a b i l r; + *καὶ ὁ ἐμ. ἀκ. ἀκ. τοῦ ἀποστ. με* E^{mg}Θ 13-124-346 (*ἀκ. ἐμ.*) 1012 1604 sy$^{s c}$. 17 *ἑβδομ.*] + *δύο* BD 1604 a b c e l vg sy^{s} sa bo arm. 18 *ὡς ἀστρ. ἐκ τ. οὐρ.*] *ἐκ τ. οὐρ. ὡς ἀστρ.* B 238 579 sa bo Or. 19 *δέδωκα* ℵBCLWX 1-209 213 579 700 1071 verss patr] *δίδωμι* ADNΔΘΨ . . min c sy Iust Ir Eus | *ἀδικήσει* ℵADLMWΓΘ 047 . 1 22 33 579 713 1071 Or] *-ήσῃ* BCFGKNVXYΔΠ . . min. 20 *πνεύματα*] *δαιμόνια* D 1-131-209 157 565 e f sy$^{s c vg}$ Tat^{ar} Or Eus Bas Amb; *spiritus maligni* b.

141. (133.) Jubelruf. Luk 10 21—22

Matth	Luk
11 25—27 (*61. S. 52f.*): 25 *Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·* 26 *ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.* 27 *Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.*	21 *Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.* 22 *καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν· πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.*

142. (134.) Selige Augenzeugen. Luk 10 23—24

Matth	Luk
13 16—17 (*92. S. 72*): 16 *Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν.* 17 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.*	23 *Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν· μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.* 24 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.*

143. (135.) Die Frage nach dem großen Gebot. Luk 10 25—28

Matth	Mark	Luk
22 34—40 (*208. S. 171*): 34 *Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό,* 35 *καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς πειράζων αὐτόν·* 36 *διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ*	12 28—31 (*208. S. 171*): 28 *Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συνζητούντων, ἰδὼν ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ἐπηρώτησεν αὐτόν·* *ποία ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη*	25 *Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων· διδάσκαλε, τί ποιή-*

10 22: Joh 3 35 7 29 10 15 17 2 (S. 228).

10 21 *ἐν* 2⁰ ℵDF^{w}LXΞ min it vg^{s} sy sa bo Clem] – ABCWΘ . . min f vg go | *ἐγέν. εὐδ.* ℵADWΘ . . min r^{2} sy aeth] ∼ BC*LXΞΨ **0124** 1 33 579 b c e ff^{2} l q sa bo arm Clem Eus; *placuit* a f vg. 22 *καὶ στρ. . . εἶπεν*] – ℵBDLMΠΞ **0124** 1-118-131-209 13-69 22 33 579 700 a b e f vg sy$^{s\,c}$ sa bo arm | *καὶ οὐδ. γιν. κτλ.*] *οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ* (*οὐδὲ*) *τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ οἷς* (*ᾧ*) *ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ* (*βούληται ἀποκαλύψαι*) Marc, Iust, Clem-Hom, s. zu Matth 11 27. 23 *κατ' ἰδίαν*] – D 157 1375 1424 lat (:: f q) sy$^{s\,c}$.

μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; 37 *ὁ
δὲ ἔφη αὐτῷ·*

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν
σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ
σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ
σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ
σου. 38 *αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη
καὶ πρώτη ἐντολή.* 39 *δευ-
τέρα ὁμοία αὐτῇ·* ἀγαπή-
σεις τὸν πλησίον σου ὡς
σεαυτόν. 40 *ἐν ταύταις ταῖς
δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νό-
μος κρέμαται καὶ οἱ προ-
φῆται.*

πάντων; 29 *ἀπεκρίθη ὁ Ἰη-
σοῦς ὅτι πρώτη ἐστίν·* ἄκουε
Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν
κύριος εἷς ἐστιν, 30 καὶ

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν
σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς
σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς δια-
νοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς
ἰσχύος σου.
31 *δευτέρα αὕτη·* ἀγαπήσεις
τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. *μείζων τούτων ἄλλη
ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.*

*σας ζωὴν αἰώνιον κληρονο-
μήσω;* 26 *ὁ δὲ εἶπεν πρὸς
αὐτόν· ἐν τῷ νόμῳ τί γέ-
γραπται; πῶς ἀναγινώ-
σκεις;* 27 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν·* ἀγαπήσεις κύριον τὸν
θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,

καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. 28 *εἶπεν δὲ αὐτῷ· ὀρθῶς
ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ
ζήσῃ.*

144. (136.) Das Gleichnis vom barmherzigen Samariter. Luk 10 29–37

29 *Ὁ δὲ θέλων δικαιῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ τίς ἐστίν
μου πλησίον;* 30 *ὑπολαβὼν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ
Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἰερειχὼ καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ
πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ.* 31 *κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς
τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.* 32 *ὁμοίως δὲ
καὶ Λευείτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.* 33 *Σα-
μαρίτης δέ τις ὁδεύων ἦλθεν κατ᾽ αὐτὸν καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη* 34 *καὶ
προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβά-
σας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοκῖον καὶ ἐπεμελήθη
αὐτοῦ.* 35 *καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκεν τῷ πανδοκεῖ καὶ
εἶπεν· ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχε-
σθαί με ἀποδώσω σοι.* 36 *τίς τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι
τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;* 37 *ὁ δὲ εἶπεν· ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ᾽ αὐτοῦ.
εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.*

---

10 27: Dt 6 5 Lev 19 18. 10 28: Lev 18 5.

---

10 27 *θεόν σου*] *θεόν* B* H. | *ἐξ ὅλ. τῆς* (– B Ξ **0124** 472) *καρδ. σ.*] *ἐν ὅλῃ τῇ* (– 1-131-209 157) *καρδίᾳ* D 1-131-209 157 it sa aeth | *καὶ ἐν ὅλ. τ. διαν. σου*] – D Γ 1241 it Marc. 31 *ἐν*] – B 1 579 f i l q vg. 32 *γενόμενος*] – ℵc (ℵ* – v. 32) B L X Ξ 1-118-131-209 33 213 700 1012 . sy s sa bo arm aeth | *ἐλθών*] – D Π 265 270 482 489 1355 b ff2 i l vg sy c Chr; *γενόμ. . . . ἐλθὼν καὶ* – e bo codd. 35 *δύο δην. ἔδ.*] *δην. δύο ἔδ.* D c e; *ἔδ. δύο δην.* B a l vg arm.

145. (137.) Maria und Martha. Luk 10 38–42

38 *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην
τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν.* 39 *καὶ
τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαριάμ, ἣ καὶ παρακαθεσθεῖσα πρὸς τοὺς πόδας
τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ·* 40 *ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν
διακονίαν. ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν· κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην
με κατέλιπεν διακονεῖν; εἰπὸν οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται.* 41 *ἀποκρι-
θεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ κύριος· Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ
πολλά,* 42 *ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία· Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις
οὐκ ἀφαιρεθήσεται αὐτῆς.*

146. (138.) Das Unser Vater. Luk 11 1–4

6 9–13 (*30. S. 28f.*): 9 *Οὕτως οὖν προσ-
εύχεσθε ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·*
10 *ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ
θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·*
11 *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς
ἡμῖν σήμερον.* 12 *καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφει-
λήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.* 13 *καὶ μὴ εἰσενέγ-
κῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι
ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.*

1 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν
τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,
εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν·
κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς
καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ.* 2 *εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ὅταν προσ-
εύχησθε, λέγετε· πάτερ, ἁγιασθήτω τὸ
ὄνομά σου· ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·*
3 *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου
ἡμῖν τὸ καθ᾽ ἡμέραν·* 4 *καὶ ἄφες ἡμῖν
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφί-
ομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ
εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.*

---

10 38 39: Joh 11 1 (S. 233).

---

10 38 *ἐγέν. δὲ ἐν τ. πορ. αὐτ. κ. αὐτ.*] *ἐν δὲ τῷ πορ. αὐτοὺς* (+ *καὶ* 579) *αὐτός* ℵ B L Ξ 33 213 579 1012 sy$^{s c}$ sa bo | *εἰς τ. οἰκ.* ℵ C L Ξ 33 579] *εἰς τ. οἶκον αὐτῆς* A D (– *αὐτ.*) W Δ Θ Ψ . . min lat; – B. 39 *ἣ καί*] – *ἡ* ℵ* L Ξ 579 bo; – *καί* D a e sa aeth. 40 *κατέλιπεν* ℵ D F S U V . min] *-λειπεν* A B C L Δ Θ Ξ . . min. 41. 42 *Μάρθα Μάρθα, μερ. κ. θορυβ.* (*τυρβάζῃ* A P Θ^{mg} . . min) *π. πολ., ἑν. δέ ἐστ. χρ., Μαρία γὰρ τ. ἀγ. κτλ.*] *Μάρθα Μάρθα* (+ *θορυβάζῃ* D; + *μεριμν. κ. θορυβ.* c), *Μαριὰμ* (*Μαρία*) *τ. ἀγ. κτλ.* D a b c e ff^{2} i l r sy^{s} Amb. 42 *ἑνὸς δέ ἐστ. χρ.* A C P W Δ Π . . min f q vg sy$^{c\ vg\ hl}$ sa Bas Chr Aug] *ὀλίγων δέ ἐστ. χρ.* (*χρ. ἐστ.* B r) *ἢ ἑνός* ℵ B L 𝔓^{3} 1 33 579 bo aeth Or | *Μαρία* (*-ιάμ* B 1) *γάρ* ℵ B L Δ Ψ 𝔓^{3} 1 69 157 . sa Bas] *Μ. δέ* A C P W Θ . . min f q sy$^{vg\ hl}$ bo Clem; *Μαρία* (*-ιάμ*) D lat sy^{s} arm. **11** 2 *πάτερ* ℵ B L (+ *ἡμῶν*) 1 22 130 346 700 vg sy^{s} arm Or Marc] + *ἡμῶν ὁ ἐν τ. οὐρ.* A C D W Δ Θ . . min it per harl sy$^{c\ vg\ hl}$ sa bo aeth | *ἁγιασθ. τ. ὄν. σου*] *ἐλθ. τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγ. ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς* Marc | *ἡ βασ. σου* B L 1-209 22 130 660 ff^{2} vg sy$^{s c}$ Marc Or] *τὸ πνεῦμα σου . . . καθαρ. ἡμ.* 162 (∼ *σοῦ τ. πν.*; – *ἐφ᾽ ἡμ.*) 700 Greg-Nyss Maxim-Conf.; + *γεν. τὸ θέλ. σ. ὡς ἐν οὐρ. κ. ἐπὶ* (*τῆς*) *γ.* Unc^{rel} min it vg^{s} sy$^{vg\ hl}$ sa bo. 3 *ἡμῶν*] *σου* Marc; – sy^{s} | *δίδου*] *δός* ℵ D 28 71 472 1071 . | *τὸ καθ᾽ ἡμ.*] *σήμερον* D 28 71 1071 it (:: q) vg^{c} sy^{hl} aeth. 4 *τὰς ἁμαρτ.*] *τὰ ὀφειλήματα* D 131 b c ff^{2} r^{2} per tol | *καὶ γάρ*] *ὡς καὶ* ℵ D it sy^{c} | *αὐτοί*] *ἡμεῖς* D b c f ff^{2} l sy^{c} | *παντὶ ὀφ. ἡμῖν*] *τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* D b c f ff^{2} l r bo | *πειρασμόν* ℵ* B L 1-131 22 130 242 700 . vg sy^{s} sa bo arm Marc Or Cyr Aug] + *ἀλλὰ ῥῦσ. ἡμ. ἀπὸ τοῦ πον.* Unc^{rel} min it sy$^{c\ vg\ hl}$ bo^{codd} aeth.

147. (139.) Gleichnis vom bittenden Freund. Luk 11 5—8

5 *Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς*
αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ· φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, 6 *ἐπειδὴ*
φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ.
7 *κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ· μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέ-*
κλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ᾽ ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς
δοῦναί σοι. 8 *λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι φίλον*
αὐτοῦ, διά γε τὴν ἀναιδίαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει.

148. (140.) Von der Gebetserhörung. Luk 11 9—13

7 7—11 (*38. S. 32*): 7 *Αἰτεῖτε, καὶ δο-*
θήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. 8 *πᾶς*
γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.
9 *ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν*
αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον
ἐπιδώσει αὐτῷ; 10 *ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσει,*
μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;
11 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ*
ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

9 *Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε, καὶ δο-*
θήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιχθήσεται ὑμῖν. 10 *πᾶς*
γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιχθήσεται.
11 *τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα*
αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον
ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;
12 *ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ*
σκορπίον; 13 *εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρ-*
χοντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

149. (141.) Jesu Verteidigungsrede gegen den Vorwurf des Teufelsbündnisses. Luk 11 14—23

12 22—30 (*85. 86. S. 65f.*):
22 *Τότε προσηνέχθη αὐτῷ*
δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ
κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λα-
λεῖν καὶ βλέπειν. 23 *καὶ*
ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι
καὶ ἔλεγον· μήτι οὗτός ἐστιν

14 *Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαι-*
μόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κω-
φόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμο-
νίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ
κωφός· καὶ
ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι.

---

11 9 *ἀνοιχθ.* D E F G W Y . . min] *ἀνοιγ.* ℵ A B C L X Δ Θ Π . min. 10 *ἀνοιχθ.* A E F G H K W Y Δ . . min] *ἀνοιγήσ.* ℵ C L M R X Θ . min; *ἀνοίγεται* B D[gr] sy. 11 *τίνα* A B C Θ . . min b f ff[2] i l q sy[s]] *τίς* ℵ D L X 27 33 49 64 157 892 . c r[2] aur vg sa Or | *τὸν πατ.*] – b sy[sc] | *ὁ υἱός*] – ℵ L 157 c aur vg | *ἄρτον . . . ἢ καί*] – B 440 1241 ff[2] i l sy[s] sa arm Marc Or. 12 *μή*] – B L 892 sa. 13 *ὁ* 2°] – ℵ L X Ψ 33 157 700 892 1071 verss | *πνεῦμα ἅγιον*] *πν. ἀγαθόν* L 267 659 1093 vg sy[hl mg]; *ἀγαθὸν δόμα* D b c ff[2] i l r; *δόματα ἀγαθά* Θ a[2] f (~) arm; *ἀγαθά* sy[s]. 14 *καὶ αὐτὸ ἦν*] – ℵ A* B L 1-118-131-209 22 33 157 660 . bo arm aeth.

ὁ υἱὸς Δαυείδ; 24 *οἱ δὲ*
Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶ-
πον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει
τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ
Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
*δαιμονίων.**

25 *Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμή-*
σεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα
καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται,
καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία
μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς
οὐ σταθήσεται.

26 *καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν*
σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυ-
τὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν
σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐ-
τοῦ;

27 *καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βε-*
ελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐ-
τοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.

28 *εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ*
ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ.

29 *Ἢ πῶς δύναταί τις*
εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν
τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη
αὐτοῦ ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ
πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν,
καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσῃ;

3 22—27 (*85. 86. S. 65f.*):
22 *Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ*
ἀπὸ Ἱεροσολύμων κατα-
βάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζε-
βοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
*ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.**
23 *Καὶ προσκαλεσάμενος*
αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλε-
γεν αὐτοῖς· πῶς δύναται
σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλ-
λειν; 24 *καὶ ἐὰν βασιλεία*
ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ
δύναται σταθῆναι ἡ βασι-
λεία ἐκείνη. 25 *καὶ ἐὰν οἰκία*
ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ
δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη
σταθῆναι. 26 *καὶ εἰ ὁ σα-*
τανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτόν,
ἐμερίσθη καὶ οὐ δύναται
στῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει.

27 *Ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς*
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ
εἰσελθὼν τὰ σκεύη αὐτοῦ
διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον
τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.

15 *τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον·*
ἐν Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαι-
*μόνια.** 16 *ἕτεροι δὲ πειρά-*
ζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ
*ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ.*** 17 *αὐ-*
τὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ δια-
νοήματα εἶπεν αὐτοῖς·

πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα
ἐφ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται,
καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.

18 *εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς*
ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,
πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία
αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεελζε-
βοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαι-
μόνια. 19 *εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βε-*
ελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐ-
τοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.
20 *εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ*
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ.
21 *Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθω-*
πλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυ-
τοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· 22 *ἐπὰν*
δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελ-
θὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν

---

* Matth 9 32—34 (57. S. 43): 32 *Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον.* 33 *καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.* 34 *οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.*

** Vgl. Matth 12 38 (87. S. 68) u. Matth 16 1 = Mark 8 11 (119. S. 97); s. zu Luk 11 29 (S. 123).

---

11 17 *διαμερ. ἐφ' ἑαυτ.* ℵ A D L 33 124 . a² sy sa bo] *ἐφ' ἑαυτ. διαμ.* (*μερισθ.*) B C N W Δ Θ . . min lat. 19 *αὐτ. κριτ. ἔσ. ὑμ.* ℵ 267 b f i l q sa] *αὐτ. κρ. ὑμ. ἔσ.* A C L K M Π U W Θ Ψ min ff² vg; *αὐτ. ὑμ. κριτ. ἔσ.* B D 579 660 700 . a² c; *κριτ. ὑμ. αὐτ. ἔσ.* E F Δ . . min. 20 *εἰ δὲ . . . ἐκβάλλω*] *εἰ δὲ ἐγὼ . . . ἐκβ.* D N 16 251 348 . c sa bo aeth Marc Bas; *εἰ δὲ . . . ἐγὼ . . ἐκβ.* ℵ^c B C L R 13-69-124-346 33 157 579 1071 ff² l q r sy.

Matth	Mark	Luk
		πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.
30 ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει.	*9 40 = Luk 9 50 S. 110*	23 ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει.

150. (142.) Spruch vom Rückfall. Luk 11 24—26

Matth	Mark	Luk
12 43—45 (*88. S. 69*): 43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι᾽ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ οὐχ εὑρίσκει. 44 τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 45 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ᾽ ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.		24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι᾽ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον λέγει· ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. 25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 26 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτά, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.

151. (143.) Seligpreisung der Mutter Jesu. Luk 11 27—28

27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις φωνὴν γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας·
28 αὐτὸς δὲ εἶπεν· μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες.

152. (144.) Erklärung wider die Wundersucht. Luk 11 29—32

Matth	Mark	Luk
12 38—42 (*87. S. 68*): 38 Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. 39 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·		29 Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν· *cf. 11 16* ἡ γενεὰ αὕτη
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται		γενεὰ πονηρά ἐστιν· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται

29f.: Jon 3 4.

11 23 *σκορπίζει*] + *μέ* ℵ*LΘΨ 33 579 892 1071 sy[s] bo. 24 *λέγει*] *τότε λέγει* ℵ[c]BLXΘΞ 0124 33 157 579 713 1071 b l sa bo Or[int]. 25 *εὑρίσκει*] + *σχολάζοντα* ℵ[c]BCLRΓΞ 1-118-131-209 13-69-124-346 565 . . f l r sy[hl] bo aeth. 26 *ἐκεῖ*] – CD 33 122 it. 27 *ἐπάρ. τις φων. γυνή* ℵBL lat] *ἐπάρ. τις γυν. φων.* ACR WXΘ . . min arm; *γυν. τις ἐπάρ. φων.* D c e sa bo; *ἐπαρ. τις γ. ἐκ τ. ὄχλ. φων.* KΠΛ sy[sc].

Matthäus:

αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου*. 40 ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

42 βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

41 ἄνδρες Νινευεῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.

Lukas:

αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.* 30 καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς τοῖς Νινευείταις σημεῖον, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.

31 βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. 32 ἄνδρες Νινευεῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.

153. (145.) **Vom Licht.** Luk 11 33–36

Matthäus:

5 15 (*20. S. 24*): *Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.***

6 22 23 (*33. S. 30*): *22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· 23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.*

Lukas:

33 Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν.**

34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου. ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. 35 σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.

---

* Matth 16 1 2 4 (119. S. 97): *1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτων αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. 2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· 4 γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.*

Mark 8 11 12 (119. S. 97): *11 Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συνζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πειράζοντες αὐτόν. 12 καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.*

** Vgl. auch 94. Mark 4 21 = Luk 8 16. S. 73.

31: 1 Reg 10 1 ff. 32: Jon 3 5.

---

11 30 *Ἰωνᾶς*] *ὁ Ἰων.* B *Λ* 251 472 659 716. 32] – D. 33 *οὐδὲ ὑπὸ τ. μόδ.*] – L *Γ Ξ* 0124 1-118-131-209 69 700 1241 . sy s sa arm | *φέγγος*] *φῶς* ℵ B C D X *Θ* 0124 min. 35 *σκόπει . . . ἐστίν*] *εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον* (= Mt 6 23b) D 1241 a b e ff2 i r sy c Tat.

[36] *εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.*

154. (146.) Rede gegen den Pharisäismus. Luk 11 37–12 1

23 (*210. S. 172f.*): [25] *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας.* [26] *Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρόν.*

[23] *οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.* [6] *φιλοῦσιν δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς* [7] *καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς*** *καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββεί.*

[37] *Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἐρωτᾷ αὐτὸν Φαρισαῖος ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.* [38] *ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.** [39] *εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.* [40] *ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;* [41] *πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.* [42] *ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι.* [43] *οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.***

* Vgl. Matth 15 1ff. = Mark 7 1ff. (115. S. 91f.).

** Mark 12 38 39 (210. S. 173): [38] *Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς* [39] *καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.*

Luk 20 46 (210. S. 173): *Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.*

42 (= Mt 23 23): Lev 27 30 Mi 6 8.

11 [36] *εἰ οὖν . . . φωτίζῃ σε*] – D a b e ff² i r; *εἰ οὖν . . . πόσον* (= Mt 6 23b) sy c; *si ergo* (*enim* f) *corpus tuum* (*quod in te est* f) *lucernam non habens* (*habuerit* f) *lucidam* (*lucentem tibi* f) *obscurum* (*tenebrosa* f) *est, quanto magis, cum* (*autem* f) *lucerna* (+ *tua* f) *luceat* (*fulgens* f), *inluminat te* (*lucebit tibi* f) f q; sim. sy s | *τὶ μέρος* ℵ E F H S U Δ Λ . . min c vg sa arm] *μέρος τι* A B G W X Y 0124 min f sy vg; – *τὶ* C L Γ Θ Ψ 241 700 713 bo. [42] *ταῦτα* ℵ* A W Γ Δ 0124 . . min a ff² i l sy s arm] + *δέ* ℵa B C L Y Θ . min c vg sy vg hl sa bo aeth; + *enim* (b) e f q | *ταῦτα . . παρεῖναι*] – D b (post v. 41) Marc. [43] *τοῖς Φαρ.*] *Φαρισαῖοι* ℵ D it (:: l) sy s vg arm Clem.

27 *οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.*

4 *δεσμεύουσιν δὲ φορτία βαρέα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.*

29 *οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων* 30 *καὶ λέγετε· εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.* 31 *ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.*

34 *Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·* 35 *ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυννόμενον ἐπὶ τῆς γῆς*

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

36 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.*

13 *Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.*

44 *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.*

45 *Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.* 46 *ὁ δὲ εἶπεν· καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.* 47 *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.* 48 *ἄρα μάρτυρές ἐστε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.*

49 *Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν· ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν,*

50 *ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυννόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,* 51 *ἀπὸ αἵματος Ἄβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου·*

ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

52 *Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.*

53 *Κἀκεῖθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς*

---

50 51 (= Mt 23 35): Gen 4 8   2 Chr 24 20 21.

11 44 *ὡς τὰ μνημεῖα τά*] *μνημεῖα* D it sy s c. 47 *καὶ οἱ* ℵ* C bo (– *καί*) arm aeth Marc] *οἱ δέ* Uno rel min lat sa. 48 *καὶ συνευδ.*] *μὴ συνευδοκεῖν* D e; *non consentientes* a b f q Lcf; *consentire* c i l. 40 *καὶ* 3⁰] – AKUW*Π* 1 13-69-346 157 472 579 . d sy | *ἐκδιώξ.* ADW*ΔΠΨ* . . min] *διώξ.* ℵBCLX*Θ* . min. 50 *ἐκχυν(ν)όμενον*] *ἐκκεχυμένον* B 13-69-346 33 sy s c. 52 *ἤρατε*] *ἐκρύψατε* D 157 a b c e q r² sy s c Tat. 53 *κἀκ. ἐξελθ. αὐτ.*] *λέγοντος δὲ* (– b i l q; *καὶ λέγ.* sy s c vg arm aeth) *αὐτοῦ* (– D 118-131) *ταῦτα πρὸς αὐτούς* ADWX*ΓΔΘΨ* 1-118-209 13-124-346 892 lat sy arm aeth; + *ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ* DX*Θ* 157 213 238 477 it sy s c aeth arm | *οἱ γραμ. κ. οἱ Φαρ.*] *οἱ Φαρ. κ. οἱ νομικοί* D lat.

vgl. 16 6 12 (120. S. 98 f.)	vgl. 8 15 (120. S. 98)	*ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54 ἐνεδρεύοντες, θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.*
		12 1 *Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον· προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.*

155. (147.) Ermahnung zu freimütigem Bekenntnis. Luk 12 2—12

10 26—33 (*60. S. 48*): 26 *Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.** 27 *ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.*

28 *καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι·*

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

29 *οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.* 30 *ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες*

2 *Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.** 3 *ἀνθ᾽ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.* 4 *λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι.* 5 *ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.* 6 *οὐχὶ πέντε στρουθία πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.* 7 *ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς*

* Mark 4 22 (94. S. 73): *Οὐ γάρ ἐστιν τι κρυπτόν, ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ᾽ ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.*

Luk 8 17 (94. S. 73): *Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.*

11 53 *ἐνέχειν*] *ἔχειν* D G S *Ω* 124 174 . | *ἀποστομ. αὐτ.*] *συμβάλλειν αὐτῷ* D 69-788 it sy s c. 54 *ἐνεδρεύοντες* ℵ X *Θ Ψ* 130gr 213 . bo arm] + *αὐτὸν* (– vg, *ei* vg c) (*καὶ*) *ζητοῦντες* (– B L 1-118-131-209 bo) A B C L W *Δ Π* . . min verss | *ἐνεδρ. . . . αὐτοῦ*] *ζητοῦντες ἀφορμήν τινα λαβεῖν αὐτοῦ* D it sy s c | *αὐτοῦ* ℵ B L 477 579 892 sy s sa bo aeth] + *ἵνα κατηγορήσωσιν* (*εὕρωσιν κατηγορῆσαι* D f, *possent accusare* sy vg Tatar) *αὐτοῦ* A C D W X *Δ Θ Ψ* . . min lat sy c vg hl arm. 12 1 *ἐν οἷς—ὄχλ.*] *πολλῶν δὲ ὄχλων συνπεριεχόντων κύκλῳ* D lat sy s c (– *κύκλ.*) | *καταπ. ἀλλ.* (~ lat)] *ἀλλ. συνπνίγειν* D | *τ. ζύμ. τ. Φαρ., ἥτ. ἐ. ὑπόκρ.*] *τ. ζύμ., ἥτ. ἐστ. ὑπόκρ., τ. Φαρ.* B L 1241 e sa. 2 *δέ*] *γάρ* D a vg s sy s c arm Tat; – ℵ 13-69-346 245 280 565 1093 1574 . r.

Zu Luk 12 2. *Λέγει Ἰησοῦς· [πᾶν τὸ μὴ ἔμπροσ]θεν τῆς ὄψεώς σου καὶ [τὸ κεκρυμμένον] ἀπὸ σοῦ ἀποκαλυφ⟨θ⟩ήσετ[αί σοι· οὐ γάρ ἐσ]τιν κρυπτὸν ὃ οὐ φαν[ερὸν γενήσεται] καὶ τεθαμμένον ὃ ο[ὐκ ἐγερθήσεται].* Oxyrhynchus II Nr. 5.

τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. [31] *μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.*
[32] *πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς·* [33] *ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.**

12 32 (*86. S. 67*): *καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.***

10 19 (*59. S. 47*): *ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,*

μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε· [20] *οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.****

ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. [8] *λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ·* [9] *ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.** [10] *καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται.***

[11] *ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε·*

[12] *τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.****

156. (148.) Gleichnis vom törichten Reichen. Luk 12 13—21

[13] *Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου αὐτῷ· διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.* [14] *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;* [15] *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ*

12 12: Joh 14 26 (S. 227).

* Mark 8 38 (123. S. 102): *Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.*

Luk 9 26 (123. S. 102): *Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.*

** Mark 3 28 29 (86. S. 67): [28] *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι, ὅσα ἂν βλασφημήσωσιν·* [29] *ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχος ἔσται αἰωνίου ἁμαρτήματος.*

*** Mark 13 11 (215. S. 178f.): *Καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.*

Luk 21 14 15 (215. S. 178f.): [14] *Θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι.* [15] *ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ἅπαντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.*

12 [7] *πολλῶν*] *πολλῷ* 239 241 a. [8] *δέ*] – 267 a b ff[2] i l sa bo[codd] arm; *γάρ* sy[s] | *ὁμολογήσῃ*] -*ήσει* AB*DRSΓΔ 13-983 157 213 291 440 472 1424. [11] *πῶς ἢ τί*] *πῶς* D 157 it sy[c vg] aeth Clem Or; *τί* r sy[s]. [14] *ἢ μεριστήν*] – D 28 33 157 (a) c sy[s c] Marc.

αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. 16 *Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς*
λέγων· ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. 17 *καὶ διελογίζετο ἐν*
ἑαυτῷ λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; 18 *καὶ*
εἶπεν· τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω καὶ
συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου καὶ τὰ ἀγαθά μου, 19 *καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ*
μου· ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε,
εὐφραίνου. 20 *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός· ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου*
ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; 21 *οὕτως ὁ θησαυρίζων αὐτῷ*
καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.

157. (149.) **Vom Sorgen und Schätzesammeln.** **Luk 12** 22—34

6 25—33 (*35. S. 30f.*): 25 *Διὰ τοῦτο*
λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε
τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώ-
ματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ
πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα
τοῦ ἐνδύματος; 26 *ἐμβλέψατε εἰς τὰ*
πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεί-
ρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγου-
σιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς
μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;
27 *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσ-*
θεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν
ἕνα; 28 *καὶ περὶ ἐνδύματος*
τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα
τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουσιν· οὐ κο-
πιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν.
29 *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν*
πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν
τούτων. 30 *εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ*
σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον
βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,

22 *Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ·*
διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε
τῇ ψυχῇ τί φάγητε μηδὲ τῷ σώ-
ματι τί ἐνδύσησθε. 23 *ἡ ψυχὴ*
πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα
τοῦ ἐνδύματος. 24 *κατανοήσατε τοὺς*
κόρακας, ὅτι οὔτε σπείρουσιν οὔτε θε-
ρίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀπο-
θήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ
μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν.
25 *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσ-*
θεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν;
26 *εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε,*
τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; 27 *κατα-*
νοήσατε τὰ κρίνα, πῶς οὔτε νήθει οὔτε
ὑφαίνει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν
πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν
τούτων. 28 *εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον*
ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς κλίβανον
βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέζει,

12 18 *τὰ γεν. μου*] *τὸν σῖτον* (+ *μου* ℵ^{ca} X 209 13-69-124) ℵ^{ca} B L X 070 1-118-131-209 13-69-124 157 239 579 . sa bo arm aeth | *καὶ τὰ ἀγ. μου*] – ℵ D 130 435 it sy^{sc} Amb. 19 *κείμενα . . . πίε*] – D a b c e i l (ff^{2}). 20 *ἀπαιτοῦσιν*] *αἰτοῦσιν* B L Q 070 33 579 1241 d. 21] – D a b. 22 *αὐτοῦ*] – B 1241 c e | *ὑμ. λέγ.*] ∼ ℵ B D L X 070 min f ff^{2} l q r vg sy^{sc} sa bo | *σώματι*] + *ὑμῶν* B 070 13-69-124-346 28 33 1241 . . a sa bo sy^{vg} aeth. 23 *ἡ*] + *γὰρ* ℵ B D L X Θ (+ *ἡ*) min b c e sy^{scvg} bo arm aeth. 24 *οὔτε — οὔτε* ℵ D L Q 157 579 892 1071 . e] *οὐ — οὐδέ* Unc^{rel} . min verss | *πόσῳ μᾶλλον*] *οὐχὶ* D c e ff^{2} i l r Tat. 25 *προσθ. ἐ. τ. ἡλ αὐτ.*] *ἐ. τ. ἡλ. αὐτ. πρ.* B 579. 26 *εἰ οὖν . . . λοιπῶν*] *καὶ περὶ τ. λοιπ. τί* D it. 27 *πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει* D a (∼) sy^{sc} Marc Clem] *πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει* Unc (:: D) min Tat verss | *ὑμῖν* B E F G K Π W Δ Θ 070 . . min a vg arm aeth] + *ὅτι* ℵ A D L M X 047 min it sy sa bo. 28 *ἀμφιέζει* B (-*άζει*) D L 070] *ἀμφιέννυσιν* Unc^{rel} min.

οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φά-
γωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα;

32 πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπι-
ζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν καὶ
τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα
πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

6 19–21 (*32. S. 29*): *19 Μὴ θησαυρί-*
ζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου
σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπ-
ται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· 20 θη-
σαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ,
ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ
κλέπτουσιν. 21 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός
σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι.
29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ
τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε·
30 ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπι-
ζητοῦσιν· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄ-
ζετε τούτων. 31 πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ, καὶ ταῦτα
προστεθήσεται ὑμῖν. 32 Μὴ φοβοῦ, τὸ
μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν.
33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ
δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλ-
λάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκ-
λειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης
οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει.

34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς
ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

158. (150.) **Von der Wachsamkeit und Treue.** **Luk 12** 35–46

Vgl. 25 1–13 (227. S. 185)

35 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι·
36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε
ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν
αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρή-
σει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς
καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. 38 κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν.

24 43–51 (*225. 226. S. 184f.*): *43 Ἐκεῖνο*
δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης
ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν
εἴασεν διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

39 τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχε-
ται, οὐκ ἂν
ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.

37: Joh 13 4 5 (S. 233).

---

12 38 *κἂν . . . οὕτως* ℵ B L X Y Θ 070 33 131 579 sy s vg sa bo arm aeth Cyr] *καὶ ἐὰν ἔλθῃ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὕρῃ* (-*ήσει* D) *οὕτως* (+ *ποιοῦντας* 1-118-131 ff 2 i l) D 1-118-209 b c e ff 2 i l r (– *κ. εὑρ. οὕτ.*) sy c Marc; + *ποιήσει καὶ ἐὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ* D c e | *μακ. εἰσ.* ℵ* b ff 2 i l sy s] + *ἐκεῖνοι* B D L e sy c Cyr; *οἱ δοῦλ. ἐκ.* A W X Δ Θ . . min c f q verss. 39 *ἔρχεται* ℵ* D e i sy s c sa Marc] + *ἐγρηγόρησεν ἂν* (– 157 238) *καὶ* Unc rel min lat sy vg | *ἂν*] – ℵ a B K L P S Θ Π 1 13 157 579 . .

*44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἔρχεται.**

*45 Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνι-
μος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκε-
τείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν
ἐν καιρῷ;
46 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει οὕτως
ποιοῦντα.
47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ
πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κατα-
στήσει αὐτόν.
48 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς
δοῦλος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει
μου ὁ κύριος,
49 καὶ ἄρξηται
τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,
ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν
μεθυόντων,*

*50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν
ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ
γινώσκει,
51 καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ
τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων.*

*40 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἔρχεται.**

*41 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· κύριε,
πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις
ἢ καὶ πρὸς πάντας;
42 καὶ εἶπεν ὁ κύριος·
τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνι-
μος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς
θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ
σιτομέτριον;
43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποι-
οῦντα οὕτως.
44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κατα-
στήσει αὐτόν.
45 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος
ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει ὁ
κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπ-
τειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι,
46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν
ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ
γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ τὸ
μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.*

159. (151.) Vom Knechtslohn. Luk 12 47–48

Vgl. Luk 17 7–10 (181. S. 143)

*47 Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ
ἑτοιμάσας ἢ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσεται πολλάς·
48 ὁ δὲ μὴ
γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ
ζητηθήσεται παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.*

* Mark 13 35 36 (222. S. 183): 35 *Γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὀψὲ ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ·* 36 *μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.*

12 41 *αὐτῷ*] – BDLRX 33 86 122 124* 157 238 579 700 . b c e ff² i l r sa bo arm. 42 *τὸ σιτομ.*] *σιτομ.* BD 13-69-346-788 arm. 47 *μὴ ἑτοιμάσας ἢ ποιήσας* ℵBΨ **070** 33 579] *μὴ ἑτοιμ. μηδὲ ποιήσ.* ARXΓΔΘΠ . . min f vg sy hl bo; *μὴ ἑτοιμ.* LW 13-543-788 339 b c e ff² i l q r sy s c vg arm Tat Cyp; *μὴ ποιήσας* D 69 Or Ir Bas Chr Cyr.

160. (152.) Vom Ernst der Zeit. Luk 12 49—56

10 34—36 (*61. S. 49*): 34 *Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.*

35 *ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον* κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, 36 *καὶ* ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.

16 2—3 (*119. S. 97*): 2 *Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· [ὀψίας γενομένης λέγετε· εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·* 3 *καὶ πρωΐ· σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.*

τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε;]

49 *Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη.* 50 *βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου τελεσθῇ.** 51 *δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν ἀλλ᾽ ἢ διαμερισμόν.* 52 *ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι· τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισὶν* 53 *διαμερισθήσονται, πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ* υἱὸς ἐπὶ πατρί, *μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ* θυγάτηρ ἐπὶ μητέρα, *πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην καὶ* νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.

54 *Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε ὅτι ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως·* 55 *καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται.* 56 *ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;*

161. (153.) Empfehlung rechtzeitigen Ausgleichs. Luk 12 57—59

5 25—26 (*22. S. 25*): 25 *Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ὅτου εἶ μετ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ·*

57 *Τί δὲ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;* 58 *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ,*

---

* Mark 10 38 (192. S. 154): *Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;*

---

53 (= Mt 10 35): Mi 7 6. | *50: Joh 12 27 (S. 233).*

---

12 53 *θυγατέρα* ℵ B D] *τὴν θυγ.* L Θ **070** 1-118-131-209 157 372 579 700 892 sa bo; *θυγατρί* A W X Γ Δ Λ Π . . min | *μητέρα* ℵ **070**] *τὴν μητ.* B D L Θ 1-131-209 124-346 157 579 700 892 . Eus; *μητρί* A X Γ Δ Λ Π . . min | *νύμφην* ℵ* Δ* l bo arm Marc Eus] + *αὐτῆς* Unc rel min vorss. 56 *τὸν δὲ* (– L sy s c) *κ. τοῦτ.* (– **047**)] *καιρὸν δὲ τοῦτ.* B; *πλὴν τ. καιρ. τοῦτ.* D 157 c e; + *καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ* sy s c (l) | *πῶς*] – D 1241 1573 it sy s c | *οὐ δοκιμ.* A D W Δ Ψ . . min lat sy c vg arm] *οὐκ οἴδατε* (*θέλετε* sy s, *δύνασθε* 1573 ff2 l) *δοκιμάζειν* ℵ B L Θ **070** 33 213 892 1573 . ff2 l sy s sa bo aeth. 58 *ἀπ᾽*] – B Bas Clem Or.

Zu Luk 12 49: *Διό φησιν ὁ σωτήρ· ὁ ἐγγύς μου, ἐγγὺς τοῦ πυρός. ὁ δὲ μακρὰν ἀπ᾽ ἐμοῦ, μακρὰν ἀπὸ τῆς βασιλείας.* Didymus, in Psalm. 88 8.

Ait autem ipse salvator: qui iuxta me est, iuxta ignem est; qui longo a me, longe est a regno. Orig., in Jerem. hom. XX, 3.

μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ
κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ,
καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.
26 *ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν*
ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν,
καὶ ὁ κριτής σε παραδώσει τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ σε βαλεῖ εἰς φυλακήν.
59 *λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν*
ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

162. (154.) Bußruf. Luk 13 1–9

1 *Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν*
Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πειλᾶτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. 2 *καὶ ἀπο-*
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας
τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα πεπόνθασιν; 3 *οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν*
μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. 4 *ἢ ἐκεῖνοι οἱ δεκαοκτώ, ἐφ᾽ οὓς*
ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέ-
ται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ;
5 *οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε.*
6 *Ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· συκῆν εἶχέν τις πεφυτευμένην ἐν*
τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν. 7 *εἶπεν*
δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ᾽ οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ
συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;
8 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου*
σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια, 9 *κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰς τὸ μέλλον·*
εἰ δὲ μήγε, ἐκκόψεις αὐτήν.

163. (155.) Heilung der verkrümmten Frau. Luk 13 10–17

(*Vgl. 168. Luk 14 1–6. S. 135*)

10 *Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν.* 11 *καὶ ἰδοὺ*
γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δεκαοκτώ, καὶ ἦν συνκύπτουσα καὶ
μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. 12 *ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσ-*
εφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ· γύναι, ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου, 13 *καὶ*
ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν.
14 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ*
Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς
οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. 15 *ἀπεκρίθη δὲ*

14: Ex 20 9 Dt 5 13.

12 58 *κατασύρῃ*] *κατακρίνῃ* D it (:: c f) sy s c. **13** 4 *ἐν Ἱερ.*] *Ἱερ.* B D L X 1-118-131-209 157 565 892 1071 . c e. 5 *μετανοήσητε* ℵ A D L Θ 070 . min lat] -*οῆτε* (-*εῖτε* H W) B E G H S W Δ Π . . min. 7 *τρία ἔτη*] ∼ D lat | *ἀφ᾽ οὗ* ℵ B D L Θ 070 13-69-124-346 157 (*ἀφ᾽ ἧς*) 544 579 1012 · lat sy c bo arm aeth] – A E G H W X Δ Ψ . . min sy s vg hl sa | *εὑρίσκω*] + *φέρε τὴν ἀξίνην* D | *ἔκκ.*] + *οὖν* A L X Θ Ψ Ω 070 13-69-124-346 22 33 472 579 892 1071 . lat (:: e) sy hl sa bo arm aeth; + *δέ* sy s. 8 *κόπρια*] *κόφινον κοπρίων* D it Or int. 9 *καρπ. εἰς τ. μέλλ.· εἰ δὲ μήγε* ℵ B L 070 33 579 sa bo aeth Cyr] *καρπ.· εἰ δὲ μήγε, εἰς τ. μέλλ.* A D W X Γ Δ Θ Ψ . min verss. 12 *ἀπὸ* ℵ A D X Π 070 33 892 1012 . lat sy] – B L W Γ Δ Θ Π . . min. 13 *ἀνορθ.* A B D H L Θ Λ Ω 047 13-69-124 (-*όθη*) -346 213 433 579 700 1071] *ἀνωρθ.* ℵ E G* K S W Π . . min.

αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; 16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; 17 καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.*

164. (156.) Gleichnisse vom Senfkorn und Sauerteig. Luk 13 18–21

13 31–33 (*97. 98. S. 75*):

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

32 ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῖν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

4 30–32 (*97. S. 75*):

30 Καὶ ἔλεγεν· πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; 31 ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, 32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.

18 Ἔλεγεν οὖν· τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; 19 ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,

καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

20 Καὶ πάλιν εἶπεν· τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

165. (157.) Bedrohung Israels mit der Ausschließung aus dem Reiche Gottes. Luk 13 22–30

7 13–14 (*40. S. 32*): *13 Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα [ἡ πύλη] καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς*

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱεροσόλυμα. 23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ· κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν

* Matth 12 11 12 (70. S. 55): *Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; 12 πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου· ὥστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.*

Luk 14 5 (168. S. 135): *Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;*

13 15 *κύριος*] *Ἰησοῦς* D^gr F U Γ Θ min sy bo^codd aeth | *ὑποκριταί*] *-τά* D V W X min f l sy. 17 *ταῦτα λέγ. αὐτ.*] – D e | *πάντες*] – D b e ff² i l q. 19 *δένδρον* ℵ B D L 251 892 990 it (:: c) sy^s c] + *μέγα* Unc^rel min verss. 21 *ἔκρυψεν* B L K Π N U 047 min] *ἐνέκρ.* ℵ A D M W Θ . . min.

*τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερ-
χόμενοι δι' αὐτῆς· 14 ὅτι στενὴ [ἡ πύλη]
καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς
τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες
αὐτήν.*

25 10—12 (*227. S. 186*): 10 *Καὶ ἐκλείσθη
ἡ θύρα. 11 ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ
λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· κύριε κύριε,
ἄνοιξον ἡμῖν. 12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.*

7 22—23 (*42. S. 33*): 22 *Πολλοὶ ἐροῦσίν
μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε,
οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ
τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ
τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποι-
ήσαμεν; 23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς
ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς,* ἀποχωρεῖτε
ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

8 11—12 (*46. S. 36*): 11 *Λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβρα-
ὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν· 12 οἱ δὲ υἱοὶ τῆς
βασιλείας ἐξελεύσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.*

*πρὸς αὐτούς· 24 ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν
διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοί, λέγω
ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ
ἰσχύσουσιν.*

*25 ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης
καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε
ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν
λέγοντες· κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ
ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς
πόθεν ἐστέ. 26 τότε ἄρξεσθε λέγειν·
ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ
ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.
27 καὶ ἐρεῖ· λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν
ἐστέ·* ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται
ἀδικίας. *28 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάν-
τας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. 29 καὶ
ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ
βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 30 καὶ ἰδοὺ εἰ-
σὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν
πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.**

166. (158.) Abschied von Galiläa. **Luk 13** 31—33

*31 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ· ἔξελθε
καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. 32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις
ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. 33 πλὴν δεῖ με σήμερον
καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι
ἔξω Ἰερουσαλήμ.*

* Matth 19 30 = 20 16 = Mark 10 31 (189. u. 190 S. 152).

27 (= Mt 7 23): Ps 6 9. 29 (= Mt 8 11): Jos 49 12 Ps 107 3.

13 25 *ὑμῖν*] – a b ff² i l q sy vg. 26 *ἄρξεσθε* B E G M U V Δ . . min] *ἄρξησθε* ℵ A D L W Δ Θ . min.
27 *λέγω*] *λέγων* B **070** 892; – ℵ 225 579 lat sy vg sa bo Tat | *ὑμᾶς*] – B L R **070** 157 346 b ff² i l
Lcf. 28 *ὄψεσθε* B* D X 22 13-69-124-346 660 1241 .] *ὄψησθε* A L R Δ Π . . min lat; *ἴδητε* ℵ Θ Marc.
29 *βορρᾶ*] *ἀπὸ β.* B L R **070** 13-69 372 892 1012 a d f q sy s arm. 32 *τῇ τρίτῃ*] + *ἡμέρᾳ* B 56 346
it vg c sy arm Or.

167. (159.) **Weissagung über Jerusalem.** Luk 13 34–35

23 37–39 (*211. S. 176*): [37] *Ἰερουσαλὴμ
Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-
φήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμέ-
νους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις
ἐπισυνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέ-
ρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε.* [38] *ἰδοὺ ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.* [39] *λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε·*
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου.

[34] *Ἰερουσαλὴμ
Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-
φήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμέ-
νους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
συνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνιξ
τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέ-
ρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε.* [35] *ἰδοὺ ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε·*
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου.

168. (160.) **Heilung eines Wassersüchtigen.*** Luk 14 1–6

[1] *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρι-
σαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν.*
[2] *καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ.* [3] *καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων· ἔξεστιν τῷ σαβ-
βάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὔ;* [4] *οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν
καὶ ἀπέλυσεν.* [5] *καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς
εἰς φρέαρ πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;*
[6] *καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι πρὸς ταῦτα.*

169. (161.) **Gastmahlsreden.** Luk 14 7–14

[7] *Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρω-
τοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς·* [8] *ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους,
μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος
ὑπ' αὐτοῦ,* [9] *καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι· δὸς τούτῳ τόπον,
καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.* [10] *ἀλλ' ὅταν κληθῇς,
πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε ἐρεῖ*

* Vgl. 70. Matth 12 9–14 = Mark 3 1–5 = Luk 6 6–11. S. 55; 163. Luk 13 10–17. S. 132.

35 (= Mt 23 39): Ps 118 26.

13 35 *λέγω* ℵ* L 40 253 259 1071 b c ff² i l sy s c sa aeth] + *δέ* Unc rel min f q r vg sy hl bo arm; + *γάρ* 999 1038 1604 a e sy vg | *ὅτι*] – ℵ B D H L R Θ 1-209 213 1012 . it (:: a f) | *ἥξει* (+ *ἡμέρα* a b f sy c hl) *ὅτε* A D E G H S U V Δ Λ Ψ . . min lat sy s c hl] – B L R 79 sy vg sa bo arm; *ἂν* ℵ M X Θ 1 69 157 713 e i. **14** 1 *τῶν Φαρ.*] *Φαρ.* ℵ B K* 892 sa?. 5 *ἀποκριθ.*] – B D L K Π . min it (:: f) sy sa bo arm aeth Tat | *υἱός* A B M N S Δ . . min e f q sa sy c (*υἱ. ἢ β. ἢ ὄνος*) sy vg Cyr] *ὄνος* ℵ L X K Π Θ (*ὄν. υἱ. ἢ β.*) min a b c ff² i l r aur vg sy s (*βοῦς ἢ ὄνος*) sy pal bo arm aeth; *πρόβατον* D *ἡμέρᾳ* ℵ* B 131-1582-2193 157 bo] *τῇ ἡμ.* Unc rel min.

σοι· φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν
συνανακειμένων σοι. 11 *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν*
*ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.**
12 *Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ*
φώνει τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου μηδὲ
γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά
σοι. 13 *ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς,*
14 *καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται δέ*
σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

170. (162.) Das Gleichnis vom Abendmahl. Luk 14 15—24

22 1—10 (*205. S. 167*): 1 *Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων·*

2 *ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ.*
3 *καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.* 4 *πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.* 5 *οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ·* 6 *οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν.*

7 *ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν*

15 *Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.* 16 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσεν πολλούς,*

17 *καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά εἰσιν.* 18 *καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.* 19 *καὶ ἕτερος εἶπεν· ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.* 20 *καὶ ἕτερος εἶπεν· γυναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν.* 21 *καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης*

---

* Vgl. Matth 18 4 (129. S. 109); 23 12 (210. S. 173); Luk 18 14 (186. S. 146).

---

14 12 *μηδὲ τ. ἀδ. σου*] – L 1-209 2 4 61 69 127* 157 242 291 . . Ir^{int} | *συγγ. σου μηδέ*] – D 713 a e Cyp | *γείτονας*] + *μηδὲ τοὺς* D a b c e ff^2 i l vg^s arm Cyp. 13 *ποιῇς δοχ.*] ∼ ℵ B 33 579 892. 14 *δέ* ℵ* N 1-209 13-124-346 157 . c e f ff^2 i l q arm aeth] *γάρ* Unc^{rel} min a b r^2 vg sy$^{vg\ hl}$ sa bo. 15 *ἄρτον* ℵ A B D L Q Θ . . min lat sy$^{vg\ hl}$ sa bo aeth Eus Or^{int}] *ἄριστον* E M S U W Π . min sy$^{s\ c}$ arm Cyr Bas. 17 *ἔρχεσθε* B E G Θ . . min it] *-θαι* ℵ A D L K Π Δ 28 579 1071 . vg sy$^{s\ c}$ bo | *εἰσίν* ℵ L R Θ 579 .] *ἐστίν* A B D P W X . . min it; + *πάντα* A P W X Δ . . min f vg arm aeth; *πάντα ἕτ. ἐστ.* D a e sy sa bo. 18 *ἐξελθών* ℵ B D L Θ Ψ 579] *ἐξελθεῖν* G R sy bo arm aeth; *ἐξελθεῖν καὶ* A P W X Δ Λ Π . . min lat sy^{hl} bo Bas.

τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. 8 τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. 9 πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. 10 καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφὼν ἀνακειμένων.

εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. 22 καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. 23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος· 24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.

171. (163.) Bedingungen der Jüngerschaft. Luk 14 25—35

10 37—38 (*62. S. 49*): 37 Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος,

38 καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.*

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς· 26 εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. 27 ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.*

28 Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων ⸆ πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν; 29 ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν 30 λέγοντες ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. 31 Ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος ἑτέρῳ βασιλεῖ συμ-

* Matth 16 24 (123. S. 101): *Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.*

Mark 8 34 (123. S. 101): *Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.*

Luk 9 23 (123. S. 101): *Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ ἀκολουθείτω μοι.*

14 24 *δείπνου*] + *πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί* (= Mt 22 14) E^mg F^mg G H X Y . . min aeth. 26 *αὐτοῦ*] *ἑαυτοῦ* B L R Γ 157 476 659 892 .; – 579 e Or | *δέ* ℵ A D^gr W Θ . . min c f vg sy^hl sa bo] *τέ* B L R Δ 33 b d ff² aeth | *τ. ἑαυτ. ψυχ.*] *τ. ψυχ. ἑαυτ.* (*αὐτ.* 69 1241 .) ℵ B 69-788 579 1241 . lat | *εἶναί μου μαθ.* ℵ B L M R X 33 713 1071 . sy^hl bo aeth] *μου εἶν. μαθ.* K Π N Ψ . . 13-69-124-346 157 544 . . al vg^c Or^int Eus Bas; *μου μαθ. εἶν.* A D E G H W Δ . . min lat arm Or. 27] – M* R Γ 69 213 482 544 . sy^s bo^ed | *ὅστις* ℵ* L 579 bo^codd] + *οὖν* B (– *οὐ* B*); + *γάρ* 157 arm; *καὶ ὅστις* (*ὅς* D 716 Ir) ℵ^c A D W Δ Θ . . min lat sy^c vg sa. 28 *εἰς* B D L R W Ψ . 71 225 579 . sa bo] *τὰ εἰς* ℵ A E G H K M S Γ . . min; *τὰ πρὸς* F V X Θ Π . . min.

βαλεῖν εἰς πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύσεται εἰ δυνατός ἐστιν
ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ᾽ αὐτόν;
32 εἰ δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ
πρὸς εἰρήνην. 33 οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυ-
τοῦ ὑπάρχουσιν οὐ δύναταί εἶναί μου μαθητής. 34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλα· ἐὰν
δὲ καὶ τὸ ἅλα μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν
εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

zu Lk 34 35 vgl. 20. Mt 5 13 S. 24 — *zu Lk 34 vgl. 132. Mk 9 50 S. 111*

172. (164.) **Die Gleichnisse vom verlorenen Schaf und vom verlorenen Groschen.**

Luk 15 1–10

Zu Lk 1–2 vgl. 53. Mt 9 10 11 = Mk 2 15 16 = Lk 5 29 30 (S. 40)

18 12–14 (*133. S. 111f.*): 12 *Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; 13 καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.*

14 οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.

1 Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες
οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν
αὐτοῦ. 2 καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρι-
σαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι
οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσ-
θίει αὐτοῖς. 3 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων· 4 τίς ἄν-
θρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν οὐ καταλείπει
τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ
αὐτό; 5 καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς
ὤμους αὐτοῦ χαίρων, 6 καὶ ἐλθὼν εἰς
τὸν οἶκον συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς
γείτονας λέγων αὐτοῖς· συνχάρητέ μοι,
ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ
οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανο-
οῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.
8 Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει
λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως ὅτου εὕρῃ; 9 καὶ εὑ-
ροῦσα συνκαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας λέγουσα· συνχάρητέ μοι, ὅτι
εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. 10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται
χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

---

14 32 *τὰ πρός*] *πρὸς* ℵ* Γ 482 660 1241 .; *εἰς* B; *τὰ εἰς* K Π min. 34 *ἅλα* ℵ D W] *ἅλας* Unc rel . . min. **15** 2 *Φαρ. κ. οἱ γρ.*] *γραμ. κ. οἱ Φαρ.* A Ψ 13-69-124-346 477 1071 . sy aeth Bas Tat. 4 *ἔχων*] *ὃς ἕξει* D; *qui habet* a b f ff² l q vg | *ἀπολέσας*] *ἀπολέσῃ* B* D | *ἕως* B D L W X Θ . . min] + *οὗ* ℵ A M U Δ Λ Ψ min. 8 *δραχμήν*] – D 157 it sy sa bo Tat | *μίαν*] + (*ἐξ*) *αὐτῶν* a sy sa bo Tat | *ὅτου*] *οὗ* ℵ B L X Θ 047 1-118-131-209 13-346 33 157 544 579 1071 .; – D 69 716 892.

173. (165.) **Das Gleichnis vom verlorenen Sohn. Luk 15** 11–32

11 *Εἶπεν δέ· ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. 12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐ-*
τῶν τῷ πατρί· πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐ-
τοῖς τὸν βίον. 13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος
υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ
ζῶν ἀσώτως. 14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν
χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. 15 καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ
τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ
βόσκειν χοίρους· 16 καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων
ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. 17 εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη·
πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων· ἐγὼ δὲ λιμῷ ὧδε ἀπόλ-
λυμαι. 18 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· πάτερ,
ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, 19 οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός
σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. 20 καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν
πατέρα αὐτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ
καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατε-
φίλησεν αὐτόν. 21 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ
ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. 22 εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς
τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ
δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, 23 καὶ
φέρετε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, 24 ὅτι
οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρ-
ξαντο εὐφραίνεσθαι.

25 *Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγι-*
σεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν 26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν
παίδων ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. 27 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει,
καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπ-
έλαβεν. 28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελ-
θὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα
ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε
ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. 30 ὅτε δὲ ὁ υἱός

---

15 12 *καὶ* 2°] *ὁ δὲ* ℵc ABL 579 892 1071 sa bo. 16 *γεμ. τ. κοιλ. αὐτ. ἀπό* ANPXΔΘΨ .. min lat sy s vg hl bo arm] *χορτ. ἐκ* (*ἀπὸ* 69 1241) ℵ BDLR 1-131 13-69-124-346 251 579 1241 . e f sy c pal sa aeth. 17 *περισσεύουσιν*] *-ονται* ABP 1-118-209 579 . | *λιμῷ ὧδε* ℵ BLΨ 579 eff 2 sy hl] ∼ DRUYΘ 1-118-131-209 13-124-346 700 . lat sy sa bo arm; – *ὧδε* APWXΔ .. min aeth go. 20 *αὐτοῦ* 1° ℵ DLYΘ . . min] *ἑαυτοῦ* ABWΔΨ . min. 21 *αὐτ. ὁ υἱ.*] *ὁ υἱ. αὐτ.* BL 1-118-131-209 157 1038 . sa bo | *υἱός σου*] + *ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου* ℵBDUX 1 33 213 348 473 700 999 . bodl gat tol aeth. 22 *ἐξενέγκ.* AEGHPQRWΔΘΨ .. min sy vg hl] pm *ταχύ* (*ταχέως* D 13-346 157 .) ℵBDLX min lat sy s c pal sa bo arm aeth. 24 *ἀνέζησ.*] *ἔζησ.* B 579 sy s c sa bo arm aeth Tat. 26 *τί* ℵADΘ . . min] + *ἄν* BPQRXΨ 33 579. 29 *πατρί* ℵEHKMLWXΘ .. min sy hl arm] + *αὐτοῦ* ABDPRΔΛ . min lat sy s c vg sa bo.

σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν
σιτευτὸν μόσχον. 31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ
πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν· 32 εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός
σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.

174. (166.) Das Gleichnis vom ungerechten Haushalter. Luk 16 1—13

1 Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν
οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
2 καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον
τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δύνῃ ἔτι οἰκονομεῖν. 3 εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκο-
νόμος· τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ;
σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. 4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετα-
σταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. 5 καὶ προσ-
καλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ
πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; 6 ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ· δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντή-
κοντα. 7 ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπεν· σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν κόρους
σίτου. λέγει αὐτῷ· δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. 8 καὶ
ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ
υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. 9 καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ
τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους
σκηνάς. 10 ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ
ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. 11 εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ
ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; 12 καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ
ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς δώσει ὑμῖν; 13 οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις
δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται
καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.*

---

* Matth 6 24 (34. S. 30): *Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.*

---

15 30 *σου τ. βίον*] *πάντα* D e *(omnia tua); substantiam (facultatem* a) *suam* a l vg | *πορν.*] *τῶν π.* A D L Q R Ψ 579 sa bo Tat | 32 *ἀπολωλ.* ℵ D Θ Δ Ψ 1-118-131-209 4 13-69-124-346 544 1241 . lat bo arm] *καὶ ἀπολ.* A B L R W X . . min sy aeth; + *ἦν* ℵ P Δ Λ Π . . min sy^s sa bo. **16** 2 *δύνῃ* ℵ B D P W Θ min e ff^2 sy arm] *δυνήσῃ* A L R X Δ Λ Π . . min lat aeth. 7 *λέγει* B L R 69 71 472 565 1071 . b c e f l q sy^{c vg} sa bo] + *δέ* ℵ 13-346 157 a; *καὶ λ.* A P W X Δ Π Ψ . . min sy^{hl} arm aeth; *ὁ δὲ λ.* D aur. 12 *ὑμέτερον*] *ἡμέτ.* B L 1574 Or; *ἐμόν* 157 c i l Marc.

Zu Lk 16 10 11: *Λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν.* Clem. Rom. II 8 5.

Et ideo dominus dicebat ingratis existentibus in eum: Si in modico fideles non fuistis, quod magnum est, quis dabit vobis? Iren., adv. Haer. II 34 3.

175. (167.) Verurteilung des pharisäischen Hochmuts. Luk 16 14–15

[14] Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. [15] καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

176. (168.) Vom Gesetz und Ehescheidung. Luk 16 16–18

11 12–13 (65. S. 51): [12] Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. [13] πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν.

5 18 (21. S. 24 f.): Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

*5 32 (24. S. 26): Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.**

[16] Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται μέχρι Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

[17] Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.

[18] Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.*

177. (169.) Das Gleichnis vom reichen Mann und armen Lazarus. Luk 16 19–31

[19] Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. [20] πτωχὸς δέ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ εἱλκωμένος [21] καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἐπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. [22] ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. [23] καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. [24] καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν· πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. [25] εἶπεν δὲ Ἀβραάμ· τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος

* Vgl. 187. Matth 19 9 = Mark 10 11 12 (S. 147).

16 [14] ταῦτ. πάντα ℵ B D (– πάντ.) L R 157 245 477 lat sy s vg pal sa bo] + καὶ A W P X Γ Δ Θ Λ Π . min sy hl. [20] ἐβέβλ. ℵ B D L X Ψ 4 22 33 157 213 579 a e l aeth Clem] ὃς ἐβ. A P W Γ Δ Θ Π 063 . min lat sy (καὶ αὐτὸς ἐβ.); βεβλημένος sa bo arm. [21] ἀπό 1° ℵ* B L it sy s pal sa bo Clem Amb] + τ. ψιχίων (ψιχῶν D) Unc rel min a f vg sy vg hl arm | πλουσίου] + καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ (= 15 16) 13-69-124-346 61 mg 130 1071 l vg c.

ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. [26] *καὶ ἐν πᾶσι*
τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες δια-
βῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.
[27] *εἶπεν δέ· ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός*
μου· [28] *ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐ-*
τοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. [29] *λέγει δὲ Ἀβραάμ· ἔχουσι*
Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. [30] *ὁ δὲ εἶπεν· οὐχί, πάτερ*
Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν.
[31] *εἶπεν δὲ αὐτῷ· εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν*
τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται.

178. (170.) Vom Ärgernis. Luk 17 1–2

18 6. 7 (*131. S. 110*): [6] *Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.* [7] *Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.*

9 42 (*131. S. 110*): *Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.*

[1] *Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται·* [2] *λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἕνα.*

179. (171.) Von der Versöhnlichkeit. Luk 17 3—4

18 15 (*134. S. 112*): *Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.*

18 21—22 (*135. S 113*): [21] *Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;* [22] *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.*

[3] *Προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.*

[4] *καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ καὶ ἑπτάκις ἐπιστρέψῃ πρός σε λέγων· μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.*

16 [26] *ἐν* ℵ B L 579 892 1355 . lat sa bo] *ἐπί* Unc[rel] min a e sy[s] arm | *ἔνθεν*] *ἐντεῦθεν* K *Π* **063** 1-118-131-209 346 440 990 1355; – D W c e | *οἱ ἐκεῖθεν*] – *οἱ* ℵ* B D. [27] *οὖν σε*] ∼ A B D *Δ* 13-69-346-788 243 399 1038 . ; – *οὖν* W 579 e f l r sy[pal] bo aeth. [29] *δέ* ℵ B L d sy[s] arm] + *αὐτῷ* A D[gr] W X *Δ Θ* **063** . . min lat (:: d) sy aeth. **17** [1] *οὐαὶ δέ* | *πλὴν οὐαί* ℵ B D L *Ψ* . min it (:: f l) sy[s] sa bo.

180. (172.) Vom Glauben. Luk 17 5–6

17 20 (126. S. 107): Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.*

5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ·
προσθὲς ἡμῖν πίστιν. 6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ
ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.*

181. (173.) Vom Knechtslohn. Luk 17 7–10

7 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ· εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε; 8 ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ·
ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω,
καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; 9 μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν
τὰ διαταχθέντα; 10 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσετε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν,
λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

182. (174.) Heilung von 10 Aussätzigen. Luk 17 11–19

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο
διὰ μέσον Σαμαρίας καὶ Γαλιλαίας. 12 καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην
ὑπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν, 13 καὶ αὐτοὶ ἦραν
φωνὴν λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. 14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς·
πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. 15 εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ
φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν, 16 καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρίτης. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν· οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ ἐννέα ποῦ; 18 οὐχ εὑρέθησαν
ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; 19 καὶ εἶπεν
αὐτῷ· ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

---

* Matth 21 21 (201. S. 163): Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται.

Mark 11 22–23 (201. S. 163): 22 Ἔχετε πίστιν θεοῦ. 23 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.

12: Lev 13 45 46. 14: Lev 13 49 14 2 3.

---

17 6 ἔχετε ℵ A B L W Δ Θ . . min sy vg pal] εἴχετε D E G H . . min lat sy s hl bo | ταύτῃ] – ℵ D L X 213 579 1071 s bo. 8 ἀλλ' οὐχί] ἀλλὰ D it sy Cyp Amb. 9 διαταχθ. ℵ B L X 1-118-131-209 28 157 213 a e sy s c pal sa bo Cyp] + οὐ δοκῶ A D W Γ Δ Θ Π Ψ . . min lat sy vg hl. 10 πάντα] – ℵa (– οὕτ. . . . . διατ. ℵ*) 579 a b e ff2 i l s sy s c Cyp | π. τὰ διατ.] ὅσα λέγω D l | ὑμῖν] – D a b c i s | ἀχρεῖοι] – sy s. 12 ὑπήντ. ℵ L Θ 063 1-131-209 13-69-346 71 157 544 579 1071 .] ἀπήντ. A B W X Δ . . min | αὐτῷ] – B L 157 | ὑπ. αὐτ.] ὅπου ἦσαν D e; *et ecce* a b c ff2 i l q s sy s c | οἳ] καί D sy vg bo; – a b c e i l q s sy s | ἔστησ.] ἀνέστ. B F 157 579. 17 οὐχὶ οἱ δέκα] + οὗτοι A W Π 27 157 238 489 sy s vg Tat; οὗτοι δέκα D it sy s c | οἱ ἐννέα ποῦ A D 472 489 it sy] οἱ δὲ ἐν. ποῦ Unc rel min sy hl Bas; (*et*) *novem ubi sunt* a f ff2 l vg; – e.

183. (175.) **Vom Reiche Gottes.** Luk 17 20—21

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ πα-
ρατηρήσεως, 21 οὐδὲ ἐροῦσιν· ἰδοὺ ὧδε ἢ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.

184. (176.) **Der Tag des Menschensohns.** Luk 17 22—37

24 26—28 (*218. S. 181*): 26 Ἐὰν οὖν
εἴπωσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,
μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ
πιστεύσητε. 27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται
ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
v. 28 s. zu Lk 17 37

24 37—41 (*224. S. 184*): 37 Ὥσπερ
δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ
παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 38 ὡς
γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ
κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄρχι ἧς ἡμέ-
ρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, 39 καὶ
οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ
παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς·
ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν
τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
ἰδεῖν καὶ οὐκ ὄψεσθε. 23 καὶ ἐροῦσιν
ὑμῖν· ἰδοὺ ἐκεῖ, ἰδοὺ ὧδε· μὴ ἀπέλθητε
μηδὲ διώξητε. 24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ
ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν
εἰς τὴν ὑπ᾿ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως
ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ
αὐτοῦ. 25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ
παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς
γενεᾶς ταύτης. 26 καὶ καθὼς ἐγένετο
ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ
ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
27 ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν
κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ
ἀπώλεσεν ἅπαντας.
28 ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις
Λώτ· ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν,
ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν· 29 ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλ-
θεν Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ καὶ
θεῖον ἀπ᾿ οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.
30 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. 31 ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ
σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω

26 27 (= Mt 24 37—39): Gen 6 11—13 7 7 21—23. 28: Gen 18 20ff. 29: Gen 19 24 25.

17 23 ἰδού 2°] ἢ ἰδ. ABΔ . . min a c d l sy hl arm aeth; καὶ ἰδ. ℵM min b f ff² i s vg c sy | ἀπέλθ. μηδέ] – B 13-69-346 131 . sa arm. 24 ἐν τῇ ἡμ. αὐτοῦ] – BD 220 a b e i sa; οὕτ. ἔστ. καὶ (– sy s c) ἡ παρουσία (ἡμέρα sy s c) τ. υἱ. τ. ἀνθρ. e s gat sy s c aeth Amb. 27 ἐγαμίζ. ℵBDLVX . . min] ἐξεγαμ. ARWΓΔΘΛΠ . . min. 28 ὁμ. καθ. ℵBLRXΨ 13-69-346 157 243 579 i r vg sa bo] ὁμ. καὶ ὡς ADWΓΔΘΠ . . min; *similiter (et)* a b c e ff² l q s; καὶ καθ. sy s aeth Ir int. 31 ἡμέρᾳ] *hora* lat (:: e f q) sy s c.

ἆραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπι-
στρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.* 32 μνημονεύετε
τῆς γυναικὸς Λώτ. 33 ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι, ἀπολέσει
αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσει, ζωογονήσει
αὐτήν.** 34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ
ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παρα-
λημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·
35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ
μία παραλημφθήσεται, ἡ δὲ ἑτέρα ἀφε-
θήσεται. [36] 37 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν
αὐτῷ· ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ὅπου
τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθή-
σονται.

10 39 (62. S. 49): *Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν.*

24 40 *Τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται·* 41 *δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται·*

28 *Ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.*

185. (177.) Das Gleichnis vom gottlosen Richter. Luk 18 1–8

1 Ἔλεγεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς
καὶ μὴ ἐνκακεῖν 2 λέγων· κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος
καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. 3 χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο
πρὸς αὐτὸν λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. 4 καὶ οὐκ ἤθελεν
ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ
ἄνθρωπον ἐντρέπομαι, 5 διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην,
ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. 6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος·
ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· 7 ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδί-
κησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακρο-
θυμεῖ ἐπ᾽ αὐτοῖς; 8 λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει.
πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

* Matth 24 17 18 (216. S. 180): 17 *Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,* 18 *καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.*

Mark 13 15 16 (216. S. 180): *Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω μηδὲ εἰσελθάτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,* 16 *καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.*

** Matth 16 25 (123. S. 101): *Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.*

Mark 8 35 (123. S. 101): *Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, σώσει αὐτήν.*

Luk 9 24 (123. S. 101): *Ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.*

32: Gen 19 26.

17 33 *καὶ ὃς ἐάν*] *ὃς δ᾽ ἂν* ℵ B L Ψ 13-69-346 28 245 579 1071 aeth ¦ *ἀπολέσει* ℵ A L R Γ Δ Λ Π* . . min] *-έσῃ* B D E G K W Θ . . min. 34 *μιᾶς*] – B 291 c | *ὁ εἷς* ℵ B Θ 1-118-131 13-69-124-346 157 579 700 1071 . bo] – *ὁ* Unc rel min sa. 35] – ℵ* 1216 1279 1375 . l | *ἡ μία* B D R Θ Ω 1-118-131-209 13-69-124-346 579 . arm] *μία* A L Q X Δ . . min. 36 – ℵ A B L W Y Θ . . min sa bo aeth Or Bas] *δύο (ἔσονται) ἐν τῷ* (– D) *ἀγρῷ· ὁ* (– D U 579) *εἷς παραληφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται* D U min lat sy arm Amb Aug (=Mt 24 40). **18** 4 *δὲ ταῦτα*] ~ B L Q **0139** 579 700 892 a q; – *δέ* b o d l sy^s.

Zu Lk 17 32 33. *Διὰ τοῦτο λέγει ὁ σωτήρ· σώζου σὺ καὶ ἡ ψυχή σου.* Excerpta e Theodoto 2 ap. Clem. Al.

186. (178.) Das Gleichnis vom Pharisäer und Zöllner. Luk 18 9–14

9 *Εἶπεν δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι*
καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην· 10 *ἄνθρωποι δύο*
ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.
11 *ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ταῦτα προσηύχετο· ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ*
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ
τελώνης· 12 *νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι.* 13 *ὁ*
δὲ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι εἰς τὸν
οὐρανόν, ἀλλ' ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρ-
τωλῷ. 14 *λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ*
ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψω-
*θήσεται.**

(*188. 18 15–17. S. 148*)

III. Die judäische Periode.

Matth 19—27 = Mark 10—15 = Luk 18 15—23

1. Der Zug nach Jerusalem.

Matth 19—20 = Mark 10 = Luk 18 15—19 27

187. (179.) Ehe und Ehescheidung.

Matth 19 1–12

(*136. 18 23–35. S. 113*)

1 *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς*
τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς
Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. 2 *καὶ*
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.
3 *Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι*
πειράζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες· εἰ ἔξεστιν

Mark 10 1–12

(*132. 9 49–50. S. 111*)

1 *Καὶ ἐκεῖθεν*
ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς
Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ
συνπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν,
καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.
2 *Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι*
ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν

* Vgl. Matth 18 4 (129. S. 109); 23 12 (210. S. 173) und Luk 14 11 (169. S. 136).

Matth 19 3 *οἱ Φαρισ.*] *Φαρ.* B C L M Π Υ Θ Σ . 1 4 33 174 273 443 565 700 788 . bo.
Mark 10 1 *καὶ πέραν* ℵ B C* L 892 bo] *πέραν* C² D G W Δ Θ 1-209 13-69-124 28 472 565 579 700 . Tat verss; *διὰ τοῦ π.* A N X Γ Π . . min sy hl aeth. 2 *προσελθ. οἱ* (– A B L Γ Δ . . min) *Φαρ.*] – D a b k sy s; *οἱ δὲ Φ. πρ.* W Θ 565 arm.
Luk 18 10 *ὁ εἷς*] *εἷς* B D R X 71 213 sy s c sa. 11 *ταῦτα* ℵ* it (*sic*) sa aeth] *ταῦτα* (*talia* e Cyp) *πρὸς ἑαυτόν* ℵ c B L Θ Ψ 1-131-209 579 e sy pal bo vg arm Cyp; *πρ. ἑαυτ. ταῦτα* (– sy s) A D (*καθ'*) Q W X . . min a sy | *ὥσπερ*] *ὡς* D L Q Ψ 28 713 . 13 *αὐτοῦ*] *ἑαυτοῦ* B Q Or; – 1-209 Cyr. 14 *ἢ γὰρ* (– W Θ 69) *ἐκ.* A P Q W X Y Δ Θ . . min sy hl Bas Cyr] *παρ' ἐκεῖνον* ℵ B L 1-209 22 mg 579 . a vg bo Or; *μᾶλλον παρ' ἐκ.* D it; *μᾶλλ. ἢ ἐκ.* l sy s vg sa.

ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν
αἰτίαν;

cf. v. 7 8

4 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀνέγνω-*
τε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν αὐτούς; 5 *καὶ εἶπεν·* ἕνεκα τού-
του καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα
καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυ-
ναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν. 6 *ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία.*
ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ
χωριζέτω. 7 *λέγουσιν αὐτῷ· τί οὖν Μω-*
ϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστα-
σίου καὶ ἀπολῦσαι; 8 *λέγει αὐτοῖς· ὅτι*
Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας
ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.
9 *λέγω δὲ*
ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλ-
*λην, μοιχᾶται.**

ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες
αὐτόν. 3 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·*
τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωϋσῆς; 4 *οἱ δὲ εἶπαν·*
ἐπέτρεψεν Μωϋσῆς βιβλίον ἀποστασίου
γράψαι καὶ ἀπολῦσαι. 5 *ὁ δὲ Ἰησοῦς*
εἶπεν αὐτοῖς· πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν
ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

6 *ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως* ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν αὐτούς· 7 ἕνεκεν τού-
του καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα
αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
8 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν. *ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ μία σάρξ.*
9 *ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ*
χωριζέτω.

cf. v. 3—5

10 *Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθη-*
ταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν. 11 *καὶ*
λέγει αὐτοῖς· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλ-
λην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν· 12 *καὶ ἐὰν αὐτὴ*
ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον,
*μοιχᾶται.**

* Matth 5 32 (24. S. 26): *Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.*

Luk 16 18 (176. S. 141): *Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.*

Mt 19 4 = Mk 10 6: Gen 1 27. Mt 19 5 = Mk 10 7 8: Gen 2 24. Mt 19 7 = Mk 10 4: Dt 24 1 3.

Matth 19 4 *ποιήσας*] *κτίσας* B Θ 1 22 33 124 700 sa bo aeth Or. 7 *ἀπολῦσαι* ℵ D L Z Θ 1 22 a e ff g h l vg sy^{pal} arm Or] + *αὐτήν* B C K M Π Δ Σ . . min f q sy$^{vg\,hl}$ sa bo; + *uxorem* b c ff^{2} gat sy$^{s\,c}$ Ir^{int}. 9 *ὅτι*] – B D Z 440 1424 . it (:: l) | *μὴ ἐπὶ πορν.*] *παρεκτὸς λόγου πορνείας* B D Φ 1 4 13-69-124-346 33 it (:: l) sy^{c} sa bo | *καὶ γαμ. ἄλλ.*] – B N Σ* 1-209* 4 33 273 566 . ff bo Or | *μοιχᾶται* ℵ D L Z . . min verss] *ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι* B C* N Σ* 1 4 33 273 566 . ff bo Or Aug; + *καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας* (B C^{a} Z 13-124-346; *γαμῶν* C* W . . min), *μοιχᾶται* B C W Y Z Δ Θ Π Σ 078 . min c f q vg sy$^{vg\,hl\,pal}$ bo arm aeth.
Mark 10 6 *αὐτούς* ℵ B C L Δ 827 c bo Tat] – D W 86* 219 b f k r aeth; + *ὁ θεός* A D N W Θ Ψ . min a b f ff^{2} k l q aur vg sy arm aeth. 7 *αὐτοῦ* 2^{0} ℵ D (*ἑαυτ.*) M 16 489 579 713 a b c f ff^{2} sy$^{s\,vg}$ sa bo aeth] – Unc^{rel} min k l q vg sy^{hl} arm; + *καὶ προσκολληθήσεται τ. γυναικὶ* (*πρὸς τὴν γυναῖκα* D min) *αὐτοῦ* Unc (:: ℵ B Ψ) min (:: 892) lat sa bo arm aeth. 12 *καὶ ἐὰν . . αὐτῆς* ℵ B C L Δ 579 sa bo aeth] *καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τ. ἄνδρα αὐτ. καί* A N X Γ Π . . min f l vg sy$^{vg\,hl}$ go; *καὶ ἐὰν γυνὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ* (+ *τοῦ* D 28) *ἀνδρ. καί* D Θ 13-69-124-346 28 565 a b c ff^{2} arm; *et quae relinquit mulier virum et alii nubet, moichatur super illo* k, sim. sy^{s} (v. 12 ante 11).

10 *Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου
μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.* 11 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐ πάντες
χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.* 12 *εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες
ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω.*

188. (180.) Segnung der Kinder.

Matth 19 13—15

13 *Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς.*
14 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός ἐμέ· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.*

18 3 (*129. S. 109*): *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*

15 *καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.*

Mark 10 13—16

13 *Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.*
14 *ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*
15 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.*
16 *καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατευλόγει, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.*

Luk 18 15—17

(*186. 18 9—14. S. 146*)

15 *Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμων αὐτοῖς.*
16 *ὁ δὲ Ἰησοῦς προσεκαλέσατο αὐτὰ λέγων· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*
17 *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.*

Mk 10 15 (= Mt 18 3) = Lk 18 17: Joh 3 3 5 (S. 232).

Matth 19 10 *τ. ἀνθρ.*] *τ. ἀνδρὸς* D it (:: l) sy$^{s\,c\,vg}$ arm aeth Tat; – 892* 1187 ff. 11 *τοῦτον*] – B 1-209 22 1574 . e Or Cyp. 14 *αὐτοῖς* ℵCDLMW 213 788-983 1604 .] – BEFGΔΘ . min it (:: g l) sa arm | *ἐμέ* ℵLΔ] *μέ* Unc^{rel} min.
Mark 10 13 *ἅψ. αὐτ.*] *αὐτ. ἅψ.* ℵBCLΔΨ 16 124 213 544 579 f | *ἐπετίμων τ. προσφ.*] *-ησαν αὐτοῖς* ℵBCLΔΨ 579 892 c k bo. 14 *εἶπεν*] *ἐπιτιμήσας εἶπ.* WΘ 1-209-1582 13-69-124-346 28 565 sy^{s} arm. 16 *ἐναγκαλ.*] *προσκαλεσάμενος* D c f ff^{2} q r sy^{s}.
Luk 18 16 *προσεκαλ.* (*-εῖτο* D G 1-118^{2}-131-209) *αὐτ.* (– B) *λέγ.* ℵ B D G L 1-118^{2}-131-209 579 1071 a r r^{2} sy^{vg} sa bo] *προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν* (*ἔλεγεν* 13-346-543) A W X Δ Θ Ψ . . min lat sy^{hl}; *εἶπεν αὐτοῖς* sy$^{s\,c}$.

Ev. Aeg. zu Mt 19 12. a) *Τῇ Σαλώμῃ ὁ κύριος πυνθανομένῃ, μέχρι πότε θάνατος ἰσχύσει; . . . . μέχρις ἄν, εἶπεν, ὑμεῖς αἱ γυναῖκες τίκτητε.* Clem. Al., Strom. III. 6 45.
. . *ἡ Σαλώμη φησί· μέχρι τίνος οἱ ἄνθρωποι ἀποθανοῦνται; . . . ἀποκρίνεται ὁ κύριος· μέχρις ἂν τίκτωσιν αἱ γυναῖκες.* ib. III. 9 64 (s. auch zu Mt 5 17: *ἦλθον καταλῦσαι τὰ ἔργα τῆς θηλείας.* Clem. Al., Str. III. 9 63).
b) . . . . *φαμένης γὰρ αὐτῆς· καλῶς οὖν ἐποίησα μὴ τεκοῦσα; . . . ἀμείβεται λέγων ὁ κύριος· πᾶσαν φάγε βοτάνην, τὴν δὲ πικρίαν ἔχουσαν μὴ φάγῃς.* ib. III. 9 66.
c) *πυνθανομένης τῆς Σαλώμης, πότε γνωσθήσεται τὰ περὶ ὧν ἤρετο, ἔφη ὁ κύριος· ὅταν τὸ τῆς αἰσχύνης ἔνδυμα πατήσητε καὶ ὅταν γένηται τὰ δύο ἓν καὶ τὸ ἄρρεν μετὰ τῆς θηλείας οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ.* ib. III. 13 92 (cf. Clem. Rom. II. 12 2 5).

189. (181.) Von der Gefahr des Reichtums.

Matth 19 16—30	Mark 10 17—31	Luk 18 18—30
	17 *Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν εἷς καὶ*	
16 *Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ εἶπεν· διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον;* 17 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός. εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, τήρησον τὰς ἐντολάς.*	*γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;* 18 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.*	18 *Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;* 19 *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς θεός.*
18 *ποίας; φησίν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· τὸ* οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, 19 τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, *καὶ* ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.	19 *τὰς ἐντολὰς οἶδας·* μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, *μὴ ἀποστερήσῃς,* τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.	20 *τὰς ἐντολὰς οἶδας·* μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.
20 *λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· πάντα ταῦτα ἐφύλαξα τί ἔτι ὑστερῶ;*	20 *ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.* 21 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμ-*	21 *ὁ δὲ εἶπεν· ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος.*

Mt 19 18 19a = Mk 10 19: Ex 20 12—16 Dt 5 16 17 24 14 (Sir 4 1). Mt 19 19b: Lev 19 18.

Matth 19 16 *διδάσκ.* ℵBDL 1 22 565 a e ff bo aeth Or] + *ἀγαθέ* Unc rel min b c f ff2 g h l q aur vg sy sa arm Iust Ir | *σχῶ* BC*DΘ 700 1365 . sa Or Chr] *ἔχω* EGHWΔ . . min sy vg.hl; *κληρονομήσω* ℵL 28 33 157 238 892 . e sy s c pal bo. 17 *τί με ἐρ. π. τ. ἀγ.* ℵBD (– *τοῦ*) LΘ 1 22 660 700 . lat sy s c pal arm aeth Or] *τί με λέγ. ἀγαθόν* CEGKMΠΔ . . min f q sy vg hl sa Iust Ir | *εἷς ἐστ. ὁ* (– D 1 22 700) *ἀγαθ.* (+ *ὁ θεός* b c ff ff2 l vg sy c bo) ℵBDLΘ 1 22 660 700 a b c ff ff2 l aur vg sy s c bo] *οὐδεὶς ἀγ. εἰ μὴ εἷς ὁ θεός* Unc rel min f g h q sy vg hl sa aeth | *τήρησον*] *τήρει* BD 565. 18 *ποίας; φησίν* ℵL] *λέγει αὐτῷ· ποίας* CDWΘΣ . . min lat sy vg arm; *ἔφη αὐτῷ· π.* B c f r sy s sa bo | *εἶπεν*] *ἔφη* B 13-124-346. 20 *πάντ. ταῦτ.* ℵCLΘ . . min lat] ∼ BDKM . . min sy sa bo | *ἐφύλαξα* ℵ*BLΘ 1 22 700 . ff g l vg Ir Cyp] *ἐφυλαξάμην* (-*ξα* D) *ἐκ νεότητός μου* (– D) Unc rel min a b c e f ff2 h q f u vg c sy sa bo arm aeth.

Mark 10 19 *μὴ μοιχ., μὴ φον.* ANWXΘΠ . min a b d ff2 l q vg sy hl arm aeth] *μὴ φον., μὴ μοιχ.* ℵa (ℵ* – *μὴ μοιχ.*) BCΔΨ 579 c sy s sa bo; – *μὴ φον.* Dgr Γ 1-118-209 300 566 f k; + *μὴ πορνεύσῃς* Dgr c k | *μὴ κλέψ.*] – 300 c f ff2 | *μὴ ἀποστερ.*] – B*WXΔΠΣΨ min sy s arm Tat | *μητ. σου* ℵ*CFNWΘ 28 124 238 565 . a b c f r sy s vg sa bo aeth] *μητ.* ABDXΓΔΨ . . min lat sy hl arm. 20 *ἔφη* ℵBLΔ 579 892 sa bo Tat] *ἀποκριθεὶς* (*ἔφη* C 1241) *εἶπεν* Unc rel min verss | *ἐφυλαξάμην*] -*ξα* AD 28 892 Clem Or; *ἐποίησα* 1-118-209 565 sy s arm.

Luk 18 19 *θεός* ℵ*B*] *ὁ θεός* Unc rel min. 20 *μητ. σου* ℵEFGHΓΔΛ . . min a b c sy s c vg sa bo aeth] *μητ.* ABDKMΠLWΘ . . min lat sy hl arm. 21 *ἐφύλαξα* ℵABLΘ 1-209 579 .] -*άμην* DPWXΔΛΠ . . min | *νεότητος* BD l sy c Marc] + *μου* Unc rel . min verss.

Ev. sec. Naz. zu Mt 19 16—24 par. Dixit ad eum alter divitum: Magister, quid bonum faciens vivam? dixit ei: Homo, leges et prophetas fac. respondit ad eum: Feci. Dixit ei: Vade, vende omnia quae possides et divide pauperibus et veni, sequere me. Coepit autem dives scalpere caput suum et non placuit ei. et dixit ad eum dominus: Quomodo dicis, legem feci et prophetas? Quoniam scriptum est in lege: Diliges proximum tuum sicut teipsum; et ecce multi fratres tui, filii Abrahae, amicti sunt stercore, morientes prae fame, et domus tua plena est multis bonis, et non egreditur omnino aliquid ex ea ad eos. Et conversus dixit Simoni discipulo suo sedenti apud se: Simon, fili Ioanne, facilius est camelum intrare per foramen acus, quam divitem in regnum coelorum. Orig., Comm. in Mt XV 14.

Matth 19

21 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. 22 ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 25 ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα λέγοντες· τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; 26 ἐμβλέψας δὲ

Mark 10

βλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἕν σε ὑστερεῖ· ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. 22 ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. 24 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν· 25 εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 26 οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· καὶ τίς δύναται σωθῆναι; 27 ἐμβλέψας αὐ-

Luk 18

22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. 23 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγενήθη· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσπορεύονται.

25 εὐκοπώτερον γάρ ἐστιν κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες· καὶ τίς δύναται σωθῆναι;

Matth 19 21 *ἔφη*] *λέγει* B Θ 13-69-124-346 lat | *πτωχ.*] *τοῖς πτ.* B D Θ sa bo Tat | *οὐρανῷ*] *-οῖς* B C D Γ 230 1012 1402 . e g sa. 22 *νεανίσκος* ℵ L Z Chrys] + *τ. λόγον* Unc^{rel} min ff^{2} g l q vg sy^{hl} sa bo arm; + *hoc* e f h aeth; + *τ. λ. τοῦτον* B a b c ff n sy. 24 *ὅτι* ℵ C L M Z 33 1241 . sy sa bo aeth] – Unc^{rel} min lat arm | *τρυπήματος* D E L Z Γ Δ . . min] *τρήματος* ℵ* B Or; *τρυμαλιᾶς* C K M U Θ Σ Φ . 4 124 157 544 565 700 | *εἰσελθ.* ℵ C L Z Δ Σ . min sy$^{s\ vg}$ bo] *διελθ.* B D X Θ . min lat sy^{c} sa arm aeth | *πλούσιον*] + *εἰσελθεῖν* B D Θ . 124 700 lat (:: ff) sy^{vg} sa bo | *τ. οὐρ.* Z 1-118-209 33 157 440 . lat sy$^{s\ c}$ Clem Or] *τοῦ θεοῦ* Unc^{rel} min sy$^{vg\ hl}$ sa bo; + *εἰσελθεῖν* C X Δ Σ . . min sy^{hl} arm.

Mark 10 21 *τοῖς* ℵ C D Θ Φ 1-118-209 4 28 71 273 565 788 892 . sy^{s} sa bo] – A B N W X Γ Δ . . min arm Clem | *καὶ δεῦρ. ἀκ. μοι* ℵ B C D Δ Θ 406 565 579 lat bo Clem] + *ἄρας τ. σταυρόν (σου)* A N X Γ Π Σ . . min q sy^{hl}; *κ. ἄρ. τ. στ. (σου) δεῦρο* (– 28 sy$^{s\ vg}$) *ἀκ. μοι* G W 1-118-209 13-69-124-346 28 a sy$^{s\ vg}$ sa arm aeth Ir^{int}. 24 *δύσκ. ἐστ.* ℵ B W Δ Ψ k sa bo^{codd} aeth] + *τοὺς πεποιθότας ἐπὶ* (+ *τοῖς* D Θ Φ min) *χρήμασιν* A C D Θ Φ . . min verss. 24. 25] ∼ 25. 24 D 235 a b ff^{2}. 25 *εὐκοπώτερόν ἐστιν*] *τάχιον* D^{gr} a (*facilius*) .; *τῆς τρυμ. τῆς ῥαφ.* B E H S V X . . min] *τρυμ. ῥαφ.* ℵ A C D (*τρυμαλίδος*) W Θ . . min | *διελθ.* B C K Π 1-118-209 13-69-124-346 700 892 1071 . b c f ff^{2} l q vg verss] *εἰσελθ.* ℵ A N W Θ Σ . . min k sy^{s} sa; *διελεύσεται* D^{gr}; *intrabit* a | *εἰσελθ.*] – D Θ 579 1241 a ff^{2} k sy^{s}. 26 *ἑαυτούς*] *αὐτόν* ℵ B C Δ Ψ 892 1555 . sa bo.

Luk 18 22 *οὐρανοῖς* ℵ A L R 892 1071 . a c arm] *τοῖς οὐρ.* B D sa bo; *-ανῷ* W X Δ Θ Π Ψ 078 . . min lat (:: a c) sy^{s}. 23 *ἐγενήθη* ℵ B L 579] *ἐγένετο* Unc^{rel} min. 24 *ὁ* (– B) *Ἰησ. εἶπ.* ℵ B L 1-209 157 579 1241 . sy^{pal} sa bo] *ὁ Ἰ. περίλυπον γενόμενον εἶπε* Unc^{rel} min a q r vg sy; *περίλ. γεν. εἶπ. ὁ Ἰ.* D b c e ff^{2} i l. 25 *τρήματος* ℵ B D 49] *τρυπήματος* L R Θ 22 157 1241 .; *τρυμαλιᾶς* A P W X Δ Π . . min | *εἰσελθεῖν* 1° ℵ B L W X Δ . . min e sy$^{vg\ hl}$] *διελθεῖν* A D M P Θ . min lat sy$^{s\ c\ hl}$ sa bo arm aeth | *πλούσ. εἰς τ. βασ. τ. θ. εἰσελθ.*] *πλ. εἰσελθ. ε. τ. β. τ. θ.* D b c f vg sy$^{c\ pal}$ sa bo aeth; – *εἰσελθ.* Ψ 579 a c ff^{2} i r sy$^{s\ vg}$.

Matth 19

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· παρὰ
ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐ-
στιν, παρὰ δὲ θεῷ δυνατὰ
πάντα.
27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
μεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν
σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; 28 ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθή-
σαντές μοι, ἐν τῇ παλινγενεσίᾳ,
ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,
καθίσεσθε καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δώδεκα
θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα
φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.
29 καὶ πᾶς ὅστις
ἀφῆκεν ἀδελφοὺς ἢ
ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα
ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἢ οἰκίας
ἕνεκα τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος
πολλαπλασίονα λήμψεται,
καὶ
ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

Mark 10

τοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει· παρὰ
ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ'
οὐ παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ
δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ.
28 Ἤρξατο λέγειν ὁ Πέτρος
αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
μεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμέν
σοι. 29 ἔφη ὁ
Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν,
οὐδείς ἐστιν ὃς
ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ
ἀδελφὰς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ
τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ
ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, 30 ἐὰν
μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν
ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οἰκίας καὶ
ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ
μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς
μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰ-
ῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Luk 18

27 ὁ δὲ εἶπεν·
τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις
δυνατὰ
παρὰ τῷ θεῷ ἐστιν.
28 Εἶπεν δὲ Πέτρος·
ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέν-
τες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμέν
σοι. 29 ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν,

22 28—30 (*237. S. 194*):
28 Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενη-
κότες μετ' ἐμοῦ ἐντοῖς πειρασ-
μοῖς μου. 29 κἀγὼ διατίθεμαι
ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πα-
τήρ μου βασιλείαν, 30 ἵνα ἔσθητε
καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης
μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ κα-
θήσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες
τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

οὐδείς ἐστιν ὃς
ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ
ἀδελφοὺς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα
εἵνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
30 ὃς οὐχὶ μὴ ἀπολάβῃ πολλα-
πλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ,
καὶ ἐν τῷ αἰ-
ῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Matth 19 26 *δυν. πάν.* ℵ L Z 1293] ∼ (+ *ἐστιν*) Unc ^{rel} min verss. 28 *καθίσεσθε* C D* E F H K V Γ . 33 892 1241 . .] *καθήσεσθε* ℵ B G L M Δ Θ Σ Ω min | *αὐτοί* ℵ D L Z 1 124 157 892 Or] *ὑμεῖς* B C X Δ Θ . . min verss. 29 *ἀφῆκ. ἀδελφ. . . . ἢ οἰκίας* ℵ ^{a} (– *ἢ οἰκ.* ℵ*) C* L 1 892 1295 . sy ^{pal} bo Or] *ἀφ. οἰκίας* (*-ίαν* K Y Θ min) *ἢ ἀδ. κτλ.* Unc ^{rel} min verss | *ἢ πατέρα*] – D b ff ff ^{2} r ^{2} sy $^{s\,c}$ | *μητέρα* B D 1604 a b e ff r ^{2} sy ^{s} Or] + *ἢ γυναῖκα* Unc ^{rel} min c f g h l q vg sy ^{c} sa bo arm | *ἐμοῦ ὀνόμ.* ℵ B Θ 124] *ὀνόμ. μου* Unc ^{rel} min Or | *πολλαπλ.* B L 945 990 sy ^{pal} sa Tat Or] *ἑκατονταπλ.* Unc ^{rel} min lat sy bo arm aeth Ir Hil.

Mark 10 27 *ἀδύν.* ℵ A B C* X Π Ψ min lat sy ^{hl}] *τοῦτο ἀδύν.* C ^{3} D N W Θ Σ . . min b c sy $^{s\,vg}$ sa (∼) arm aeth; + *ἐστίν* D 28 157 213 700 1071 . lat | *ἀλλ' οὐ . . . τῷ θεῷ*] *παρὰ δὲ τῷ* (– 157) *θεῷ δυνατόν* (*ἐστιν*) D 157 a ff ^{2} k Clem; *apud deum autem omnia possibilia sunt* b c r sy ^{s} | *πάντ. . . . . θεῷ*] – Δ Ψ 1-209 4 69 157 273 348 1071 a l Clem | *τῷ θεῷ*] *θεῷ* B Θ 124 213 477 517 892 1604. 28 *ἠκολουθήκαμεν* B C D W 1216] *-ήσαμεν* Unc ^{rel} min. 29 *οἰκίαν ἢ*] – D b | *ἢ πατέρα*] + *ἢ γυναῖκα* A C N X Γ Π . . min f q sy $^{vg\,hl}$ aeth | *ἕνεκεν* 2°] – A B* S* min c k. 30 *μητέρας* B E F G N Δ Ψ . . min vg sy ^{vg} sa bo] *μητέρα* ℵ ^{a} (ℵ* c (k) – *οἰκίας . . . διωγμῶν*) A C D W Θ . . min it sy $^{s\,hl}$ | *οἰκίας . . . αἰώνιον*] *ὃς δὲ ἀφῆκεν οἰκείαν κ. ἀδελφὰς κ. ἀδελφοὺς κ. μητέρα κ. τέκνα κ. ἀγρ. μετὰ διωγμοῦ, ἐν τῷ αἰῶνι τ. ἐρχ. ζωὴν αἰών. λήμψεται* D a b f ff ^{2}.

Luk 18 28 *Πέτρ.*] *ὁ Πέτρ.* ℵ B D L R U X Θ . min. 29 *ὑμῖν* ℵ* D Δ lat (:: f)] + *ὅτι* Unc ^{rel} min f sy ^{vg}. 30 *ἀπολ.*] *λάβῃ* B D M 472 477 713 1071 . a | *πολλαπλ.*] *ἑπταπλ.* D it (:: f) Tat Cyp; *ἑκατονταπλ.* 472 1241 sy $^{s\,c}$.

30 πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (s. u. 20 16)	31 πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.	13 30 (165. S. 134): Καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.

190. (182.) Das Gleichnis von den Arbeitern im Weinberg. Matth 20 1—16

1 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις
ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 2 συμ-
φωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς
εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 3 καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἑστῶ-
τας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς 4 καὶ ἐκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς
τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. 5 οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν
δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. 6 περὶ δὲ τὴν
ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἑστήκατε
ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; 7 λέγουσιν αὐτῷ· ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει
αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. 8 ὀψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος
τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. 9 καὶ ἐλθόντες
οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. 10 ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι
ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήμψονται· καὶ ἔλαβον τὸ ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί. 11 λα-
βόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου 12 λέγοντες· οὗτοι οἱ ἔσχατοι
μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος
τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. 13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν· ἑταῖρε,
οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; 14 ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε.
θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί· 15 ἢ οὐκ ἔξεστίν μοι ὃ θέλω
ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
16 οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. (s. o. 19 30)

191. (183.) Dritte Leidensverkündung.

Matth 20 17—19	Mark 10 32—34	Luk 18 31—34
17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα	32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,	

Matth 20 4 *ἀμπελ.* BDEFGM . . min b l q vg sy bo Or] + *μου* ℵCYΘΠ . min it vg^{c} sa arm aeth Cyr 5 *πάλιν δέ*] *πάλιν* BXΔΘΣ 085 . min it (:: f l) bo; *καὶ πάλιν* Ω 4 273 . f sy$^{s\ vg}$. 8 *ἀπόδ.* ℵCLZ 085 Or] + *αὐτοῖς* Unc^{rel} min verss. 9 *καὶ ἐλθ.*] *ἐλθ. δέ* B r^{2} sy$^{c\ pal}$ sa; *ἐλθ. οὖν* DΘ 13-69-124-346 33 lat. 10 *ἐλθ. δέ* ℵELZ . . min q sy^{hl} bo] *καὶ ἐλθ.* BCDΘ 085 13-69-124-346 33 273 e sy sa; *ἐλθ. δὲ* (– b) *καί* NΣ 473 713 lat | *πλείονα*] *πλεῖον* BC*NZΘΣ 085 . min lat; *πλείω* D | *τὸ ἀνά* ℵCLNZΘΣ 33 1241] *ἀνά* BDEGWΔ . . min. 12 *αὐτ. ἡμ.* ℵDLZ 085 . 69-124 157 892 verss] ∼ BCNWΘ . min c arm Or. 13 *ἑνὶ αὐτ.* (∼ B) *εἶπ.* ℵBDΘ 085 124 700 lat arm] *εἶπ. ἑνὶ αὐτ.* Unc^{rel} min e q sy^{vg} sa bo | *συνεφών. μοι*] *συνεφώνησά σοι* LZΣ 33 713 sy^{s} sa bo. 15 *ἢ* 1°] – BDLZΘ 700 r^{2} sy$^{s\ c\ pal}$ arm aeth. 16 *ἔσχατοι* ℵBLZ 085 sa bo] + *πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί* (= 22 14) CDNΘΣ . . min lat sy arm aeth. 17 *καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰ.*] *μέλλων δὲ ἀναβαίνειν Ἰησ.* B 1 (*ὁ Ἰ. ἀν.*) sy^{vg} sa bo Or.

Mark 10 31 *οἱ ἔσχ.* BCGNSUXYΓΣΦ 047 . 21 13-69-346 118 245 477 566 .] *ἔσχ.* ℵADLKMΠVW ΔΘΨ . min bo Tat.

παρέ-
λαβεν τοὺς δώδεκα κατ᾽ ἰδίαν,
καὶ ἐν τῇ ὁδῷ
εἶπεν αὐτοῖς· 18 ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν εἰς θάνατον.
19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς
ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι
καὶ μαστιγῶσαι καὶ
σταυρῶσαι, καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται.

καὶ ἐθαμβοῦντο, οἱ δὲ ἀκολου-
θοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παρα-
λαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρ-
ξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
αὐτῷ συμβαίνειν, 33 ὅτι ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ
καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς
ἔθνεσιν, 34 καὶ ἐμπαίξουσιν
αὐτῷ καὶ ἐμπτύσουσιν
αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν
αὐτὸν καὶ ἀποκτενοῦσιν, καὶ
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται.

31 Παρα-
λαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα
εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἰερουσαλήμ,
καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γε-
γραμμένα διὰ τῶν προφητῶν
τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου·
32 παραδοθήσεται γὰρ τοῖς
ἔθνεσιν καὶ ἐμπαιχθήσεται
καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυ-
σθήσεται, 33 καὶ μαστιγώσαν-
τες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ
ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται.
34 καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων
συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα
τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν,
καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

192. (184.) Jesus und die Zebedaiden.

Matth 20 20—28

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν
υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς
προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ᾽ αὐτοῦ.
21 ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ· εἰπὲ ἵνα
καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ
δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ σου. 22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν·
οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε

Mark 10 35—45

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος
καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου λέγοντες
αὐτῷ· διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμέν σε ποιήσῃς ἡμῖν. 36 ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· τί θέλετέ με ποιήσω ὑμῖν; 37 οἱ
δὲ εἶπαν αὐτῷ· δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς σου ἐκ
δεξιῶν καὶ εἷς σου ἐξ ἀριστερῶν καθίσω-
μεν ἐν τῇ δόξῃ σου. 38 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε

Matth 20 17 *δώδεκα* ℵ D L Z Θ 1 788 892* sy$^{s\,c}$ (+ *αὐτῷ*) bo arm] + *μαθητὰς* (*αὐτοῦ*) B C Δ Π Σ . . min lat sy$^{vg\,hl}$ sa. 18 *εἰς θάνατον* ℵ sa bo] – B aeth; *θανάτῳ* Unc^{rel} min. 19 *ἐγερθ.* ℵ C* L N Z Σ 892 1604 Or Chr] *ἀναστήσ.* B D W X Δ Θ Φ 085 . . min. 20 *παρ᾽*] *ἀπ᾽* B D 700 lat. 21 *λέγ. αὐτ.*] *ἡ δὲ εἶπεν* B 118-209 1295 l r^{2} sa; *ἡ δὲ λέγει αὐτῷ* M N Σ 16 348 565 1604 bo | *δεξιῶν* ℵ B] + *σου* Unc^{rel} min verss.

Mark 10 32 *οἱ δὲ ἀκολ. ἐφοβ.* ℵ B C* L Δ Θ Ψ 1-209 565 sa bo arm] *καὶ ἀκολ.* (*αὐτὸν*) *ἐφοβ.* A N X Γ Π . . min f l q vg sy$^{vg\,hl}$; – D K 28 157 399* 440 700 788 . a b. 34 *μετὰ τρ. ἡμ.* ℵ B C D L Δ Ψ 579 892 it sy$^{hl\,mg}$ sa bo] *τῇ τρίτ. ἡμ.* A N W X Θ . . min f l vg sy$^{s\,vg\,hl}$ arm aeth. 35 *οἱ* ℵ D L W Δ . min sy^{s}] + *δύο* B C 579 892 sa bo Or; – A K M Π N U X Θ . . min. 36 *τί θέλ.*] – D; – *θέλ.* a b i | *μὲ ποιήσω* ℵ* B Ψ arm] *ποιήσω* C D Θ 1-209 13-69-346 565 q sy^{vg} bo aeth; *ἵνα ποιήσω* 251 1241 1402 lat (:: q) sy^{s}; *ποιῆσαί με* A E K M X Γ Σ . . min sa; *με ποιῆσαι* ℵ^{c} L W^{2} 579 .; *ποιῆσαι* W* Δ 273 348-472. 37 *ἀριστερῶν* B L Δ Ψ 579 892] *εὐωνύμων* Unc^{rel} min | *σοῦ ἐξ ἀριστ.* (*εὐων.*) ℵ L Ψ 892 1241] *ἐξ ἀρ.* (*εὐων.*) *σου* A C N X . . min a f l vg sy sa bo aeth; – *σοῦ* B D W Δ Θ 1 565 . b c ff^{2} i k q r arm.

πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;
λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα.
23 λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριόν μου
πίεσθε,
τὸ δὲ καθί-
σαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ
ἔστιν ἐμὸν τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-
μασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου.

πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπ-
τισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;
39 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· δυνάμεθα. ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ
πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· 40 τὸ δὲ καθί-
σαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ
ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-
μασται.

Luk 12 50 (160. S. 131)

24 Ἀκούσαντες δὲ οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο
ἀδελφῶν. 25 ὁ δὲ
Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐ-
τοὺς εἶπεν· οἴδατε ὅτι οἱ
ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ
μεγάλοι κατεξουσιάζου-
σιν αὐτῶν. 26 οὐχ οὕτως
ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν
θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι,
ἔσται ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὃς
ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶ-
τος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος·*
28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ
διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολ-
λῶν.

41 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώ-
βου καὶ Ἰωάννου. 42 καὶ προσ-
καλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς
λέγει αὐτοῖς· οἴδατε ὅτι οἱ
δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ
μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζου-
σιν αὐτῶν. 43 οὐχ οὕτως δέ
ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν
θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
ἔσται ὑμῶν διάκονος, 44 καὶ ὃς
ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶ-
τος, ἔσται πάντων δοῦλος.*
45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ
διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολ-
λῶν.

22 24–27 (*237b. S. 194*):
24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλο-
νεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς
αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μεί-
ζων. 25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·
οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ
ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐερ-
γέται καλοῦνται· 26 ὑμεῖς
δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μεί-
ζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς
ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγού-
μενος ὡς ὁ διακονῶν.*
27 τίς
γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος
ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνα-
κείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ
ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν.

* Vgl. Mark 9 35 = Luk 9 48b (129. S. 108 f.) und Matth 23 11 (210. S. 173).

Matth 20 23 *καὶ* ℵCDZΔ . . min ff g q r vg Tat verss] *ἢ* BLΘ 1 33 517 1424 . a b c e f ff² h n vg^c sa bo Or | *ἐξ*] – Δ b h l n q | *τοῦτο* CDUΔΠΦ 085 21 33 346 565 . q sy^sc] – ℵBZΘΣ . . min verss. 24 *ἀκούσ. δέ* ℵ^c LZΘ 13-69 33 517 892 1424 . sy^vg sa bo Or] *καὶ ἀκούσ.* Unc^rel min verss. 26 *ἔσται* 1⁰] *ἐστίν* BDZ r² sa | *ἐν ὑμ. μέγ.*] *μέγ. ἐν ὑμ.* B 713 1093 sa bo. 27 *ἐν ὑμῖν εἶναι*] *εἶναι ὑμῶν* B; *ὑμ. εἶν.* X 085 1574 | *ἔσται*] *ἔστω* BEGXΓ . . min. 28] + *ὑμεῖς δὲ* (*enim* e) *ζητεῖτε ἐκ μικροῦ αὐξῆσαι καὶ* (+ *οὐ* sy^c) *ἐκ μείζονος ἔλαττον* (*de minore maiores* b ff g) *εἶναι. εἰσερχόμενοι δὲ καὶ* (– e ff; – *εἰσερχ. δὲ κ.* sy^c) *παρακληθέντες δειπνῆσαι, μὴ ἀνακλίνεσθε εἰς τοὺς ἐξέχοντας τόπους, μήποτε ἐνδοξότερός σου ἐπέλθῃ καὶ προσελθὼν ὁ δειπνοκλήτωρ εἴπῃ σοι· Ἔτι* (– e sy^c) *κάτω χώρει, καὶ καταισχυνθήσῃ. ἐὰν δὲ ἀναπέσῃς εἰς τὸν ἥττονα τόπον καὶ* (– Φ) *ἐπέλθῃ σου ἥττων, ἐρεῖ σοι ὁ δειπνοκλήτωρ· Σύναγε* (*ἄγε* Φ) *ἔτι* (– e sy^c) *ἄνω, καὶ ἔσται σοι τοῦτο χρήσιμον* (*-ώτερον* Φ lat sy^c) (cf. Luk 14 7–10). DΦ it (:: f l q) codd-vg sy^c.

Mark 10 43 *ἔσται*] *ἔστω* ℵCXΔ 047 69 71 349 485 565 . sy^s. 44 *ὑμῶν γενέσθαι* (*εἶναι* D W 1-118-209 565 sy^vg) AC³DWXΓΠ . . min sy^vg hl arm aeth] *ἐν ὑμῖν εἶναι* ℵBC*LΔΘΨ 12 28 61 544 983 . . lat sa bo sy^s.

193. (185.) Die Heilung des Bartimäus.

Matth 20 29–34

Vgl. 56. 9 27–31. S. 43

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐ-
τῶν ἀπὸ Ἰερειχὼ ἠκολούθησεν
αὐτῷ ὄχλος πολύς. 30 καὶ
ἰδοὺ δύο τυφλοὶ
καθήμενοι παρὰ τὴν
ὁδόν, ἀκούσαντες
ὅτι Ἰησοῦς
παράγει, ἔκραξαν
λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ
Δαυείδ. 31 ὁ δὲ ὄχλος ἐπετί-
μησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν·
οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν λέγοντες·
κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυείδ.
32 καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνη-
σεν αὐτοὺς
καὶ
εἶπεν· τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;
33 λέγουσιν αὐτῷ·
κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφ-
θαλμοὶ ἡμῶν. 34 σπλαγχνισθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀμμά-
των αὐτῶν,
καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ.

(196. 21 1–9. S. 158)

Mark 10 46–52

46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἰερειχώ.
καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ
Ἰερειχὼ καὶ τῶν μαθητῶν αὐ-
τοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ ὁ υἱὸς
Τιμαίου Βαρτιμαῖος, τυφλὸς
προσαίτης, ἐκάθητο παρὰ τὴν
ὁδόν. 47 καὶ ἀκούσας
ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρη-
νός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ
λέγειν· υἱὲ Δαυεὶδ Ἰησοῦ,
ἐλέησόν με. 48 καὶ ἐπετί-
μων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ·
ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·
υἱὲ Δαυείδ, ἐλέησόν με. 49 καὶ
στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· φωνή-
σατε αὐτόν. καὶ φωνοῦσιν τὸν
τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ· θάρσει,
ἔγειρε, φωνεῖ σε. 50 ὁ δὲ ἀποβα-
λὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπη-
δήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.
51 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν· τί σοι θέλεις ποιήσω;
ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ·
ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω.
52 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν καὶ
ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.

(196. 11 1–10. S. 158)

Luk 18 35–43

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν
αὐτὸν εἰς Ἰερειχὼ
τυφλός τις
ἐκάθητο παρὰ τὴν
ὁδὸν ἐπαιτῶν. 36 ἀκούσας δὲ ὄχ-
λου διαπορευομένου ἐπυνθά-
νετο τί εἴη τοῦτο. 37 ἀπήγγειλαν
δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖ-
ος παρέρχεται. 38 καὶ ἐβόησεν
λέγων· Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυείδ,
ἐλέησόν με. 39 καὶ οἱ προάγοντες
ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιγήσῃ·
αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·
υἱὲ Δαυείδ, ἐλέησόν με.
40 σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευ-
σεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν.
ἐγγί-
σαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν
αὐτόν· 41 τί σοι θέλεις ποιήσω;
ὁ δὲ εἶπεν·
κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.
42 καὶ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἀνά-
βλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
43 καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν καὶ
ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν
θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν
ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

Matth 20 30 *ἐλέησ. ἡμ.* ℵ D Θ 13-69-346 118-209 157 348 566 655 700 . b c e ff ff^{2} n r sy^{c} arm aeth] pm *κύριε* BLZ 124 565 g l vg sa bo sy^{pal} aeth; + *κύριε* Unc^{rel} min f q sy$^{vg\ hl}$ | *υἱέ* ℵ C D L N Θ Σ 1 13-69-124-346 33 157 565 700 .] *υἱός* B W Z Δ . . min. 31 *υἱέ* ℵ C D L Σ 4 33 245 489 565] *υἱός* B W Z Δ Θ . . min.
Mark 10 46 *τυφλός* ℵ B L P W Δ . 4 124 273 579 . sa bo] *ὁ τυφλ.* A C K X Γ Θ . . min arm | *προσαίτης, ἐκάθ. π. τ. ὁδόν* ℵ B L Δ Ψ k bo arm] *ἐκάθ. π. τ. ὁδ. προσ*(*ἐπ-* D Θ 565) *αιτῶν* A C D W X . min lat sy sa aeth. 49 *φωνήσ. αὐτ.* ℵ B C L Y Δ Ψ 349 517 579 892 . k bo] *αὐτὸν φωνηθῆναι* (∼ Σ 1-209 a) A D W X Θ . . min lat sy sa Tat Or | *καὶ φων. τ. τυφλ. λέγ. αὐτ.*] *οἱ δὲ λέγ.* (*εἶπον* 565 a) *τῷ τυφλῷ* D 565 a b ff^{2} i q. 52 *ὁ δὲ Ἰ.* ℵ* A C D W (– *Ἰησ.*) Θ . . min lat sy^{hl} sa] *καὶ ὁ Ἰ.* B L Δ Ψ min q sy^{vg} bo arm aeth; – sy^{s} | *αὐτῷ* 2° ℵ A B C D L W Δ . 1-209 13-69-124-346-713 1071 . lat sy$^{s\ vg}$ bo arm] *τῷ Ἰησοῦ* E F G H X Γ Θ Π min.
Luk 18 36 *τί* ℵ A B P W Δ . . min lat (:: a d)] + *ἄν* D L Q R X Y Θ . min a. 40 *ὁ Ἰησ.*] *Ἰησ.* B D 270; – A 63

194. (186.) **Zakchäus. Luk 19** 1—10

1 *Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰερειχώ.* 2 *καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλού-*
μενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης καὶ ἦν πλούσιος. 3 *καὶ ἐζήτει ἰδεῖν*
τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς
ἦν. 4 *καὶ προδραμὼν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν,*
ὅτι ἐκείνης ἤμελλεν διέρχεσθαι. 5 *καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ*
Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ
οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. 6 *καὶ σπεύσας κατέβη καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων.*
7 *καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν*
καταλῦσαι. 8 *σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίσειά*
μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάν-
τησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον*
σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ. 10 *ἦλθεν*
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

195. (219.) **Das Gleichnis von den Minen. Luk 19** 11—27

11 *Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσ-*
θεὶς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς
εἶναι Ἰερουσαλὴμ αὐτὸν καὶ δοκεῖν αὐ-
τοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. 12 *εἶπεν οὖν·*
ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς
χώραν μακράν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν
καὶ ὑποστρέψαι. 13 *καλέσας δὲ δέκα*
δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα
μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· πραγμα-
τεύσασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι.

14 *οἱ δὲ πολῖται*

25 14—30 (*228. S. 186 f.*): 14 *Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,* 15 *καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν. εὐθέως* 16 *πορευθεὶς ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.* 17 *ὡσαύτως ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο.* 18 *ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὤρυξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.*

Lk 19 8: Ex 21 37 22 1 2 Nu 5 6 7.

Luk 19 2 *κ. αὐτὸς ἦν ἀρχ.*] *κ. οὗτος ἦν ἀρχ.* 69-346 475 579 . a b c ff² l q s vg bo; *οὗτος ἦν ἀρχ.* D e f i; *καὶ* [*ἦν*] *ἀρχ.* sy^s c vg | *καὶ ἦν* (– l s sa) ℵ L 245 892 l s sy sa bo] *κ. αὐτός* B K Π **0139** 1-131 13-69-346 22 579 b i q vg; *κ. αὐτ. ἦν* U Θ a c 1071; *κ.* (– W) *οὗτος ἦν* A Q R W Δ Λ . . min f ff²; – D e. 5 *καὶ . . τόπον*] *κ. ἐγένετο* (– sy^c) *ἐν τῷ διέρχεσθαι αὐτὸν* (*τὸν Ἰησ.* 157 it) D 157 it sy^c | *ἀναβλ. ὁ* (– B **0139**) *Ἰησ. εἶπ.* ℵ B L Θ **0139** 1-131-209 579 sa bo arm] *εἶδεν αὐτὸν* (– D; + *ὁ Ἰησ.* sy^vg aeth) *καὶ* (– sy^s) *εἶπεν* D sy^s c vg aeth; *ἀναβλ. ὁ Ἰησ.* (– it, :: f) *εἶδεν αὐτὸν κ. εἶπ.* A Q R W Γ Δ Λ Π . . min lat sy^hl. 9 *Ἀβρ.* ℵ* L R Tat] + *ἐστίν* Unc^rel . min verss. 12 *ἑαυτῷ*] – D it sy^s c bo. 13 *πραγματεύσασθε* (*-σασθαι*)] *πραγματεύεσθε* (*-αι*) D W Θ Λ 1-131-209 71 230 291 472 579.

19 *Μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.*

20 *καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.*
21 *ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.*
22 *προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα εἶπεν· κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.*
23 *ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.*
24 *προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν· κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·*
25 *καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.*
26 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα;*
27 *ἔδει σε οὖν βαλεῖν τὰ ἀργύριά μου τοῖς τραπεζείταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.*

28 *ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.*

29 *τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθή-*

αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

15 *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τίς τί διεπραγματεύσατο.*
16 *παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων· κύριε, ἡ μνᾶ σου δέκα προσηργάσατο μνᾶς.*

17 *καὶ εἶπεν αὐτῷ· εὖγε, ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.*

18 *καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων· ἡ μνᾶ σου, κύριε, ἐποίησεν πέντε μνᾶς.*

19 *εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ· καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.*

20 *καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν λέγων· κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ.*
21 *ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.*
22 *λέγει αὐτῷ· ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ᾔδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα;*
23 *καὶ διατί οὐκ ἔδωκάς μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν; κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.*
24 *καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν· ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι.*
25 *καὶ εἶπαν αὐτῷ· κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.*
26 *λέγω ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται,*

Luk 19 15 *τούτους*] – D 1-118-131-209 243 1071 lat (::f) arm aeth | *τίς τί διεπραγματεύσατο* A R W Δ Θ . . min lat sy$^{vg\ hl}$ arm] *τί διεπραγματεύσαντο* ℵ B D L Ψ 157 579 e sy$^{s\ c}$ sa bo aeth. 17 *εὖγε* B D 56 58 61 892 . lat sy^{vg} sa bo Or] *εὖ* Unc^{rel} min verss. 25] – D W 047 69 1675 b e ff^{2} sy$^{s\ c}$ bo.

σεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.* 30 καὶ τὸν
ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος
τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται.* 27 πλὴν τοὺς ἐχθρούς
μου τούτους τοὺς μὴ θελήσαντας με βασι-
λεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ κατα-
σφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου.

2. Die jerusalemischen Tage.

Matth 21—25 = Mark 11—13 = Luk 19 28—21.

196. (187.) Der Einzug in Jerusalem.

Matth 21 1—9

(*193. 20 29—34. S. 155*)

1 Καὶ ὅτε
ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ
ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ εἰς τὸ
ὄρος τῶν ἐλαιῶν,
τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μα-
θητὰς 2 λέγων αὐτοῖς·
πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν
κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς
εὑρήσετε
ὄνον δεδεμένην
καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς·
λύσαντες ἀγάγετέ μοι.
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι,
ἐρεῖτε ὅτι
ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει·
εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.

Mark 11 1—10

(*193. 10 46—53. S. 155*)

1 Καὶ ὅτε
ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ
εἰς Βηθανίαν πρὸς τὸ
ὄρος τῶν ἐλαιῶν,
ἀποστέλλει δύο τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ 2 καὶ λέγει αὐτοῖς·
ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν
κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς εἰσ-
πορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε
πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς
ἀνθρώπων οὔπω κεκάθικεν·
λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε.
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ·
τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε·
ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει,
καὶ εὐθὺς αὐτὸν ἀποστέλλει

Luk 19 28—38

28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύ-
ετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων
εἰς Ἱεροσόλυμα. 29 καὶ ἐγένετο
ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ
καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ
ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν,
ἀπέστειλεν δύο τῶν μα-
θητῶν 30 εἰπών·
ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι
κώμην, ἐν ᾗ εἰσ-
πορευόμενοι εὑρήσετε
πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς
πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν,
καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
31 καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ·
διατί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε· ὅτι
ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.

* Vgl. Matth 13 12 (91. S. 71) = Mark 4 25 = Luk 8 18 (94. S. 74).

Mt 21 1—9 = Mk 11 1—10 = Lk 19 28—38: Joh 12 12—19 (S. 233 f.).

Matth 21 1 *εἰς* 3° BC 33 71 it Or] *πρός* Unc rel min f g l vg | *Ἰησ.* BDEHVΩ . 22* 157 472 489 700 983 .] *ὁ Ἰησ.* ℵGKΠLXΔΘ . . min. 2 *πορεύεσθε* ℵBDLZΘ . 13-69-124-346 157 . Or Chr] *πορεύθητε* CEGXΔΠ . . min | *εὐθύς* ℵLZ] *εὐθέως* Unc rel min; – 482 485 544 it (:: l) sy c bo | *ἀγάγετε*] *ἄγετε* BD 56 58.

Mark 11 1 *ἐγγίζουσιν*] *ἤγγιζεν* D b c ff² i k l q sy vg hl bo Tat | *εἰς Ἱερ. κ. εἰς Βηθ.* D 700 a b c ff² i k aur vg Or] *εἰς Ἱερ.* (*καὶ*) *εἰς Βηθφ. καὶ* (*εἰς* k sy s; *καὶ εἰς* ℵCΘ) *Βηθ.* Unc rel min f k l q verss. 2 *οὐδ. ἀνθρ. οὔπω* ℵC 13-69-124-346 579] *οὐδ. οὔπω* (*πώποτε* A 1241) *ἀνθρ.* ABLΔΨ b l q vg; *οὔπ. οὐδ. ἀ.* KΠW min sy hl sa bo codd; – *οὔπω* DXΓΘ . . min a c k sy s vg bo arm aeth | *κεκάθικεν* (*ἐπικ.* W)] *ἐκάθισεν* ℵBCLΔΘΨ 4 565 700 713 . 3 *αὐτ. ἀποστ. πάλ.* ℵDLY min] *ἀποστ. πάλ. αὐτ.* B 372; *αὐτ. πάλ. ἀποστ.* C* 1093; – *πάλιν* AWXΓΠΨ . . min verss.

Luk 19 27 *τούτους* ℵBKMΠL . . min sa bo arm] *ἐκείνους* ADWΔΘΨ . . min verss Or Eus. 30 *εἰπών*] *λέγων* ℵBDLΘ 13-69-346-543 157 892 Or | *πώποτε*] – DH 245 1012 it sy s c aeth.

4 τοῦτο δὲ γέγονεν, ἵνα πληρω-
θῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος· 5 εἴπατε τῇ θυ-
γατρὶ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς
σου ἔρχεταί σοι πραΰς καὶ ἐπι-
βεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ ἐπὶ πῶ-
λον υἱὸν ὑποζυγίου.
6 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθη-
ταὶ

καὶ ποιήσαντες

καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, 7 ἤγαγον
τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον
καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῶν τὰ
ἱμάτια, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπά-
νω αὐτῶν. 8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχ-
λος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ
ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ
ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν
δένδρων καὶ ἔστρωσαν ἐν τῇ
ὁδῷ.

9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προ-
άγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολου-
θοῦντες ἔκραζον λέγοντες·
ὡσαννὰ *τῷ υἱῷ Δαυείδ,* εὐ-

πάλιν ὧδε.

4 Καὶ ἀπῆλθον καὶ εὗρον
τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν
θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου
καὶ λύουσιν αὐτόν. 5 καί τινες
τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον
αὐτοῖς· τί ποιεῖτε λύοντες τὸν
πῶλον; 6 οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς
καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ
ἀφῆκαν αὐτούς. 7 καὶ φέρου-
σιν τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν
καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν
ἐπ' αὐτόν. 8 καὶ πολλοὶ τὰ
ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν
ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας, κό-
ψαντες ἐκ τῶν ἀγρῶν.

9 καὶ οἱ προ-
άγοντες καὶ οἱ ἀκολου-
θοῦντες ἔκραζον·
ὡσαννά, εὐ-

32 Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπε-
σταλμένοι εὗρον καθὼς εἶ-
πεν αὐτοῖς.
33 λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν
πῶλον εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ
πρὸς αὐτούς· τί λύετε τὸν
πῶλον; 34 οἱ δὲ εἶπαν· ὅτι ὁ
κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
35 καὶ ἤγα-
γον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν
καὶ ἐπιρίψαντες αὐτῶν τὰ
ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον ἐπε-
βίβασαν τὸν Ἰησοῦν. 36 πορευο-
μένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον
τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.

37 ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη
πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους
τῶν ἐλαιῶν ἤρξαντο ἅπαν τὸ
πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίρον-
τες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ
μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
δυνάμεων 38 λέγοντες· εὐ-

Mt 21 5: Jes 62 11 Sach 9 9. Mt 21 9 = Mk 11 9 10 = Lk 19 38: Ps 118 25 26.

Matth 21 4 *διὰ*] *ὑπό* LZΔΘ 13-69-124-346 482 700 892 . sy^{c}. 6 *προσέτ.*] *συνέτ.* BCD 33 372 700 1604. 7 *αὐτῶν* 1^{0}] *αὐτόν* D it (:: c g l); *αὐτῷ* Θ 33 13-69-124-346 | *ἱμάτια* ℵ*BDΘ 1295 b e ff ff^{2}] + *αὐτῶν* Unc^{rel} min verss | *ἐπάνω* (+ *ἐπ'* ℵ*) *αὐτῶν*] *ἐπ. αὐτοῦ* DΘ it sy^{vg} Tat. 8 *ἔστρωσαν* 2^{0} ℵ*DΔ c e ff^{2} l q bo Or] *ἐστρώννυον* Unc^{rel} min b f ff g h vg sy sa.

Mark 11 4 *τὸν πῶλ.* ℵCVΔΘ . min sy^{s} sa arm] *πῶλ.* ABDLW . . min bo | *τὴν θύρ.*] *θύρ.* BLWΔΘΨ 565 788 sa bo arm. 8 *κόψαντες* ℵBLΔΨ 892 l sa Or] *ἔκοπτον* Unc^{rel} min verss | *ἀγρῶν* ℵBCLΔΨ 579 892 sa] *δένδρων* ADNXΓΘΠ . . min verss; + *καὶ ἐστρώννυον* k; *καὶ ἐστρ. εἰς* (– D^{gr} arm) *τ. ὁδόν* ADXΓ . . min ff^{2} sy^{hl} arm; *κ. ἐστρ. ἐν τῇ ὁδῷ* KMΠNΘ min a b c f l q vg sy^{vg}.

Luk 19 32-34 *ἀπελθ. δὲ . . . εἶπαν ὅτι ὁ κύριος*] *καὶ ἀπελθ. ἀπεκρίθησαν ὅτι ὁ κύρ.* D. 37 *πασῶν*] *πάντων* BD 579 sy^{sc} | *δυνάμεων*] *γινομένων* D r; sy^{sc} | *περὶ . . . δυν.*] – it (:: a q f).

λογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ *ἐν τοῖς ὑψίστοις.*	λογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· 10 *εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυείδ,* ὡσαννὰ *ἐν τοῖς ὑψίστοις.*	λογημένος *ὁ βασιλεὺς* ἐν ὀνόματι κυρίου· *ἐν οὐρανῷ εἰρήνη καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.*

197. (188. 189.) **Weissagung von der Zerstörung Jerusalems.** **Luk 19** 39—44

s. u. v. 14—16

39 *Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν· διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.* 40 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν.* 41 *Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ᾽ αὐτὴν* 42 *λέγων ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.* 43 *ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν* 44 *καὶ ἐδαφιοῦσίν σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοὶ καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.*

198. (187. 191.) **Jesus im Tempel; (Tempelreinigung); Rückkehr nach Bethanien.**

Matth 21 10—17	**Mark 11** 11	**Luk 19** 45—46
10 *Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος;* 11 *οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας.*	11 *Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα*	
12 *Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περι-*	*εἰς τὸ ἱερόν·* *s. u. v. 15—19*	45 *Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας*

Matth 21 12 *τοῦ θεοῦ*] – ℵBLΘΩ 13-543-788-826 33 700 892 1424 b sy pal sa bo arm aeth Or.
Luk 19 38 *ὁ* (– H 258) *βασιλεύς* ℵ*H 258 e l* Or] *ὁ ἐρχόμενος* DWΛ* 142* 475* 579 . a c ff² i r s aeth; *ὁ ἐρχόμ.* (+ *ὁ* B) *βασιλ.* ℵᶜABLΘ min f vg sy (∼) bo arm | *ἐν ὀνόμ. κυρ.*] – 267 e l*; + *εὐλογημένος ὁ βασιλ.* D 157 a c ff² i r s aeth. 40 *ὅτι*] – BWΘ 4 69 235 240 244 . it (:: f q). 42 *εἰ ἔγνως καὶ σὺ καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου* (– A 1-209 157 . i) *ταύτῃ* AEGHKW . . min a c ff² l i vg] *εἰ ἔγν. καὶ σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ* (+ *σου* sy hl go) *ταύτῃ* DΘ 157 e f q s sy hl sa bo arm go; *εἰ ἔγν. ἐν τ. ἡμ. ταύτ. καὶ σύ* ℵBL 579 aeth Or Cyr; *εἰ ἔγν. καί(γε) ἐν τ. ἡμ. ταύτ.* sy s c vg | *εἰρήν. σου* ARWΔΨ . . min a bo sy aeth Eus Bas Cyr] *εἰρ. σοι* D 13-69-543 157 lat; *εἰρ.* ℵBLΘ 71 259 579 sa Ir Or. 43 *παρεμβαλ.* ℵC*LΘΨ 33 579 1071 .] *περιβαλ.* Unc rel . . min.

στεράς. 13 *καὶ λέγει αὐτοῖς· γέ-*
γραπται· ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε
σπήλαιον λῃστῶν.
14 *Καὶ προσῆλθον αὐτῷ*
τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
15 *ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ*
οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια
ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας
τοὺς κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ
καὶ λέγοντας· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ
Δαυείδ, ἠγανάκτησαν 16 *καὶ*
εἶπαν αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι
λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς· ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε
ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ
θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;
17 *καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξ-*
ῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς
Βηθανίαν
καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

καὶ περιβλεψάμενος πάντα,
ὀψὲ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξ-
ῆλθεν εἰς
Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

46 *λέγων αὐτοῖς· γέ-*
γραπται· καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς·
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε
σπήλαιον λῃστῶν.

s. o. v. 39 40

199. (190.) Die Verfluchung des Feigenbaumes.

Matth 21 18—19

18 *Πρωῒ δὲ ἐπαναγαγὼν εἰς τὴν πόλιν*
ἐπείνασεν. 19 *καὶ ἰδὼν*
συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ
ἦλθεν
ἐπ᾽ αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ
εἰ μὴ φύλλα μόνον.
καὶ λέγει αὐτῇ· οὐ μηκέτι
ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ.

Mark 11 12—14

12 *Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν*
ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασεν· 13 *καὶ ἰδὼν*
συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα,
ἦλθεν εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ, καὶ
ἐλθὼν ἐπ᾽ αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν
εἰ μὴ φύλλα· ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων.
14 *καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ· μηκέτι εἰς*
τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγοι.
καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Mt 21 13 (= *Mk 11 17*) = Lk 19 46: Jes 56 7 Jer 7 11. Mt 21 16: Ps 8 3.

Matth 21 18 *πρωῒ* ℵ B* D Θ] *πρωΐας* Unc^{rel} min | *ἐπαναγαγών* ℵ* B* L 565 1295] *ἐπανάγων* C E F K *Π* N *Δ* *Θ* . . min; *παράγων* D it sy$^{c\ pal}$.
Mark 11 11 *ὀψέ* ℵ C L *Δ* 892 1093 . Or] *ὀψίας* Unc^{rel} min. 13 *ἐλθὼν ἐπ᾽ αὐτ.*] – D 579 700 892 1093 b c ff^2 i k | *ὁ γὰρ καιρ. οὐκ ἦν σύκ.* ℵ B C* L *Δ* *Ψ* 892 bo] *οὐ* (*οὔπω* 1-209) *γὰρ* (– sy^s) *ἦν* (– N; + *ὁ* D W Or) *καιρ. σύκ.* A C^2 D N W X *Θ* . . min lat sy$^{s\ vg\ hl}$ arm aeth; – 579 1093.

200. (191.) Die Tempelreinigung.

Matth

21 12–13 (*198. S. 160f.*):
12 *Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς·*
13 *καὶ λέγει αὐτοῖς·* γέγραπται· ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, *ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε* σπήλαιον λῃστῶν.

s. 22 33

Mark 11 15–19

15 *Καὶ ἔρχονται εἰς Ἰεροσόλυμα. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψεν* 16 *καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ.* 17 *καὶ ἐδίδασκεν καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· οὐ γέγραπται ὅτι* ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; *ὑμεῖς δὲ πεποιήκατε αὐτὸν* σπήλαιον λῃστῶν.

18 *Καὶ ἤκουσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,*

πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. 19 *καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.*

Luk 19 (45–46) 47–48

45 *Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας,*

46 *λέγων αὐτοῖς·* γέγραπται· καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς· *ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε* σπήλαιον λῃστῶν.

47 *Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ,* 48 *καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμετο αὐτοῦ ἀκούων.*

s. 21 37 (230. S. 188)

201. (192.) Gespräch über den verdorrten Feigenbaum.

Matth 21 20–22

20 *Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες·*

Mark 11 20–25 (26)

20 *Καὶ παραπορευόμενοι πρωῒ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν.* 21 *καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· ῥαβ-*

Mt 21 13 = Mk 11 17 = Lk 19 46: Jes 56 7 Jer 7 11.

Mt 21 12–13 = Mk 11 15–17 = Lk 19 45–46: Joh 2 13–17 (S. 234).

Mark 11 17 *αὐτοῖς*] – B Ψ 28 579 . b sy[s] arm. | *πεποιήκατε* B L Δ Ψ Or] *ἐποιήσατε* Unc[rel] min. 18 *ἐξεπλήσσοντο* ℵ M Δ 61 108 300 473 579 892 . c sy[vg] sa bo aeth] *-ετο* Unc[rel] min lat. 19 *ἐξεπορεύετο*] *-οντο* A B K M Π W Δ Ψ 28 124 472 565 700 1071 . . c d r sy[vg] arm.
Luk 19 48 *ποιήσωσιν*] + *αὐτῷ* D Θ 130 579 lat (:: a) sy sa Tat.

Matth 21 20—22:

πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ;
21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ
διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιή-
σετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε·
ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
γενή-
σεται*
22 καὶ πάντα
ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύ-
οντες λήμψεσθε.

6 14 (30. S. 29): Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.

Mark 11 21—25:

βεί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.
22 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς·
ἔχετε πίστιν θεοῦ.
23 ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ·
ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται
αὐτῷ.*
24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα
ὅσα προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύ-
ετε ὅτι ἐλάβετε, καὶ ἔσται ὑμῖν.
25 καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι, ἀφίετε
εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν
τὰ παραπτώματα ὑμῶν. [26]

202. (193.) Die Vollmachtsfrage.

Matth 21 23—27

23 Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ
εἰς τὸ ἱερόν,
προσῆλθον αὐτῷ
διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι
τοῦ λαοῦ λέγοντες·
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;
καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην;

Mark 11 27—33

27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς
Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ
περιπατοῦντος αὐτοῦ ἔρχονται
πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,
28 καὶ ἔλεγον αὐτῷ·
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;
ἢ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην
ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς;

Luk 20 1—8

1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
ἡμερῶν διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν
λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελι-
ζομένου ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς
πρεσβυτέροις,
2 καὶ εἶπαν λέ-
γοντες πρὸς αὐτόν· εἰπὸν ἡμῖν
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς,
ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν
ἐξουσίαν ταύτην;

* Matth 17 20 (126. S. 107): Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.

Luk 17 6 (180. S. 143): Εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Mt 21 22 = Mk 11 24: Joh 14 13 14 16 23 (S. 234). Mt 21 23 = Mk 11 28 = Lk 20 2: Joh 2 18 (S. 234).

Mark 11 22 ἔχετε] εἰ ἔχετε ℵDΘ 13-69-124 28 33 61 565 1071 . a b i r sy s pal arm Tat | θεοῦ] – 28* a c k r r². 23 ἀμήν ℵBDNΘΨ 1-118-209 4 28 124-788 157 565 . lat sy sa arm Tat] + γάρ Unc rel min q sy vg hl bo. 26 – ℵBLSWΔΨ min k l r² sy s sa bo arm] εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν (τοῖς) οὐρανοῖς ἀφήσει (ὑμῖν) τὰ παραπτώματα ὑμῶν ACDENΘ . . min lat sy vg hl arm codd aeth Cyp (= Mt 6 15 ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν). 28 τ. ἐξουσ. ταύτ. ἔδ. AEGKMΠNX . . min ff² i q sy hl arm aeth] ἔδ. τ. ἐξ. ταύτ. ℵBCLΔΘΨ 33 124 565 579 1071 . a b c f l vg sy vg sa bo.

Luk 20 1 ἱερεῖς AEGHKΠWYΔ . . min a] ἀρχιερεῖς ℵBCDLMQRΘ . min verss.

24 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς· ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι,
κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιῶ·* 25 *τὸ βάπτισμα τὸ
Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐ-
ρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
οἱ δὲ διελο-
γίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες·
ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ,
ἐρεῖ ἡμῖν· διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ;* 26 *ἐὰν δὲ εἴπωμεν·
ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν
ὄχλον· πάντες γὰρ ὡς προ-
φήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην.*
27 *καὶ ἀποκριθέντες τῷ
Ἰησοῦ εἶπαν· οὐκ οἴδαμεν.
ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός·
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.*

29 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς· ἐπερωτήσω ὑμᾶς
ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι,
καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιῶ.* 30 *τὸ βάπτισμα τὸ
Ἰωάννου ἐξ οὐ-
ρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
ἀποκρίθητέ μοι.* 31 *καὶ διελο-
γίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες·
ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ,
ἐρεῖ· διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ;* 32 *ἀλλὰ εἴπωμεν·
ἐξ ἀνθρώπων; ἐφοβοῦντο τὸν
λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν
Ἰωάννην ὄντως ὅτι προφή-
της ἦν.* 33 *καὶ ἀποκριθέντες τῷ
Ἰησοῦ λέγουσιν· οὐκ οἴδαμεν.
καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς·
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.*

3 *ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς
αὐτούς· ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
λόγον, καὶ εἴπατέ μοι.*
4 *τὸ βάπτισμα τὸ
Ἰωάννου ἐξ οὐ-
ρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;*
5 *οἱ δὲ συνελο-
γίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες
ὅτι ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ,
ἐρεῖ· διατί οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ·* 6 *ἐὰν δὲ εἴπωμεν·
ἐξ ἀνθρώπων, ὁ λαὸς ἅπας
καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμέ-
νος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφή-
την εἶναι.* 7 *καὶ ἀπεκρίθησαν
μὴ εἰδέναι πόθεν.*
8 *καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.*

203. (194.) Das Gleichnis von den ungleichen Söhnen. Matth 21 28—32

28 *Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο· προσελθὼν τῷ πρώτῳ
εἶπεν· τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι.* 29 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν· οὐ θέλω, ὕστερον μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν.* 30 *προσελθὼν δὲ τῷ ἑτέρῳ
εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν.* 31 *τίς
ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν· ὁ πρῶτος. λέγει
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν
ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.* 32 *ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ*

Matth 12 24 *δέ*] – LZ lat (:: q) sy$^{s c}$ sa bo. 25 *παρ'*] *ἐν* BLZ 33 157 713 892 . sa | *οὖν*] – DLΩ 4 28 245 566 700 828 . min a b e q r sy bo. 28 *προσελθών* ℵ* LZ e ff sa bo] *καὶ προσελθ.* Unc^{rel} min lat sy$^{vg\,hl}$ arm aeth; – sy$^{s c}$ | *ἀμπελ.*] + *μου* BZX . min c g l vg sa aeth. 29-31a *οὐ θέλω . . . ἀπῆλθεν. . . . ἐγὼ κύριε, κ. οὐκ ἀπῆλθεν. . . ὁ πρῶτος* ℵCLZΣ . . min c f q vg sy$^{c\,vg\,hl}$ Hipp Eus Chr] *ἐγὼ* (*ὑπάγω* Θ 13-69-124-346) *κύριε* (– Θ) *κ. οὐκ ἀπῆλθεν. . . . οὐ θέλω . . . ἀπῆλθεν . . . . ὁ ὕστερος* (*δεύτερος* 4 273, *ἔσχατος* Θ 13-69-124-346 238 262 700) BΘ min sy^{pal} sa bo arm aeth; *οὐ θέλω . . . ἀπῆλθεν . . . ἐγὼ κ., κ. οὐκ ἀπ. . . . ὁ ἔσχατος* D a b e ff ff^{2} g h l r aur am fu harl sy^{s} Hil. 29 *ὕστερον* ℵ* B (v. 30) H 21 399 565 655 . b e h sy^{s} Or] + *δέ* Unc^{rel} min lat sy$^{c\,vg\,hl}$ | *ἀπῆλθεν*] + *εἰς τὸν ἀμπελῶνα* D it (:: f g l q) sy$^{s c}$. 30 *ἑτέρῳ* ℵ* C* DKXΔΘ . . min verss] *δευτέρῳ* BLMSVZ . min bo.

Mark 11 31 *διελογίζοντο*] *ἐλογ.* AEFNXΓ . min; *προσελ.* ℵ* | *λέγοντες*] + *τί εἴπωμεν* DΘΦ13-69 (– *λέγ.*) -124-346 28 565 700 a b c i ff^{2} k | *οὖν* ℵBD^{gr}NΘ . . min f l vg sy^{hl} sa] – AC*LMSWΔΨ min a b c d ff^{2} i k q sy$^{s\,vg}$ bo aeth. 32 *λαόν* ADLWΔΘΨ . . min] *ὄχλον* ℵBCNΣ 33 106 349 579 892 . | *εἶχον*] *ᾔδεισαν* DWΘ 565 700 a b c f ff^{2} i k q arm | *ὄντως*] – ℵ* NΘΣ 1-209 28 124-346 565.

Luk 20 4 *τὸ Ἰωάν.* ℵDLNR] – *τὸ* Unc^{rel} . . min.

*δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.**

204. (195.) Das Gleichnis von den bösen Winzern.

Matth 21 33—46

33 *Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν.*

34 *ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.*
35 *καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.*

36 *πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.*

37 *ὕστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ*

Mark 12 1—12

1 *Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν· ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐφύτευσεν καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν.*

2 *καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν τοῦ ἀμπελῶνος·*
3 *καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν καὶ ἀπέστειλαν κενόν.*

4 *καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον ἐκεφαλίωσαν καὶ ἠτίμασαν.*

5 *καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν· κἀκεῖνον ἀπέκτειναν καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν δέροντες, οὓς δὲ ἀποκτέννοντες.*
6 *ἔτι ἕνα εἶχεν υἱὸν ἀγαπητόν· ἀπέστειλεν αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς*

Luk 20 9—19

9 *Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα. καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανούς.*

10 *καὶ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν δείραντες κενόν.*

11 *καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν.*

12 *καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον.*

13 *εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος· τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν·*

---

* Luk 7 29—30 (82. S. 63f.): 29 *Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου·* 30 *οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.*

Matth 21 32 *ἰδόντες οὐ μετεμ.*] *ἰδ. οὐδὲ μετεμ.* ΒΘΣΦ 1 13-69-124 22 33 157 565 713 lat (:: c e) sa bo aeth; *οὐδὲ ἰδ. μετεμ.* 700 sy c vg Tat; *ἰδόντες μετεμ.* D c e sy s.

Mark 12 4 *ἐκεφαλίωσαν καί* ℵBLΨ 579 892] *ἐκεφαλαίωσαν καί* Unc rel min; *κεφαλαιώσαντες* W 1-118-209 28 33 565 700.

λέγων· ἐντραπήσονται τὸν
υἱόν μου. 38 οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόν-
τες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς·
οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτεί-
νωμεν αὐτὸν καὶ σχῶμεν τὴν
κληρονομίαν αὐτοῦ. 39 καὶ
λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω
τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν.
40 ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος
τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς
γεωργοῖς ἐκείνοις; 41 λέγουσιν
αὐτῷ· κακοὺς κακῶς ἀπολέσει
αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκ-
δώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτι-
νες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς
καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.
42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐδέ-
ποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς·
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
λὴν γωνίας· παρὰ κυρίου
ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμα-
στὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; 43 διὰ
τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσε-
ται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει
ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.
[44]

45 ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παρα-
βολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ
αὐτῶν λέγει· 46 καὶ ζητοῦντες

λέγων ὅτι ἐντραπήσονται τὸν
υἱόν μου. 7 ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωρ-
γοὶ πρὸς ἑαυτοὺς εἶπαν ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτεί-
νωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται
ἡ κληρονομία. 8 καὶ λαβόντες
ἀπέκτειναν αὐτόν, καὶ ἐξέβαλον
αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος·

9 τί ποιήσει ὁ
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;
ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς
γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπε-
λῶνα ἄλλοις.

10 οὐδὲ τὴν
γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε·
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
λὴν γωνίας· 11 παρὰ κυρίου
ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμα-
στὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;

12 καὶ ἐζήτουν

ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται.
14 ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωρ-
γοὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλή-
λους λέγοντες· οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος· ἀποκτεί-
νωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένη-
ται ἡ κληρονομία. 15 καὶ
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπε-
λῶνος ἀπέκτειναν.

τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος.
16 ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς
γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει
τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
ἀκούσαντες
δὲ εἶπαν· μὴ γένοιτο. 17 ὁ δὲ
ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν· τί οὖν
ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο·
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδο-
μοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
λὴν γωνίας;

18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν
λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ'
ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν

19 καὶ ἐζήτησαν οἱ γραμματεῖς

Mt 21 42 = Mk 12 10 11 = Lk 20 17: Ps 118 22 23. Lk 20 18: Jes 8 14 15.

Matth 21 44 – D 33 a b e ff ff² r r² sy^s Ir^int Or Eus] + *καὶ* (*πᾶς*) *ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν* (= Lk 20 18) Unc (:: D) min c f g h l q verss. 45 *ἀκούσ. δέ* ℵ L Z . 33 892 sy^s c sa bo] *καὶ ἀκούσ.* Unc^rel min lat sy^vg hl aeth Or.

Mark 12 9 *τί* B L 892* k sy^s sa bo] + *οὖν* Unc^rel min lat sy^vg hl arm aeth.

Matth	Mark	Luk
		καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ'
αὐτὸν κρατῆσαι	αὐτὸν κρατῆσαι	αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους,	καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον·	ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν·
ἐπεὶ εἰς προφήτην αὐτὸν εἶ-	ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς	ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς
χον.	τὴν παραβολὴν εἶπεν.	εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.
Vgl. 22 22 S. 169	καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.	

205. (196.) Das Gleichnis vom Hochzeitsmahl. Matth 22 1–14

[1] *Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων·* [2] *ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ.* [3] *καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.* [4] *πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.* [5] *οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ·* [6] *οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν.* [7] *ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.* [8] *τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.* [9] *πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.* [10] *καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφὼν ἀνακειμένων.*

14 16–24 (*170. S. 136 f.*): [16] *Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσεν πολλούς,* [17] *καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά εἰσιν.* [18] *καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.* [19] *καὶ ἕτερος εἶπεν· ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.* [20] *καὶ ἕτερος εἶπεν· γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν.* [21] *καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.*

τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. [22] *καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.* [23] *καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος·* [24] *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.*

Matth 22 [10] *οὓς* ℵ* B D 124 440 472 700 vg sa] *ὅσους* Unc^rc min verss *νυμφών* ℵ B* L 0138 892 1010 1293] *γάμος* Unc^rel min.

Luk 20 [19] *γραμ. . . ἀρχιερ.* (*Φαρισ.* C) A B (C) K M Π L U W Θ . 1-118-131-209 13-124-346-713 33 . . e sy^hl bo arm aeth] ∼ ℵ D E G R S Γ Δ Λ . . min lat sy^c sa | *τὸν λαόν*] – G S V Γ Λ min; *τ. ὄχλον* N W Ψ 22 213 660 1604.

[11] *Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄν-
θρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου.* [12] *καὶ λέγει αὐτῷ· ἑταῖρε, πῶς
εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη.* [13] *τότε ὁ βασιλεὺς
εἶπεν τοῖς διακόνοις· δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς
τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.*
[14] *πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.*

206. (197.) Die Pharisäerfrage.

Matth 22 15—22	Mark 12 13—17	Luk 20 20—26
[15] *Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ.* [16] *καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν λέγοντας· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων·*	[13] *Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ.* [14] *καὶ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·*	[20] *Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐνκαθέτους ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.* [21] *καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·*
[17] *εἰπὸν οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ;*	*ἔξεστιν κῆνσον Καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν;*	[22] *ἔξεστιν ἡμᾶς Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὔ;*

Mt 22 16 = Mk 12 14 = Lk 20 21: Joh 3 2 (S. 235).

Matth 22 13 *δήσαντες . . χεῖρας*] *ἄρατε αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν* D a b c e (ff²) h q r sy^s c Ir^int Lcf al. 16 *λέγοντας* ℵBL 085 27 700 .] *-ες* Unc^rel min. 17 *εἰπὸν* (LZ 33 713 983 1012 .; *εἰπὲ* ℵBCΘ . . min) *οὖν* (– 1574 sy^c) *ἡμῖν*] – D 1093 1424 a b e ff ff² q r r² aur sy^s.

Mark 12 14 *καί* ℵBCDLΔ 33 472 579 892 1071 a c ff² k sy^s sa bo aeth] *οἱ δέ* ANWXΓΘ . . min sy^vg hl arm | *ἐλθόντες*] – D k sy^s | *λέγουσιν αὐτῷ*] *ἐπηρώτων αὐτόν* DΘ 565 700 (*-ησαν*) it (:: l) sy^vg arm; *ἤρξαντο ἐρωτᾶν αὐτόν* GW 1-118-209 13-69-124-346 28 251 495 . sy^s (*ἤρξ. λέγειν αὐτῷ*); + *ἐν δόλῳ* (– k) *λέγοντες* (– W b ff² i q r sy^s) G W Θ 1-118-209 13-69-124-346 28 251 495 565 700 it (:: a l) sy^s sa arm | *κῆνσον Καίσαρι δοῦναι*] ~ *δοῦναι κῆνσ. Καίσ.* ℵBCLWΔΨ min bo; (*ἡμᾶς* D) *δοῦναι ἐπικεφάλαιον Καίσ.* DΘ 124 565 1071 . a k | *ἢ οὔ*] – Σ 713 k q | *ἢ οὔ; δῶμεν*] – 225 517 1424 . vg sy^s arm | *δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν*] – D a b c ff² i l r aur.

Luk 20 20 *παρατηρήσαντες*] *ἀποχωρήσαντες* DΘW (*ὑποχ.*) 213 it aeth go; – sy.

Matth 22	Mark 12	Luk 20
18 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν· τί με πειράζετε, ὑποκριταί; 19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον· 20 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; 21 λέγουσιν· Καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	15 ὁ δὲ ἰδὼν αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοῖς· τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω. 16 οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· Καίσαρος. 17 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς· 24 δείξατέ μοι δηνάριον. τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; οἱ δὲ εἶπαν· Καίσαρος. 25 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· τοίνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. 26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ,
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.	καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ᾽ αὐτῷ. *Vgl. 12 12 S. 167*	καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.

207. (198.) Die Sadduzäerfrage.

Matth 22 23—33	Mark 12 18—27	Luk 20 27—40
23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν 24 λέγοντες· διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν· ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25 ἦσαν δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γήμας	18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· 19 διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 20 ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα,	27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν 28 λέγοντες· διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ᾖ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν. καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα

Mt 22 24 = Mk 12 19 = Lk 20 28: Dt 25 5 6 (Gen 38 8).

Matth 22 20 *καί* 1°] – D b e ff ff^{2} r^{2} sy^{s} sa; *ὁ δέ* C | *ὁ Ἰησ.* D L Z Θ Φ 13-69-124-346 33 157 372 892 lat sy bo] – ℵ B C X Δ Π Σ . . min f sa. 21 *λέγουσιν* ℵ B 1604 sy^{vg} arm] + *αὐτῷ* Unc min verss.
Mark 12 15 *ἰδών* ℵ* D 13-69-346 28 565 b c ff^{2} i q go] *εἰδώς* Unc^{rel} min a k l verss. 17 *ὁ δὲ Ἰ.* ℵ B C L Δ Ψ 33 579 892 1093 1424] *ἀποκρ. δὲ* (– sy^{s}) *ὁ Ἰ.* (– Θ 565) D Θ 565 700 a b i l q r vg sy^{s}; *καὶ ἀποκρ. ὁ Ἰ.* (– *ὁ Ἰ.* W 349 517 .) Unc^{rel} min sy^{hl} arm go | *αὐτοῖς*] – B D. 19 *κ. καταλίπῃ*] *κ. ἔχῃ* D W Θ (*σχῇ*) 28 it (:: l); *ἔχων* 700 | *καὶ μὴ ἀφ. τέκν.* ℵ B C L Δ 33 579 892 1093 ff^{2} sy^{s} sa bo aeth] *κ. τέκν. μὴ ἀφ.* Unc^{rel} min lat sy$^{vg\ hl}$ arm.
Luk 20 24 *οἱ δέ* ℵ B L N 33 157 213 sy^{vg} sa bo Tat] *ἀποκριθέντες δέ* A C P Δ Π Ψ . . min f sy^{hl}; *ἀποκρ.* (– *δέ*) D W Γ Θ 1-118-131-209 lat (:: f). 26 *αὐτοῦ ῥήμ.*] *τοῦ ῥήμ.* (+ *αὐτοῦ* Θ 579 lat) ℵ B L Θ 433 579 892 lat sy$^{s\ c}$. 27 *ἀντιλέγ.*] *λέγοντες* ℵ B C D L N Θ 1-118-131-209 33 579 sy sa bo; *οἵτινες λέγουσιν* Ψ 713 e r | *ἐπηρώτησαν*] *-των* B 124 157 579 1071 a; *-τουν* 13-69-346.

ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων
σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26 ὁμοί-
ως καὶ ὁ δεύτερος
καὶ ὁ τρίτος,
ἕως τῶν ἑπτά.
27 ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν
ἡ γυνή. 28 ἐν τῇ ἀναστάσει
οὖν τίνος τῶν
ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ
ἔσχον αὐτήν. 29 ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
πλανᾶσθε μὴ εἰδότες
τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν
τοῦ θεοῦ.
30 ἐν γὰρ τῇ
ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
γαμίζονται,
ἀλλ' ὡς ἄγγελοι θεοῦ
ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσιν.
31 περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν
νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν
ὑμῖν
ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος·
32 ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ
θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;
οὐκ ἔστιν θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ
ζώντων.

καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν
σπέρμα.
21 καὶ ὁ
δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπ-
έθανεν μὴ καταλιπὼν σπέρμα·
καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως·
22 καὶ οἱ ἑπτὰ οὐκ
ἀφῆκαν σπέρμα.
ἔσχατον πάντων καὶ ἡ γυνὴ
ἀπέθανεν. 23 ἐν τῇ ἀναστάσει,
ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐ-
τῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. 24 ἔ-
φη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐ διὰ
τοῦτο πλανᾶσθε μὴ εἰδότες
τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν
τοῦ θεοῦ;
25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
γαμίζονται,
ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι
ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγεί-
ρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ
βίβλῳ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ βάτου
πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων·
ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ
θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;
27 οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ
ζώντων. πολὺ πλανᾶσθε.

ἀπέθανεν ἄτεκνος·
30 καὶ ὁ
δεύτερος
31 καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν,
ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ
κατέλιπον τέκνα καὶ ἀπέθανον.
32 ὕστερον καὶ ἡ γυνὴ
ἀπέθανεν. 33 ἡ γυνὴ οὖν ἐν
τῇ ἀναστάσει τίνος αὐ-
τῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. 34 καὶ
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οἱ υἱοὶ
τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν
καὶ γαμίσκονται, 35 οἱ δὲ κατ-
αξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου
τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς
ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
γαμίζονται· 36 οὔτε γὰρ ἀ-
ποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγ-
γελοι γάρ εἰσιν, καὶ υἱοί εἰσιν
θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.
37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί,
καὶ Μωϋσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ
τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον
τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ
θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ·
38 θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν ἀλλὰ
ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.

Mt 22 32 = Mk 12 26 = Lk 20 37: Ex 3 6.

Matth 22 30 *θεοῦ* (*τοῦ θ.* LΔΠ . . min)] – BDΘ 1-118-209 700 it sy^{c} sa arm Tat Or. 32 *θεός* ℵDW 28 544 566 Or Chr] *ὁ θ.* BLΔ min lat sy sa bo; *ὁ θεὸς θεός* EFΘΣ . . min sy^{hl} arm.

Mark 12 23 *ὅταν ἀναστ.* AXΓΘΠ . . min a b ff^{2} l q vg sy^{s} arm] – ℵBCDLWΔΨ 28 33 544 579 892 1555 k r sy^{vg} sa bo. 25 *ἄγγελοι*] *οἱ ἄγγ.* BWΘ 476 892 sy^{s} sa bo Or | *ἐν* ℵCDLW . . min lat sy^{hl} bo aeth] *οἱ ἐν* ABEGVXΓΘ . . min sy$^{s\,vg}$ sa arm. 26 *ὁ θεός* 3^{0} et 4^{0}] *θεός* BDW Or. 27 *ὁ θεός*] *θεός* BDWΦ 22 565 700 1071 . | *ἀλλά*] + *θεός* EGHMSVΓ min q sy^{hl} aeth.

Luk 20 30 *καὶ ὁ δεύτερος* ℵBDL 213 157 892 e sa bo (+ *ἔλαβεν αὐτήν*)] *κ. ἔλαβεν ὁ δεύτ.* (∼ Θ 579 lat) *τὴν γυναῖκα καὶ οὗτος* (*αὐτός* 235 a f i vg) *ἀπέθανεν ἄτεκνος* APWΓΔΘΛΨ . . min lat sy. 34 *τούτου*] + *γεννῶνται κ. γεννῶσι* D ff^{2} i q gat; *γεννῶσι κ. γεννῶνται* a c e l sy$^{s\,c}$ Ir Clem Or Cyp Aug | *γαμ. κ. γαμίσκ.*] – c e ff^{2} i l q gat Cyp Aug. 35 *γαμίζ.* ℵDLΔ 1-118-131 33 157 213 579 892 1071 . Clem] *γαμίσκ.* BΨ 71 213 124 659 700 1241 1424; *ἐκγαμίζ.* APWΘ . . min. 36 *οὔτε*] *οὐδέ* ABDLΘ . 157 sa bo | *ἔτι*] – W 1-118-209 c e ff^{2} i l q sy$^{s\,c}$ Cyp Tat | *ἀποθ. δύν.*] *ἀποθ. μέλλουσιν* D^{gr} WΘ a Marc; *incipiunt mori* e Cyp; *morientur* ff^{2} i l q.

33 καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

s. v. 46

s. 11 18b
s. 12 32
s. 12 34

39 ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν· διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. 40 οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

208. (199.) Die Frage nach dem großen Gebot.

Matth 22 34—40

34 *Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό,* 35 *καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς πειράζων αὐτόν.* 36 *διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;* 37 *ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ·*

ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.

38 *αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.* 39 *δευτέρα ὁμοία αὐτῇ·* ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. 40 *ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.*

Mark 12 28—34

28 *Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συνζητούντων, ἰδὼν ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ἐπηρώτησεν αὐτόν·*

ποία ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη πάντων; 29 *ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρώτη ἐστίν·* ἄκουε Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστιν, 30 καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.

31 *δευτέρα αὕτη·* ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. *μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.*

Luk

10 25—28 (*143. S. 117f.*):
25 *Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων· διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;* 26 *ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;* 27 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·* ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,

καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. 28 *εἶπεν δὲ αὐτῷ· ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ.*

32 *καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς· καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ᾽ ἀληθείας εἶπες ὅτι εἷς ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.* 33 *καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν περισσότερόν ἐστιν πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν* *s. v. 39*

Mk 12 29: Dt 6 4. Mt 22 37 = Mk 12 30 (= Lk 10 27): Dt 6 5. Mt 22 39 = Mk 12 31 (= Lk 10 27b): Lev 19 18. Mk 12 33: 1 Sa 15 22.

Matth 22 35 *νομικός*] – 1-118-209 . e sy^s arm Or. 37 *τῇ καρδ.* ℵ^c D K L M Π S Z Φ . . min] *καρδ.* ℵ* B W Δ Θ Σ . min. 39 *δευτέρα* ℵ B 4 157 495] *δευτ. δέ* D L Z Γ Δ Θ Π . . min lat sa bo; *καὶ δευτ.* sy^s c pal arm aeth | *ὁμοία αὐτῇ*] *ὁμοίως* B.

Mark 12 28 *ἰδών* ℵ* C D L W Θ Σ Φ . 1-118-209 13-69-346-713 28 472 565 1071 . lat sy^vg pal Tat] *εἰδώς* ℵ^c A B K M Π X Γ Δ Ψ . . min sa bo; – sy^s. 32 *καί* 1°] – B 267 sy^s vg sa bo | *εἷς ἐστιν*] + (*ὁ*) *θεός* D E F G H W (∼ *θε. ἐστ.*) Θ . . min a b c ff² i q r aur vg^c sy^s hl sa bo arm. 33 *τῆς καρδ.*] *καρδίας* B U X Ψ 348 1216 .; + *σοῦ* ℵ L 1047 bo.

s. v. 46 | θυσιῶν. 34 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. | s. v. 40

209. (200.) Der Davidssohn.

Matth 22 41—46

41 *Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς* 42 *λέγων· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ· τοῦ Δαυείδ.* 43 *λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαυεὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ κύριον αὐτὸν λέγων·* 44 εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου; 45 *εἰ οὖν Δαυεὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;* 46 *καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.*

Mark 12 35—37

35 *Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς Δαυείδ ἐστιν;* 36 *αὐτὸς Δαυεὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ·* εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. 37 *αὐτὸς Δαυεὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν αὐτοῦ ἐστιν υἱός; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.*

s. v. 34

Luk 20 41—44

41 *Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· πῶς λέγουσιν τὸν Χριστὸν εἶναι Δαυεὶδ υἱόν;* 42 *αὐτὸς γὰρ Δαυεὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν·* εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου. 43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. 44 *Δαυεὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς αὐτοῦ υἱός ἐστιν;*

s. v. 40

210. (201.) Rede gegen den Pharisäismus.

Matth 23 1—36

1 *Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ* 2 *λέγων· ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι.* 3 *πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν ποιήσατε καὶ τηρεῖτε,*

Mark 12 38—40

38 *Καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ ἔλεγεν·*

Luk 20 45—47

45 *Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς·*

Mt 22 44 = Mk 12 36 = Lk 20 42 43: Ps 110 1.

Matth 22 43 *αὐτοῖς*] + *ὁ Ἰησοῦς* L Z 1-118-209 33 157 892 f ff² r r² bo arm aeth. | *καλ. κύρ. αὐτ.* ℵ L Z 892] *καλ. αὐτ. κύρ.* B D Θ (+ *αὐτόν*) 33 lat (:: q) sy^s c vg pal sa (bo) arm; *κύρ. αὐτ. καλ.* E F G H K M Π Δ . . min e q arm .Or 44 *κύριος* ℵ B D Z] *ὁ κ.* Unc min.

Mark 12 33 *τῶν θυσ.* ℵ L M Δ min] *θυσ.* Unc^rel min. 36 *ὁ κύρ.*] *κύρ.* B D Ψ 472 579 | *κάθου*] *κάθισον* B | *ὑποπόδιον*] *ὑποκάτω* B D^gr W Ψ 28 sy^s sa bo Tat. 38 *καὶ ἐν τ. διδ. αὐτ. ἔλ.* ℵ B L Δ Ψ 33 579 e k sy^vg bo] *κ. ἔλ. αὐτοῖς* (– W) *ἐν τ. διδ. αὐτ.* A E F K M Π W X Γ . . min l q vg sy^hl sa aeth; *ὁ δὲ* (*et ille* d) *διδάσκων* (+ *ἅμα* D a) *ἔλ. αὐτ.* D Θ 565 a b i r; *καὶ ἔλ. διδάσκων* sy^s.

*κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ
ποιεῖτε· λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ
ποιοῦσιν. 4 δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα καὶ ἐπιτιθέασιν
ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώ-
πων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ
αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι
αὐτά. 5 πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐ-
τῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεα-
θῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλα-
τύνουσιν γὰρ τὰ φυλακτήρια
αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ
κράσπεδα,*

*6 φιλοῦσιν δὲ τὴν
πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις
καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς 7 καὶ τοὺς ἀσπασ-
μοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς* καὶ κα-
λεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων
ῥαββεί. 8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε
ῥαββεί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ
διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς
ἀδελφοί ἐστε. 9 καὶ πατέρα
μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς·
εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ πατὴρ
ὁ οὐράνιος. 10 μηδὲ κληθῆτε
καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς
ὑμῶν ἐστιν εἷς ὁ Χριστός.
11 ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται
ὑμῶν διάκονος.** 12 ὅστις δὲ
ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσε-
ται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυ-
τὸν ὑψωθήσεται.*

*βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμμα-
τέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς
περιπατεῖν καὶ ἀσπασ-
μοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς
39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς δείπνοις·**

*Mt 11 = Mark 9 35
(129. S. 108)*

11 46 (*154. S. 125*): *Ὁ δὲ εἶπεν· καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.*

*46 προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμμα-
τέων τῶν θελόντων περιπατεῖν
ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς δείπνοις,**

*Mt 11 = Lk 9 48b
(129. S. 109)*

*Mt 12 = 18 4 (129. S. 109)
= Lk 14 11 (169. S. 136)
u. 18 14 (186. S. 146)*

* Luk 11 43 (154. S. 124): *Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.*

** Vgl. auch Matth 20 26 27 = Mark 10 43 44 (192. S. 154) = Luk 22 26 (237 b. S. 194).

Mt 23 5: Ex 13 9 Nu 15 38 39 Dt 6 8 11 18.

Matth 23 4 *βαρέα* ℵ (pm *μεγάλα*) L 1-118-209 892 a b e ff² sy^s c vg bo Tat Ir^int Or^int] *δυσβάστακτα* 544 700 1010 1293; + *καὶ δυσβάστ.* B D (*ἀδυσβ.*) Θ Σ . . min c f ff g l q vg sa sy^hl arm aeth | *αὐτοὶ δὲ τῷ* ℵ B D L 33 157 892 1093 . sy^c vg sa bo aeth Ir^int] *τῷ δέ* Uno^rel min lat sy^hl arm.

Matth	Mark	Luk
13 *Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.*		11 52 (*154. S. 125*): *Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθατε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.*
[14]	40 *οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.*	47 *οἳ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λήμψονται περισσότερον κρίμα.*

(*212. Mark 12 41—44 = Luk 21 1—4. S. 176*)

15 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν
θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε
αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν.*
16 *Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες· ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν
ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.* 17 *μωροὶ καὶ τυφλοί,
τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάσας τὸν χρυσόν;* 18 *καί· ὃς ἂν
ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω
αὐτοῦ, ὀφείλει.* 19 *τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιά-
ζον τὸ δῶρον;* 20 *ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶ-
σιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ·* 21 *καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ
κατοικοῦντι αὐτόν·* 22 *καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ
θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.*

Matth	Mark	Luk
23 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.* 24 *ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.*		11 39—42 44 47—51 (*154. S. 124f.*): 42 *Ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι.*

Mt 23 23 (= Lk 11 42): Lev 27 30 Mi 6 8.

Matth 23 14 – ℵBDLZΘ 1-118-209 4 21 28 33 a e ff g vg sy^s pal sa bo arm Or] + *Οὐαὶ* (*δὲ*) *ὑμῖν, γραμ. κ. Φαρ. ὑποκρ.* (– Δ), *ὅτι κατεσθίετε τ.* (– Δ) *οἰκ. τ. χηρ. κ. προφ. μακρ. προσευχ.· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσ. κρίμα* (Mk 12 40 = Lk 20 47) **0138** min b c ff² h l r vg^c sy^c bo^codd Hil; ante v. 13 pon EFKMΠWΔ . . min f sy^vg hl bo^codd. 19 *τυφλοί* ℵDLZΘ 1-118-209 lat (:: c f) sy^s c aeth] *μωροὶ καὶ τυφλ.* Unc^rel min c f sy^vg hl sa bo arm. 21 *κατοικοῦντι* ℵBHSΘ 1-118-209 13-69-124-346 399 . verss] *κατοικήσαντι* CDLWZΔ . . min. 23 *ταῦτα* ℵD^gr FKΠΓΔΘ . . min c e f ff ff² g l vg bo arm] + *δέ* BCLMOYΣΦ min a d h r r² sy^s c vg sa aeth Tat \| *ἀφεῖναι* ℵBL28 565] *ἀφιέναι* Unc^rel . min. 24 *οἱ*] – BDL.

Mark 12 40 *οἱ κατεσθίοντες* (*-όντες* B)] *οἳ κατεσθίουσιν* D 1-118-209 827 lat \| *χηρῶν*] + *καὶ ὀρφανῶν* DW 13-69-124-346 28 565 b c ff² i q sy^pal.

25 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ
ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ
γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας.* 26 *Φα-
ρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς
τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς
αὐτοῦ καθαρόν.*

27 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρι-
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις
κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαί-
νονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων
νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.* 28 *οὕτως
καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀν-
θρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ
ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.*

29 *Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρι-
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς
τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ
μνημεῖα τῶν δικαίων* 30 *καὶ λέγετε· εἰ
ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων
ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.* 31 *ὥστε
μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν
φονευσάντων τοὺς προφήτας.*

32 *Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν
πατέρων ὑμῶν.* 33 *ὄφεις, γεννήματα
ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως
τῆς γεέννης;* 34 *διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ
ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ
σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀπο-
κτενεῖτε καὶ σταυρώσετε καὶ ἐξ αὐτῶν
μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν.* 35 *ὅπως
ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυν-*

39 *Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξω-
θεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος
καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.* 40 *ἄφρονες, οὐχ
ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν
ἐποίησεν;* 41 *πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεη-
μοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν
ἐστιν.*

44 *Οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνη-
μεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ
περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.*

47 *Οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι οἰκοδομεῖτε
τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν,
καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.*
48 *ἄρα μάρτυρές ἐστε καὶ συνευδοκεῖτε
τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι
αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς
δὲ οἰκοδομεῖτε.*

*Zu Mt 33 vgl. Mt 3 7b = Lk 3 7b
(2. S. 11)*

49 *Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ
εἶπεν· ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας
καὶ ἀποστόλους καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπο-
κτενοῦσιν*

καὶ ἐκδιώξουσιν, 50 *ἵνα
ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφη-*

Mt 23 35 = Lk 11 50 51: Gen 4 8 2 Chr 24 20 21.

Matth 23 26 *τ. ποτηρ.* DΘ 1-118-209 700 a e ff^2 r r^2 sy^s Ir^{int} Clem Chr] + *καὶ τῆς παροψίδος* Unc^{rel} min verss Tat | *αὐτοῦ* B*DE*Θ 1-118-209 13-69-124-346 28 157 700 . . a e sy^s aeth] *αὐτῶν* ℵB^{2}CLΔ . . min sy$^{vg\ hl}$ sa bo arm; – 659 c f ff ff^2 g h l vg Ir Clem-Al Or^{int} Chr. 27 *παρομοιάζετε*] *ὁμοιάζετε* B 1 | *τάφ. κεκ., οἵτινες* (– ℵ) *ἔξωθεν . . γέμουσιν*] *τάφ. κεκον.· ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος, ἔσωθεν δὲ γέμει* D Ir^{int} Clem-Al. 30 *κοινων. αὐτ.*] ∾ BD 1-118-209 13-69-124-346 700: – *αὐτῶν* ΘΟΣ g. 32 *πληρώσατε*] *πληρώσετε* B* e (f) sy^s sa; *ἐπληρώσατε* DH 4 273 472 544 1604.

νόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος
Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε
μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

τῶν τὸ ἐκχυννόμενον ἀπὸ καταβολῆς
κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, 51 ἀπὸ
αἵματος Ἄβελ ἕως αἵματος Ζα-
χαρίου τοῦ ἀπολομένου
μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου·
ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

211. (202.) Weissagung über Jerusalem. Matth 23 37—39

37 Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀπο-
κτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβο-
λοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,
ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα
σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσ-
σία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ
ἠθελήσατε. 38 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν ἔρημος. 39 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ
μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε· εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

13 34—35 (167. S 135):
34 ˚Ἰερουσαλὴμ ˚Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀπο-
κτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβο-
λοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,
ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα
σου, ὃν τρόπον ὄρνιξ τὴν ἑαυτῆς νοσ-
σιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθε-
λήσατε. 35 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν. λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ
μὴ ἴδητέ με ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε· εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

212. (203.) Die Scherflein der Witwe.

Mark 12 41—44

(210. 12 38—40. S. 174)

41 Καὶ καθίσας κατέναντι τοῦ γαζο-
φυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει
χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ
πλούσιοι ἔβαλλον πολλά, 42 καὶ ἐλθοῦσα
μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ
ἐστιν κοδράντης. 43 καὶ προσκαλεσάμενος
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν

Luk 21 1—4

(210. 20 45—47 S. 174)

1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλον-
τας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δῶρα αὐτῶν
πλουσίους.
2 εἶδεν δέ τινα χήραν
πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,
3 καὶ εἶπεν· ἀληθῶς

Mt 23 39 = Lk 13 35: Ps 118 26.

Matth 23 35 *υἱοῦ Βαραχ.*] – ℵ* g? Eus. 36 *ταῦτα πάντα* ℵCD^gr LMSΘΦ . . min lat] ∼ BEKUVWXΔ . . min d sy^s Ir; – *ταῦτα* e. 37 *αὐτῆς* ℵ*DMWΔ 4 33 892 sy^s sa arm aeth] – B 700 Clem Or Eus; *ἑαυτῆς* ℵ^c CEKΠL VXΓΘ . . min patr. 38 *ἔρημος*] – BL ff² sy^s sa bo Or Cyr.
Mark 12 41 *κατέν.*] *ἀπέν.* BUΨ 33 71 280 348 544.
Luk 21 2 *ἐκεῖ*] – D 2193 lat (:: f q) sy aeth Or | *δύο λεπτά*] ∼ ℵBLQXΘΨ 33 157 213 579 lat (:: a e) sy sa bo Tat Or.

Zu Mt 23 35. **Ev. sec. Naz.** In evangelio, quo utuntur Nazareni, pro „filio Barachiae" *filium Jojadae* reperimus scriptum. Hieron. Comm. in Mt 23 35. *Ζαχαρίαν δὲ τὸν Ἰωδαὲ (Ἰωδανὲ) λέγει· διώνυμος γὰρ ἦν.* Scholion vetus, cf. Tischendorf, N. T., ed. 8. cr. maj. p. 155.

λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· 44 πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλείω πάντων ἔβαλεν· 4 ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

213. (204.) Weissagung der Zerstörung des Tempels.

Matth 24 1–3

1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. 2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. 3 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν λέγοντες· εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος;

Mark 13 1–4

1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. 2καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. 3 καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν ὁ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· 4εἰπὸν ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα συντελεῖσθαι πάντα;

Luk 21 5–7

5Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθέμασιν κεκόσμηται, εἶπεν· 6 ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται. 7 ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες· διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;

Die synoptische Apokalypse.

Matth 24 4–36 = Mark 13 5–37 = Luk 21 8–36

214. (205.) Ia. Die Vorzeichen der Parusie.

Matth 24 4–8

4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5 πολλοὶ γὰρ

Mark 13 5–8

5 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς· βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 6 πολλοὶ

Luk 21 8–11

8 Ὁ δὲ εἶπεν· βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ

Mark 12 43 *βέβληκεν*] *ἔβαλεν* ℵ (-λλ-) A B D L Δ Θ Σ 13 33 115 245 565 579 827 892 . **13** 2 *ἀφεθῇ*] + *ὧδε* ℵ B D L U W Δ Θ Ψ min a b q sy$^{s\ vg}$ sa bo arm; *in* (*isto* c) *templo* c e k Cyp | *καταλυθῇ*] + *καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλος ἀναστήσεται ἄνευ χειρῶν* D W it (:: l q) Cyp 3 *ὁ Πέτρος* ℵ D Θ 33 115 348 495 565 566 827 1093 .] *Πέτρος* Unc^{rel} min.

Luk 21 3 *ἡ πτ. αὕτ.*] *αὕτ. ἡ πτ.* ℵ B D L Q 13-69-124-346 157 477 579 . lat (:: a) arm | *πλείω* D Q W X Θ Ψ 51 106 157 213 235 .] *πλεῖον* A B Γ Δ Λ Π : . min; *πλέον* ℵ 243. 4 *δῶρα* ℵ B L X 1-118-131-209 213 579 . sy$^{s\ c\ pal}$ bo] + *τοῦ θεοῦ* Unc^{rel} min lat sy$^{vg\ hl}$ arm Tat Or Bas. 5 *ἀναθέμ.* ℵ A D W X 579 sa bo] *ἀναθήμ.* B L Q Δ Θ . . min. 6 *ἃ*] – D L Ψ* it (:: f aur) sy$^{s\ c}$ | *λίθος ἐπὶ λίθῳ*] + *ὧδε* ℵ B L 4 13-69-124-346 892 sa bo; + *ἐν τοίχῳ ὧδε* D a i; + *hic* (– l s) *in pariete*(*m*) it (:: a e i f); *ὧδε λίθ. ἐ. λίθ.* X 1-118-131-209 33 213 579 660 e sy$^{s\ c}$.

ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.* 6 μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ᾽ οὔπω ἐστὶν τὸ τέλος.
7 ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ᾽ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους.
8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.

ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.* 7 ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γενέσθαι, ἀλλ᾽ οὔπω τὸ τέλος.
8 ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ᾽ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται λιμοί.
ἀρχὴ ὠδίνων ταῦτα.

ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· ἐγώ εἰμι, καί· ὁ καιρὸς ἤγγικεν· μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.* 9 ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ᾽ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. 10 τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπ᾽ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, 11 σεισμοί τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ᾽ οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.

215. (206.) Ib. Mahnworte für die Anfänge der Not.

Matth 24 9–14

9 Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν

10 17–21 (*59. S. 47*): 17 *Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς·* 18 *καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.* 19 *ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε·*

Mark 13 9–13

9 Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς·
παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 10 καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. (= *Mt 24 14*)
11 καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προ-

Luk 21 12–19

12 Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ᾽ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· 13 ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
14 θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προ-

* Vgl. 217. Matth 24 23–26 = Mark 13 21 22 (S. 181) = Luk 17 23 (184. S. 114).

(*Mt 10 19 20 =*) *Mk 13 11 = Lk 21 14 (12 11 12): Joh 14 26 (S. 227).*

Matth 24 7 *λιμοί* ℵ B D E* 892 . a b e ff^{2} r r^{2} sy^{s} sa] *λιμ. κ. λοιμοί* C E^{2} F G H K M Π Δ Θ . . min h q sy$^{vg\ hl}$ arm aeth Tat Or; *λοιμ. κ. λιμ.* L W 33 c f ff g l vg sy^{pal} | *λιμ. κ. σεισμ.*] ∼ ℵ bo Cyp.
Mark 13 7 *δεῖ* ℵ* B W Ψ sy^{vg} bo] + *γάρ* Unc^{rel} min verss. 8 *λιμοί* ℵ^{c} (– *κατὰ . . . λιμοί* ℵ* 047) B D L Ψ 579 1542 lat sa bo aeth] + *καὶ ταραχαί* Unc^{rel} min q sy arm Or^{int} | *ἀρχή* ℵ B D L S* Θ Ψ min] *ἀρχαί* A E X . . min b* l.
Luk 21 8 *λέγοντες* ℵ B L X 213 544 579 1241 . c r sy^{pal} aeth Tat] + *ὅτι* Unc^{rel} min lat sa bo. 10 *τότε ἔλ. αὐτ.*] – D 1574 it (:: c q f r^{2}) sy | *ἐγερθ.*] + *γάρ* D 74 346 716 it (:: f q r^{2}) sy. 11 *καὶ κατὰ τόπ.* ℵ B L 33 579 1071 sy^{vg} bo arm aeth] *κατ. τόπ. καί* Unc^{rel} min lat sy | *λιμοὶ κ. λοιμ.*] *λοιμ.* (+ *κατὰ τόπους* sy^{s}) *κ. λιμ.* B 130 157 579 lat sy^{sc} Tert | *καὶ σημ. ἀπ᾽ οὐρ. μεγ.*] *κ. σημ. μεγ. ἀπ᾽ οὐρ.* ℵ L 13-69-124-346 33 579 659 713 1071 .; *κ. ἀπ᾽ οὐρ. σημ. μεγ.* B 1; *ἀπ᾽ οὐρ. κ. σημ. μεγ.* D lat sy^{sc} Or. 12 *εἰς τὰς συν.* ℵ B D 157 473* sa Tat] *εἰς συν.* Unc^{rel} min.

Matth	Mark	Luk
20 *οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.* * 21 *παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.*	μεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.* 12 καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.	μελετᾶν ἀπολογηθῆναι· 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ἅπαντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.* 16 παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.**	13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.**	καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, 17 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.** 18 καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.***
10 καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. 11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. 12 καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.		
13 ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.†	ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.†	19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.†
14 καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.	*cf v. 10*	

Q * Luk 12 11 12 (155. S. 127): 11 *Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε·* 12 *τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.*

** Matth 10 22a (59. S. 47): *Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.*

*** Matth 10 30 (60. S. 48): *Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν.* | Luk 12 7 (155. S. 127): *Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται.*

† Matth 10 22b (59. S. 47): *Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.*

Mt 24 9 = Mk 13 12 13 = Lk 21 16 17 : Joh 15 21 16 2 (S. 235).

Luk 21 15 *ἀντιστ. ἢ* (*et* vg) *ἀντειπ.* ℵBL 13-69-124-346 157 579 e f vg sa bo arm Or] *ἀντειπ.* (*ἢ* AKMΠR min) *οὐδὲ ἀντιστ.* Unc rel min sy hl; – *ἢ ἀντειπ.* D gr (d – *ἀντιστ. ἢ*) 1229 a c ff2 i l q r sy Cyp | *ἅπαντες* BL 579 892] *πάντες* Unc rel min; – a c ff2 i l q Cyp. 19 *κτήσασθε*] *κτήσεσθε* ABΘΩ 13-124-346 33 1582 . lat sy arm aeth Marc Or.

216. (207.) IIa. Die Bedrängnis in Judäa.

Matth 24 15—22

15 Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέ-
λυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν
διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου
ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀνα-
γινώσκων νοείτω, 16 τότε οἱ
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν
ἐπὶ τὰ ὄρη, 17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώ-
ματος μὴ καταβάτω
ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας
αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω
ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.*
19 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
σαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
20 προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένη-
ται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος
μηδὲ σαββάτῳ. 21 ἔσται γὰρ
τότε θλίψις μεγάλη, οἵα οὐκ
ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς
κόσμου
ἕως τοῦ νῦν οὐδ' οὐ μὴ γένηται.
22 καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ
ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώ-
θη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς
ἐκλεκτοὺς κολο-
βωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.

Mark 13 14—20

14 Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέ-
λυγμα τῆς ἐρημώσεως
ἑστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀνα-
γινώσκων νοείτω, τότε οἱ
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν
εἰς τὰ ὄρη, 15 ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώ-
ματος μὴ καταβάτω μηδὲ
εἰσελθάτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας
αὐτοῦ, 16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω
ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.*
17 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
σαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
18 προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένη-
ται χειμῶνος·
19 ἔσονται γὰρ αἱ
ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ
γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς
κτίσεως, ἣν ἔκτισεν ὁ θεός,
ἕως τοῦ νῦν καὶ οὐ μὴ γένηται.
20 καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν κύ-
ριος τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώ-
θη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς
ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο ἐκο-
λόβωσεν τὰς ἡμέρας.

Luk 21 20—24

20 Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμέ-
νην ὑπὸ στρατοπέδων Ἰερου-
σαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν
ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
21 τότε οἱ
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς
τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς
ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς
χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς
αὐτήν,* 22 ὅτι ἡμέραι ἐκδική-
σεως αὗταί εἰσιν τοῦ πλη-
σθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα.
23 οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
σαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·
ἔσται γὰρ
ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς
καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ,
24 καὶ πεσοῦνται στόματι μα-
χαίρης καὶ αἰχμαλωτισθήσον-
ται εἰς τὰ ἔθνη πάντα, καὶ
Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη
ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι οὗ πληρω-
θῶσιν καιροὶ ἐθνῶν.

---

* Luk 17 31 (184. S. 144): Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.

Mt 24 15 = Mk 13 14: Dan 11 31 12 11. Mt 24 16 = Mk 13 14b: Ez 7 16.

Matth 24 16 ἐπὶ] εἰς B D Δ Θ Σ min r sa bo arm aeth Hipp Eus. 21 οὐκ ἐγέν. ℵ D Θ 700 Hipp Eus Chr] οὐ γέγονεν Unc rel min.

Mark 13 15 ὁ δέ] ὁ B F H 273 291 440 477 827 c sa bo; καὶ ὁ D Θ 4 565 700 lat sy s vg arm | μὴ καταβάτω ℵ B L Ψ 245 544 c k sy vg sa bo] + εἰς τ. οἰκίαν Unc rel min lat sy s hl arm aeth | ἆραί τι] ∼ B K L Π* Ψ min.

Luk 21 24 καιροί (− BD)] + καὶ ἔσονται καιροί B L 892 1241 sy hl mg bo | ἐθν.] − D.

217. (208.) IIb. Mahnworte für den Höhepunkt der Not.

Matth 24 23—25	Mark 13 21—23
23 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἤ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. 24 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανηθῆναι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.	21 Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἴδε ὧδε ὁ Χριστός, ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. 22 ἐγερθήσονται δὲ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ ποιήσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, τοὺς ἐκλεκτούς.
25 ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.	23 ὑμεῖς δὲ βλέπετε· προείρηκα ὑμῖν πάντα.

218. (209.) IIc. Der Tag des Menschensohns. Matth 24 26—28

Matth 24 26—28		
26 Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. 27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 28 Ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.		17 23—24. 37 (*184. S. 144*): 23 Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ἐκεῖ, ἰδοὺ ὧδε· μὴ ἀπέλθητε μηδὲ διώξητε. 24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. 37 ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθήσονται.

219. (210.) IIIa. Die Parusie des Menschensohns.

Matth 24 29—31	Mark 13 24—27	Luk 21 25—28
29 Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων	24 Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην	
ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,	ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, 25 καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,	25 Καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις,
		καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου, 26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ·
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. 30 καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ	καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. 26 καὶ τότε	αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. 27 καὶ τότε

Matth 24 23 *ἢ ὧδε*] *ἢ ἐκεῖ* D 1010 1293 f ff l vg bo arm; *ἰδοὺ ἐκεῖ* 16 61 157 348 477 713 b c q r² sy s; *aut ecce illic* a c g h r aur Tat | *πιστεύσ.*] *πιστεύετε* B. 24 *πλανηθ.* ℵ D] *πλανᾶσθαι* L Z Θ . 1-118-209 22 33 157 lat (*in errorem inducantur*); *πλανῆσαι* Unc rel min c e f h verss. 28 *ὅπου* ℵ B D L Θ 1-118-209 33 700 788 lat (:: c ff² q) sy s sa bo aeth Tat Ir int Hipp] + *γάρ* Unc rel min c ff² q sy hl arm. 29 *ἐκ* ℵ D 71 544 sa lat (*de*) Cyp Eus] *ἀπὸ* Unc rel min.

Mark 13 21 *ἴδε* (*ἰδού* W 13-69-346) 2° ℵ L U W Ψ min k l vg sy s] *καὶ ἴδε* B r sa sy vg hl; *ἢ ἴδε* (*ἰδού*) A D X Δ Θ . . min verss. 22 *δέ* ℵ C 2145] *γάρ* Unc rel min verss | *ψευδόχρ. καί*] – D 124 1573 i k | *ποιήσ.* D Θ 13-69-124-346 . 28 565 a] *δώσουσιν* Unc rel min verss. 25 *πίπτ.* ℵ B C D L Θ Π* 579 713 892 . a c ff² i k] *ἐκπ.* A E F G K M S U V X Γ Δ . min l q vg; *πεσοῦνται* (– *ἔσονται*) W 565 700 b c r² arm.

Matth 24 30—31

υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν οὐρανῷ, καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
31 καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν.

Mark 13 26—27

ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης.
27 καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.

Luk 21 27—28

ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
28 ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

220. (211.) IIIb. Das Gleichnis vom Feigenbaum.

Matth 24 32—33

32 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·
33 οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

Mark 13 28—29

28 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·
29 οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

Luk 21 29—31

29 Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα· 30 ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
31 οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Mt 24 30 = Mk 13 26 = Lk 21 27: Dan 7 13 14.

Matth 24 30 ἐν οὐρ. ℵBD(-οῖς)LΘ 700] ἐν τῷ οὐρ. Unc rel min | κόψονται ℵ* 13 238 1604 . e Cyp] τότε κόψ. BLΓΔΠΣ . . min lat sy vg hl sa bo; κόψ. τότε DΘ 1-209 69-124-346 700 892 a. 31 μεγάλης ℵLΔΘ 1-118-209 22 700 892 . e sy s vg bo arm Cyp] φωνῆς μεγ. BXΓΠΣ . . min sa; καὶ φων. μεγ. D min lat | ἄκρων 2°] τῶν ἄκρ. BΘ 1-209 13-69-124-346 33 700 892 1012 bo. 33 ταῦτ. πάντ. ℵDHKUVΣ . . min verss] πά. ταῦτ. BLMΠXΓΔΘ . . min e q sy hl.

Mark 13 27 ἐκλεκτούς DLWΨ 1-209 28 565 . a e ff² i k Or int] + αὐτοῦ ℵABCΔΘ . . min c l q verss. 28 αὐτ. ἤδ. ὁ κλ.] ἤδ. ὁ κλ. αὐτ. ℵABCDLΘΠ . min lat bo | ἤδη] – UW 349 472 517 713 999 . sa | γινώσκετε] γινώσκεται AB³D gr LΔΘ 13-346-543 28 1071 . aeth.

Luk 21 30 προβάλ(-λλ-)ωσιν] ἄρξωνται προβάλλειν e f sy s c pal | ἤδη 1°] – D 251 a e r sy s c Tat; + (*ex se* b c ff² l q aur vg) τὸν καρπὸν αὐτῶν (– 713 lat, :: d e) D 157 (∼ τ. κ. αὐτ. ἤδη) 485 713 . lat sy s c Marc | βλέπ. ἀφ. ἑαυτ.] βλ. ἀπ' αὐτῶν ℵ ca L 13-69-346 157 sy vg pal bo arm; – ℵ c D min lat sy s c.

221. (212.) IIIc. Das „Wann“ der Parusie.

Matth 24 34—36

34 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται.* 35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.** 36 περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος.

Mark 13 30—32

30 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ ταῦτα πάντα γένηται.* 31 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται.** 32 περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.

Luk 21 32—33

32 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται.* 33 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται.**

222. (213.) Schluß der Rede nach Markus. Mark 13 33—37

25 14. 15b (*228. S. 186*): 14 Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, 15b ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν.

24 42 (*225. S. 184*): γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.

25 13 (*227. S. 186*): γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν.

33 Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. 34 ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο, ἵνα γρηγορῇ. 35 γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὀψὲ ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ· 36 μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. 37 ὃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε. (*231. 14 1—2. S. 189*)

19 12—13 (*195. S. 156*): 12 Εἶπεν οὖν· ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. 13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς.

12 40 (*158. S. 130*): Καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

12 38 (*158. S. 129*): Κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν.

---

* Vgl. 123. Matth 16 28 = Mark 9 1 = Luk 9 27 (S. 102).
** Vgl. Matth 5 17 (21. S. 24) = Luk 16 17 (176. S. 141).

Matth 24 34 ὑμῖν] + ὅτι BDFLΘ 1-209 13-69-124-346 157 253 433 700 . lat sy. 36 οὐδὲ ὁ υἱός ℵ*BDΘΦ 13-124 346-543-788-826 28 86 174 443* it sy pal arm aeth Tat Ir int Or int Chr] – ℵ a EFLΔΣ . . min vg sy sa bo | πατήρ ℵBDLΔΠ 047 1 28 33 69 157 245 565 700 . verss] + μου Unc rel min f.

Mark 13 31 μὴ] – BD*. 32 οἱ ἄγγ. ℵDL K*UΘ . . min lat sy vg bo arm aeth] + οἱ ACEGWXΔΨ . . min sy s hl sa; ἄγγελος B. 33 ἀγρυπν. BD 122 a c k] + καὶ προσεύχεσθε Unc rel min verss ἐστίν] – D gr W a c.

Luk 21 32 ἄν] – D 13 33.

223. (214.) Schluß der Rede nach Luk. Luk 21 34—36

34 *Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ
καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα
ἐκείνη* 35 *ὡς παγίς· ἐπεισελεύσεται γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσ-
ωπον πάσης τῆς γῆς.* 36 *ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα κατισ-
χύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.* (*230. 21 37—38. S. 188*)

224. (215.) Wiederkunftsgleichnisse. Matth 24 37—41

37 *Ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου.* 38 *ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς
ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώ-
γοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμί-
ζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε
εἰς τὴν κιβωτόν,* 39 *καὶ οὐκ ἔγνωσαν
ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαν-
τας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.*

40 *τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς
παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται·*
41 *δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία παρα-
λαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται.*

17 26—27. 34—35 (*184. S. 144f.*): 26 *Καὶ
καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,
οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου·* 27 *ἤσθιον, ἔπινον, ἐγά-
μουν, ἐγαμίζοντο,*

*ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε
εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν κατακλυσμὸς
καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.*

34 *λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται
δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφ-
θήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·*

35 *ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό,
ἡ μία παραλημφθήσεται, ἡ δὲ ἑτέρα
ἀφεθήσεται.*

225. (216.) Das Gleichnis vom wachenden Hausherrn. Matth 24 42—44

42 *Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε
ποίᾳ ἡμέρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.**
43 *ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης*

12 39—40 (*158. S. 129f.*): 39 *Τοῦτο δὲ
γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης*

* Vgl. Mark 13 33 35 (222. S. 183).

Mt 24 37 39 = Lk 17 26 27: Gen 6 11—13 7 7 21—23.

Matth 24 37 *δέ*] *γάρ* B D **067** e r sy^{s} sa bo. 38 *ἡμέραις*] + *ἐκείναις* B D 472 . b c ff ff^{2} h sy^{hl} sa arm Or | *ταῖς* 2°] – D L 892 . Or | *πρό*] – L 892 a e ff Or | *γαμίζοντες* ℵ D 33 892 .] *γαμίσκοντες* B 1424 1675; *ἐκγαμίζ.* Unc^{rel} min. 39 *καί* 3°] – B D a b ff h q r r^{2} sy$^{s\ vg}$ bo aeth.

Luk 21 34 *ὑμ. αἱ καρδ.*] *αἱ κ. ὑμ.* A B W X **0139** 13-69 22 291 348 579. 34. 35 *ἐκ. ὡς παγίς· ἐπ. γάρ* ℵ B D L 157 579 a b c e ff^{2} i sa bo Marc Cyr] *ἐκείνῃ· ὡς παγ. γὰρ ἐπ.* Unc^{rel} min f l q r vg sy aeth arm Eus Bas Ir^{int}. 36 *δέ* ℵ B D a e sy^{pal} sa] *οὖν* Unc^{rel} min verss; – 157 Tat | *κατισχ.* ℵ B L W X Ψ **0113** 1-131-209 33 157 213 579 sy^{pal} sa bo aeth] *καταξιωθῆτε* A C D Δ Θ . . min lat sy arm | *σταθῆναι*] *στήσεσθε* D it sy$^{s\ c}$ Tert.

*ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν
εἴασεν διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.
44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἔρχεται.*

*ἔρχεται, οὐκ ἂν
ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.
40 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι,
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἔρχεται.*

226. (217.) Der treue und kluge Knecht und sein Widerspiel. Matth 24 45—51

*45 Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος
καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι
αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; 46 μακά-
ριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
αὐτοῦ εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα. 47 ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχου-
σιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. 48 ἐὰν δὲ
εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ· χρονίζει μου ὁ κύριος,
49 καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους
αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν με-
θυόντων, 50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ
δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, 51 καὶ διχοτο-
μήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ
τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.*

12 42—46 (*158. S. 130*): *42 Τίς
ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ
φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι
ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; 43 μακά-
ριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. 44 ἀλη-
θῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς
ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
45 ἐὰν δὲ
εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ· χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας
καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
καὶ μεθύσκεσθαι, 46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ
δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχο-
τομήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος
αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.*

227. (218.) Das Gleichnis von den 10 Jungfrauen.* Matth 25 1—13

*1 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες
λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2 πέντε
δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι. 3 αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς
λαμπάδας οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· 4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν
τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν. 5 χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου*

* Luk 12 35—36 (158. S. 129): *35 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι·
36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος
καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.*

Matth 24 43 *διορυχθῆναι* ℵ D L 067 33 124 .] *-γῆναι* Unc rel min. 48 *δοῦλος* ℵ Γ Θ 56 58 243 348 473 983 sy s sa arm Ir int] + *ἐκεῖνος* Unc rel min verss. **25** 1 *αὐτῶν*] *ἑαυτ.* B D L Θ 713 | *τ. νυμφίου*] + *καὶ τῆς νύμφης* D X Θ 1-209* 124* 174 251 262* 399 . lat sy s vg arm Tat ar. 2 *μωραί — φρόνιμοι* ℵ B C D L Z Θ Σ 1-209 33 157 lat (:: f) sy s pal bo arm aeth] *φρόν. — μωραί* E G K M Π X Γ Δ . . min f sy vg hl Bas Cyr Chr. 3 *αἱ γὰρ μωραὶ λαβ.* ℵ B C L 33 sa bo] *αἱ δὲ μ. λ.* Z 157 lat aeth; *αἱ οὖν μ. λ.* D ff2; *αἵτινες λ.* Unc rel min Bas Chr; *λαβ. δὲ αἱ μ.* Θ 1-209 | *λαμπ.* ℵ L Θ 4 517 700 ff g l vg arm] + *αὐτῶν* (*ἑαυτ.* Σ Φ 1-118-209) Unc rel min it. 4 *ἑαυτ.* ℵ B 21 655 659] – C Z 1424 lat (:: b c); *αὐτῶν* Unc rel min b c.

ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. 6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ
νυμφίος, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν. 7 τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι
ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. 8 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
εἶπαν· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται.
9 ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν·
πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10 ἀπερχομένων
δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς
γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. 11 ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέ-
γουσαι· κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. 12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ οἶδα ὑμᾶς.* 13 γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν.

13 35—37 S. 183

228. (219.) Das Gleichnis von den Talenten. Matth 25 14—30

14 Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν
ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέ-
δωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, 15 καὶ
ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο,
ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν,
καὶ ἀπεδήμησεν. εὐθέως 16 πορευθεὶς
ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν ἠργάσατο ἐν
αὐτοῖς καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.
17 ὡσαύτως ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα
δύο. 18 ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν
ὤρυξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ
κυρίου αὐτοῦ.
19 Μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ
κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει
λόγον μετ' αὐτῶν.
20 καὶ προσελθὼν ὁ τὰ
πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα
πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τά-
λαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε
τάλαντα ἐκέρδησα. 21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος

vgl. Mark 13 34 222. S.183

19 12—27 (*195. S. 156 f.*): 12 Εἶπεν οὖν·
ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς
χώραν μακράν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν
καὶ ὑποστρέψαι. 13 καλέσας δὲ δέκα
δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα
μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· πραγμα-
τεύσασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι.
14 οἱ δὲ πολῖται
αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν καὶ ἀπέστειλαν
πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· οὐ
θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.
15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν
αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους
οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τίς
τί διεπραγματεύσατο.
16 παρεγένετο δὲ
ὁ πρῶτος
λέγων· κύριε, ἡ μνᾶ σου δέκα
προσηργάσατο μνᾶς.
17 καὶ εἶπεν αὐτῷ·

* Luk 13 25 (165. S. 134): *Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.*

Matth 25 6 *ἀπάντ.* ℵ B Σ 700 Cyr] + *αὐτοῦ* A D L Θ . . min sy^{s} arm; + *αὐτῷ* C lat sy^{vg} sa bo. 9 *οὐκ* ℵ A L Z Θ 33 118-209 .] *οὐ μή* Unc^{rel} min. 16 *πορευθείς* ℵ* B 21 655 . b ff] + *δέ* A C D E K . . min g l vg sy^{vg}; *δὲ πορ.* Θ 1-118-209 124-713 243 700 . c f h q r sy^{pal} sa | *κ. ἐποίησεν* ℵ* A E F G K X Δ . . min q sy^{hl}] *κ. ἐκέρδ.* ℵ^{c} B C* D L Θ **074** min lat (:: q) sy arm aeth; − b ff^{2} | *τάλαντα* 2°] − B L Θ 33 50 124 lat (:: f q) sy$^{vg\ pal}$ sa bo arm. 17 *ὡσαύτως* ℵ* C L Θ 33 565 b vg] *ὡσαύτ.* (*ὁμοίως* D sa) *καί* B D E Δ . . min it (:: b h r) vg^{c} sy^{c} sa bo; *ὡσ. δὲ καί* A Φ 251 477 1604 . h r | *ἐκέρδ.* ℵ B C* L 33 892 1010 1293 1424 1675 . verss] + *καὶ αὐτός* A D (*κ. αὐτ. ἐκ.*) Δ Θ . . min h sy^{hl}.

Zu Mt 25 14—30 par.: *Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες.* Bei Clem. Al., Strom. I 28. 177 u. ö. Orig., in Matth XVII 31 u. ö.

*αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ
ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
στήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου. 22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τά-
λαντα εἶπεν· κύριε, δύο τάλαντά μοι
παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρ-
δησα. 23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ·
εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα
ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
24 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον
εἰληφὼς εἶπεν· κύριε, ἔγνων σε ὅτι
σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου
οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ
διεσκόρπισας· 25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε
ἔχεις τὸ σόν. 26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος
αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· πονηρὲ δοῦλε καὶ
ὀκνηρέ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ
ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισα; 27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν τὰ ἀργύριά
μου τοῖς τραπεζείταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. 28 ἄρατε
οὖν ἀπʼ αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε
τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. 29 τῷ γὰρ
ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθή-
σεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπʼ αὐτοῦ.* 30 *καὶ τὸν ἀχρεῖον
δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγ-
μὸς τῶν ὀδόντων.*

*εὖγε, ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ
πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω
δέκα πόλεων.*

*18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος
λέγων· ἡ μνᾶ σου, κύριε, ἐποίησεν
πέντε μνᾶς.*

*19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ·
καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.*

*20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν λέγων· κύριε, ἰδοὺ ἡ
μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σου-
δαρίῳ· 21 ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρω-
πος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας,
καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.*

*22 λέγει αὐτῷ·
ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ
δοῦλε. ᾔδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστη-
ρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερί-
ζων ὃ οὐκ ἔσπειρα; 23 καὶ διατί οὐκ
ἔδωκάς μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν;
κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.
24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν· ἄρατε ἀπʼ
αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς δέκα
μνᾶς ἔχοντι. 25 καὶ εἶπαν αὐτῷ· κύριε,
ἔχει δέκα μνᾶς. 26 λέγω ὑμῖν ὅτι παντὶ
τῷ ἔχοντι δοθήσεται,
ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται.* 27 *πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου
τούτους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασι-
λεῦσαι ἐπʼ αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ
κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου.*

---

* Vgl. Mt 13 12 (91. S. 71) = Mark 4 25 = Luk 8 18 (94. S. 74).

Matth 25 22 *καί* ℵ B ff sa arm] *δέ* U b ff² bo; *δὲ καί* A C D L Θ . . min lat sy^hl. 24 *δὲ καί*] *δέ* D a b c r r² | *σέ*] – D Θ 46 1207 1391 lat (:: f h) sa arm Or Chr.

Ev. sec. Naz. Bei Euseb., Theophanie. *Ἐπεὶ δὲ τὸ εἰς ἡμᾶς ἧκον Ἑβραϊκοῖς χαρακτῆρσιν εὐαγγέλιον τὴν ἀπειλὴν οὐ κατὰ τοῦ ἀποκρύψαντος ἐπῆγεν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἀσώτως ἐζηκότος· τρεῖς γὰρ δούλους περιεῖχε, τὸν μὲν καταφαγόντα τὴν ὕπαρξιν τοῦ δεσπότου μετὰ πορνῶν καὶ αὐλητρίδων, τὸν δὲ πολλαπλασιάσαντα τὴν ἐργασίαν, τὸν δὲ κατακρύψαντα τὸ τάλαντον· εἶτα τὸν μὲν ἀποδεχθῆναι, τὸν δὲ μεμφθῆναι μόνον, τὸν δὲ συγκλεισθῆναι δεσμωτηρίῳ.*

229. (220.) Das Gleichnis vom Weltgericht. Matth 25 31–46

31 *Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ
ἄγγελοι μετ᾽ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ.* 32 *καὶ συναχθή-
σονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων,
ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων,* 33 *καὶ στήσει τὰ μὲν
πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.* 34 *τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς
τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε
τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.* 35 *ἐπείνασα γὰρ καὶ
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ
με,* 36 *γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ
ἤμην καὶ ἤλθατε πρός με.* 37 *τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες·
κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;*
38 *πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν;*
39 *πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρός σε;* 40 *καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ
τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.* 41 *τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς
ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.* 42 *ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με,* 43 *ξένος ἤμην καὶ οὐ
συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ
οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.* 44 *τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε,
πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ
καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;* 45 *τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.*
46 *καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.*

230. (221.) Summarische Bemerkung über die Tätigkeit Jesu in Jerusalem.
Luk 21 37–38 (*34–36. 223. S. 184*)

s. 11 19 (200. S. 162)

37 *Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος
ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιών.* 38 *καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.*

Mt 25 46: Joh 5 29 (S. 235).

Matth 25 32 *ἀφορίσει* ℵ* L W Δ Θ 074 1-209 157 472 2145.] *ἀφοριεῖ* Unc rel min. 39 *πότε δέ*] *ἢ πότε* D lat (:: ff q) sy s pal bo Clem-Al; *πότε* Π* 157 230 565 ff arm. 40 *τ. ἀδελφ. μου*] – B* 16 1424. ff ff² Clem-Al Or int Amb Cyr. 41 *κατηρ.* ℵ B C L 33 892 1355] *οἱ κατηρ.* Unc rel min Or Hipp Eus | *τὸ ἡτοιμ.*] *ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου* D 1-209 22 a b c ff ff² g h r patr. 42 *ἐδίψ.*] *καὶ ἐδ.* B L sy vg Tat.

Luk 21 37 *ἐν τ. ἱερ. διδ.*] *διδ. ἐν τ. ἱερ.* B K 0139 2193 lat (:: a) sy bo. 38] 13-69-124-346-788-826-828 + Joh 7 53–8 11.

Zu Mt 25 40: *Εἶδες (γάρ φησιν) τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες τὸν θεόν σου.* Clem. Al., Strom. I 19 94. II 15 71. Vidisti, inquit, fratrem, vidisti dominum tuum. Tert. de orat. c. 26.

3. Die Leidensgeschichte.

Matth 26. 27 = Mark 14. 15 = Luk 22. 23

231. (222.) Der Todesanschlag.

Matth 26 1—5	Mark 14 1—2 (*222. 13 33—37. S. 183*)	Luk 22 1—2
1 *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·* 2 *οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.*	1 *Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας,*	1 *Ἤγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα,*
3 *Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,*	*καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς*	2 *καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς*
4 *καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν.* 5 *ἔλεγον δέ· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.*	*πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν.* 2 *ἔλεγον γάρ· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε ἔσται θόρυβος τοῦ λαοῦ.*	*τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.*

232. (223.) Die Salbung in Bethanien.

Matth 26 6—13	Mark 14 3—9	
6 *Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,*	3 *Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,*	*vgl. 7 36—50 83. S. 64f.*
7 *προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.*	*κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς· συντρίψασα τὸν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς.*	
8 *ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;*	4 *ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;*	
9 *ἐδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆ-*	5 *ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω δηναρίων τριακοσίων καὶ δοθῆ-*	

Mt 26 1—5 = Mk 14 1—2 = Lk 22 1—2: Joh 11 47—53 (S. 235). Mt 26 6—13 = Mk 14 3—9 (= Lk 7 36—38): Joh 12 1—8 (S. 236).

Matth 26 7 *ἔχ. ἀλ. μύρ.* ℵ B D L Θ 089 13-69-124-346 33 700 1295 lat sy vg hl sa bo arm] *ἀλ. μύρ. ἔχ.* (*ἔχ. μ.* 157) Unc rel . min | *πολυτίμου* ℵ A D L M Θ Π 33 157 230 482 565 . . sy vg] *βαρυτίμου* Unc rel min.
Mark 14 3 *τὸν ἀλάβ.*] *τὴν ἀλ.* ℵc B C L Δ Ψ 579 .; *τὸ ἀλ.* G M W Θ 1-118-209 13-69-346 .; – c k q (*fracto eo*) sy s vg. 4 *τοῦ μύρου*] – W 1-118-209 63 64 544 a c l sy s | *γέγονεν*] – D 64 544 a ff2 i sy s. 5 *δην. τριακ.* ℵ C D L W Θ 565 579 700 it] *τριακ. δην.* Unc rel min f l verss.

ναι πτωχοῖς.
[10] γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τί
κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ
καλὸν ἠργάσατο εἰς ἐμέ. [11] πάντοτε γὰρ
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,
ἐμὲ
δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
[12] βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο
ἐπὶ τοῦ σώματός μου πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι
με ἐποίησεν. [13] ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν
ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν
αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

ναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμοῦντο αὐτῇ.
[6] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε αὐτήν· τί
αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον
ἠργάσατο ἐν ἐμοί. [7] πάντοτε γὰρ
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν καὶ
ὅταν θέλητε δύνασθε εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ
δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. [8] ὃ ἔσχεν ἐποίησεν·
προέλαβεν μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς
τὸν ἐνταφιασμόν.
[9] ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον εἰς
ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

233. (224.) Der Verrat des Judas.

Matth 26 14–16

[14] Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν
δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
Ἰσκαριώτης,
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς [15] εἶπεν· τί
θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ
ὑμῖν παραδώσω αὐτόν.
οἱ δὲ ἔστησαν
αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια.
[16] καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει
εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

Mark 14 10–11

[10] Καὶ Ἰούδας Ἰσκα-
ριώθ, ὁ εἷς
τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς,
ἵνα αὐτὸν
παραδοῖ αὐτοῖς. [11] οἱ δὲ ἀκού-
σαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγεί-
λαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι·
καὶ ἐζήτει
πῶς αὐτὸν εὐκαίρως παραδοῖ.

Luk 22 3–6

[3] Εἰσῆλθεν δὲ σατανᾶς εἰς
Ἰούδαν τὸν καλούμενον Ἰσκα-
ριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν δώδεκα, [4] καὶ ἀπελθὼν
συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν
καὶ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτοῖς
παραδῷ αὐτόν. [5] καὶ
ἐχάρησαν, καὶ συνέ-
θεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι·
[6] καὶ ἐξωμολόγησεν καὶ ἐζήτει
εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι
αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.

234. (225.) Zurüstung zum Passamahl.

Matth 26 17–19

[17] Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν
ἀζύμων

Mark 14 12–16

[12] Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν
ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον,

Luk 22 7–13

[7] Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν
ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ

Mt 26 15: Sach 11 12. Mt 26 17 = Mk 14 12 = Lk 22 7: Ex 12 18–20.

Matth 26 15 *ἀργύρια*] *στατῆρας* D a b q r Eus Or^{int}; *στ. ἀργυρίου* 1-209 h.
Mark 14 5 *ἐνεβριμοῦντο* ℵ C* W 27 179 349 472 .] -*ῶντο* Unc^{rel} min. 7 *δύνασθε* ℵ* 348 1279 1402 .] + *αὐτοῖς* C D U W Γ Δ min sy^{s} arm; *αὐτοὺς* A X Θ Π Σ . . min lat; *αὐτοῖς πάντοτε* ℵ^{c} B L Ψ (∼ *πάντ. δύν.*) 892 sa bo 8 *μου τὸ σῶμ.*] *τὸ σ. μου* ℵ B D L Θ Σ . 115 713 892 1071 . lat. 10 *αὐτ. παραδοῖ* (B D W 28 579; -*δῷ* rel) ℵ B C L Δ 13-69-346 579 1071 . f k q Eus] ∼ Unc^{rel} min a c ff^{2} i l verss.
Luk 22 4 *τοῖς ἀρχιερ.*] + *καὶ* (+ *τοῖς* C 579 1093) *γραμματεῦσιν* C N P 346 579 700 1071 . it sy$^{s c}$ arm aeth Tat Eus | *καὶ στρατηγοῖς*] – D it sy$^{s c}$ aeth; + *τοῦ ἱεροῦ* C P Θ 157 245 251 660 . sy$^{vg hl}$ Tat Eus. 6 *καὶ ἐξωμολ.*] – ℵ* C N a b c ff^{2} i l q sy^{s} Eus. 7 *τῶν ἀζύμων*] *τοῦ πάσχα* D a b c ff^{2} i l r sy$^{s c vg}$ *ἐν ᾗ*] *ᾗ* B C D L 579 660 892.

Ev. Ebion. Zu Mt 26 17 (Lk 22 15): (*ἐποίησαν τοὺς μαθητὰς μὲν λέγοντας·*) *Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ πάσχα φαγεῖν;* (*καὶ αὐτὸν δῆθεν λέγοντα*)· *Μὴ ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα κρέας τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν;* (nachher: *τοῦτο τὸ π. κρέας*). Epiph., adv. Haer. 30 22.

προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; 18 ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἴπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει· ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. 19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; 13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ, 14 καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά μου, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; 15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον, κἀκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. 16 καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

πάσχα, 8 καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν. 9 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; 10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύεται, 11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· λέγει σοι ὁ διδάσκαλος· ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; 12 κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. 13 ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

Die letzte Mahlzeit.

Matth 26 20—29 = Mark 14 17—25 = Luk 22 14—38

235. (226.) Bezeichnung des Verräters.

Matth 26 20—25

20 Ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν.

Mark 14 17—21

17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

Luk 22 14 (21—23)

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ.

Matth 26 20 *μαθητῶν* ℵ A L M Π Δ Θ Σ Φ 074 4 33 71 157 472 892 sa] – B D E F G Γ . . min sa.
Mark 14 16 *μαθηταί* ℵ B L Δ 1-118-209 28 579 713 sa] + *αὐτοῦ* Unc rel . min verss.
Luk 22 14 *ἀπόστ.* ℵ* B D 157 it sy s c sa] *δώδεκα* ℵc L X 213 1071 1241 .; *δώδεκα ἀπ.* Unc rel min.

Matth 26 21—25

21 *Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.*

22 *καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ εἷς ἕκαστος· μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε;* 23 *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ, οὗτός με παραδώσει.* 24 *ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.* 25 *ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν εἶπεν· μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββεί; λέγει αὐτῷ· σὺ εἶπας.*

Mark 14 18—21

18 *Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.*

19 *ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς κατὰ εἷς· μήτι ἐγώ;* 20 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· εἷς τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρύβλιον.* 21 *ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ **ὁ** υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.*

Luk 22

22 21—23 (*s. u. S. 194*):
21 *Πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.*

22 *ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.*

23 *καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.*

236. Die Stiftung des Herrnmahls.

Matth 26 26—29	Mark 14 22—25	Luk 22 15—20
s. u. v. 29	*s. u. v. 25*	15 *Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν·* 16 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.* 17 *καὶ δεξάμενος ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν· λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς.* 18 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.*

Mk 14 18: Ps 41 10. *Mt 26 21—25 = Mk 14 18—21 = Lk 22 21—23 : Joh 13 21—30 (S. 235).*

Matth 26 22 *αὐτῷ*] – D Θ 13-69-124-346 700 lat sy s bo Or Eus | *εἷς* ℵ B C D L Z Θ min sa bo] – A E F G K Γ Δ Π . . min sy hl arm Eus | *ἕκαστος*] + *αὐτῶν* A D E M Γ Δ Θ Π . . min sy bo arm Eus.

Mark 14 18 *ὁ ἐσθίων*] *τῶν ἐσθιόντων* B sa bo. 19 *ἐγώ* ℵ B C L Δ W P 265 485 1082 vg sy s] + *καὶ ἄλλος· μήτι ἐγώ* A D X Θ K M Π **0116** . . min a f ff2 i q. 20 *εἷς* ℵ B C L W Θ 16 115 472 700 713 892 1424] + *ἐκ* Unc rel min lat | *τρύβλ.*] *ἓν τρύβ.* (*s. ἐντρ.*) B C*? Θ 565. 21 *ὅτι* ℵ B L 579 892 sa bo arm] *καὶ* 291 544 827 1241 . c ff2 i k l q sy s vg hl aeth; – Unc rel min a. 21 *καλόν* B W 892 c ff2 i l q] + *ἦν* Unc rel min verss.

Luk 22 16 *οὐκέτι*] – ℵ A B C*? H L Θ 1 4 579 1012 1093 a sa bo | *οὐ*] – D Ψ.

Matth 26

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δοὺς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν· λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.

27 καὶ λαβὼν ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες·
28 τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.*
29 λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Mark 14

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· λάβετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.

23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.
24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν.*
25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Luk 22

19 Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
20 καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον.*

s. o. v. 18

---

* **I Kor 11** 23—25. 23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο ἔλαβεν ἄρτον 24 καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν· τοῦτό μού ἐστιν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 25 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

Just. Apol. I 66 3. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν ἐντετάλθαι αὐτοῖς· τὸν Ἰησοῦν λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου.

Mt 26 28 = Mk 14 24 = Lk 22 20: Ex 24 8 Jer 31 31 Sach 9 11.

Matth 26 26 ἄρτον ℵBCDGLZΘ. 1 33 157 700. sa bo Chr] τὸν ἄρτ. AEFHMΠSYΓΔ.. min. 27 καί 2°] – CLZΔΣ 1-118-209 4 33 157 252* q arm. 28 μοῦ ℵBDLZΘ 33 544] + τό ACEFΓΔΠ.. min | διαθ. ℵBLZΘ 33 Cyp] καινῆς διαθ. ACDΓΔΠ.. min verss. 29 μεθ' ὑμ. καιν.] καιν. μ. ὑμ. CLZ 1-118-209 28 33 440 472 1010 1293. bo aeth Eus Chr; – καινόν c q.

Mark 14 22 λαβών ℵ^{c}BDW 489 565 a ff^{2} i k r^{2} sy^{s} sa] + ὁ Ἰησοῦς Unc^{rel} min verss. 24 τ. διαθ. ℵBCDLWΘ 565 k bo] τ. καινῆς διαθ. Unc^{rel} min lat (:: k ff^{2}) sy arm aeth; – ff^{2}.

Luk 22 17-20 Unc (:: D) min c f q r r^{2} aur vg sa bo arm aeth] – 17 18 sy^{vg}; – 19^{b} 20 τὸ ὑπὲρ ὑμῶν . . . ἐκχυννόμενον D a l ff^{2} i.; – 19^{b} τὸ ὑπ. ὑμ. διδ.; ∼ τοῦτο — ἀνάμνησιν post v. 20 Tat.
b e sy^{c}: 19 καὶ λαβ. [τὸν ?] ἄρτον εὐχ. (+ ἐπ' αὐτῷ sy^{c}) ἔκλ. κ. ἔδ. αὐτ. λέγ.· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν. οὕτως ποιεῖτε εἰς [τὴν ?] ἐμ. ἀνάμν. (τὸ ὑπὲρ . . . ἀνάμν. – b e). 17 καὶ δεξ. [τὸ ?] ποτ. εὐχ. (+ ἐπ' αὐτῷ sy^{c}) εἶπεν· λάβ. τοῦτο, διαμερ. ἐν ἑαυτοῖς. 18 λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν οὐ [μὴ ?] πίω ἀπ. τ. γεν. τ. ἀμπ. ἕως ὅτου ἔλθ. ἡ βασ. τ. θ.; sy^{s}: 19 κ. λ. [τὸν ?] ἄρτ. εὐχ. ἐπ. αὐτῷ . . . σῶμά μου ὃ ὑπὲρ ὑμῶν δίδωμι. οὕτως ποιεῖτε εἰς [τὴν ?] ἐμ. ἀνάμν. 20^{a} καὶ μετὰ τὸ δειπν. 17 δεξάμ. [τὸ ?] ποτ. . . . . εἰς ἑαυτούς. 20^{b} τοῦτό ἐστ. τ. αἷμά μου, διαθήκη καινή. 18 λέγω γὰρ ὑμ. ὅτι . . . . ἡ βασ. τ. θ. (cf. sy^{c}).

237. Abschiedsworte. Luk 22 21–38

a) Vorhersagung des Verrats. Luk 22 21–23

s. o. v. 21–25	*s. o. v. 18–21*
235. S. 192	

21 *Πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.*
22 *ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ*
ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. 23 *καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς*
ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

b) Die Rangordnung im Reiche Gottes. Luk 22 24–30

20 25–28 (*192. S. 154*):
25 *Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.*
26 *οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος,*
27 *καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος·*
28 *ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.*

19 28 (*189. S. 151*):
Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλινγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

10 42–45 (*192. S. 154*):
42 *Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.*
43 *οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος,*
44 *καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.*
45 *καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.*

24 *Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.*
25 *ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται·*
26 *ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. Vgl. 9 48b = Mk 9 35 (129 S. 108f.)*
27 *τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν.*
28 *ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου.*
29 *κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν,*
30 *ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.*

Lk 22 27 (= Mt 20 28 = Mk 10 45): Joh 13 4 5 12–14 (S. 237).

Luk 22 26 *γινέσθω* ℵ B D L T Ψ 1-118-131-209 124 579 1071 .] *γενέσθω* A W X Δ Θ . . min | *νεώτ.*] *μικρότερος* D a c ff² i l vg c sy sa. 30 *καθήσεσθε* ℵ B² G L Q W Θ Π 047 min] *καθίσεσθε* E F G K M S V X . . min; *καθῆσθε* B* T Δ 1093; *καθέζησθε* Dgr | *κρίν. τ. δώδ. φυλ.*] *τ. δώδ. φ. κρίν.* B T 892 i.

c) Vorhersagung der Verleugnung des Petrus. **Luk 22** 31–34

s. v. 30–35 | s. v. 26–31
238. S. 195 f.

31 *Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι*
ὡς τὸν σῖτον· 32 *ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου·*
καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου. 33 *ὁ δὲ εἶπεν*
αὐτῷ· κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύ-
εσθαι. 34 *ὁ δὲ εἶπεν· λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρὶς*
ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.

d) Rückblick und Ausblick. **Luk 22** 35–38

35 *Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ*
ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν· οὐθενός. 36 *ὁ δὲ εἶπεν αὐ-*
τοῖς· ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων
πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. 37 *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι*
τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη·
καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. 38 *οἱ δὲ εἶπαν· κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε*
δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἱκανόν ἐστιν.

238. (230.) Auf dem Wege nach Gethsemane; Vorhersagung der Verleugnung des Petrus.

Matth 26 30–35	**Mark 14** 26–31	**Luk 22** 39
30 *Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον*	26 *Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον*	39 *Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη*
εἰς τὸ ὄρος τῶν	*εἰς τὸ ὄρος τῶν*	*κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν*
ἐλαιῶν	*ἐλαιῶν.*	*ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐ-*
31 *τότε λέγει*	27 *καὶ λέγει*	*τῷ καὶ οἱ μαθηταί.*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πάντες ὑμεῖς	*αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντες*	
σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν	*σκανδαλισθήσεσθε,*	
τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται	*ὅτι γέγραπται·*	
γάρ· πατάξω τὸν ποιμένα καὶ δι-	πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ τὰ	
ασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα	πρόβατα διασκορπισθήσονται	

Mt 26 31 = Mk 14 27: Sach 13 7. Lk 22 37: Jes 53 12.

Mt 26 30 = Mk 14 26 = Lk 22 39: Joh 18 1 (S. 237). Mt 26 31 = Mk 14 27: Joh 16 32 (S. 237). Lk 22 31–34: Joh 13 36–38 (S. 237).

Luk 22 31 *Σίμων* B L T 1241 sy^{s} sa bo Bas] pm *εἶπεν δὲ ὁ κύριος* Unc^{rel} . min lat sy; + *τῷ Σίμωνι* (– *Σίμων* 1°) 124 i (*Simoni Petro*) r r^{2} vg^{s} sy$^{c\,vg}$; + *Petro* a ff^{2} l | *Σίμων* 2°] – ℵ 565 c f l. 34 *τρὶς* (+ *με* D min) *ἀπ. μὴ εἰδ. με* (– 13-69-124) ℵ A D N W Δ . . min verss] *τρίς με ἀπαρν. εἰδ.* ℵ B L T Θ 579 . c l bo; *τρίς ἀπαρν. με εἰδ.* Q Ψ min f arm; *τρὶς ἀπ. εἰδ. με* M X Π* min i q vg | *εἰδέναι*] – 1241 a b e ff^{2}. 36 *ὁ δὲ εἶπεν* ℵ* D Θ e sy^{pal} Chr] *εἶπ. δέ* B L T 13-69-124-346 579 892 1071 . sa bo; *εἶπ. οὖν* A N W X Δ . . min lat sy^{hl} arm; *εἶπ.* sy$^{s\,c\,vg}$. 37 *ὅτι* ℵ A B D L T W X . 1-131-209 157 213 348* 544 579 892 sa bo] + *ἔτι* E F K M Π N Γ Δ Θ Ψ . . min lat sy arm | *γάρ* 2°] – D it (:: c f) sy$^{s\,c}$.

Zu Mark 14 27–30. Fragm. Fajjumense: [*πρὸ δὲ τοῦ μεταλ*]*λαγεῖν ὡσαύτως· πά*[*ντες ἐν ταύτῃ*] *τῇ νυκτὶ σκανδαλισ*[*θήσεσθε κατὰ*] *τὸ γραφέν· πατάξω τὸν* [*ποιμένα καὶ τὰ*] *πρόβατα διασκορπισθήσ*[*ονται. εἰπόντος το*]*ῦ πετ. καὶ εἰ πάντες ο*[*ὐκ ἐγώ. εἶπεν ὁ κς·*] *ὁ ἀλεκτρύων δὶς κοκ*[*κύξει, καὶ σὺ πρῶτον τρὶς ἀ*]*παρν*[*ήσῃ με* . . . . .

Matth	Mark	Luk
τῆς ποίμνης. 32 μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.	28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.	22 31—34 (s. o. S. 195): 31 Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. 32 ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου.
33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.	29 ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.	33 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.
34 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με. 35 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.	30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ. 31 ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει· ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.	34 ὁ δὲ εἶπεν· λέγω σοι Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.

239. (231.) Jesus in Gethsemane.

Matth 26 36—46	Mark 14 32—42	Luk 22 40—46
36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανεί, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν ἐκεῖ προσεύξωμαι. 37 καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι	32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανεί, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. 33 καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μετ' αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖ-	40 Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς· προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.

Mt 26 33—35 = Mk 14 29—31 = Lk 22 31—34: Joh 13 36—38 (S. 237). Mt 26 36 = Mk 14 32 = Lk 22 39: Joh 18 1 (S. 237).

Matth 26 34 *πρὶν. ἀλ. φων.*] *πρὶν ἀλεκτοροφωνίας* L 1-209 a Or. 36 *ἕως οὗ* B E F G H S U V . min] *ἕως* ℵ C M* 22 28 33 700 892 .; *ἕως ἂν* D K L Γ Δ Θ **074** . min; *ἕως οὗ ἂν* A 713.

Mark 14 30 *ἢ*] – ℵ D W Θ 238 565 579 700 . | *δίς*] – ℵ C* D W 238 579 a c ff² i k arm (aeth). 31 *μὲ δέῃ*] *δέῃ με* ℵᶜ A B L N Σ **0116** . min | *ἀπαρνήσωμαι* ℵ E K M X Y **0112** . . min] *ἀπαρνήσομαι* A B C D L N W Δ Θ Π* **0116** . min | *δέ* 2°] – B 1-118-209 251 544 579 . a c ff² k sa arm. 33 *Ἰάκ. κ. Ἰωάν.*] *τὸν Ἰάκ. κ. τὸν* (– L) *Ἰωάν.* A B K Π L W Ψ min.

Matth 26

καὶ ἀδημονεῖν. 38 τότε λέγει
αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυ-
χή μου ἕως θανάτου· μείνατε
ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ᾽ ἐμοῦ.
39 καὶ προσελθὼν μικρὸν ἔπε-
σεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσ-
ευχόμενος

καὶ λέγων· πάτερ,
εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθάτω
ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο·
πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ᾽
ὡς σύ.

40 καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθη-
τὰς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύ-
δοντας καὶ λέγει
τῷ Πέτρῳ· οὕτως
οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγο-
ρῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ; 41 γρηγορεῖτε
καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσ-
έλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν
πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ
ἀσθενής. 42 πάλιν ἐκ δευτέρου

Mark 14

σθαι καὶ ἀδημονεῖν. 34 καὶ λέγει
αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυ-
χή μου ἕως θανάτου· μείνατε
ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.
35 καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπι-
πτεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσ-
ηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστιν
παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ὥρα,
36 καὶ ἔλεγεν· ἀββᾶ ὁ πατήρ,
πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε
τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ·
ἀλλ᾽ οὐ τί ἐγὼ θέλω ἀλλὰ
τί σύ.

37 καὶ ἔρχεται
καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύ-
δοντας, καὶ λέγει
τῷ Πέτρῳ· Σίμων, καθεύδεις;
οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγο-
ρῆσαι; 38 γρηγορεῖτε
καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ
ἔλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν
πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ
ἀσθενής. 39 καὶ πάλιν

Luk 22

41 καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ᾽
αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολὴν καὶ
θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο

42 λέγων· πάτερ,
εἰ βούλει παρενέγκαι
τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ᾽ ἐμοῦ·
πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ
τὸ σὸν γινέσθω. 43 ὤφθη δὲ
αὐτῷ ἄγγελος ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐνισ-
χύων αὐτόν. 44 καὶ γενόμενος
ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσ-
ηύχετο. καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς
αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν γῆν.
45 καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσ-
ευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθη-
τὰς εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς
ἀπὸ τῆς λύπης, 46 καὶ εἶπεν
αὐτοῖς· τί καθεύδετε;
ἀναστάντες
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσ-
έλθητε εἰς πειρασμόν.

Mt 26 38 = Mk 14 34: Joh 12 27 (S. 237). Mt 26 39 = Mk 14 36 = Lk 22 42: Joh 18 11 (S. 238).

Matth 26 39 *προσελθών*] *προελθών* B M Π* Σ. 22 71 346 443 473 517 892 1391 1675 . lat sy[s] sa bo | *πάτερ* L Δ Σ 1-118-209 892 a vg Tat patr] + *μου* Unc[rel] min it vg[c] sy sa bo arm aeth Amb.

Mark 14 35 *προελθών* ℵ B F K M Π N W Ψ min lat sy[s] sa bo] *προσελθ.* A C D[gr] E G H L X Δ Θ . min ff[2] sy[vg hl] arm | *ἔπιπτεν*] + *ἐπὶ πρόσωπον* D G Θ Σ min it (:: f l) sy[s] arm Tat. 36 *παρένεγκε*] *-έγκαι* ℵ A C K Θ Π **0116** . min. 38 *ἔλθητε* ℵ* B 13-346 q sy[s]] *εἰσέλθ.* Unc[rel] min a b f l vg.

Luk 22 42 *εἰ βούλει . . . . ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ . . . γινέσθω*] ∼ *μὴ τὸ . . . γενέσθω· εἰ βούλει . . . ἐμοῦ* D a c e ff[2] | *παρενέγκαι* ℵ L K M Π R min] *παρένεγκε* B D[gr] T Θ min lat sy[hl] arm; *παρενεγκεῖν* A N W X Y Δ[gr] . . min d. 43 44 ℵ* D L Q U X Θ Ψ . . min lat sy[c vg hl] bo[codd] arm aeth Tat Iust Ir al] − ℵ[c] A B N R T W 13-69-124-346-713-788 (dafür nach Mt 26 39) -826 579 1071* f sy[s] sa bo Cyr Ath Amb. 43 *ἀπ. οὐρ.*] *ἀπὸ τοῦ οὐρ.* D Q U Θ Ψ 983 1012 1093 . 44 *καὶ ἐγέν.* ℵ V X Ψ 1-118-209 157 213 472 . lat sy[vg]] *ἐγέν. δέ* Unc[rel] min sy[hl] | *καταβαίνοντος* ℵ* X 565 a c ff[2] r vg bo] *-ντες* Unc[rel] min b e i l sy[hl] aeth; *decurrens* q sy[c].

Matth	Mark	Luk
ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου.	ἀπελθὼν προσηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.	
43 καὶ ἐλθὼν πάλιν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.	40 καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ.	
44 καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν πάλιν.		
45 τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.	41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.	
46 ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.	42 ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγισεν.	

240. (232.) Die Gefangennahme Jesu.

Matth 26 47—56	Mark 14 43—52	Luk 22 47—53
47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.	43 Καὶ εὐθὺς ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν δώδεκα, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων.	47 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτούς,
48 ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδω-	44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐ-	

Mt 26 46 = Mk 14 42: Joh 14 31 (S. 238). Mt 26 47—56 = Mk 14 43—50 = Lk 22 47—53: Joh 18 2—11 (S. 238).

Matth 26 42 *προσηύξατο*] + *ὁ Ἰησοῦς* ℵ[a] L Θ 1-118-209 13-69-124-346 892 1012 arm | *λέγων*] – B g. 44 *ἐκ τρίτου*] – A D K Π Φ 1-209 157 472 565 . a b ff[2] r | *πάλιν* 2° ℵ B L Θ 124-543 a sy[s] bo] – Unc[rel] min Tat verss. 45 *τὸ λοιπ.*] *λοιπόν* B C L W min | *ἰδοὺ ἤγγ.*] *ἰδ. γὰρ ἤγγ.* B E 482 sy[s] sa arm; *ἤγγ. γάρ* Θ.

Mark 14 39 *τ. αὐτ. λόγ. εἰπ.*] – D a b c ff[2] k. 40 *ὑποστρ. εὗρ. αὐτ. πάλ.* (– Σ) *καθ.* (*καθ. πάλ.* N X)] *ὑποστρ. πάλ. εὗρ. αὐτ. καθ.* Θ 565 827 . f l vg sy[vg hl] arm aeth; *πάλιν ἐλθὼν εὗρ. αὐτ. καθ.* ℵ B L sa bo; *ἐλθ. εὗρ. αὐτ.* (+ *πάλιν* q sy[s]) *καθ.* D a c ff[2] k q sy[s]. 41 *τὸ λοιπ.* ℵ B M Δ Θ . . min sy[vg]] *λοιπόν* A C D L W X Ψ . . min it. 42 *ἤγγισεν* ℵ C] *ἤγγικεν* Unc[rel] min. 43 *Ἰούδ.*] *ὁ Ἰούδ.* A B 22 1402 | *ὁ* (– D 124-346-543 565) *Ἰσκ.* A D K M Π U Θ **0116** . min verss] – ℵ B C L N W X Δ Ψ . . min sy[s] sa bo arm | *πρεσβ.* ℵ* A U W **0112** 1-131 69-346 115 251 544 700 713 .] *τῶν πρεσβ.* Unc[rel] min.

κεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων·
ὃν ἐὰν φιλήσω, αὐτός ἐστιν·
κρατήσατε αὐτόν.
49 καὶ εὐθέως
προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν·
χαῖρε, ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν. 50 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ· ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει;
τότε προσελθόντες ἐπέβαλον
τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ
ἐκράτησαν αὐτόν.
51 καὶ ἰδοὺ
εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα ἀπέσπασεν τὴν μά-
χαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν
σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς·
πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαι-
ραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται. 53 ἢ
δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρα-
καλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ
παραστήσει μοι ἄρτι πλείω
δώδεκα λεγιώνων ἀγγέλων;
54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γρα-
φαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;
55 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν
ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις·
ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλ-

τὸν σύνσημον αὐτοῖς λέγων·
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν·
κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπάγετε
ἀσφαλῶς. 45 καὶ ἐλθὼν εὐθὺς
προσελθὼν αὐτῷ λέγει·
ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν·
46 οἱ δὲ ἐπέβαλαν
τὰς χεῖρας αὐτῷ καὶ
ἐκράτησαν αὐτόν.
47 εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων
σπασάμενος τὴν μά-
χαιραν ἔπαισεν
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ
ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον.
48 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς·
ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλ-

καὶ ἤγγισεν
τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν.
48 Ἰησοῦς δὲ εἶπεν
αὐτῷ· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱ-
ὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;
49 ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν
τὸ ἐσόμενον εἶπαν· κύριε, εἰ
πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ; 50 καὶ
ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν
τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον
καὶ ἀφεῖλεν τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ
δεξιόν. 51 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἶπεν· ἐᾶτε ἕως τούτου.
καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου
ἰάσατο αὐτόν.
52 εἶπεν δὲ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς
παραγενομένους πρὸς αὐτὸν
ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς
τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους·
ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων·

Matth 26 53 πλείω ℵ* B D lat sa Or] πλείους Unc rel min Or Bas Chr | δώδεκα ℵ B D L Θ 700 . bo] ἢ δώδ. Unc rel min verss | λεγιώνων (-ι- ℵ* B* L; -ε- A C Θ . . min; -ει- D) ℵ A C L K Π Δ Θ . min] -νας B D E F G H M . . min.

Mark 14 47 εἷς δέ] καὶ εἷς W 1-209 c ff² k q r sy s; καί D arm | τις] – ℵ A L M 700 827 . o f ff² k q r sa bo sy s vg.

Luk 22 47 ἤγγ. τ. Ἰ. φιλ. αὐτ.] ἐγγίσας ἐφίλ. τ. Ἰ. D it sy s c. 51 καὶ . . . αὐτόν] καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ καὶ ἀπεκατεστάθη τὸ οὖς αὐτοῦ D a c f ff² i l (post v. 53) r. 52 Ἰησ. ℵ A B T Θ bo] – D 1-118-131-209 472 e i sy s c arm; ὁ Ἰ. Unc rel min | πρός 2° ℵ G H R Δ 71 157 700* 713 892 .] ἐπ' A B D L W Θ . . min sy | ἐξεληλύθατε] ἐξήλθατε ℵ B D L R T Θ 28 157 565 1071 . .; -ετε K M Π X Ψ 047 . min.

λαβεῖν με· καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.	λαβεῖν με· 49 καθ᾽ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με·	53 καθ᾽ ἡμέραν ὄντος μου μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ. ἀλλ᾽ αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
56 τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.	ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.	
τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.	50 καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες.	
	51 Καὶ εἷς τις νεανίσκος συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν· 52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν.	

241. (233/4.) Jesus vor dem Hohen Rat. Die Verleugnung des Petrus.

Matth 26 57–75	**Mark 14** 53–72	**Luk 22** 54–71
57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν.	53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ συνέρχονται πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς.	54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως·
58 ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.	54 καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.	ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. 55 περιαψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν.

s. v. 82–75	s. v. 66–72	
S. 202 f.		56 Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν· καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. 57 ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν λέγων· οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι. 58 καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη· καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. 59 καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο λέγων· ἐπ᾽ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ᾽ αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ

Mt 26 55 = Mk 14 49 = Lk 22 53: Joh 18 20 (S. 239). Mt 26 57 = Mk 14 53 = Lk 22 54: Joh 18 12 24 (S. 238f.). Mt 26 58 = Mk 14 54 = Lk 22 54 55: Joh 18 15 (S. 238).

Matth 26 56 *μαθ.*] + *αὐτοῦ* B 157 . a h r r^{2} sy^{s} sa aeth Chr. 58 *μακρ.* ℵ C F L S Δ Π* Ω . min] *ἀπὸ μακρ.* A B D Θ . . min.

Mark 14 51 *καὶ εἷς τις νεαν.*] *καὶ νεαν. τις* ℵ B C L Ψ a sy$^{s\ vg}$ bo arm aeth; *νεαν. δέ τις* D lat sa | *ἐπὶ γυμνοῦ*] *γυμνός* Θ 13-69-346 565 . sy^{vg} aeth; – W 1-118-209 c k sy^{s} sa | *κ. κρατ. αὐτόν* ℵ B C D L Δ Ψ 544 872 lat (:: q) sy$^{s\ vg}$ sa bo] + *οἱ νεανίσκοι* A N P X Γ Π . . min q arm aeth go; *οἱ δὲ νεαν. κρατ.* (*ἐκράτησαν* W) *αὐτ.* W Θ 1-118-209 13-69-124-346 565 700. 52 *ἔφυγεν* ℵ B C L 544 565* 892 . c k sy^{vg} sa bo aeth] + *ἀπ᾽ αὐτῶν* Unc^{rel} min a f l q vg sy$^{s\ hl}$ arm. 53 *συνέρχ.* ℵ D L W (*συνπορ.*) Δ Θ 13-69-346 565 892 lat Or] + *αὐτῷ* A B N X Γ Π . . min sy; *πρὸς αὐτόν* C 213 999.

Luk 22 54 *καὶ εἰσήγ.*] – D Γ Θ 1-118-209 71 245 472 579 713 . lat (:: c) sy aeth. 57 *αὐτόν* 1^{0} A D* N W Θ Ψ . . min e ff^{2} i q vg sy^{hl}] – ℵ B L S X Ω **0124** . . min verss Tat.

Γαλιλαῖός ἐστιν. 60 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ
παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ, 61 καὶ στραφεὶς ὁ κύριος
ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ· καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς
εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σήμερον ἀπαρνήσῃ με τρίς. 62 καὶ
ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.
s. v. 67 f. | s. v. 65 — 63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, 64 καὶ
περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες· προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας
σε; 65 καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
s. 27 1 | s. 15 1 — 66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ ἀρχιερεῖς
τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,

59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ	55 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον	
συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδο-	τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ	
μαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ,	Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανα-	
ὅπως αὐτὸν θανατώσουσιν,	τῶσαι αὐτὸν καὶ οὐχ εὕρισκον·	
60 καὶ οὐχ εὗρον πολλῶν προσ-	56 πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν	
ελθόντων ψευδομαρτύρων.	κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρ-	
	τυρίαι οὐκ ἦσαν. 57 καί τινες	
ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο	ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν	
61 εἶπον·	κατ᾽ αὐτοῦ λέγοντες 58 ὅτι	
οὗτος ἔφη· δύναμαι	ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγον-	
καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ	τος ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν	
καὶ	τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ	
διὰ τριῶν ἡμερῶν αὐτὸν	διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχει-	
οἰκοδομῆσαι.	ροποίητον οἰκοδομήσω. 59 καὶ	
	οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία	
62 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχ-	αὐτῶν. 60 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχ-	
ιερεὺς εἶπεν	ιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν	
αὐτῷ· οὐδὲν ἀπο-	τὸν Ἰησοῦν λέγων· οὐκ ἀπο-	
κρίνῃ τί οὗτοί σου κατα-	κρίνῃ οὐδὲν τί οὗτοί σου κα-	
μαρτυροῦσιν; 63 ὁ δὲ Ἰησοῦς	ταμαρτυροῦσιν; 61 ὁ δὲ ἐσιώπα	
ἐσιώπα.	καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο οὐδέν.	
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς	πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα	
εἶπεν αὐτῷ· ἐξορκίζω σε	αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ·	67 λέγοντες·

Mt 26 61 (27 40) = Mk 14 58 (15 29): Joh 2 19 (S. 239). *Mt 26 59—68 = Mk 14 55—65 = Lk 22 63—71: Joh 18 19—24 (S. 239).*

Matth 26 59 *θανατώσουσιν* A C D L N W Δ Π* min] *-σωσιν* ℵ B K M Y Θ . . min. 60 *προσελθ. ψευδομ.* ℵ A B (D) L Θ 090 33 124 Or] ∼ C N Γ Δ . . min lat sy hl arm. 61 *αὐτ. οἰκοδ.* ℵ C L 047 090 33 892 b c ff² h q r] ∼ A D N Δ . . min a f ff verss; – *αὐτ.* B Θ 1-209 4 69-543-788 700 arm Or. 63 *καί*] – D U sy s arm | *ἀποκριθ.* A C D (+ *οὖν*) N U (+ *δέ*) Δ . . min a b c f ff² h q sy arm] – ℵc (ℵ* – 62 *οὐδὲν ἀποκρ.* . . . 63 *εἶπεν αὐτῷ*) B G L Z Θ 1-118-209 13-69 33 565 . ff g l vg sa bo aeth Or Cyr.

Mark 14 58 *ἀχειρ. οἰκοδ.*] *ἀναστήσω ἀχειρ.* D a c ff² k. 60 *τί*] *ὅ, τι* B L W Ψ bo.

Luk 22 61 *λόγου*] *ῥήματος* ℵ B L T X 0124 4 124 213 579 1012. 62] – a b e ff² i l* r. 64 *αὐτόν*] – ℵ *ἐπηρ.* B L T K M Π X 063 0124 265 482 489 1355 .] + *αὐτόν* ℵ A N W Γ Δ Θ Λ . . min verss. 66 *ἀπήγ.* ℵ B Dgr K T 13-69-124-346 157 245 291 579 892 1071 . a sa Or] *ἀνήγ.* A L X Γ Δ Θ Λ Π 063 . min c d r sy; *ἤγαγον* N 28 lat.

κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος,
ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ
ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

64 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·*
σὺ εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν,
ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε
τὸν υἱὸν *τοῦ* ἀνθρώπου καθ-
ήμενον ἐκ δεξιῶν *τῆς δυνά-*
μεως καὶ ἐρχόμενον
ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.

65 *τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν*
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων· ἐβλα-
σφήμησεν· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν
μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε
τὴν βλασφημίαν.
66 *τί ὑμῖν δο-*
κεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον·
ἔνοχος θανάτου ἐστίν.
67 *Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ*
πρόσωπον αὐτοῦ
καὶ ἐκολάφισαν
αὐτόν, οἱ δὲ ἐράπισαν
68 *λέγοντες·*
προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ,
τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;

69 *Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἔξω*

σὺ εἶ
ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;

62 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν·*
ἐγώ εἰμι,
καὶ ὄψεσθε
τὸν υἱὸν *τοῦ* ἀνθρώπου ἐκ
δεξιῶν καθήμενον *τῆς δυνά-*
μεως καὶ ἐρχόμενον
μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.

63 *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας*
τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει·
τί ἔτι χρείαν ἔχομεν
μαρτύρων;
64 *ἠκούσατε*
τῆς βλασφημίας· τί ὑμῖν φαί-
νεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν
αὐτὸν ἔνοχον εἶναι θανάτου.
65 *Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν*
αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν αὐτοῦ
τὸ πρόσωπον καὶ κολαφίζειν
αὐτὸν καὶ λέγειν αὐ-
τῷ· προφήτευσον,
καὶ οἱ ὑπηρέται ῥα-
πίσμασιν αὐτὸν ἔλαβον.
66 *Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου*

εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὸν ἡμῖν.
εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ἐὰν ὑμῖν
εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε·
68 *ἐὰν*
δὲ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε.

69 *ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται*
ὁ υἱὸς *τοῦ* ἀνθρώπου καθ-
ήμενος ἐκ δεξιῶν *τῆς δυνά-*
μεως τοῦ θεοῦ.

70 *εἶπαν δὲ πάντες· σὺ οὖν*
εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς
αὐτοὺς ἔφη· ὑμεῖς λέγετε,
ὅτι ἐγώ εἰμι.
71 *οἱ δὲ εἶπαν·*
τί ἔτι ἔχομεν μαρτυρίας
χρείαν; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν
ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

63 (*s. o. S. 201*): *Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες,* 64 *καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες· προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;* 65 *καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.*

Mt 26 64 (24 30) = Mk 14 62 (13 26) = Lk 22 69 (21 27): Ps 110 1 Dn 7 11. Mt 26 65f. = Mk 14 64: Lev 24 16.

Mt 26 69—75 = Mk 14 66—72 = Lk 22 56—62: Joh 18 17 25—27 (S. 239).

Matth 26 65 *βλασφ.* ℵBDLZ 700 a o ff g h l vg sy[s] sa bo] + *αὐτοῦ* ACEFGHKΔΘ . . min b f ff[2] q r[2] sy[vg hl] arm aeth. 67 *οἱ δὲ ἐράπ.*] – a b ff[2] r[2]; + *αὐτόν* DGΦ 1 700 lat sy[vg hl] sa bo aeth.

Mark 14 63 *ἔχομεν*] *ἔχετε* c k sy[s] bo 65 *αὐτῷ* 1[0]] *τῷ προσώπῳ αὐτοῦ* DΘ (~) 565 700 . a f Tat | *καὶ περικ. . . . πρόσωπ.*] – D a f Tat.

Luk 22 68 *ἀποκριθ.* ℵBLT bo Cyr] + *μοί* Θ 1-118-131-209 22 157 579 for sa Amb; + *μοὶ* (– 243 892 a) *ἢ ἀπολύσητε* (-*σετε* X 69 245 300 472; + *με* 1604 a i (*mihi*) l sy) Unc[rel] min verss.

ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ προσῆλθεν
αὐτῷ μία παιδίσκη
λέγουσα·
καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
Γαλιλαίου. 70 ὁ δὲ ἠρνήσατο
ἔμπροσθεν πάντων λέγων· οὐκ
οἶδα τί λέγεις. 71 ἐξελ-
θόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,
εἶδεν αὐτὸν ἄλλη
καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ·
οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Να-
ζωραίου. 72 καὶ πάλιν ἠρνή-
σατο μετὰ ὅρκου ὅτι οὐκ οἶδα
τὸν ἄνθρωπον. 73 μετὰ μικρὸν
δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες
εἶπον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς καὶ
σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ
λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ.
74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν
καὶ ὀμνύειν ὅτι οὐκ οἶδα τὸν
ἄνθρωπον·
καὶ εὐθέως ἀλέκ-
τωρ ἐφώνησεν.
75 καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ
ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος
ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι
τρὶς ἀπαρνήσῃ με·
καὶ
ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

κάτω ἐν τῇ αὐλῇ ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως,
67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερ-
μαινόμενον ἐμβλέψασα αὐτῷ
λέγει· καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζα-
ρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ. 68 ὁ δὲ
ἠρνήσατο λέγων· οὔτε οἶδα οὔτε
ἐπίσταμαι σὺ τί λέγεις. καὶ
ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον,
καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. 69 καὶ
ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν ἤρ-
ξατο πάλιν λέγειν τοῖς παρεστῶ-
σιν ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν.
70 ὁ δὲ πάλιν ἠρ-
νεῖτο.
καὶ μετὰ μικρὸν
πάλιν οἱ παρεστῶτες
ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς
ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ
Γαλιλαῖος εἶ.
71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν
καὶ ὀμνύναι ὅτι οὐκ οἶδα τὸν
ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε.
72 καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου ἀλέκ-
τωρ ἐφώνησεν.
καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ
ῥῆμα ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι
δὶς τρίς με ἀπαρνήσῃ.
καὶ
ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν.

56 (s. o. S. 200f.) Ἰδοῦσα
δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις
καθήμενον πρὸς τὸ φῶς
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν·
καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.
57 ὁ δὲ
ἠρνήσατο αὐτὸν λέγων· οὐκ
οἶδα αὐτόν, γύναι. 58 καὶ
μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐ-
τὸν ἔφη· καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.
ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἄνθρωπε,
οὐκ εἰμί.
59 καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας
μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο
λέγων· ἐπ' ἀληθείας
καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ
γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.
60 εἶπεν δὲ ὁ
Πέτρος· ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα
ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι
λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν
ἀλέκτωρ. 61 καὶ στραφεὶς ὁ
κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ·
καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος
τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς
εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκ-
τορα φωνῆσαι σήμερον
ἀπαρνήσῃ με τρίς. 62 καὶ
ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πι-
κρῶς.

Matth 26 70 λέγεις] + οὐδὲ ἐπίσταμαι DΔ (οὔτε) **090** 1-118-209-1582-2193 a b r r^{2} sy$^{s\,pal}$. 71 ἐξελθόντα . . αὐτόν] -τος . . -τοῦ DΦ lat (:: b ff^{2} r) | αὐτόν 1°] – ℵBLZ 1-209 13 273 565. | τοῖς ℵBDGKΠ* SΘΦΩ min lat] αὐτοῖς ACE*LZΔ . . min q. 73 καὶ σύ] – DΘ 1 b c h l q sy^{s} Or^{int} δῆλόν σε ποιεῖ] ὁμοιάζει D a b c ff^{2} h r arm Tat^{ar}. 74 εὐθέως] εὐθύς BLΘ.

Mark 14 66 καὶ ἀλ. ἐφών.] – ℵ BLWΨ* 579 892 c sy^{s} bo Tat. 69 ἤρξατο λέγ.] εἶπεν B sa bo πάλιν] – BMWX 579 sa bo. 70 εἶ 2° ℵBCDL 1-118-209 544 565 700 . lat (:: q) sy^{s} sa bo Eus Aug] + καὶ ἡ (– Δ) λαλιά σου ὁμοιάζει (δῆλόν σε ποιεῖ 33 579 q) ANXΔΘ . . min q sy$^{vg\,hl}$ arm aeth | καὶ γὰρ Γαλ. εἶ] – W 131 142* 273 543 566 a. 72 εὐθύς (-έως) ℵBDGLWΘ min lat sy^{vg} arm aeth] – ACEKMΠXΔΨ . . min sy$^{s\,hl}$ sa bo | ἐκ δευτέρου] – ℵL 579 c | φωνῆσαι δίς] ∼ BΘ 566 700 . k; – δίς ℵC*WΔ 251 579 c ff^{2} l q aeth | ὡς εἶπεν . . . . ἀπαρν.] ὃ εἶπεν (+ *illi* a d) Ἰησοῦς D a | ἐπιβ. ἔκλ.] ἤρξατο κλαίειν DΘ 565 lat sy sa arm.

Zu Mt 26 74. Τὸ Ἰουδαϊκόν· καὶ ἠρνήσατο καὶ ὤμοσεν καὶ κατηράσατο. 4 273 566 899 1424.

242. (235.) Übergabe des Verurteilten an Pilatus.

Matth 27 1—2

1 *Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.*
2 *καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.*

Mark 15 1

1 *Καὶ εὐθὺς πρωῒ συμβούλιον ἑτοιμάσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,*
δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ.

Luk 23 1

22 66 (*s. o. S. 201*): *Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν.*
1 *Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πειλᾶτον.*

243. (236.) Das Ende des Judas. Matth 27 3—10

3 *Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς*
ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις 4 *λέγων·*
ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. 5 *καὶ*
ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. 6 *οἱ δὲ*
ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν· οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορ-
βανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. 7 *συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν*
τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. 8 *διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος*
ἀγρὸς αἵματος ἕως τῆς σήμερον. 9 *τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ*
προφήτου λέγοντος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου
ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, 10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,
καθὰ συνέταξέν μοι κύριος.

244. (237.) Die Verhandlung vor Pilatus.

Matth 27 11—14

Mark 15 2—5

Luk 23 2—5

2 *Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· τοῦτον εὕραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι*

Mt 27 6: Dt 23 19. 27 9 10: Sach 11 12 13 Jer 32 6—15 18 2 3.

Mt 27 1 2 = Mk 15 1 = Lk 22 66 23 1: Joh 18 28—32 (S. 239 f.).

Matth 27 2 *παρέδ.* ℵ B C* K L Σ 22 33 118-209 476 lat arm] + *αὐτόν* Unc rel min sy s vg sa bo aeth | *Πειλ.* ℵ B L Σ 33 sy s vg sa bo] *Ποντίῳ Πειλ.* Unc rel min lat sy hl arm aeth (∼). 3 *παραδιδούς*] *παραδούς* B L 33 259 lat sy hl sa bo | *ἔστρεψεν* ℵ B L 544 1375 Or] *ἀπέστρ.* Unc rel min. 4 *ἀθῷον*] *δίκαιον* L Θ 33 lat sy s (-*ου*) pal sa bo arm patr. 9 *Ἰερεμ.*] – Φ 33 157 a b sy s vg pal 10 *ἔδωκαν*] *ἔδωκα* ℵ W Φ 229 476 983 1604 sy.

Mark 15 1 *πρωΐ* ℵ B C D L Θ 46 267 565 892 1424 1542 . lat bo] *ἐπὶ τὸ πρ.* A N W X Γ Δ . . min sy; *ἐπὶ τῷ πρ.* E S Ω 28 280 346-543 472 489 566 659 700 1071 1402 . | *ἑτοιμάσ.* ℵ C L 892] *ποιήσ.* A B N W X . min l vg bo arm go; *ἐποίησαν* D Θ **047** 245 565 827 . it sa aeth Or | *τῶν γραμ.* ℵ D W Θ 565 1582 sa bo Or] *γραμ.* Unc rel min.

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμ-
προσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ
ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν
λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἔφη· σὺ λέγεις. 12 καὶ
ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν
ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρε-
σβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο.
13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πειλᾶτος·
οὐκ ἀκούεις
πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;
14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς
οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν
τὸν ἡγεμόνα λίαν.

2 Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ
Πειλᾶτος· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
αὐτῷ λέγει· σὺ λέγεις. 3 καὶ
κατηγόρουν αὐτοῦ
οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.

4 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἐπηρώτα
αὐτόν· οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν;
ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν.
5 ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν
ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν
τὸν Πειλᾶτον.

διδόναι καὶ λέγοντα ἑαυτὸν
Χριστὸν βασιλέα εἶναι. 3 ὁ δὲ
Πειλᾶτος ἠρώτησεν αὐτὸν λέ-
γων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
αὐτῷ ἔφη· σὺ λέγεις.

4 ὁ δὲ Πειλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς
ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους·
οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ τούτῳ. 5 οἱ δὲ ἐπί-
σχυον λέγοντες ὅτι ἀνασείει τὸν
λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς
Ἰουδαίας καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ
τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε.

245. (238.) Jesus vor Herodes. Luk 23 6—16

6 Πειλᾶτος δὲ ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν,
7 καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς
Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. 8 ὁ δὲ
Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν· ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν
αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ
γινόμενον. 9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο
αὐτῷ. 10 εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες
v. 12 | *v. 3* | αὐτοῦ. 11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν καὶ ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ

Mt 27 11—12 = Mk 15 2—3 = Lk 23 2—3: Joh 18 33—37 (S. 240). Mt 27 13—14 = Mk 15 4 5: Joh 19 9 10 (S. 241). Lk 23 4: Joh 19 6 (S. 241).

Matth 27 11 *ἔφη* ℵ L 33 485 700 892 1093 . a d sy pal sa bo arm Chr] + *αὐτῷ* Unc rel min lat sy.

Mark 15 3 *πολλά*] + *αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο* N U W Δ Θ Ψ 13-69-124-346-713 33 131 565 579 . a c sy s sa arm Tat Or. 4 *ἐπηρώτα* B U W Ψ 13-69-124-346-713 33 565 892 . a k] *-ησεν* Unc rel min verss | *αὐτόν* ℵ* 209 565 1582 1654 a sa sy s] + *λέγων* Unc (:: ℵ) min lat (:: a) sy vg hl bo aeth.

Luk 23 5 *καὶ ἀρξάμ.* ℵ B L T 0124 579 vg sy] – *καί* Unc rel min it vg c sa bo arm. 6 *ἀκούσ.* ℵ B L T X 0124 1241 bo] + (*τὴν* D) *Γαλιλαίαν* Unc rel min verss. 7 *πρὸς Ἡρ.*] *πρ. τὸν Ἡρ.* B T Θ 348; *τῷ Ἡρ.* D. 8 *ἱκανῶν χρόνων* ℵ B D L T Θ 0124 157 579 892 1071 c sa arm] *ἱκανοῦ* A R Γ Δ Λ Ψ . . min; *ἱκ. χρόνου* H M Π W X min lat (:: a c) sy bo aeth. 10-12] – sy s. 11 *καί* 1° ℵ L N T X Ψ 0124 (∼ *καὶ αὐτ.*) 13-69-124-346 213 348 579 a d arm] – Unc rel min verss.

καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πειλάτῳ.
12 ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Ἡρῴδης καὶ ὁ Πειλᾶτος ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ᾽ ἀλλή-
λων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς αὐτούς.
13 Πειλᾶτος δὲ συνκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν
λαὸν 14 εἶπεν πρὸς αὐτούς· προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀπο-
στρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὗρον ἐν
τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ᾽ αὐτοῦ. 15 ἀλλ᾽ οὐδὲ Ἡρῴδης·
ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πε-
πραγμένον αὐτῷ. 16 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.

246. (239.) Die Verurteilung.

Matth 27 15—26	Mark 15 6—15	Luk 23 17—25
15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ἤθελον. 16 εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον Βαραββᾶν.	6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον ὃν παρῃτοῦντο. 7 ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. 8 καὶ ἀναβὰς ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐτοῖς.	[17] s. v. 19
17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; 18 ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. 19 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ δι᾽ αὐτόν.	9 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 10 ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.	
20 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρε-	11 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς	18 Ἀνέκραγον δὲ παμπληθεὶ

Mt 27 15—26 = Mk 15 6—15 = Lk 23 18—25: Joh 18 38—40 19 4—16 (S. 240 f.).

Matth 27 16. 17 *Βαρ.*] *Ἰησοῦν (τὸν) Βαρ.* Θ 1-118-209* 22* (v. 17) 241² 299² sy^s pal arm Or (v. 17). 17 *οὖν*] *δέ* D Θ Φ **064** 13-69-124-346 229 472 it Tat | *Βαρ.*] *τὸν Βαρ.* B 1-118-209 1012 Or.
Mark 15 6 *ὃν παρῃτ.* ℵ A B* Δ (*περῃτ.*) 1346 1354 sa] *ὅνπερ ᾐτοῦντο* C N X Γ Π Ψ . . min; *ὃν ἂν ᾐτ.* D G Θ (*ὅνπερ*) 13-69-124-346 495 565 1241; *ὃν ᾐτ.* W 1 115 659 983 . k aeth. 8 *ἀναβάς* ℵ* B D 892 a c ff² l vg sa bo] *ἀναβοήσας* Unc^rel min sy | *καθώς* ℵ* B W Δ Ψ 579 . c k sy^s vg sa bo] + *ἀεί* Unc^rel min a ff² l vg. 10 *οἱ ἀρχ.*] – B 1 115 349 544 579 872 a sy^s bo Tat.
Luk 23 12 *αὐτούς* ℵ B L T] *ἑαυτούς* Unc^rel min. 14 *κατ᾽*] – ℵ A L Θ **0124** 1-118-131-209 28 262 348. 15 *ἀνέπεμψεν* (-*α* 71 248 788 sy) *γὰρ* (– 579) *αὐτ. πρ. ἡμᾶς* (*ὑμᾶς* 13-69-543-788 71 248 579; *αὐτόν* 274 sy arm) ℵ B L T K M Π Θ **0124** min f aur sa bo] *ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρ. αὐτόν* A D E F G W X Δ Ψ . . min lat aeth. 17 – A B L T K Π **0124** 482 1241 a fu sa bo] *ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα* ℵ N W X Γ Δ Θ Λ . . min lat (:: a) sy^vg hl bo^codd; D sy^s c post v. 19.

σβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους,
ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν
τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.

21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν
εἶπεν αὐτοῖς· τίνα θέλετε ἀπὸ
τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ
εἶπαν· τὸν Βαραββᾶν. 22 λέγει
αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· τί οὖν
ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον
Χριστόν;
λέγουσιν πάντες· σταυρωθήτω.
23 ὁ δὲ
ἔφη· τί γὰρ κακὸν
ἐποίησεν;

οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγον-
τες· σταυρωθήτω.

24 ἰδὼν δὲ ὁ Πειλᾶτος ὅτι
οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον
θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ
ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι
τοῦ ὄχλου λέγων· ἀθῷός εἰμι
ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου· ὑμεῖς
ὄψεσθε. 25 καὶ ἀποκριθεὶς
πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν· τὸ αἷμα

ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον,
ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν
ἀπολύσῃ αὐτοῖς.

12 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἀπο-
κριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς·

τί οὖν
θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε τὸν
βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 13 οἱ
δὲ πάλιν ἔκραξαν· σταύρωσον
αὐτόν. 14 ὁ δὲ Πειλᾶτος
ἔλεγεν αὐτοῖς· τί γὰρ ἐποίησεν
κακόν;

οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν·
σταύρωσον αὐτόν.

λέγοντες· αἶρε τοῦτον, ἀπό-
λυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν·
19 ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ
γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ
φόνον βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ.
20 πάλιν δὲ ὁ Πειλᾶτος προσ-
εφώνησεν, θέλων ἀπολῦσαι τὸν
Ἰησοῦν.

21 οἱ δὲ
ἐπεφώνουν λέγοντες· σταύρου
σταύρου αὐτόν. 22 ὁ δὲ τρίτον
εἶπεν πρὸς αὐτούς· τί γὰρ κακὸν
ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον
θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παι-
δεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς με-
γάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν σταυ-
ρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ
φωναὶ αὐτῶν.

Mt 27 24: Dt 21 6–8.

Mt 27 22 23 = Mk 15 13 14 = Lk 23 20–23: Joh 19 6 7 15 (S. 241).

Matth 27 23 *ὁ δὲ ἔφη* ℵ B Θ 33 69-788 sy$^{s\ pal}$ sa arm] *ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη* A E G K Π Γ Δ . . min; *λέγει αὐτοῖς ὁ ἡγ.* D L 1-118-209 213 892 1295 1604 . lat bo aeth. 24 *ἀπέν.*] *κατέν.* B D | *τούτου* B D Θ 229 a b ff^{2} sy^{s} sa Chr] *τοῦ δικαίου τούτ.* ℵ L E F K M Π . . min c ff g l q vg sy^{hl} bo arm; *τούτου τ. δικ.* A Δ Φ 064 1293 f h r^{2} sy^{vg} aeth.

Mark 15 12 *θέλετε*] – ℵ B C W Δ Ψ 1 13-69 33 115 291 sa bo | *ὅν*] – B | *ὃν λέγετε*] – A D W Θ 1-118-209 13-69 472 565 lat sa arm.

Luk 23 20 *προσεφ.*] + *αὐτοῖς* ℵ B L T 0124 124-346 157 1071 . a sy sa; + *αὐτούς* D 579 (*ἐφ. αὐτ.*) bo; + *πρὸς αὐτούς* 69 lat (:: a). 22 *οὐδ. αἴτ. θαν.*] *οὐδ. ἄξιον θαν.* L Ψ 579 892 1071 1241 . a c sy$^{s\ c}$; *οὐδεμίαν αἰτίαν τ. θαν.* D b e ff^{2} l q vg sy^{vg} bo | *εὗρον*] *εὑρίσκω* D 243 1071 lat (:: a) sy$^{s\ c}$. 23 *αὐτῶν* ℵ B D L 130 579 1241 . lat (:: c f) sa bo] + *κ. τ. ἀρχιερέων* (+ *μετ' αὐτῶν* sy^{s}) Unc^{rel} min c f sy arm.

αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ἡμῶν.

26 *τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν*
Βαραββᾶν,
τὸν δὲ
Ἰησοῦν φραγελλώσας παρ-
έδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

15 *ὁ δὲ Πειλᾶτος βουλόμενος*
ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ ὄχλῳ
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
Βαραββᾶν
καὶ
παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φρα-
γελλώσας ἵνα σταυρωθῇ.

24 *καὶ Πειλᾶτος ἐπέκρινεν*
γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν·
25 *ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στά-*
σιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς
φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ
Ἰησοῦν παρ-
έδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

247. (240.) Verspottung des Judenkönigs.

Matth 27 27—31

27 *Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος*
παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραι-
τώριον συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν
σπεῖραν. 28 *καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν χλα-*
μύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ, 29 *καὶ*
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθη-
καν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ κάλαμον
ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες
ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιξαν αὐτῷ λέγον-
τες· χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων,
30 *καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν*
κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ. 31 *καὶ ὅτε*
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐκδύσαντες αὐτὸν τὴν
χλαμύδα ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸ σταυρῶσαι.

Mark 15 16—20

16 *Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον*
αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστιν πραι-
τώριον, καὶ συνκαλοῦσιν ὅλην τὴν
σπεῖραν· 17 *καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν*
πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον·
18 *καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν·*
χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων·
19 *καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ*
καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ
γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. 20 *καὶ ὅτε*
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν
πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἴδια
ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα
σταυρώσουσιν.

s. v. 26

Mt 27 26 = Mk 15 15 = Lk 23 25: Joh 19 16 (S. 241). Mt 27 27—31 = Mk 15 16—20: Joh 19 1—3 (S. 241).

Matth 27 26 *παρέδ.*] + *αὐτοῖς* ℵ^{c} D F L N Θ Σ 1-118-209 245 517 . lat (:: b q) sy$^{s\,pal}$ sa aeth Aug. 28 *ἐκδύσ.*] *ἐνδύσ.* ℵ^{c} B D 157 348 it sy^{s}. 29 *ὁ βασ.*] *βασιλεῦ* B D Y Δ Θ Π Φ min. 31 *ἐκδύσ. . . . ἐνέδυσαν* ℵ L (*καὶ ἐνέδ.*) 33 892 1293] *ἐξέδυσαν . . . καὶ ἐνέδ.* Unc^{rel} min verss.

Mark 15 15 *βουλ. ποι. τ. ἱκ. τ. ὄχλ.* ℵ C Θ sy^{vg} sa bo arm] *βουλ. τ. ὄχλ. τ. ἱκ. ποι.* (-*εῖν* B 1071) A B N P X Δ Π . . min a c l vg sy^{hl}; – D k | *καὶ παρέδ.*] *παρέδ. δέ* B 1047 bo; + *αὐτοῖς* F c sy$^{s\,vg}$. 20 *τὰ ἴδ. ἱμ. αὐτ.* ℵ 472 sy^{s}] *τὰ ἴδ. ἱμ.* Θ 115 282 892; *τὰ ἱμ. αὐτ.* B C Δ Ψ . lat sa bo; *τὰ ἱμ. τὰ ἴδια* A E F G H K M Π N P X Γ . . min; *τὰ ἱμάτια* D^{gr} sy^{vg} | *σταυρώσουσιν* A C D L N P Δ Θ 33 69 245 253 565 .] -*σωσιν* ℵ B X Γ Π . . min | *σταυρ.* ℵ D 1 700 872 ff^{2} k] + *αὐτόν* Unc^{rel} min verss.

Zu Mt 27 26^{b} = Mk 15 15^{b} = Lk 23 25^{b}: Ev. Petri II 5^{b}. *Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τῷ λαῷ πρὸ μιᾶς τῶν ἀζύμων, τῆς ἑορτῆς αὐτῶν.*

248. (241.) Der Todesgang.

Matth 27 32	Mark 15 21	Luk 23 26—32
32 *Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα·*	21 *Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου,*	26 *Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνά τινα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ*
τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.	*ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.*	*ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ.*

27 *ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν, αἳ ἐκόπτοντο*
καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. 28 *στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς Ἰησοῦς εἶπεν· θυγατέρες*
Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμέ· πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
ὑμῶν. 29 *ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν· μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ*
αἱ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἔθρεψαν. 30 *τότε ἄρξονται*
λέγειν τοῖς ὄρεσιν· πέσατε ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς· καλύψατε ἡμᾶς· 31 *ὅτι*
εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; 32 *ἤγοντο δὲ*
s. v. 38 | *s. v. 27* | *καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.*

249. (242.) Die Kreuzigung.

Matth 27 33—44	Mark 15 22—32	Luk 23 33—43
33 *Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅ ἐστιν κρανίου τόπος λεγόμενος,*	22 *Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Γολγοθᾶν τόπον ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον κρανίου τόπος.*	33 *Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,*
34 *ἔδωκαν αὐτῷ πεῖν οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πεῖν.*	23 *καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν.*	
35 *σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν*	24 *καὶ σταυροῦσιν αὐτὸν*	*ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ*

Lk 23 30: Hos 10 8. Mt 27 34 = Mk 15 23 = Lk 23 36: Ps 69 22.

Mt 27 33 = Mk 15 22 = Lk 23 33: Joh 19 17 (S. 241).

Matth 27 32 *Κυρην.*] + *εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ* D it (:: l) harl. 34 *οἶνον* ℵ B D K L Θ Π* min a b ff g l vg sy s pal sa bo arm aeth] *ὄξος* A E F G M N Γ Δ . . min c f h q sy vg hl.
Mark 15 22 *φέρουσιν*] *ἄγουσιν* D 13-69-346 565 lat | *μεθερμηνευόμενον*] *μεθ-ενος* A B N Σ. 23 *ὃς δέ* ℵ B Γ* Σ 33 517 579] *ὁ δέ* A C L X Δ Θ . . min; *καί* D 1-118-209 lat sy s.
Luk 23 27 *γυναικῶν*] *γυναῖκες* D 243 1071 c f r sy s c vg sa. 28 *Ἰησ.* ℵ* B L] *ὁ Ἰησ.* Unc rel min. 29 *ἰδού*] – D 13-69-124-346 476 lat (:: c f) sy s c arm aeth | *ἔρχ. ἡμέραι*] ∼ ℵ C X **0124** 16 27 71 157 661 713 1071 1604 . sa. 30 *πέσατε* C L N Q W X Δ 157 579 1071 .] *πέσετε* ℵ* A B D K M Π . . min. 31 *τῷ ὑγρ.*] – *τῷ* B C **0124** 1574. 32 *δύο κακ.*] ∼ ℵ B sa bo. 33 *ἀπῆλθον*] *ἦλθον* ℵ B C D (-*αν*) L Q Θ Ψ **0124** 33 69-124 157 251 1071 . lat sy (:: hl) sa bo Marc Tat.

Zu Mt 27 33—44 par.: Ev. Petri IV 10 13—14. 10 *Καὶ ἤνεγκον δύο κακούργους καὶ ἐσταύρωσαν ἀνὰ μέσον αὐτῶν τὸν κύριον· . . .* 13 *εἷς δέ τις τῶν κακούργων ἐκείνων ὠνείδισεν αὐτοὺς λέγων· ἡμεῖς διὰ τὰ κακὰ ἃ ἐποιήσαμεν οὕτω πεπόνθαμεν· οὗτος δὲ σωτὴρ γενόμενος τῶν ἀνθρώπων τί ἠδίκησεν ὑμᾶς;* 14 *καὶ ἀγανακτήσαντες ἐπ᾽ αὐτῷ ἐκέλευσαν, ἵνα μὴ σκελοκοπηθῇ, ὅπως βασανιζόμενος ἀποθάνῃ.*

s. v. 38

διεμερίσαντο
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες
κλῆρον, 36 καὶ καθήμενοι
ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.
37 καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κε-
φαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ
γεγραμμένην· οὗτός ἐστιν Ἰη-
σοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.
38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ
δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ
εἷς ἐξ εὐωνύμων.
39 οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλα-
σφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς
κεφαλὰς αὐτῶν 40 καὶ λέγοντες·
ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ
ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,
σῶσον σεαυτόν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
θεοῦ, καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ. 41 ὁμοίως οἱ ἀρχ-

s. v. 27

καὶ διαμερίζονται
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες
κλῆρον ἐπ' αὐτὰ τίς τί ἄρῃ.
25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύ-
ρωσαν αὐτόν. 26 καὶ ἦν ἡ
ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ
ἐπιγεγραμμένη·
ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.
27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν
δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ
ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ· [28]
29 καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλα-
σφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς
κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες·
οὐᾶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ
οἰκοδομῶν τρισὶν ἡμέραις,
30 σῶσον σεαυτὸν
καταβὰς ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ. 31 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχ-

τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ
δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.
34 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν· πάτερ,
ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν
τί ποιοῦσιν. διαμεριζόμενοι
δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον
κλήρους. 35 καὶ εἱστήκει ὁ
λαὸς θεωρῶν.

s. v. 38

s. v. 32 33

s. v. 37

s. v. 37

Mt 27 35 = Mk 15 24 = Lk 23 34b: Ps 22 19. Mt 27 39 = Mk 15 29 = Lk 23 35: Ps 22 8.

Mt 27 35 = Mk 15 24 = Lk 23 34: Joh 19 23 24 (S. 242). Mt 27 37 = Mk 15 26 = Lk 23 38: Joh 19 19 (S. 242). Mt 27 38 = Mk 15 27 = Lk 23 33: Joh 19 18 (S. 241).

Matth 27 35 *βαλόντες* ℵ A D Θ Π* min] *βάλλοντες* Unc rel min | *κλῆρον*] + *ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ (διὰ) τοῦ προφήτου· διεμέρισαν (-αντο) τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς (αὐτοῖς Δ) καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον* (Ps 22 19 = *Joh 19 24*) Δ Θ Φ 1-131-209 . a b c h q r² vg c sy hl arm Eus Tat. 38 *δεξιῶν*] + *nomine zoatham* c | *εὐωνύμ.*] + *nomine Camma* c. 40 *εἶ τ. θε.*] *θεοῦ εἶ* B lat (:: q) aeth | *καὶ κατάβ.* ℵ A D 565 700 892 1295 . a b c h sy s vg pal] – *καί* Unc rel min f ff ff² g l q vg sy hl sa bo arm aeth. 41 *ὁμοίως* ℵ A L W Π* 71 114 . sa (+ *δέ*) bo] + *καί* B K Θ 1-209 4 33 69-346 273 489 565 700 . lat (:: ff) sy vg arm; + *δὲ καί* D gr E F G H M S U V Γ Δ min ff sy hl aeth.

Mark 15 24 *τίς τί ἄρῃ*] – D 157 ff² k n r sy s. 25 *ἐσταύρ.*] *ἐφύλασσον* D ff² k n r. 28 – ℵ A B C D X Y Ψ 047 21 71 157 179 476 544 1207 . k sy s sa bo] + *καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη* (Jes 53 12 = Luk 22 37) E F G L Δ Θ . . min lat sy vg hl arm aeth bo codd go. 29 *τρισίν* A D gr P V Θ 21 399* 461 872 c k sa] *ἐν τρ.* ℵ B C L Δ . . min d ff² l n vg sy s bo.

Luk 23 34 *ὁ δὲ . . . ποιοῦσιν* ℵ* A (– *πάτερ*) C L N Q X Γ Δ Λ Π . . min b c e f ff² l vg sy (:: s) Tat bo codd arm aeth Ir int Or int Bas Hil] – ℵ a B D* W Θ **0124** 38 435 579 1241 a sy s sa bo | *κλήρους* A N X Θ Ψ 1-118-131-209 33 239 248 291 472 . a e f ff² l vg sy hl arm] *κλῆρον* Unc rel min c sy s vg aeth.

ιερεῖς ἐμπαίζοντες
μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρε-
σβυτέρων ἔλεγον· 42 *ἄλλους ἔσω-*
σεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·
βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστιν,
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ-
ροῦ καὶ πιστεύ-
σωμεν ἐπ᾽ αὐτόν· 43 πέποιθεν ἐπὶ
τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν, εἰ θέλει
αὐτόν. *εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰ-*
μι υἱός.

s. v. 48

s. v. 40

s. v. 37

44 *τὸ δ᾽ αὐτὸ οἱ λῃσταὶ*
οἱ συνσταυρωθέντες σὺν
αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

ιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλή-
λους μετὰ τῶν γραμματέων
ἔλεγον· ἄλλους ἔσω-
σεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·
32 *ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ,*
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ-
ροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύ-
σωμεν.

s. v. 36

s. v. 30

s. v. 26

καὶ
οἱ συνεσταυρωμένοι σὺν
αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

ἐξεμυκτήριζον δὲ οἱ ἄρχοντες
λέγοντες· ἄλλους ἔσω-
σεν, σωσάτω ἑαυτόν,
εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς τοῦ
θεοῦ ὁ ἐκλεκτός.

36 *ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ*
στρατιῶται προσερχόμενοι,
ὄξος προσφέροντες αὐτῷ
37 *καὶ λέγοντες· εἰ σὺ εἶ ὁ βα-*
σιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον
σεαυτόν. 38 *ἦν δὲ καὶ ἐπι-*
γραφὴ ἐπ᾽ αὐτῷ· ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων οὗτος.
39 *Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων*
κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν·
οὐχὶ σὺ εἶ ὁ Χριστός; σῶσον
σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. 40 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη· οὐδὲ*
φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41 *καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,*
ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν.
42 *καὶ ἔλεγεν· Ἰησοῦ, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.*

Mt 27 43: Ps 22 9 Sap 2 13.

Matth 27 41 *τ. γραμ. κ. πρεσβ.* ℵ(∼) A B L Θ 1-118-209 33 69-124 ff g l vg sa bo arm] + *κ. Φαρισ.* E F K Y Δ . . min f sy$^{vg\ hl}$; *τ. γραμ. κ. Φαρ.* D W 4 273 . . a b c ff^{2} h q r sy^{s}. 42 *πιστεύσωμεν*] *-σομεν* B D G min sy^{hl} arm aeth; *-ομεν* A 244 258 472 1241 . lat Or^{int}. 43 *τὸν θεόν*] *τῷ θεῷ* B 213 lat Eus.

Luk 23 35 *ἐξεμυκτ. δέ*] *καὶ ἐξεμ.* lat (:: a) sy Eus; + *αὐτόν* D (*ἐμυκτ.*) min verss | *οἱ ἄρχ.* ℵ 1-118-131-209 239 482 1071 . a c sy$^{s\ c\ vg}$ arm] – D; *καὶ οἱ ἄρχ.* A B C L V W Θ . . min sy$^{hl\ pal}$ bo; + *σὺν αὐτοῖς* A N W Γ Δ Θ . . min f aur vg sy$^{c\ hl}$ arm. 36 *ἐνέπαιξαν* ℵ B L **0124** 1241 sa] *-ζον* Unc^{rel} min verss. 37 *λέγοντες*] + *χαῖρε* D c sy$^{s\ c}$ | *εἰ*] – A Θ 1-118-131-209 239 243 280 a b e ff^{2} l | *εἰ σὺ εἶ—σῶσον σεαυτόν*] – D c; + *περιτιθέντες αὐτῷ καὶ ἀκάνθινον στέφανον* D c sy$^{s\ c}$. 38 *ἐπιγρ. ἐπ᾽ αὐτῷ* ℵ B L **0124** 1241 sa bo] *ἐπιγρ. γεγραμμένη ἐπ᾽ αὐτ.* C^{3} W Γ Δ Λ Π . . min it^{pl} vg^{c} sy; + *ἐπιγρ. ἐπιγεγραμμένη ἐπ᾽ αὐτ.* A D Q b q vg; *ἐπιγρ. ἐπ᾽ αὐτ. γεγρ.* C* X Ψ 13-69-124-346 33 565 579 892 1355 . *ἐπ᾽ αὐτῷ* ℵ^{ca} B C* L 579 a sa bo sy$^{s\ c}$] + *γράμμασιν ἑλληνικοῖς (καὶ) ῥωμαϊκοῖς (καὶ) ἑβραϊκοῖς* Unc^{rel} min lat (:: a) sy$^{vg\ hl}$ arm aeth. 39 *αὐτόν* B D L e l] + *λέγων* Unc^{rel} min verss | *οὐχί* ℵ B C* L a b ff^{2} r sy$^{s\ c\ pal}$ sa bo arm aeth] *εἰ* Unc^{rel} min c f q vg sy$^{vg\ hl}$ Tat | *οὐχί — ἡμᾶς*] – D e. 42 *ὅταν ἔλθῃς*] – D Q 472 579 | *ἐν τῇ βασιλ. σ.*] *εἰς τὴν βασιλ. σ.* B L c e ff^{2} l vg; *ἐν τ. ἡμέρᾳ τ. ἐλεύσεώς σ.* D.

43 *καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀμήν σοι λέγω, σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.*

250. (243.) Der Tod Jesu.

Matth 27 45—56	Mark 15 33—41	Luk 23 44—49
45 *Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.*	33 *Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.*	44 *Καὶ ἦν ἤδη ὡσεὶ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης* 45 *τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος· ἐσχίσθη δὲ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.*
s. v. 51a	*s. v. 38*	
46 *περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων·* ἠλεὶ ἠλεὶ λεμὰ σαβαχθανεί; *τοῦτ᾽ ἔστιν·* θεέ μου θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;	34 *καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ·* ἐλωῒ ἐλωῒ λεμὰ σαβαχθανεί; *ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον·* ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές με;	
47 *τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἠλείαν φωνεῖ οὗτος.* 48 *καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ*	35 *καί τινες τῶν παρεστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον· ἴδε Ἠλείαν φωνεῖ.* 36 *δραμὼν δέ τις καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθεὶς καλάμῳ*	*s. v. 36*

Mt 27 46 = Mk 15 34: Ps 22 2. Mt 27 48 = Mk 25 36: Ps 69 22.

Mt 27 48 = Mk 15 36: Joh 19 29 (S. 242).

Matth 27 46 *ἀνεβ.* ℵ A D *Θ* . . min a ff^2 h sa bo] *ἐβόησ.* B L W *Σ* 4 33 69-124-828 700 . lat sy^s | *ἠλεί* D E *Δ Θ Σ Φ* 090 1 1012 1604] *ἠλί* (*ἠλί*) A G K M W . . min sy^s; *ἐλωΐ* ℵ B (-*ει*) 33 sa bo | *λεμά* ℵ B L 33 700 a ff g l vg sy^s (*lemana*) ^{vg} sa (*ἔλεμα*) bo] *λαμά* D *Θ* 1 22 . b ff^2 h vg^c (*lamma*) arm aeth; *λιμά* A K Y W *Π* . . min f q sy^{hl} | *σαβαχθαν(ε)ί*] *σαβακταν(ε)ί* B 22 713 o f ff g (*zab-*) l q (*sib-*) sy^s (*scheb-*) sa bo; *ζαφθανεί* D* a (*zahthani*) b (*zapt-*) h ff^2.

Mark 15 34 *ἐλωΐ*] *ἠλεί* D *Θ* 059 (*ἐλ.*) 565 it (*eli*); *Elahi* sy^s | *λεμά* ℵ C L *Δ Ψ* 495 579 892 c l sy^s (*lemana*) ^{vg} bo] *λαμά* B D N *Θ Σ* 059 1 22 565 . i k n vg; *λιμά* A K M *Π* X . . min; *λειμά* E F G H *Γ* . 4 21 28 124 579 . . | *σαβαχθαν(ε)ί*] -*κτανει* ℵ* 472; *ζαβαφθανεί* B 0112 i; *ζαφθανεί* D k (*zaphani*) | *μου* 1^0 ℵ B C D L M N min verss] – A K *Π* P X Y *Γ Δ Θ* 059 0112 . . min i sa | *ὁ θεός μου* 2^0] – B 565 | *ἐγκατέλ.*] *ὠνείδισας* D^{gr} c i k. 35 *τῶν*] + *ἐκεῖ* A 213 sa Tat | *παρεστ.* ℵ D U *Θ* 33 565 713 . .] *παρεστηκότων* C L N *Γ Π Σ* . . min; *ἑστηκότων* A B sa. 36 *καί*] – B L *Ψ* c ff^2 i sy^{vg} sa bo.

Luk 23 44 *ἤδη* B C* L 0124 892 1241 bo Or] – Unc^{rel} min verss. 45 *τοῦ ἡλ. ἐκλιπ.* ℵ B (*ἐκλείπ.*) C* L 0124 579 892 1012 sa bo Or Cyr] *καὶ* (– D a b c) *ἐσκοτίσθη* (*δὲ* D) *ὁ ἥλιος* Unc^{rel} min lat sy aeth Tat Or^{int}.

Zu Mt 27 45—51 par.: Ev. Petri V 15 19 20. 15 *Ἦν δὲ μεσημβρία καὶ σκότος κατέσχε πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν . . .* 19 *καὶ ὁ κύριος ἀνεβόησεν λέγων· Ἡ δύναμίς μου, ἡ δύναμις, κατέλειψάς με. καὶ εἰπὼν ἀνελήφθη.* 20 *καὶ αὐτῇ* ⟨*τῇ*⟩ *ὥρᾳ διεράγη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς δύο.*

Matth 27

ἐπότιζεν αὐτόν. 49 *οἱ δὲ λοι-*
ποὶ ἔλεγον· ἄφες ἴδωμεν εἰ
ἔρχεται Ἠλείας σώσων αὐτόν.
50 *Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας*
φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦ-
μα.

51 *Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα*
τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἄνωθεν ἕως
κάτω εἰς δύο, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη,
καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν,
52 *καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθη-*
σαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν
κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη-
σαν· 53 *καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν*
μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν
αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν
πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολ-
λοῖς. 54 *ὁ δὲ ἑκατοντάρχης*
καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ τηροῦντες
τὸν Ἰησοῦν ἰδόντες τὸν σεισμὸν
καὶ τὰ γινόμενα ἐφοβήθησαν
σφόδρα λέγοντες· ἀληθῶς
θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.

Mark 15

ἐπότιζεν αὐτὸν
λέγων· ἄφετε ἴδωμεν εἰ
ἔρχεται Ἠλείας καθελεῖν αὐτόν.
37 *Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς*
φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.

38 *Καὶ τὸ καταπέτασμα*
τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ
ἄνωθεν ἕως κάτω.

39 *ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ*
παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐ-
τοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν,
εἶπεν· ἀληθῶς οὗτος
ὁ ἄνθρωπος υἱὸς ἦν θεοῦ.

Luk 23

46 *Καὶ φωνήσας*
φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν·
πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθε-
μαι τὸ πνεῦμά μου. *τοῦτο δὲ*
εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

s. v. 45

47 *ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατοντάρχης*
τὸ γενόμενον ἐδόξαζεν τὸν
θεὸν λέγων·
ὄντως
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.

Lk 23 46: Ps 31 6.

Mt 27 50 = Mk 15 37: Joh 19 30 (S. 242). *Mt 27 51—56 = Mk 15 38—41 = Lk 23 47—49: Joh 19 31—37 (S. 242f.).*

Matth 27 49 *ἔλεγον*] *εἶπαν* (*-ον* D 69) B D 69-124-346 a b c ff^{2} q sy^{s} | *αὐτόν*] + *ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν καὶ* (*εὐθέως* U) *ἐξῆλθεν ὕδωρ κ. αἷμα* (*αἷ. κ. ὕδ.* U) ℵ B C L U Γ 48 115 127* 892 1293 1555 . sy^{pal} aeth (= *Joh 19 34*). 51 *ἄνωθεν* ℵ L Θ] *ἀπ᾽* (*ἀπὸ*) *ἄνωθεν* Unc^{rel} min. 54 *ἑκατοντάρχης* ℵ D Θ Or] *-αρχος* Unc^{rel} min | *γινόμ.* B D 28 33 983 1689 lat Or] *γενόμ.* Unc^{rel} min | *θεοῦ υἱ. ἦν*] *υἱ. θέ. ἦν* B D^{gr} b h l r^{2} vg^{c} Aug sa bo arm^{codd} aeth; *υἱ. ἦν τ. θέ.* ℵ*.

Mark 15 39 *ἐξ. ἐναντ. αὐτ.*] *αὐτῷ* W 1 22 . sy^{s}; *ἐκεῖ* D Θ 565 i n q arm | *ὅτι οὕτ.* (– bo) *ἐξέπν.* ℵ B L sa (bo)] *ὅτι κράξας ἐξ.* W Θ 565 . sy^{s} arm Or^{int}; *ὅτι οὕτως κράξας ἐξ.* A C D (*οὕτως αὐτὸν κράξαντα καὶ ἐξ.*) X Γ Δ Π . . min c ff^{2} k (*quia sic exclamavit*) i l n q aur vg sy$^{vg\,hl}$ aeth go Aug | *υἱ. ἦν θεοῦ* A C N W Π . . min c sy$^{vg\,hl}$ arm go] *υἱ. θε. ἦν* ℵ B L Γ Δ Θ 259 482 489 544 579 713 892 l n vg sa bo aeth; *θε. υἱ. ἦν* D 115 565 1071 1604 ff^{2} i k q.

Luk 23 47 *ἑκατοντάρχης* ℵ* B Π* 0124 1-118-131-209] *-αρχος* Unc^{rel} min.

Zu Mt 27 51 = Mk 15 38 = Lk 23 45. **Ev. sec. Naz.** In evangelio, quod hebraicis literis scriptum est, legimus non „velum templi scissum", sed „*superliminare templi mirae (infinitae) magnitudinis corruisse (fractum esse atque divisum)*". Hieron. ep. 120 8 ad Hedibiam; Comm. in Matth.

Matth 27	Mark 15	Luk 23
		48 καὶ πάντες οἱ συνπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες τὰ στήθη ὑπέστρεφον.
55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ· 56 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴφ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.	40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆτος μήτηρ καὶ Σαλώμη, 41 αἳ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.	49 Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα. *Zu Mt 55 = Mk 41 vgl. Lk 8 3. (S. 65)*

251. (244.) Das Begräbnis Jesu.

Matth 27 57—61	Mark 15 42—47	Luk 23 50—56
57 Ὀψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσήφ,	42 Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὅ ἐστιν προσάββατον, 43 ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτής.	50 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ βουλευτὴς ὑπάρχων, καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, 51 οὗτος οὐκ ἦν συνκατατιθέμενος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν

Mt 27 57—60 = Mk 15 42—46 = Lk 23 50—54: Dt 21 22 23 Ex 34 25.

Mt 27 55 = Mk 15 40 = Lk 23 49: Joh 19 25 (S. 242). Mt 27 57—61 = Mk 15 42—47 = Lk 23 50—56: Joh 19 38—42 (S. 243).

Matth 27 56 *Μαρία* 1°] *Μαριάμ* C L Δ Θ 1 713 sy$^{s\,hl}$ sa arm aeth | *Μαρία* 2°] *Μαριάμ* C Δ Θ 713 sy^{s} arm | *Ἰωσήφ* ℵ* D* L Θ 157 lat sy^{s} sa bo aeth] *Ἰωσῆ* Unc^{rel} min sy$^{vg\,hl}$ arm go.

Mark 15 40 *Μαρία* 1°] *Μαριάμ* B C W Θ 1-118-209 sy^{vg}. 41 *αἳ ὅτε* ℵ B 33 131 713 1071 c d ff^{2} k q sy^{vg} sa bo arm aeth] *καὶ ὅτε* A C L W Δ min l vg go; *αἳ καὶ ὅτε* D N X Γ Θ Π . . min n sy^{hl}. 42 *προσάββ.* ℵ B* C K M Π W Δ Θ Ψ Ω . 1-118-209 33 69 579 .] *πρὸς σάββ.* A E G H L Y Γ . . min; *πρὶν σάββ.* D lat sy^{vg}.

Luk 23 48 *ὑπέστρεφον*] + *λέγοντες· οὐαὶ ἡμῖν, τί γέγονεν, οὐαὶ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν* sy$^{s\,c}$; *dicentes: vae nobis, quae facta sunt hodie propter peccata nostra, adpropinquavit enim desolatio Hierusalem* g; sim. Tat . Cf. Ev. Petr. 49 *αὐτῷ* 1° A B L P Ω 0124 4 33 64 579 .] *αὐτοῦ* ℵ C D W X Δ Θ . . min lat sy^{hl} bo arm; *Ἰησοῦ* sy$^{s\,c\,vg}$ | *ἀπό* ℵ B D L 0124 1-118-131-209 579 .] – A C W X Δ Θ . . min. 50 *καὶ* (+ *ὁ* C) *ἀνήρ* ℵ C L X 0124 33 655* 713 1241 .] *ἀνήρ* A B W Δ Θ Λ Π Ψ . . min f vg sy^{vg} sa bo; – D Γ a b e ff^{2} l q. 51 *συνκατατιθέμ.* ℵ C D L X Δ 0124 min] *-τεθειμένος* A B P W Γ Θ Λ Ψ . . min.

Zu Lk 23 48: Ev. Petri VII 25: *Τότε οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς, γνόντες οἷον κακὸν ἑαυτοῖς ἐποίησαν, ἤρξαντο κόπτεσθαι καὶ λέγειν· οὐαὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν· ἤγγισεν ἡ κρίσις καὶ τὸ τέλος Ἱερουσαλήμ.*

ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύθη τῷ
Ἰησοῦ.
58 οὗτος προσελθὼν τῷ
Πειλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
τοῦ Ἰησοῦ.

τότε ὁ Πειλᾶτος ἐκέλευσεν
ἀποδοθῆναι.
59 καὶ λαβὼν
τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν
αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, 60 καὶ
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐ-
τοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν
τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας
λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνη-
μείου ἀπῆλθεν.
61 ἦν δὲ ἐκεῖ Μαριὰμ ἡ
Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μα-
ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ
τάφου.

ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς τὸν
Πειλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
τοῦ Ἰησοῦ. 44 ὁ δὲ Πειλᾶτος
ἐθαύμαζεν εἰ ἤδη τέθνη-
κεν, καὶ προσκαλεσάμενος
τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν
αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν.
45 καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυ-
ρίωνος ἐδωρήσατο τὸ πτῶμα
τῷ Ἰωσήφ. 46 καὶ ἀγοράσας
σινδόνα, καθελὼν αὐτὸν ἐνεί-
λησεν τῇ σινδόνι καὶ
κατέθηκεν αὐτὸν ἐν
μνήματι ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ
πέτρας, καὶ προσεκύλισεν
λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνη-
μείου.
47 ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ Μαρία ἡ Ἰωσῆτος ἐθεώ-
ρουν ποῦ τέθειται.

vgl. 16 1

Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
52 οὗτος προσελθὼν τῷ
Πειλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
τοῦ Ἰησοῦ,

53 καὶ καθελὼν ἐνετύλιξεν
αὐτὸ σινδόνι καὶ
ἔθηκεν αὐτὸν ἐν
μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν
οὐδεὶς οὐδέπω κείμενος.

54 καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς,
καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν.
55 Κατακολουθήσασαι δὲ γυ-
ναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνελη-
λυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλιλαίας αὐτῷ,
ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς
ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ, 56 ὑπο-
στρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώ-
ματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν
σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν
ἐντολήν.

Lk 23 56: Ex 12 16 20 9 10 Dt 5 13 14.

Matth 27 57 *ἐμαθητεύθη* ℵ C D Θ Σ 1-118-209 4 33 273 700] *ἐμαθήτευσεν* Unc rel min. 59 *σινδόνι*] *ἐν σινδ.* B D Θ 27 399 lat (:: g) bo Aug. 60 *αὐτό*] – ℵ L Θ 13-69 892.

Mark 15 44 *ἐθαύμαζεν* ℵ D lat (:: n)] *-ασεν* Unc rel min n sy bo | *πάλαι*] *ἤδη* B D Θ W 472 sy pal bo aeth go; – sy s. 46 *κατέθηκεν*] *ἔθηκεν* ℵ B D L W Θ Σ min | *μνήματι* ℵ B] *μνημ(ε)ίῳ* Unc rel min. 47 *Ἰωσῆτος* ℵ c (– *Μαρία . . . σαββάτου* 16 1 ℵ*) B L Δ 1-118-209 k bo] *Ἰακώβου* D 472 . ff 2 n q sy s arm; *Ἰωσῆ* C E K M Π W . . min sy vg hl sa aeth go; *Ἰωσήφ* A Σ 258 1675 l vg; *Ἰακ. κ. Ἰωσῆτος* Θ 13-69-124 (*Ἰωσῆ*) -346 565 c (*iacobi et ioseph*) sy pal; + *μήτηρ* W 13-69-124-346 565 sy pal.

Luk 23 53 *οὐδ. οὐδέπω* ℵ C K M Π P U W Θ . min sa arm] *οὐδέπ. οὐδ.* E G H S V X Δ Λ Ψ . . min; *οὐδ. οὔπω* A B L 1-118-209 579 bo; *οὔπ. οὐδ.* D **0124** sy c vg Or | *κείμενος*] + *καὶ προσεκύλισεν λίθον μέγαν* (– 700) *ἐπὶ τ. θύραν τ. μνημείου* U 13-124-346-543 700 . . bo aeth; + *καὶ θέντος αὐτοῦ ἐπέθηκεν* (*-αν* **0124**) *τῷ μνημείῳ λίθον* (+ *μέγαν* **0124**) *ὃν μόγις εἴκοσι* (+ *ἄνδρες* **0124**) *ἐκύλιον* D **0124** 1071 (– *ὃν — ἐκύλιον*) c sa. 55 *γυναῖκες*] *αἱ γυν.* B L P X Θ 0124 min sy sa bo; *δύο γυν.* D 29 it (:: c f l).

252. (245.) Die Grabeswächter. Matth 27 62—66

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχ-
ιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πειλᾶτον 63 λέγοντες· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. 64 κέλευσον οὖν
ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ
κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ· ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ
ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. 65 ἔφη αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· ἔχετε κουστω-
δίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. 66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν
τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

253. (246.) Das leere Grab.

Matth 28 1—10

1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπι-
φωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων,
ἦλθεν Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι
τὸν τάφον.

Mark 16 1—8

1 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαβ-
βάτου Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ
Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη
ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλ-
θοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. 2 καὶ
λίαν πρωῒ τῇ μιᾷ τῶν σαββά-

Luk 24 1—11 [12]

1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων
ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὸ μνῆμα
ἦλθον φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν
ἀρώματα.

Mt 28 1—10 = Mk 16 1—8 = Lk 24 1—11 (12): Joh 20 1—10 (S. 245 f.).

Matth 27 64 *μαθηταί* ℵB arm] + *αὐτοῦ* Unc rel min verss. 65 *ἔφη* BEFGKLΘ . . min verss] + *δέ* ℵACDM*ΠSUVΔ . min sy hl | *κουστωδίαν*] *φύλακας* D* it. **28** 1 *Μαριάμ* ℵCLΔΘ 1582 sy s vg] *Μαρία* Unc rel min | *Μαρία*] *Μαριάμ* LΔΘ sy s.

Mark 16 1 *Μαρία* 1⁰] *ἡ Μαρ.* B*L 566* | *Ἰακ.* ℵCGMWXΓΘΨ . . min] *τοῦ Ἰακ.* ABKΔΠΣ 33 349 827 . 2 *τῇ* (– BW 1) *μιᾷ* ℵBLWΔΘ 1 33 565 1071 bo] *τῆς* (– DX) *μιᾶς* Unc rel min.

Luk 24 1 *ἀρώματα* ℵBC*L 33 vg sa bo] – D a b c o ff² l r sy s c sa; + *καί τινες σὺν αὐταῖς* ADWXΔΘΛΠ 0124 . . min f q sy hl pal; *καὶ ἦλθον* (*ἦσαν* sy vg) *σὺν αὐτ. ἄλλαι γυναῖκες* sy s c vg arm.

Zu Mt 27 62—66: Ev. Petri VIII 28—33. 28 *Συναχθέντες δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ πρεσβύτεροι πρὸς ἀλλήλους . . .* 29 *ἦλθον πρὸς Πειλᾶτον δεόμενοι αὐτοῦ καὶ λέγοντες·* 30 *παράδος ἡμῖν στρατιώτας, ἵνα φυλάξω⟨μεν⟩ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμ[έρας]. μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ ὑπολάβῃ ὁ λαός, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἀνέστη, καὶ ποιήσωσιν ἡμῖν κακά.* 31 *ὁ δὲ Πειλᾶτος παραδέδωκεν αὐτοῖς Πετρώνιον τὸν κεντυρίωνα μετὰ στρατιωτῶν φυλάσσειν τὸν τάφον. καὶ σὺν αὐτοῖς ἦλθον πρεσβύτεροι καὶ γραμματεῖς ἐπὶ τὸ μνῆμα.* 32 *καὶ κυλίσαντες λίθον μέγαν μετὰ τοῦ κεντυρίωνος καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ πάντες οἱ ὄντες ἐκεῖ ἔθηκαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνήματος.* 33 *καὶ ἐπέχρισαν ἑπτὰ σφραγῖδας καὶ σκηνὴν ἐκεῖ πήξαντες ἐφύλαξαν.*

Zu Mt 27 65: *Τὸ Ἰουδαϊκόν· καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς ἄνδρας ἐνόπλους, ἵνα καθέζωνται κατ' ἐναντίον τοῦ σπηλαίου καὶ τηρῶσιν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός.* 1424.

Zu Mt 28 1 5-8 = Mk 16 1—8 = Lk 24 1—11: Ev. Petri XII 50—XIII 57. 50 *Ὄρθρου δὲ τῆς κυριακῆς Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνή, μαθήτρια τοῦ κυρίου . . .* 51 *λαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς τὰς φίλας ἦλθεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον ὅπου ἦν τεθείς.* 52 *καὶ ἐφοβοῦντο μὴ ἴδωσιν αὐτὰς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον· . . .* 53 *τίς δὲ ἀποκυλίσει ἡμῖν καὶ τὸν λίθον τὸν τεθέντα ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, ἵνα εἰσελθοῦσαι παρακαθεσθῶμεν αὐτῷ καὶ ποιήσωμεν τὰ ὀφειλόμενα.* 54 *μέγας γὰρ ἦν ὁ λίθος καὶ φοβούμεθα μή τις ἡμᾶς ἴδῃ. . . .* XIII 55 *καὶ ἐπελθοῦσαι εὗρον τὸν τάφον ἠνεῳγμένον. καὶ προσελθοῦσαι παρέκυψαν ἐκεῖ καὶ ὁρῶσιν ἐκεῖ τινα νεανίσκον καθεζόμενον*

Matth 28

2 *καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο*
μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου
καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσ-
ελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον
καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
3 *ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς*
ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ
λευκὸν ὡς χιών. 4 *ἀπὸ δὲ τοῦ*
φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ
τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς
νεκροί.

5 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ*
ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν·
μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ
ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον
ζητεῖτε. 6 *οὐκ ἔστιν ὧδε·*
ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν·
δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου

Mark 16

των ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνῆμα,
ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

3 *καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς*
ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ
τῆς θύρας τοῦ μνημείου; 4 *καὶ*
ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι
ἀνακεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ
μέγας σφόδρα. 5 *καὶ εἰσελ-*
θοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον
εἶδον
νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς
δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν
λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν.
6 *ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκ-*
θαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν
Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον.
ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε·
ἴδε ὁ τόπος ὅπου

Luk 24

2 *εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκε-*
κυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνη-
μείου, 3 *εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ εὗ-*
ρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.
4 *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι*
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ
ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς
ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ. 5 *ἐμ-*
φόβων δὲ γενομένων αὐτῶν
καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς
τὴν γῆν, εἶπαν πρὸς αὐτάς·
τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν
νεκρῶν; 6 *οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ*
ἠγέρθη·

Matth 28 2 *λίθον* ℵ B D 544 700 892 lat sy^{s} sa aeth Or] + *ἀπὸ τ. θύρας* (*τ. μνημείου*) Unc^{rel} min f h q sy$^{vg\ hl}$ bo arm. 4 *ἐγενήθησαν* ℵ B C D L 33 892] *ἐγένοντο* Unc^{rel} min.
Mark 16 2 *μνῆμα* ℵ* C* W Θ 565] *μνημεῖον* Unc^{rel} min | *ἀνατείλ.*] *ἀνατέλλοντος* D c n q | *ἐπὶ τὸ . . . ἡλίου*] – k. 4 *καὶ ἀναβλ. . . . σφόδρα*] *ἦν γὰρ μέγας σφόδρα, καὶ ἔρχονται καὶ εὑρίσκουσιν ἀποκεκυλισμένον τὸν λίθον* D Θ 565 e ff^{2} n sy^{pal} Tat^{ar}; k: *subito autem ad horam tertiam tenebrae diei factae sunt per totum orbem terrae et descenderunt de caelis angeli et surgent* (surgentes?, surgente, sc. Jesu?) *in claritate vivi dei simul ascenderunt cum eo et continuo lux facta est. Tunc illae accesserunt ad monimentum et vident revolutum lapidem; fuit enim magnus nimis* | *ἀνακεκύλ.* ℵ B L] *ἀποκεκ.* Unc^{rel} min. 5 *εἰσελθοῦσαι*] *ἐλθοῦσαι* B 127.
Luk 24 3 *τ. κυρ. Ἰησ.*] *τ. Ἰησ.* 579 1071 1241 f sy$^{s\ c\ vg}$ Tat^{ar}; – D a b e ff^{2} l r Ir Eus. 4 *ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ* ℵ B D 0124 lat sy$^{s\ c\ vg}$ Marc] *ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις* (*λευκαῖς* L sy^{pal}) Unc^{rel} min sy$^{hl\ pal}$ sa bo arm. 6 *οὐκ . . . ἠγέρθη*] – D a b e ff^{2} l r.

⟨ἐν⟩ μέσῳ τοῦ τάφου, ὡραῖον καὶ περιβεβλημένον στολὴν λαμπροτάτην, ὅστις ἔφη αὐταῖς· 56 *τί ἤλθατε; τίνα ζητεῖτε; μὴ τὸν σταυρωθέντα ἐκεῖνον; ἀνέστη καὶ ἀπῆλθεν. εἰ δὲ μὴ πιστεύετε, παρακύψατε καὶ ἴδετε τὸν τόπον ἔνθα ἔκειτο, ὅτι οὐκ ἔνεστιν. ἀνέστη γὰρ καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖ ὅθεν ἀπεστάλη.* 57 *τότε αἱ γυναῖκες φοβηθεῖσαι ἔφυγον.*

Matth 28

ἔκειτο. ⁷ καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ
τῶν νεκρῶν καὶ ἰδοὺ προ-
άγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ
εἶπον ὑμῖν.

8 καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ
ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου
καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπ-
αγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

9 καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήν-
τησεν αὐταῖς λέγων· χαίρετε.
αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν
αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύ-
νησαν αὐτῷ.
10 τότε λέγει αὐταῖς
ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβεῖσθε· ὑπά-
γετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς
μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γα-
λιλαίαν καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Mark 16

ἔθηκαν αὐτόν.
7 ἀλλὰ ὑπάγετε
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι
προ-
άγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν·
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς
εἶπεν ὑμῖν.

8 καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον
ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχεν γὰρ
αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις,
καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφο-
βοῦντο γάρ.

Luk 24

μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν

ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,
7 λέγων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που ὅτι δεῖ παραδοθῆναι εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν
καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
8 καὶ ἐμνή-
σθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ,
9 καὶ ὑποστρέψασαι
ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγει-
λαν πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα
καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς.
10 ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ
Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μα-
ρία ἡ Ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-
παὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς
τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.
11 καὶ
ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ
λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ
ἠπίστουν αὐταῖς. [12]

Matth 28 ⁶ ἔκειτο ℵ B Θ 33 517 1604 e sy$^{s\,pal}$ sa bo arm aeth] + ὁ κύριος (ὁ Ἰησ. Φ) Unc^{rel} min lat sy$^{vg\,hl}$. ⁷ ἀπὸ τῶν νεκρῶν] – D 565 lat sy^{s} arm Or^{int} Aug. ⁹ καὶ ἰδού ℵ B D W Θ 33 69-713 142 435 700 . . lat (:: f q) sy^{vg} sa bo arm Or Eus] pm ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ A C E F G H L Δ Π . . min f q sy^{hl} aeth.

Mark 16 ⁸ ἐξελθ.] ἀκούσαντες Θ (-ασαι) 099 565; ἀκούσασαι ἐξῆλθον καὶ W sy$^{s\,vg}$ (∼ ἔφ. κ. ἐξ.) | εἶχεν . . . ἔκστασις] – sy^{s}.

Luk 24 ⁷ εἰς χ. ἀνθρ. ἁμ.] – a Marc | ἁμαρτ.] – D b e ff^{2} l r. ⁹ ἀπὸ τ. μνημ.] – D a b c e ff^{2} l r | πάντα ταῦτα ℵ D K Π U X Γ Θ Λ 0124 . min] ∼ A B G L M S W . . min. ¹² – D a b e l r fu Tat] + ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα (– ℵ B W 0124 243 sy$^{s\,c}$ sa bo) μόνα (– ℵ* A K Π 69 544 579 . vg; ∼ μόνα κείμ. L c f ff^{2} vg^{c} arm aeth) καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν (αὐτὸν B L 0124) θαυμάζων τὸ γεγονός Unc (:: D) min^{omn} c f ff^{2} vg sy sa bo arm aeth.

Die Nachgeschichten.

A. Die matthäische Nachgeschichte. Matth 28 11–20

1. Der Betrug der Hierarchen. 28 11–15

11 *Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀνήγ-*
γειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12 *καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων*
συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις 13 *λέγοντες· εἴπατε ὅτι οἱ*
μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. 14 *καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο*
ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. 15 *οἱ δὲ λαβόντες ἀρ-*
γύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν· καὶ ἐφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς
σήμερον.

2. Die Offenbarung des Auferstandenen in Galiläa. 28 16–20

16 *Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 17 *καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν.* 18 *καὶ προσελθὼν*
ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
19 *πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς*
καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, 20 *διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετει-*
λάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος.

Mt 28 20: Joh 14 23 (S. 244).

Matth 28 11 *ἀνήγγ.* ℵ D Θ 565 Or Chr] *ἀπήγγ.* Unc rel min. 14 *ἐπί*] *ὑπό* B D 892 lat sa aeth | *πείσομεν* ℵ B Θ 33 e sy pal Or] + *αὐτόν* Unc rel min lat sy sa bo. 15 *ἐφημίσθη* ℵ Δ 33 Or] *διεφημ.* Unc rel min | *σήμερον*] + *ἡμέρας* B D L Θ lat (:: e ff 2) sa Chr. 17 *προσεκύν.* ℵ B C D L 700 lat (:: q) Eus] + *αὐτῷ* Unc rel min q verss. 18 *γῆς*] *τῆς γῆς* B D 1295 sa bo. 19 *πορευθ.*] *πορεύεσθε* D e sy vg hl sa bo Or Tert Cyp; + *οὖν* B W Δ Θ Π Σ Φ 1-118-209 13-346 33 565 . lat sy vg hl bo; + *νῦν* D a b h n Tat ar | *βαπτίζοντες*] -*σαντες* B D.

Zu Mt 28 11–15: Ev. Petri XI 45–49. 45 *ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν κεντυρίωνα νυκτὸς ἔσπευσαν πρὸς Πειλᾶτον . . ., καὶ ἐξηγήσαντο πάντα ἅπερ εἶδον . . .* 46 *ἀποκριθεὶς ὁ Πειλᾶτος ἔφη· ἐγὼ καθαρεύω τοῦ αἵματος τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὑμῖν δὲ τοῦτο ἔδοξεν.* 47 *εἶτα προσελθόντες πάντες ἐδέοντο αὐτοῦ καὶ παρεκάλουν κελεῦσαι τῷ κεντυρίωνι καὶ τοῖς στρατιώταις μηδενὶ εἰπεῖν ἃ εἶδον . . .* 49 *ἐκέλευσεν οὖν ὁ Πειλᾶτος τῷ κεντυρίωνι καὶ τοῖς στρατιώταις μηδὲν εἰπεῖν.*

B. Die lukanische Nachgeschichte. Luk 24 13—53

1. Die Emmausjünger. 24 13—35

13 *Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευόμενοι εἰς κώμην ἀπέχουσαν*
σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἰερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς, 14 *καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλή-*
λους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. 15 *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ*
συνζητεῖν, καὶ αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· 16 *οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρα-*
τοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. 17 *εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· ˇτίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντι-*
βάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες; καὶ ἐστάθησαν σκυθρωποί. 18 *ἀποκριθεὶς δὲ εἷς,*
ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπεν πρὸς αὐτόν· σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ
γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; 19 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ποῖα; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ·*
τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ
ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, 20 *ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ*
ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 21 *ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός*
ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. ἀλλά γε καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην
ἡμέραν ἄγει ἀφ᾽ οὗ ταῦτα ἐγένετο. 22 *ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς,*
γενόμεναι ὀρθριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 23 *καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι*
καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. 24 *καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν*
ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.
25 *καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς· ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν*
οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. 26 *οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν*
δόξαν αὐτοῦ; 27 *καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διερμήνευσεν*
αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. 28 *καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπο-*
ρεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο πορρωτέρω πορεύεσθαι. 29 *καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν*
λέγοντες· μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν ἤδη ἡ ἡμέρα.⌉ *καὶ*
εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. 30 *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν,*
λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς· 31 *αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ*
ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ᾽ αὐτῶν. 32 *καὶ εἶπαν πρὸς*
ἀλλήλους· οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς

Luk 24 13 *δύο . . . ἦσαν* (+ *δὲ* ℵ*) *πορευόμενοι* ℵ B sy vg pal Tat Eus] ∼ *δύο ἐξ αὐτῶν ἦσ.* (*ἦσ. ἐξ αὐτ.* X a) *πορ. ἐν αὐτ. τ. ἡμ.* A L W X Γ Δ Θ . . min lat sy hl sa; *ἦσ. δὲ δύο πορ. ἐξ αὐτ. ἐν αὐτ. τ. ἡμ.* D e | *ἑξήκ.*] *ἑκατὸν ἑξήκ.* ℵ K* Π N Θ 079 157 265 1604 . fu sy pal arm. 15 *καὶ αὐτός*] *αὐτ.* B it (:: a c e f) sy vg; *καί* D a sy s c; – c e sa Tat. 17 *περιπατοῦντες*] – a b c e ff2 l r sy s c | *κ. ἐστάθ.* ℵ A* B L (*ἔστησαν*) 0124 579 e sy pal sa bo] *καί ἐστε* Unc min lat sy; – D Or Cyr. 18 *ᾧ ὄν.*] *ὀνόματι* ℵ B L N X 0124 69 213 579 b. 19 *ἀνήρ*] – a b f l r. 24 *καί* 3°] – B D lat sy arm aeth. 27 *ἀρξάμ. . . . διερμήν.*] *ἦν ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ πάντ. τ. προφ. ἑρμηνεύειν* D it (:: f, *interpretans*) sy aeth Aug | *διερμήνευσεν* ℵc B L M (*διηρ-*) U] *διερμήνευεν* Λ G P X Γ Δ Θ Λ Ω 1-118-131-209 33 13-69-124-346-713 157 579 . .; *διηρμήνευεν* E H K S Π . . min; *καὶ* (ℵ*) *διερμηνεύειν* ℵ* W | *αὐτοῖς*] + *τί ἦν* ℵ L Θ 1 22 33. 28 *πορρωτέρω*] *πορρώτερον* A B 382 579. 29 *ἐστὶν καί*] – D a b c ff2 l for tol sy vg | *ἤδη* ℵ B L Ψ 0139 1 22 33 124 258 348 382 . sy vg pal lat (:: e l)] – Unc rel min e l sa arm aeth | sy s c: *καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν μεῖναι μετ᾽ αὐτῶν ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἦν. καὶ εἰσῆλθ. . .* 32 *καιομένη*] *κεκαλυμμένη* D c l sa; *βεβαρημένη* e (*exterminatum*) sy s c vg sa codd arm Tat | *ἐν ἡμῖν*] – B D e c sy s c Or | *ὡς ἐλάλει ἡμ.*] – a b c e ff2 l r sy s c Or Amb Aug.

διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; 33 *Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλήμ,*
καὶ εὗρον ἠθροισμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς 34 *λέγοντας ὅτι ὄντως ἠγέρθη ὁ*
κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι. 35 *καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν*
τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

2. Die Offenbarung des Auferstandenen in Jerusalem. 24 36–49

36 *Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν.* 37 *πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμ-*
φοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. 38 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ*
διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν; 39 *ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας*
μου, ὅτι ἐγώ εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκας καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει
καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. [40] 41 *ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμα-*
ζόντων, εἶπεν αὐτοῖς· ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; 42 *οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέ-*
ρος· 43 *καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.*
44 *Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· οὗτοι οἱ λόγοι μου, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν*
ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως καὶ προφήταις καὶ
ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. 45 *τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ*
εἶπεν αὐτοῖς 46 *ὅτι οὕτως γέγραπται παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ*
ἡμέρᾳ, 47 *καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα*
τὰ ἔθνη, ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἰερουσαλήμ. 48 *ὑμεῖς μάρτυρες τούτων.* 49 *κἀγὼ ἐξαποστέλλω τὴν*
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ᾽ ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσησθε
ἐξ ὕψους δύναμιν.

3. Die Himmelfahrt. 24 50–53

50 *Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕως πρὸς Βηθανίαν καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν*
αὐτούς. 51 *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς διέστη ἀπ᾽ αὐτῶν.* 52 *καὶ αὐτοὶ*
ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, 53 *καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ αἰ-*
νοῦντες τὸν θεόν.

Lk 24 46: Hos 6 2. | *Lk 24 36–49: Joh 20 19–23 (S. 244).*

---

24 36 *αὐτῶν* D a b e ff^{2} l r] + *καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν* (= *Joh 20 19*) Unc (:: D) min c f verss. 37 *πτοηθέντες*] *θροηθέντες* B 1241; *φοβηθέντες* ℵ W. 38 *τῇ καρδίᾳ* B D it (:: f) sa aeth] *ταῖς καρδίαις* Unc^{rel} min f vg sy bo arm Marc Cyr Aug. 39 *μου* 2°] – L W Θ 1 13-788-826-983 33 579 1071 c e f vg sy^{hl} Marc Tert Eus Epiph | *μέ*] – D W Θ lat (:: c) sy$^{s\ c\ pal}$ | *σάρκας* ℵ D (∼ *ὀ. κ. σα.*) Ir^{int}] *σάρκα* Unc^{rel} min verss. 40 – D a b e ff^{2} l r sy$^{s\ c}$] + *καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν* (*ἐπέδ.*) *αὐτοῖς τ. χεῖρας κ. τ. πόδας* (= *Joh 20 20*) Unc (:: D) min c f q verss. 42 *μέρος* ℵ A B D L W Π 579 e sy^{s} sa bo^{codd} Clem Or] + *καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίον* (*-ου*) E H K M X Δ Θ . . min verss. 43 *ἔφαγεν*] + *καὶ* (+ *λαβὼν* Θ 713 sy$^{c\ pal}$) *τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς* K Θ Π* min c r vg sy (:: ^{s}) bo^{codd} aeth. 44 *προφ.*] (*ἐν* ℵ L) *τοῖς προφ.* ℵ B L 579 sa bo. 47 *εἰς ἄφεσιν* ℵ B sy^{vg} sa bo Tat] *καὶ ἄφ.* Unc^{rel} min verss. 48 *μάρτυρες* B D 661 1355 sy^{pal} aeth Aug] *ἐστὲ μάρτ.* (∼ C* 579 ff^{2} r vg^{c}) Unc (:: B D) min verss. 49 *κἀγώ* ℵ D (*καὶ ἐγώ*) L 33 579 lat (:: f q) sy$^{s\ vg}$ sa bo] *καὶ ἰδοὺ ἐγώ* (*ἐγ. ἰδ.* W 1 489) Unc^{rel} min f q sy$^{hl\ pal}$ arm aeth. 51 *δι* (*ἀπ-* D) *έστη ἀπ᾽ αὐτῶν* ℵ* D a b e ff^{2} l sy^{s} Aug] + *καὶ ἀνεφέρετο εἰς τ. οὐρανόν* Unc^{rel} min c f q verss. 52 *καὶ αὐτοί* D a b e ff^{2} l sy^{s} Aug] + *προσκυνήσαντες αὐτόν* (– 700 c r vg) Unc (:: D) min c f q r verss. 53 *αἰνοῦντες* D a b e ff^{2} l r Aug] *εὐλογ.* ℵ B C* L sy$^{s\ pal}$ sa bo; *αἰν. καὶ εὐλογ.* A F H K M Π W X Γ Δ Θ 1 . min c f q vg sy$^{vg\ hl}$ arm aeth (∼).

C. Der unechte Markusschluß.

Mark 16 9—20

9 *Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ'*
ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. 10 *ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενο-*
μένοις, πενθοῦσιν καὶ κλαίουσιν. 11 *κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς ἠπί-*
στησαν.
12 *Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,*
πορευομένοις εἰς ἀγρόν. 13 *κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις*
*ἐπίστευσαν.**
14 *Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν*
αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.
15 *καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ*
τῇ κτίσει. 16 *ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.***
17 *σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβα-*
λοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, 18 *ὄφεις ἀροῦσιν κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐ-*
τοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἕξουσιν. 19 *ὁ μὲν οὖν*
κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ
*θεοῦ.**** 20 *ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν*
λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

Mk 9 10: Joh 20 11—18. 14: Joh 20 19—23 (S. 244).

* 12f.: Luk 24 13—35. ** 14—16: Matth 28 16—20. *** 19: Luk 24 50 51.

Mark 16 9-20 – ℵ B k sy^{s} arm^{codd} aeth^{codd}] + Unc^{rel} min^{omn} sy$^{c\ vg\ hl}$ verss patr. 9 *ἀφ'*] *παρ'* C* D L W 33 579 . bo. 14 *ὕστερον* C E L W X . . min ff^{2} l] + *δέ* A D Θ Σ . . 1 28 33 565 579 . c o q sy$^{vg\ pal}$ bo | *ἐγηγερμένον* D E L W Θ . . min verss] + *ἐκ νεκρῶν* A C X Δ **047** . min sy^{hl} arm | *οὐκ ἐπίστευσαν*] + *κἀκεῖνοι ἀπελογοῦντο* (cod. -ε) *λέγοντες ὅτι Ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστιν τὸν* (cod. *ὁ*) *μὴ ἐῶντα ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκαθάρτων* (cod. -τα) *τὴν ἀληθινὴν* (cod. -είαν) *τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι δύναμιν. διὰ τοῦτο ἀποκάλυψόν σου τὴν δικαιοσύνην ἤδη. [ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ Χριστῷ.] καὶ ὁ Χριστὸς ἐκείνοις προσέλεγεν ὅτι Πεπλήρωται ὁ ὅρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ. ἀλλὰ ἐγγίζει ἄλλα δεινά, καὶ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτησάντων ἐγὼ* (cod. *ὧν ἐγὼ ἁμαρτ.*) *παρεδόθην εἰς θάνατον, ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν· ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἄφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν.* 15 *ἀλλὰ πορευθέντες κτλ.* W; cf. Hieron. adv. Pelag. II 15: In quibusdam exemplaribus et maxime in Graecis codicibus iuxta Marcum in fine eius evangelii scribitur: *Postea quum accubuissent undecim, apparuit eis Jesus et exprobravit incredulitatem et duritiam cordis eorum, quia his, qui viderant eum resurgentem, non crediderunt. Et illi satisfaciebant dicentes: Saeculum istud iniquitatis et incredulitatis sub satana est, qui non sinit per immundos spiritus veram dei apprehendi virtutem. Idcirco iam nunc revela iustitiam tuam.* 17 *ταῦτα (παρ)ακολ.*] *ἀκολ. ταῦτα* A C L **099** 33 579 sy^{c} | *καιναῖς*] – C* L Δ Ψ 1424* bo arm. 18 *ὄφεις*] pm *καὶ ἐν ταῖς χερσίν* C L X Δ^{gr} **099** 1 22 33 565 579 713 1582 . sy^{c} bo. 19 *ὁ μὲν οὖν*] *ὁ μὲν* C L W i sa arm; *καὶ ὁ μὲν* (– ο) lat sy$^{c\ vg}$ aeth Ir^{int} *κύριος* A E X Γ Θ Ψ . . min l vg] + *Ἰησοῦς* (*Ἰ. Χρ.* W o) C* H (– *κύριος*) K L W Δ 1 22 33 124 565 579 872 1071 c ff^{2} o q vg^{c} sy bo arm. 20 *σημείων* A C^{3} 22 33 713 1582 2145 . it sy] + *ἀμήν* C* E K L W X Θ . . min c o bo aeth.

Kürzerer Schluß bei L Ψ **099 0112** 274^{mg} 579 k sy$^{hl\ mg}$ sa^{codd} bo^{codd}: *πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ* (– Ψ) *Ἰησοῦς ἐφάνη* (– L sy^{hl}) *αὐτοῖς* (– L Ψ; + *et* k) *ἀπὸ* (*ἀπ'*) *ἀνατολῆς* (-*ῶν* 274; + *ἡλίου* **099**) *καὶ ἄχρι* (*μέχρι* Ψ) *δύσεως ἐξαπέστειλεν δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας* (*ἀμήν*).

BS
3560
.A2
H902

739225

Bible. N.T. Gospels. Harmonies. Synopse der Drei Ersten Evangelien

JUN 20 '27	C. C. McCown	
DEC 3 1 '27	L. V. Moore Fellow	JAN 16
JAN 16 '28	L. V. Moore Table 28	
MAR 29 '37 APR 1 '37		
	R. D. Handen	
	R. D. Handen	1959
	N. C. Ericson	1959
	Peter Kjeseth	

BS
3560
.A2
H902

Bible. N.T. Gospels. Harmonies. Synopse der Drei Ersten Evangelien

739225

Clayton K. Harrop
Room 674, International House
Disselhorst
5510 Cornell

SEP 11 '65 RENEWED

J. V. B. Rahtes
908 E. 56th St.

B 3560
.A2 H

739225

Lesezeichen zu Huck, Synopse, 6. Auflage

Fortsetzung

3. 28 (f. *Mt 7 17–9 22 14 3–16 10 26 70–27 48 Lk 20 19–22 48*) 157 565 (sp. H.: *Mt 20 18–28 21 45–22 9 Lk 10 36–11 2 18 25–37 20 24–36*) 700 1071.
4. 33^{eap} (f. *Mk 9 31–11 11 13 11–14 59 Lk 13 7–19 44 21 38–23 26*) 579 892 1241^{eap}.
5. 4 (f. *Mt 1 1–6 26*) 273 566 (Mt Mk, der 1. Teil von *Δ*) 899 1424^{eapr} (Zionausgabe).

Von den andern, ein- oder mehrmals erwähnten Minuskeln enthalten die meisten die Evangelien vollständig; nur in verhältnismäßig wenigen sind einige, selten größere Lücken.

Ein Stern (*) nach einem Codex bezeichnet die Urschrift (א*, C*), a b c oder 2/3 Korrekturen von 1. 2. 3. Hand.

II. Übersetzungen

1. **Syrische** (sy). a) Tatians Diatessaron: Tat b) Altsyrische: 1. sy^{s} (= cod. syrus sinaiticus); es fehlt *Mt 6 10–8 3 16 15–17 11 20 25–21 19 28 8–. Mk 1 12 1 44–2 20 4 18–5 1 5 27–6 4. Lk 1 16–38 5 29–6 11*; vieles aus Joh. 2) sy^{c} (= cod. syr. Curetonis). Enth. Mt 1 1–8 22 (8 23–10 31 sp H.). 10 31–23 25. Mk 16 17–20. Joh (mit Lücken). Lk 2 48–3 16 7 33–16 12 17 1–24 44. c) sy^{vg}: Syravulgata oder **Peschitta**; viele Hs. d) sy^{hl}: (Philoxenisch)–Heraklensische Übersetzung. e) sy^{pal}: das palästinensische Lektionar, nur in Bruchstücken vorhanden.
2. **Lateinische** (lat). a) Altlateinische (it).
   a Evgg (Mt Joh Lk Mk); viele Lücken.
   a² Lk 11 11–29 13 16–34.
   b Evgg; f. *Mt 1 1–11 15 12–23 23 18–27, Joh 7 44–8 12. Lk 19 26–21 29. Mk 13 9–19 24–16 20.*
   c Evgg, vollst. **d** der lateinische Text zu D. Es fehlt *Mt 1 1–11 6 8–8 27 26 65–27 1*; sp. Hd. *Mt 2 21–3 7 Mk 16 6–20.*
   e Mt 12 49–14 11 22–24 49 28 2–20. Joh 1 1–18 12 25–21 25. Lk 1 1–8 30 48–11 4 24–24 53. Mk 1 20–4 8 10–6 9 12 37–40 13 2 8 24–27 33–36.
   f Evgg; es fehlt *Mk 12 5–13 32 14 70–16 20.*
   ff (= ff¹), nur Mt. **ff²** Evgg; es fehlt *Mt 1 1–11 16. Lk 9 48–10 21 11 45–12 7, aus Joh.*
   g (= g¹); Evgg; nur Mt altlateinisch.
   h Evgg; nur Mt altlateinisch; es fehlt *Mt 1 1–3 15 14 33–18 12.*
   i Lk 10 6–23 10. Mk 2 17–3 29 4 4–10 1 33–14 36 15 33–40.
   k Mk 8 8–11 14–16 8 19–16 8. Mt 1 1–3 10 4 2–14 17 15 20–36.
   l Evgg; f. *Mt 1 1–2 15. Joh 16 13–Schluß.*
   n Mt 17 1–5 14–18 20 19 20–21 3 26 56–60 69–74 27 62–64 66–28 3 8–20. Joh 19 13–42 (mit Lücken). Mk 7 13–31 8 32–9 9 13 2–20 15 22–16 13.
   o Mk 16 14–20.
   q Evgg; es fehlt *Mt 3 15–4 25 5 25–6 4 28–7 8. Joh 10 11–12 39. Lk 23 22–36 24 11–39. Mk 1 7–22 15 5–36.*
   r Evgg: Mt Joh Lk Mk; Lücken
   r² Evgg; nur Mt z. T. altlateinisch.
   s Lk 17 3–29 18 39–19 47 20 46–21 22.
   t Palimpsest; Mk 1 2–23 2 22–27 3 11–18.
   aur (aureus), f. *Lk 21 8–30*; Vulgatatext mit altlat. Beimischung.

   b) Vulgata (vg); vg^{c} der Text der offiziellen römischen, clementinischen Ausgabe, wo er von **Wordsworth-White** abweicht, von 1594; vg^{s} der Text der sixtinischen Ausgabe von 1590, nur erwähnt; wo abweichend von vg^{c} und W.-W. — Handschriften der Vulgata am bodl for fu g (s. o.) gat harl per tol.
3. **Ägyptische:** bo = die bohairische, unterägyptische, sa = die sahidische, oberägyptische Übersetzung.
4. arm = armenische, aeth = äthiopische, go = gotische Übersetzung.

III. Kirchliche Schriftsteller

Ambrosius, Bischof von Mailand, 340—397.
Athanasius, geb. 296 in Alexandrien, Bsch. daselbst, † 373.
Augustinus, Aurelius, Bsch. von Hippo, 354—430.
Basilius d. Gr., Bsch. von Cäsarea in Kappadozien, 329—379.
Chrysostomus, Johannes, geb. Antiochien 347, Bsch. von Konstantinopel, † 407.
Clem (Al). T. Flavius Clemens von Alexandria, † zwischen 212 und 220: strom = *τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς.*
Clem. hom. = Clementinische Homilien.
Clem. Rom I = der Clemensbrief der röm. Gemeinde an Korinth, ca 95 verfaßt; II = Homilie aus der Mitte des 2. Jhs.
Cyprianus, Thascius Caecilius, um 248 Bsch. von Carthago, † 258.
Cyrillus, Bsch. von Alexandrien 412—444; Cyr^{luc}: Kommentar zu Lk, in Bruchstücken erhalten.
Cyr^{hier}, Cyrill, Bsch. von Jerusalem 350—386.
Didymus, der Blinde, von Alexandria 309 (314)—394 (399).
Diognetum, Epist. ad, 3. Jh.
Epiphanius aus Palästina, Bsch. von Salamis auf Cypern seit 368, † 402.
Eusebius Pamphili, Bsch. v. Cäsarea, 270—340 (?)
Greg. Naz., Gregor, seit etwa 370 Bsch. von Nazianz; † 389.
Greg. Nyss., Gregor, Bsch. von Nyssa, seit 370, Bruder Basilius' d. Gr. († nach 394).
Hesychius, Presbyter, dann Patriarch von Jerusalem, † 609.
Hieronymus, Sophronius Eusebius, geb. ca. 340 in Stridon in Dalmatien, † 420.
Hilarius, Bsch. von Poitiers, ca. 320—368.
Hippolyt von Rom, ca. 220.
Irenaeus, geb. vor 130, Bsch. von Lyon. 5 BB. „adversus haereses", griech. Bruchstücke bei Epiphanius; Ir^{int} = Iren. interpres, die lateinische Übers.
Justin der Märtyrer, aus Samarien, z. Zt. d. Antoninus Pius.
Juvencus, Spanier, Dichter u. Presbyter; ca. 330.
Lcf. Lucifer, Bsch. von Cagliari (Calaris), † 371.
Marc, Marcion, aus Pontus, antijüdischer Gnostiker, Mitte des 2. Jhs.
Origenes von Alexandria, geb. 186, Vorsteher der katechetischen Schule, † 254. Or^{int} (interpres), die lateinische Übersetzung.
Tertullian, Quintus Septimius Florens, geb. in Carthago ca. 150, Presbyter, † ca. 220.

Sonstige Abkürzungen.

+ (add) = addit, **—** = omittit (-unt), : : = exc, ∾ = Umstellung, al = alii, cod = codex, codd = codices, ed = editio, etc = et cetera, fin = finis, in = initium, *κτλ = καὶ τὰ λοιπά*, min = Minuskeln, omn = omnes, par = Parallelen, patr = Patres, pauc = pauci, pm = praemittit (-unt), rel = reliqui, sim = similiter, *s.* = sive, Unc = Unciales, v = versus, verss = versiones.

• deutet an, daß noch einzelne, • • daß noch eine Reihe Textzeugen gleicher Art hinzukommen.

1° 2° 3° etc = das 1., 2., 3. derartige im Vers vorkommende Wort.

bo^{cod}, sa^{codd} etc. deutet an, daß ein oder mehrere Codices der betreffenden Übersetzung die Lesart bezeugen.

^{mg} = in margine, bezeichnet Randlesarten, — txt = in textu, die Lesarten des Textes.

Klammern mit Textzeugen in Varianten oder mit Text zu Textzeugen gelten für das vorhergehende Wort bzw. Textzeugen. Sonstige Klammern deuten auf kleinere Abweichungen unter den folgenden Textzeugen.

Lesezeichen zu Huck, Synopse, 6. Auflage

Gegeben sind 1. die Sigla der (griechischen) Unzialen nach der Liste von **Gregory**, dazu die Nummern bei **von Soden** und, wo nötig, die frühere Bezeichnung, ihr Inhalt, eventuell die *Lücken im Text*. 2. Gruppen der Minuskeln, eventuell die vorhandenen *Lücken*. 3. Die Sigla der Übersetzungen, bei den Zeugen der altsyrischen und altlateinischen Übersetzungen der Inhalt, bzw. die *Lücken*. 4. Die Sigla der kirchlichen Schriftsteller. 5. Sonstige Abkürzungen im Apparat.
Ausführlicheres in den Prolegomena II, S: X—XXVI. Sp. H. = Spätere Hand.

I. Griechische Handschriften

a) Unzialen.

ℵ (δ 2); AT fast ganz, NT vollständig.
A (δ 4); AT, NT f. *Mt 1 1 – 25 6*.
B (δ 1); AT, NT bis Hebr. 9 14.
C (δ 3); Palimpsest; AT, NT; von den syn Evgg sind vorhanden. Mt 1 2–5 15 7 5–17 26 18 28–22 20 23 17–24 10 45–25 30 26 22–27 11 27 47–28 14. Mk 1 17–6 31 8 5–12 29 13 18–16 20. Lk 1 2–2 5 2 42–3 21 4 25–6 4 6 37–7 16 8 28–12 3 19 42–20 27 21 21–22 19 23 25–24 7 46–53.
D (δ 5); Evgg, Apg; fehlt: *Mt 1 1–20 6 20–9 2 27 2–12*. D^{gr} der griech. Text vom lat. (d) abweichend
E (ε 55); Evgg; f. *Lk 3 4–15 24 47–53*. Sp. H. *Lk. 1 69–2 4 12 58–13 12 15 8–20*.
F (ε 86); Evgg; f. *Mt 1 1–8 34 12 1–44 13 35–14 9 15 20–31 20 18–21 5. Mk 1 43–2 8 2 23–3 5 11 6–26 14 54–15 5 15 39–16 19*. Lk unvollst. an 24 Stellen. F^{w} von Wettstein bezeugte Laa.
G (ε 87); Evgg; f. *Mt 1 6–6 8 7 25–8 9 8 23–9 2 28 18– Mk 1 15 14 19–25. Lk 1 1–13 5 4–7 3 8 46–9 5 12 27–41* (ergänzt im 14. Jh) *24 41–53*.
H (ε 88); Evgg; f. *Mt 1 1–15 30 25 33–26 3. Mk 1 32–2 4 15 44–16 14. Lk 5 18–32 6 8–22 10 2–19*.
K (ε 71); Evgg vollständig; mit M und *Π* verwandt.
L (ε 56); Evgg; f. *Mt 4 22–5 14 28 17–20. Mk 10 16–30 15 2–20*; doppelter Markusschluß.
M (ε 72); Evgg; mit K und *Π* verwandt.
N (ε 19); Evgg; Inhalt: Mt 1 24–2 7 20–3 4 6 25–7 15 8 1–23 31–10 28 11 4–12 40 13 4–37 41–14 6 31–15 14 31–38 18 5–25 19 6–13 20 6–21 19 26 57–65 27 26–34. Mk 5 20–7 4 20–8 32 9 1–10 43 11 7–12 19 14 25–15 23 33–42. Lk 2 23–4 3 19–26 38–42 5 12–33 9 3–26 28–35 58–10 4 12–34 11 14–23 12 12–20 29–18 31 19 17–20 30 21 22–22 49 57–23 41 24 17–21 39–49. Joh. Text mit *Σ* und O verwandt.
O (ε 21; früher ה); enth. Mt 7 7–22 11 5–12 13 7–47 13 54–14 4 14 18–20 15 11–16 18 17 2–24 18 4–30 19 3–10 17–25 20 9–21 5 21 12–22 24 22 32–23 35 24 3–12. Mit N und *Σ* verwandt.
P (ε 33); Palimpsest; Evgg; enth. Mt 1 11–21 3 13–4 19 10 7–19 42–11 11 13 40–50 14 15 15 3 29–39. Mk 1 2–11 3 5–17 14 13–24 48–61 15 12–37. Lk 1 1–13 2 9–20 6 21–42 7 32–8 2 31–56 9 26–36 10 36–11 4 12 34–45 14 14–25 15 13–16 22 18 13–39 20 21–21 3 22 3–16 23 20–23 45–24 1 14–37. Joh.
Q (ε 4); Palimpsest; enth. Lk 4 34–5 4 6 10–26 12 6–43 15 14–31 17 34–18 15 18 34–19 11 19 47–20 17 20 34–21 6 22 27–40 23 30–40. 2 Stücke aus Joh.
R (ε 22); Palimpsest; enth. Lk 1 1–13 69–2 4 16–27 4 38–5 5 25–6 8 18–40 (verstümmelt) 49–7 22 44–50 8 1–15 25–9 1 12–43 10 3–16 11 4–27 12 4–15 40–52 13 26–14 1 14 12–15 1 15 13–16 16 17 21–18 10 22–20 20 33–47 21 12–22 6 8–15 42–56 71–23 11 38–51.
S (ε 1027); Evgg; Korrekturen und Randbemerkungen.
T (ε 5, früher T^{a}); Lk 22 20–23 20. 2 Stücke aus Joh; Griechisch-sahidisch.
U (ε 90); Evgg vollständig; Bilder.
V (ε 75); Evgg bis Joh 7 39; f. *Mt 5 44–6 12 9 18–10 1 22 44–23 35*.
W (ε 014); Evgg (Mt Joh Lk Mk); f. *Mk 15 13–38*.
X (A^{3}); mit Kommentar in Kleinschrift; enth. Mt 5 45 6 3–11 7 1–9 20 84–11 24 12 9–16 28 17 14–18 25 19 22–21 13 28–22 22 23 27–24 2 23–35 25 1–30 26 69–27 12. Mk 6 47–16 20. Lk 1 1–37 2 19–3 38 4 21–10 37 11 1–18 48 20 46–24 53.
Y (ε 073; früher ר); Evgg; es fehlt *Mt 1 1–9 11 10 35–11 4. Lk 1 26–36 15 25–16 5 23 22–34*.
Z (ε 26); Palimpsest; enth. Mt 1 17–2 6 13–20 4 4–13 5 45–6 15 7 16–8 6 10 40–11 18 12 43–13 11 57–14 19 15 13–23 17 9–17 26–19 28 20 7–21 3 18–30 37–45 22 16–25 37–23 3 13–23 24 15–25 25 1–11 26 21–29 62–71.
Γ (ε 70); Evgg; f *Mt 5 32–6 18 29–7 26 8 27–9 6 21 19–22 25. Mk 3 34–6 21*.
Δ (ε 76); Evgg; griechisch-lateinisch; das Lateinische (δ) interlinear.
Θ (ε 050, früher 1360); Evgg; fehlt *Mt 1 1–9 21–4 4 17–5 4*.
Λ (ε 77); Lk und Joh; der 2. Teil zu 566.
Ξ (A^{1}); Palimpsest; enth. Lk 1 1–9 19–23 27 28 30–32 36–66 77–2 19 21 22 33–39 3 5–8 11–20 4 1 2 6–20 32–43 5 17–36 6 21–7 6 11–37 39–47 8 4–21 25–35 43–50 9 1–28 32 33 35 41–10 18 21–40 11 1–4 24–30 31–33.
Π (ε 73); Evgg; fehlt *Mt 3 12–4 17 19 12–20 2. (Mk 16 18–20 sp. H.) Lk 1 76–2 18 4 9–11 16–17* (i. J. 1750 ergänzt); Text verwandt mit K und M.
Σ (ε 18); Mt und Mk; *Mk 16 14–20* fehlt; mit N und O verwandt.
Φ (ε 17); enth. Mt 6 3–7 26 8 7–18 24 19 3–23 4 23 13–28 20. Mk 1 1–14 62.
Ψ (δ 6); NT; es fehlt *Mt; Mk 1 1–9 5*. Doppelter Mk-schluß.
Ω (ε 61); 4 Evgg; f. *Lk 1 15–28*.
047 (ε 95; früher ⲋ); Evgg; f. *Mt 2 15–3 11. Mk 5 41–6 18 8 35–9 19. Joh 18 34–21 25*.
059 (ε 09; früher T^{u}); Mk 15 29–36.
063 (ε 64); Lk 16 19–17 20 18 36–19 44 22 6–23 7.
064 (ε 10); Mt 27 7–30
067 (ε 2; früher I^{3}); Mt 14 13–16 19–23 24 37–25 1 32–45 26 31–45. Mk 9 14–18 19–22 53–64 65–70.
070 (ε 6; früher T^{wol}); Lk 12 15–13 32 Joh 8 33–42.
074 (ε 8; früher $ד^{10}$); Mt 25 15–26 2 26 17–39 28 11–20. Mk 1 11–22 2 21–3 3 3 7–4 4 5 9–20.
078 (ε 15; früher I^{4}); Mt 17 22–18 3 11–19 19 5–14. Lk 18 14–25. Joh 4 52–5 8 20 17–26.
079 (ε 16 früher I^{7}); Lk 7 30–49 24 10–19.
084 (ε 24; früher T^{l}); Mt 14 19–21 22–27 31–34. 15 2–4 5–8.
085 (ε 23; früher T^{h}); Mt 20 3–32 22 4–16.
089 (ε 28; früher $Θ^{e}$); Mt 26 2–4 7–9.
090 (ε 29; früher $Θ^{f}$); Mt 26 59–70 27 44–56. Mk 1 34–2 22.
099 (ε 47; früher T^{i}); Mk 16 6–18; doppelter Markusschluß.
0112 (ε 46; früher $ד^{12}$); Mk 14 29–45 15 27–48 15 45–16 5 16 7–10; zwischen 8 und 9 der kürzere Schluß; s. zu L, *Ψ*, 099.
0113 (ε 50; früher T^{m}); Lk 21 36 22 1–2.
0116 (ε 58; früher W^{b}); Mt 19 14–26 20 28–21 2 26 52–27 1. Mk 13 21–14 67. Lk 3 1–4 20.
0124 (ε 78; früher T^{i}); Lk 3 19–30 10 21–39 11 24–42 22 54–65 23 4–24 26. Stücke aus Joh.
0131 (ε 81; früher W^{d}); Mk 7 3–8 (unvollst.) 7 30–8 16 9 2–9 (verst.).
0138 (früher $כ^{a}$); Mt 21 24–24 15.
0139 (ε 1002; früher T^{k}); Lk 6 17–26 18 2–9 12–19 8 21 23–35 36–38 24 25–27 29–31.
$𝔓^{1}$ (ε 01, früher T^{g}); Mt 1 1–9 12 13 14–20.
$𝔓^{3}$ (früher 1 348); Lk 7 36–44 10 38–42
$𝔓^{4}$ (ε 34; früher 1943); Lk 1 74–80 5 3–8 30–6 4.

b) Minuskeln.

1. 1 eap—118 (f. *Mt 1 1–6 2 Lk 13 35–14 20 18 8–19 9*, durch spätere Hand ersetzt)—131 eap —209 eapr 22 (f *Mt 1 1–2 2 4 19–5 25*) 872.
2. 13 (f. *Mt 1 1–2 20 26 33–52 27 26–28 9 Mk 1 20–45*) —69 eapr (f. *Mt 1 1–18 15*) —124 (f. *Lk 23 31–24 28*) —346—543 (f. *Mt 12 11–13 10 Mk 8 4–82 Lk 15 20–16 9*) —713 er — 788 — 826 — 828 — 983 (Ferrargruppe)

Anhang.

Bemerkungen.

Geboten ist der Text Tischendorfs in der von v. Gebhardt besorgten Ausgabe. Angemerkt sind die Abweichungen des Textes, den **Westcott-Hort, H. von Soden, H. J. Vogels** und **B. Weiß** vertreten.

H: die Westcott-Hortsche Lesart.
H*: die Randlesart stimmt überein mit dem Tischendorfschen Text.
h: eine vom Texte Tischendorfs abweichende Randlesart W-H's.
⊣ h ⊢: eine Lesart, die W.-H. als „westlich" an den Rand verweisen und dadurch als solche kennzeichnen.
S: der Text von **Sodens** im II. Teil seines Werkes: *Die Schriften des NT.* usw. 1913; dazu *Griechisches Neues Testament. Text mit kurzem Apparat (Handausgabe).* 1913.
V: der Text, den **H. J. Vogels**, *Novum Testamentum graece* 1920, [2]1922 bietet.
W: der Text in der Ausgabe von **B. Weiß.**
[HSVW]: die betreffenden Worte oder Satzteile werden von den Herausgebern im Text in Klammern gesetzt.
+: Zusatz; – Auslassung.

Synopse Seite	§	
2	—	**1.** Mt 2 5: **Joh 7** 41–42 *Ἄλλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· ἄλλοι ἔλεγον· μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται;* [42] *οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι* ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυεὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ *τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυείδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;* (Mi 5 1)
10	1	**2.** Mk 1 4 (= Mt 3 1 = Lk 3 2): **Joh 1** 6 *Ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.*
—	—	**3.** Mt 3 3–6 = Mk 1 2–6 = Lk 3 4–6: **Joh 1** 19–23 *Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευείτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· σὺ τίς εἶ;* [20] *καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός.* [21] *καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· τί οὖν; Ἠλείας εἶ; λέγει· οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη· οὔ.* [22] *εἶπαν οὖν αὐτῷ· τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;* [23] *ἔφη· ἐγὼ* φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, *καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης* (Jes 40 3).

7 41 *ἄλλοι* 2°: *οἱ δέ* H S V W 42 *οὐχί*: *οὐχ* H W | *ὁ Χριστὸς ἔρχεται*: *ἔρχεται ὁ Χριστός* H S V W.
1 19 *ἀπέστειλαν*: + *πρὸς αὐτόν* H S V W 21 *τί οὖν; Ἠλείας εἶ;* : *τί οὖν;* [*σὺ*] *Ἠλείας εἶ* H, *τί οὖν σύ; Ἠλ. εἶ* h, *τί οὖν; Ἠλ. εἶ σύ:* S V. *σὺ οὖν τί; Ἠλ. εἶ* W | *λέγει*: *καὶ λέγει* H S V W.

Lesezeichen zu Huck, Synopse, 6. Auflage

Gegeben sind 1. die Sigla der (griechischen) Unzialen nach der Liste von **Gregory**, dazu die Nummern bei **von Soden** und, wo nötig, die frühere Bezeichnung, ihr Inhalt, eventuell die *Lücken im Text*. 2. Gruppen der Minuskeln, eventuell die vorhandenen *Lücken*. 3. Die Sigla der Übersetzungen, bei den Zeugen der altsyrischen und altlateinischen Übersetzungen der Inhalt, bzw. die *Lücken*. 4. Die Sigla der kirchlichen Schriftsteller. 5. Sonstige Abkürzungen im Apparat. Ausführlicheres in den Prolegomena II, S. X—XXVI. Sp. H. = Spätere Hand.

I. Griechische Handschriften

a) Unzialen.

ℵ (δ 2); AT fast ganz, NT vollständig.
A (δ 4); AT, NT f. *Mt 1 1—25 6*.
B (δ 1); AT, NT bis Hebr. 9 14.
C (δ 3); Palimpsest; AT, NT; von den syn Evgg sind vorhanden. Mt 1 2—5 15 7 5—17 26 18 28—22 20 23 17—24 10 45—25 30 26 22—27 11 27 47—28 14. Mk 1 17—6 31 8 5—12 29 13 19—16 20. Lk 1 2—2 5 2 42—3 21 4 25—6 4 6 37—7 16 8 28—12 3 19 42—20 27 21 21—22 19 23 25—24 7 46—53.
D (δ 5); Evgg, Apg; fehlt: *Mt 1 1—20 6 20—9 2 27 2—12*. Dgr der griech. Text vom lat. (d) abweichend
E (ε 55); Evgg; f. *Lk 3 4—15 24 47—53*. Sp. H. *Lk. 1 69—2 4 12 58—13 12 15 8—20*.
F (ε 86); Evgg; f. *Mt 1 1—8 34 12 1—44 13 55—14 9 15 20—31 20 18—21 5. Mk 1 43—2 8 2 23—3 5 11 6—26 14 54—15 5 15 39—16 19*. Lk unvollst. an 24 Stellen. Fʷ von Wettstein bezeugte Laa.
G (ε 87); Evgg; f. *Mt 1 6—6 6 7 25—8 9 8 23—9 2 28 18— Mk 1 13 14 19—25. Lk 1 1—13 5 4—7 3 8 46—9 5 12 27—41* (ergänzt im 14. Jh) *24 41—53*.
H (ε 88); Evgg; f. *Mt 1 1—15 30 25 33—26 3. Mk 1 32—2 4 15 44—16 14. Lk 5 18—32 6 8—22 10 2—19*.
K (ε 71); Evgg vollständig; mit M und Π verwandt.
L (ε 56); Evgg; f. *Mt 4 22—5 14 28 17—20. Mk 10 16—30 15 2—20*; doppelter Markusschluß.
M (ε 72); Evgg; mit K und Π verwandt.
N (ε 19); Evgg; Inhalt: Mt 1 24—2 7 20—3 4 6 25—7 15 8 1—23 31—10 28 11 4—12 40 13 4—37 41—14 6 31—15 14 31—38 18 5—25 19 6—13 20 6—21 19 26 57—65 27 26—34. Mk 5 20—7 4 20—8 32 9 1—10 43 11 7—12 19 14 25—15 23 33—42. Lk 2 23—4 3 19—26 30—42 5 12—38 9 8—20 28—35 58—10 4 12—34 11 14—23 12 12—20 20—18 31 19 17—20 30 21 22—22 49 57—23 41 24 17—21 39—49. Joh. Text mit Σ und O verwandt.
O (ε 21; früher ℸ); enth. Mt 7 7—22 11 5—12 13 7—47 13 54—14 4 14 13—20 15 11—16 18 17 2—24 18 4—30 19 3—10 17—25 20 9—21 5 21 12—22 24 22 32—23 35 24 3—12. Mit N und Σ verwandt.
P (ε 33); Palimpsest; Evgg; enth. Mt 1 11—21 3 13—4 10 10 7—19 42—11 11 13 40—50 14 15 15 3 29—39. Mk 1 2—11 3 5—17 14 13—24 48—61 15 12—37. Lk 1 1—13 2 9—20 6 21—42 7 32—8 2 31—50 9 26—36 10 36—11 4 12 34—45 14 14—25 15 13—16 22 18 13—30 20 21—21 3 22 3—16 23 20—23 45—24 1 14—37. Joh.
Q (ε 4); Palimpsest; enth. Lk 4 34—5 4 6 10—26 12 6—43 15 14—31 17 34—18 15 18 34—19 11 19 47—20 17 20 34—21 6 22 27—46 23 30—49. 2 Stücke aus Joh.
R (ε 22); Palimpsest; enth. Lk 1 1—13 69—2 4 16—27 4 38—5 5 25—6 8 18—40 (verstümmelt) 49—7 22 44—50 8 1—15 25—9 1 12—43 10 3—16 11 4—27 12 4—15 40—52 13 26—14 1 14 12—15 1 15 13—16 16 17 21—18 10 22—20 20 33—47 21 12—22 6 8—15 42—56 71—23 11 38—51.
S (ε 1027); Evgg; Korrekturen und Randbemerkungen.
T (ε 5, früher Tᵃ); Lk 22 20—23 20. 2 Stücke aus Joh; Griechisch-sahidisch.
U (ε 90); Evgg vollständig; Bilder.
V (ε 75); Evgg bis Joh 7 39; f. *Mt 5 44—6 12 9 18—10 1 22 44—23 35*.
W (ε 014); Evgg (Mt Joh Lk Mk); f. *Mk 15 13—38*.
X (A³); mit Kommentar in Kleinschrift; enth. Mt 5 45 6 3—11 7 1—9 20 34—11 24 12 9—16 28 17 14—18 25 19 22—21 13 28—22 22 23 27—24 2 23—35 25 1—30 26 69—27 12. Mk 6 47—16 20. Lk 1 1—37 2 19—3 38 4 21—10 37 11 1—18 43 20 46—24 53.
Y (ε 073; früher ו); Evgg; es fehlt *Mt 1 1—9 11 10 35—11 1. Lk 1 26—36 15 25—16 5 23 22—34*.
Z (ε 26); Palimpsest; enth. Mt 1 17—2 6 18—20 4 4—13 5 45—6 15 7 16—8 6 10 40—11 18 12 43—13 11 57—14 19 15 13—28 17 9—17 26—19 28 20 7—21 6 13—30 37—45 22 16—25 37—23 3 18—23 24 15—25 25 1—11 26 21—29 62—71.
Γ (ε 70); Evgg; f *Mt 5 32—6 16 29—7 26 8 27—9 0 21 19—22 25. Mk 3 34—6 21*.
Δ (ε 76); Evgg; griechisch-lateinisch; das Lateinische (δ) interlinear.
Θ (ε 050, früher 1360); Evgg; fehlt *Mt 1 1—9 21—4 4 17—5 4*.
Λ (ε 77); Lk und Joh; der 2. Teil zu 566.
Ξ (A¹); Palimpsest; enth. Lk 1 1—9 19—23 27 28 30—32 36—66 77—2 19 21 22 33—39 3 5—8 11—20 4 1 2 6—20 32—43 5 17—36 6 21—7 6 11—37 39—47 8 4—21 25—35 43—50 9 1—28 32 33 35 41—10 18 21—40 11 1—4 24—30 31—33.
Π (ε 73); Evgg; fehlt *Mt 3 12—4 17 19 12—20 2. (Mk 16 18—20 sp. H.) Lk 1 76—2 18 4 9—11 16—17* (i. J. 1750 ergänzt); Text verwandt mit K und M.
Σ (ε 18); Mt und Mk; *Mk 16 14—20* fehlt; mit N und O verwandt.
Φ (ε 17); enth. Mt 6 3—7 26 8 7—18 24 19 3—23 4 23 13—28 20. Mk 1 1—14 62.
Ψ (δ 6); NT; es fehlt *Mt; Mk 1 1—9 5*. Doppelter Mk-schluß.
Ω (ε 61); 4 Evgg; f. *Lk 1 15—28*.
047 (ε 95; früher ⲷ); Evgg; f. *Mt 2 15—3 11. Mk 5 41—6 18 8 35—9 19. Joh 18 34—21 25*.
059 (ε 09; früher Tᵘ); Mk 15 20—38.
063 (ε 64); Lk 16 19—17 29 18 36—19 44 22 6—23 7.
064 (ε 10); Mt 27 7—30
067 (ε 2; früher I³); Mt 14 13—16 19—23 24 37—25 1 32—45 26 31—45. Mk 9 14—18 19—22 58—64 85—70.
070 (ε6; früher Tʷᵒˡ); Lk 12 15—13 32 Joh 8 33—42.
074 (ε8; früher ℸ¹⁰); Mt 25 15—26 2 26 17·39 28 11—20. Mk 1 11—22 2 21—3 3 3 7—4 4 5 9—20.
078 (ε 15; früher I⁴); Mt 17 22—18 3 11—19 19 5—14. Lk 18 14—25. Joh 4 52—5 8 20 17—26.
079 (ε 16 früher I⁷); Lk 7 39—40 24 10—10.
084 (ε 24; früher Tˡ); Mt 14 19—21 22—27 31—34. 15 2—4 5—8.
085 (ε 23; früher Tʰ); Mt 20 3—32 22 4—16.
089 (ε 28; früher Θᵉ); Mt 26 2—4 7—9.
090 (ε 29; früher Θᶠ); Mt 26 59—70 27 44—56. Mk 1 34—2 22.
099 (ε 47; früher Tⁱ); Mk 16 6—18; doppelter Markusschluß.
0112 (ε 46; früher ℸ¹²); Mk 14 29—45 15 27—43 15 45—16 5 16 7—10; zwischen 8 und 9 der kürzere Schluß; s. zu L, Ψ, 099.
0113 (ε 50; früher Tᵐ); Lk 21 30 22 1—2.
0116 (ε 58; früher Wᵇ); Mt 19 14—28 20 28—21 2 26 52—27 1. Mk 13 21—14 67. Lk 3 1—4 20.
0124 (ε 78; früher Tᴵ); Lk 3 10—30 10 21—30 11 24—42 22 54—65 23 4—24 20. Stücke aus Joh.
0131 (ε 81; früher Wᵈ); Mk 7 3—8 (unvollst.) 7 30—8 16 9 2—9 (verst.).
0138 (früher ⲯᵃ); Mt 21 24—24 15.
0139 (ε 1002; früher Tᵏ); Lk 6 17—26 18 2—9 42—19 8 21 23—35 36—38 24 25—27 29—31.
𝔓¹ (ε 01, früher T⁸); Mt 1 1—9 12 13 14—20.
𝔓³ (früher 1 348); Lk 7 36—44 10 38—42
𝔓⁴ (ε 34; früher 1943); Lk 1 74—80 5 3—8 30—6 4.

b) Minuskeln.

1. 1 eap—118 (f. *Mt 1 1—6 2 Lk 13 35—14 20 18 8—19 9*, durch spätere Hand ersetzt)—131 eap—209 eapr—22 (f *Mt 1 1—2 2 4 19—5 23*) 872.
2. 13 (f. *Mt 1 1—2 20 26 33—52 27 26—28 9 Mk 1 20—45*)—69eapr (f. *Mt 1 1—18 15*) —124 (f. *Lk 23 31—24 28*) — 346—543 (f. *Mt 12 11—13 10 Mk 8 4—32 Lk 15 20—16 9*) — 713ᵒʳ — 788 — 826 — 828 — 983 (Ferrargruppe)

Anhang.

Bemerkungen.

Geboten ist der Text Tischendorfs in der von v. Gebhardt besorgten Ausgabe. Angemerkt sind die Abweichungen des Textes, den **Westcott-Hort, H. von Soden, H. J. Vogels** und **B. Weiß** vertreten.

H: die Westcott-Hortsche Lesart.
H*: die Randlesart stimmt überein mit dem Tischendorfschen Text.
h: eine vom Texte Tischendorfs abweichende Randlesart W-H's.
┤ h ├: eine Lesart, die W.-H. als „westlich" an den Rand verweisen und dadurch als solche kennzeichnen.
S: der Text von **Sodens** im II. Teil seines Werkes: *Die Schriften des NT.* usw. 1913; dazu *Griechisches Neues Testament. Text mit kurzem Apparat (Handausgabe).* 1913.
V: der Text, den **H. J. Vogels,** *Novum Testamentum graece* 1920, ² 1922 bietet.
W: der Text in der Ausgabe von **B. Weiß.**
[HSVW]: die betreffenden Worte oder Satzteile werden von den Herausgebern im Text in Klammern gesetzt.
+: Zusatz; – Auslassung.

Synopse Seite	§	
2	—	**1.** Mt 2 5: **Joh 7** 41–42 *Ἄλλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· ἄλλοι ἔλεγον· μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται;* 42 *οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι* ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυεὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ *τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυείδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;* (Mi 5 1)
10	1	**2.** Mk 1 4 (= Mt 3 1 = Lk 3 2): **Joh 1** 6 *Ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.*
—	—	**3.** Mt 3 3–6 = Mk 1 2–6 = Lk 3 4–6: **Joh 1** 19–23 *Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευείτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· σὺ τίς εἶ;* 20 *καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός.* 21 *καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· τί οὖν; Ἠλείας εἶ; λέγει· οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη· οὔ.* 22 *εἶπαν οὖν αὐτῷ· τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;* 23 *ἔφη· ἐγὼ* φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, *καθὼς εἶπεν Ἠσαΐας ὁ προφήτης* (Jes 40 3).

7 41 *ἄλλοι* 2°: *οἱ δέ* H S V W 42 *οὐχί*: *οὐχ* H W | *ὁ Χριστὸς ἔρχεται*: *ἔρχεται ὁ Χριστός* H S V W.

1 19 *ἀπέστειλαν*: + *πρὸς αὐτόν* H S V W 21 *τί οὖν; Ἠλείας εἶ;* : *τί οὖν;* [*σύ*] *Ἠλείας εἶ* H, *τί οὖν σύ; Ἠλ. εἶ* h, *τί οὖν; Ἠλ. εἶ σύ:* S V, *σὺ οὖν τί; Ἠλ. εἶ* W | *λέγει*: *καὶ λέγει* H S V W.

Synopse Seite	§	
12	4	**4.** Mt 3 11–12 = Mk 1 7–8 = Lk 3 15–18: **Joh 1 24–28** *Καὶ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων, 25 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν αὐτῷ· τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς οὐδὲ Ἠλείας οὐδὲ ὁ προφήτης; 26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων· ἐγὼ βαπ- τίζω ἐν ὕδατι· μέσος ὑμῶν στήκει, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, 27 ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, οὗ οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. 28 ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδά- νου, ὅπου ἦν ὁ Ἰωάννης βαπτίζων.*
12 f. (13) *	6	**5.** Mt 3 13–17 = Mk 1 9–11 = Lk 3 21–22: **Joh 1 29–34** *Τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. 30 οὗτός ἐστιν ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. 31 κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν ὕδατι βαπτίζων. 32 Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα κατα- βαῖνον ὡς περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. 33 κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 34 κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.*
16	8	**6.** Mt 4 11 = Mk 1 13b: **Joh 1 51** *Καὶ λέγει αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳ- γότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.*
—	9	**7.** Mt 4 12–13 = Mk 1 14 = Lk 4 14(31): a) **Joh 4 1–3** *Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείο- νας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης, 2 καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 3 ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.*

* Die eingeklammerte Zahl gilt für die 3. Auflage.

1 27 *ὁ*: – H | *ἐγώ*: [H] 28 *ὁ Ἰωάν.*: [*ὁ*] *Ἰωάν.* S, *Ἰωάν.* W 34 *ὁ υἱός*: *ὁ ἐκλεκτός* ⊣ h ⊢ 51 *ὄψεσθε*: pm *ἀπ' ἄρτι* [S] V.
4 1 *Ἰησοῦς* 1⁰: *κύριος* HSVW | *ἤ*: [H] 3 *πάλιν*: – W.

Synopse Seite	§	
16	9	b) **Joh 4** 43
		Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
—	—	c) **Joh 2** 12
		Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.
17	10	**8.** Lk 4 22 (= Mt 13 54 55 = Mk 6 2 3): **a) Joh 7** 15
		Ἐθαύμαζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς;
—	—	b) **Joh 6** 42
		Καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς νῦν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
17	10	**9.** Lk 4 24 (= Mt 13 57 = Mk 6 4): **Joh 4** 44
		Αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
18 (17 f.)	11	**10.** Mt 4 18–22 = Mk 1 16–20: **Joh 1** 35–42
		Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, [36] *καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ.* [37] *ἤκουσαν οἱ δύο μαθηταὶ αὐτοῦ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ.* [38] *στραφεὶς ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον διδάσκαλε, ποῦ μένεις;* [39] *λέγει αὐτοῖς· ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. ἦλθαν οὖν καὶ εἶδαν ποῦ μένει, καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτη.* [40] *Ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ·* [41] *εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα καὶ λέγει αὐτῷ· εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν (ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Χριστός).* [42] *ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάννου, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς (ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος).*

4 43 *ἐκεῖθεν*: + *καὶ ἀπῆλθεν* V. 2 12 *αὐτοῦ* 2°: – HSVW.
6 42 *οὐχ*: *οὐχί* H* W | *οὗτος* 2°: – HSW.
1 35 *ὁ*: – H 37 *ἤκουσαν*: *καὶ ἤκ.* HSVW | *οἱ δύο μαθηταὶ αὐτοῦ*: *οἱ δύο αὐτοῦ μαθ.* h, *αὐτοῦ οἱ δύο μαθ.* SV 38 *στραφείς*: + *δέ* HSVW | *ἑρμηνευόμενον*: *μεθερμ.* HSVW 41 *πρῶτος*: *πρῶτον* HSVW.

Synopse Seite	§	
19 (18)	12	**11.** Mk 1 22 27 = Lk 4 32 36 (= Mt 7 28 29): **Joh 7** 46 *Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος, ὡς οὗτος λαλεῖ ὁ ἄνθρωπος.*
22f. (21)	17	**12.** Lk 5 1–11: **Joh 21** 1–11 *Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσεν δὲ οὕτως.* 2 *ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.* 3 *λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ· ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.* 4 *πρωΐας δὲ ἤδη γινομένης ἔστη Ἰησοῦς ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν.* 5 *λέγει οὖν αὐτοῖς Ἰησοῦς· παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· οὔ.* 6 *λέγει αὐτοῖς· βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.* 7 *λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν·* 8 *οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς ἀλλὰ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.* 9 *ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.* 10 *λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.* 11 *ἀνέβη Σίμων Πέτρος καὶ εἵλκυσεν τὸ δίκτυον εἰς τὴν γῆν μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.*
34 (33)	44	*Mt 7 28 29 (= Mk 1 22 = Lk 4 32):* ***Joh 7 46****; s. zu Mk 1 22, Nr. 11*
35f.	46	**13.** Mt 8 5–13 = Lk 7 1–10: **Joh 4** 46–54 *Ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Ἦν δέ τις βασιλικός, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει, ἐν Καφαρναούμ·*

7 46 *ὡς οὗτος λαλεῖ ὁ ἄνθρωπος*: − H, *ὡς οὗτ. ὁ ἄνθρ.* SV. 21 1 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* SV
3 *ἐξῆλθον*: + *οὖν* SV 4 *Ἰησοῦς* 1°: *ὁ Ἰησ.* V | *ἐπί*: *εἰς* H* VW 5 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* SVW
6 *λέγει*: *ὁ δὲ εἶπεν* HSVW 8 *ἀλλὰ*: *ἀλλ'* S 10 *ὁ Ἰησοῦς*: [*ὁ*] *Ἰησ.* H 11 *ἀνέβη*: + *οὖν* HS[V].
4 46 *ἦν δέ*: *καὶ ἦν* H*SVW 46. 49 *βασιλικός*: *βασιλίσκος* ┤h├.

Synopse Seite	§	
35 f.	46	[47] οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. [48] εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν· ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. [49] λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός· κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. [50] λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. [51] ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι ὑπήντησαν αὐτῷ καὶ ἤγγειλαν ὅτι ὁ παῖς αὐτοῦ ζῇ. [52] ἐπύθετο οὖν τὴν ὥραν παρ' αὐτῶν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν· εἶπον οὖν αὐτῷ ὅτι ἐχθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. [53] ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὁ υἱός σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. [54] Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
39 f. (38)	52 (48)	**14.** Mt 9 6 7 = Mk 2 11 12 = Lk 5 24 25: **Joh 5** 8 9 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἔγειρε ἆρον τὸν κράβαττόν σου καὶ περιπάτει. [9] καὶ ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρεν τὸν κράβαττον αὐτοῦ καὶ περιεπάτει· ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.
44 (42)	58 (53)	**15.** Mt 9 37 = Lk 10 2: **Joh 4** 35 Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσιν πρὸς θερισμόν. *Mt 10 2 (= Mk 3 16 = Lk 6 14):* ***Joh 1 42****; s. zu Mk 3 16, Nr. 22*
47 (45)	59 (54)	**16.** Mt 10 19 20 = Lk 12 11 12: **Joh 14** 26 Ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.
—	—	**17.** Mt 10 24 = Lk 6 40: **a) Joh 13** 16 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

4 47 *ἀπῆλθεν*: *ἦλθεν* S 50 *ὅν*: *ᾧ* S V 51 *δοῦλοι*: + *αὐτοῦ* H \| *καὶ ἤγγειλαν*: *λέγοντες* H S V W \| *αὐτοῦ*: *σοῦ* V 54 *τοῦτο*: + *δέ* [H] S V W.
5 9 *καί*: + *εὐθέως* H S V W. 14 26 *ὑμῖν*: + *ἐγώ* H W.

Synopse Seite	§	
47 (45)	59 (54)	b) **Joh 15** 20 *Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.*
49 (47)	62 (57)	**18.** Mt 10 39 (16 25) = Mk 8 35 = Lk 9 24 (17 33): **Joh 12** 25 *Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.*
50 (48)	63 (58)	**19.** Mt 10 40 (18 5) = Mk 9 37 = Lk 9 48 (10 16): a) **Joh 12** 44 45 *Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με,* 45 *καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.*
—	—	b) **Joh 13** 20 *Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἄν τινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει, ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.*
53 (51)	68 (63)	**20.** Mt 11 27 = Lk 10 22: a) **Joh 3** 35 *Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.*
—	—	b) **Joh 17** 2 *Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.*
—	—	c) **Joh 7** 29 *Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ εἰμι κἀκεῖνός με ἀπέσταλκεν.*
—	—	d) **Joh 10** 14 15 *Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκουσί με τὰ ἐμά,* 15 *καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα.*
53 (52)	69 (64)	**21.** Mt 12 2 = Mk 2 24 = Lk 6 2: **Joh 5** 10 *Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· σάββατόν ἐστιν, καὶ οὐκ ἔξεστίν σοι ἆραι τὸν κράβαττον.*

12 44 *ἀλλά: ἀλλ᾽* SV. 17 2 *δώσῃ: δώσει* HS.
7 29 *ἀπέσταλκεν: ἀπέστειλεν* HSVW. 10 14 *γινώσκουσί με τὰ ἐμά: γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν* SV.

Synopse Seite	§	
57 (56)	72 (67)	**22.** Mk 3 16 (= Mt 10 2 16 17f.) = Lk 6 14: **Joh 1 42** *Ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάννου, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς (ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος).*
60 (58)	76 (71)	*Lk 6 40 (= Mt 10 24): **Joh 13 16 15 20**; s. zu Mt 10 24, Nr. 17*
62 (35)	79 (46)	*Lk 7 1—10 (= Mt 8 5—13): **Joh 4 46—53**; s. zu Mt 8 5—13, Nr. 13*
64 (61)	83 (75)	*Lk 7 36—38: **Joh 12 1—8**; s. zu Mt 26 6—13, Nr. 52*
65 (62f.)	85 (77)	**23.** Mt 12 24 = Mk 3 22 = Lk 11 15: a) **Joh 7 20** *Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος· δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;*
—	—	b) **Joh 8 48** *Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ· οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;*
—	—	c) **Joh 8 52** *Εἶπαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις.*
—	—	d) **Joh 10 20** *Ἔλεγον οὖν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;*
70 (66)	89 (81)	**24.** Mt 12 50 = Mk 3 35 = Lk 8 21: **Joh 15 14** *Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.*
72 (68)	91 (83)	**25.** Mt 13 15: **Joh 12 39 40** *Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἠσαΐας·* 40 τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺϲ ὀφθαλμοὺϲ καὶ ἐπώρωϲεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωϲιν τοῖϲ ὀφθαλμοῖϲ καὶ νοήϲωϲιν τῇ καρδίᾳ καὶ ϲτραφῶϲιν καὶ ἰάϲομαι αὐτούϲ (Jes 6 9 10).
77 (66)	104 (81)	*Lk 8 21 (= Mt 12 50 = Mk 3 35): **Joh 15 14**; s. zu Mt 12 50, Nr. 24*
83 (79)	108 (99)	*Mt 13 54 55 = Mk 6 2 3 (= Lk 4 22): **Joh 7 15 6 42**; s. zu Lk 4 22, Nr. 8*
84	—	*Mt 13 57 = Mk 6 4 (= Lk 4 24): **Joh 4 44**; s. zu Lk 4 24, Nr. 9*

10 20 *οὖν: δέ* HSVW.   15 14 *ἅ: ὅ* H*W.

Synopse Seite	§	
84 (80)	108 (99)	**26.** Mt 13 58 = Mk 6 6: **Joh 7 5**

Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.

Synopse Seite	§	
87—89 (83—85)	112 (103)	**27.** Mt 14 13—21 (15 32—39) = Mk 6 30—44 (8 1—10) = Lk 9 10—17: **Joh 6 1—13**

*Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας
τῆς Τιβεριάδος·
2 ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων τὰ
σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
3 ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος
Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκαθέζετο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
4 ἦν δὲ
ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.
5 ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐ-
τόν, λέγει πρὸς Φίλιππον· πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους ἵνα φάγωσιν
οὗτοι;
6 τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν
ποιεῖν.
7 ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Φίλιππος· διακοσίων δηναρίων ἄρτοι
οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος βραχύ τι λάβῃ.
8 λέγει αὐτῷ
εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου·
9 ἔστιν παιδάριον ὧδε ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψά-
ρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
10 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ποιήσατε
τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀν-
έπεσαν οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡς πεντακισχίλιοι.
11 ἔλαβεν οὖν
τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς καὶ εὐχαρίστησεν καὶ ἔδωκεν τοῖς ἀνακει-
μένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.
12 ὡς δὲ ἐνεπλή-
σθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα
κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται.
13 συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν
δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ
ἐπερίσσευσαν τοῖς βεβρωκόσιν.*

Synopse Seite	§	
90 f. (85 f.)	113 (101)	**28.** Mt 14 22—33 = Mk 6 45—52: **Joh 6 14—21**

*Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.
15 Ἰησοῦς οὖν γνοὺς
ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν βασι-
λέα, φεύγει πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο,
κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν,
17 καὶ ἐμβάντες*

6 2 *ἑώρων*: *ἐθεώρουν* HS 3 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* SVW | *ἐκαθέζετο*: *ἐκάθητο* HSVW 7 *ἀποκρίνεται*: *ἀπεκρίθη* HSVW | *ὁ Φίλιππος*: *Φίλιππος* HSV | *τὶ*: – H 9 *παιδάριον*: + *ἓν* V 10 *εἶπεν*: + *δέ* S | *οἱ ἄνδρες*: *ἄνδρες* h 11 *εὐχαρίστησεν καὶ ἔδωκεν*: *εὐχαριστήσας διέδωκεν* HSVW 13 *ἐπερίσσευσαν*: *ἐπερίσσευσεν* SV.

6 14 *ὃ — σημεῖον*: *ἃ — σημεῖα* H* | *σημεῖον*: + *ὁ Ἰησοῦς* V *ὁ εἰς τ. κόσμ. ἐρχόμενος*: *ὁ ἐρχ. εἰς τ. κόσμ.* HSVW 15 *φεύγει*: *ἀνεχώρησεν* HSVW.

Synopse Seite	§	
90f. (85f.)	113 (104)	εἰς πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καφαρναούμ. κατέλαβεν δὲ αὐτοὺς ἡ σκοτία καὶ οὔπω ἐληλύθει Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, 18 ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. 19 ἐληλακότες οὖν ὡς στάδια εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. 20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. 21 ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τὴν γῆν εἰς ἣν ὑπῆγον.
97 (92)	119 (111)	**29.** Mt 16 1 (12 38) = Mk 8 11 (= Lk 11 16): **Joh 6** 30 Εἶπον οὖν αὐτῷ· τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ;
99 (94)	121 (113)	**30.** Mk 8 22–26: **Joh 9** 1–7 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. 2 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; 3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. 4 ἡμᾶς δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. 5 ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. 6 ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος καὶ ἐπέχρισεν αὐτοῦ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, 7 καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὕπαγε νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο καὶ ἦλθεν βλέπων.
100 (95)	122 (114)	**31.** Mt 16 16 = Mk 8 29 = Lk 9 20: **Joh 6** 68–69 Ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος· κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· 69 καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.
—	—	**32.** Mt 16 19 (18 18): **Joh 20** 22 23 Καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. 23 ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.

17 πλοῖον: τὸ πλ. W | κατέλαβεν δὲ αὐτοὺς ἡ σκοτία: καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει HSVW | ἐληλύθει Ἰησ. πρ. αὐτούς: ἐληλ. πρ. αὐτ. ὁ Ἰησ. H* SV, πρ. αὐτ. ἐληλ. ὁ Ἰησ. W 18 διηγείρετο: διεγείρ. HW 19 στάδια: σταδίους HSVW 21 τὴν γῆν: τῆς γῆς HSVW.

9 4 ἡμᾶς 2°: μὲ HSVW | ἕως: ὡς h 6 ἐπέχρισεν: ἐπέθηκεν H* W | ὀφθαλμούς: + τοῦ τυφλοῦ V.

20 23 τινῶν bis: τινὸς hW | ἀφέωνται: ἀφίονται hW.

Synopse Seite	§	
101 (96)	123 (115)	**33.** Mt 16 25 (10 39) = Mk 8 35 = Lk 9 24 (17 33): **Joh 12** 25 26 *Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. 26 ἐὰν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.*
103 (98)	124 (116)	**34.** Lk 9 32: **Joh 1** 14 *Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.*
105 (100)	126 (118)	**35.** Mt 17 17 = Mk 9 19 = Lk 9 41: **Joh 14** 9 *Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τοσούτῳ χρόνῳ μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακεν τὸν πατέρα· πῶς σὺ λέγεις· δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;*
107 (102)	127 (119)	**36.** Mk 9 30: **Joh 7** 1 *Μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.*
109 (103)	129 (121)	**37.** Mt 18 3: **Joh 3** 3 5 *Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 5 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*
—	—	**38.** (Mt 10 40 =) Mk 9 37 = Lk 9 48: **a) Joh 12** 44 45 *Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με, 45 καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.*
—	—	b) **Joh 13** 20 *Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἄν τινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει, ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.*
112 (107)	134 (127)	*Mt 18 18 (= 16 19): **Joh 20 23**; s. zu Mt 16 19, Nr. 32*
115 (109)	139 (131)	*Lk 10 2 (= Mt 9 37): **Joh 4 35**; s. zu Mt 9 37, Nr. 15*

12 26 τὶς διακονῇ: διακονῇ τις SV. 14 9 ὁ Ἰησοῦς: [ὁ] Ἰησ. H | τοσούτῳ χρόνῳ: τοσοῦτον χρόνον H* SVW | πῶς: καὶ πῶς SV.
7 1 μετά: καὶ μετά HSVW | ὁ Ἰησοῦς: [ὁ] Ἰησ. H.
3 3 Ἰησοῦς: ὁ Ἰησ. V 5 Ἰησοῦς: [ὁ] Ἰησ. H | τῶν οὐρανῶν: τοῦ θεοῦ HSVW.
12 44 ἀλλά: ἀλλ' SV.

Synopse Seite	§	
116 (111)	139 (131)	**39.** Lk 10 16: a) **Joh 5** 23 *Ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.*
—	—	b) **Joh 15** 23 *Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.*
—	140 (132)	**40.** Lk 10 18: **Joh 12** 31 *Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω.*
117 (111)	141 (133)	*Lk 10 22 (= Mt 11 27): **Joh 3 35 17 2 7 29 10 14 15**; s. zu Mt 11 27, Nr. 20*
119 (113)	147 (137)	**41.** Lk 10 38 39: **Joh 11** 1 *Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης τῆς Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.*
127 (119)	155 (147)	*Lk 12 11 12 (= Mt 10 19 20): **Joh 14 26**; s. zu Mt 10 19 20, Nr. 16*
129 (121)	158 (150)	**42.** Lk 12 37: **Joh 13** 4 5 *Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν· [5] εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.*
131 (123)	160 (152)	**43.** Lk 12 50: **Joh 12** 27 *Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.*
136 (128)	170 (162)	*Lk 14 14: **Joh 5 29**; s. zu Mt 25 46, Nr. 50*
148 (140)	188 (180)	*Mk 10 15 = Lk 18 17 (= Mt 18 3): **Joh 3 3 5**; s. zu Mt 18 3, Nr. 37*
158—160 (148—150)	196 (187)	**44.** Mt 21 1–9 = Mk 11 1–10 = Lk 19 28–38: **Joh 12** 12–19 *Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, [13] ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐκραύγαζον·* ὡσαννά, εὐλογημένος

11 1 *τῆς Μαρίας*: *Μαρίας* H S V W.
12 12 ὄχλος: ὁ ὄχλ. H W | Ἰησοῦς: [ὁ] Ἰησ. S.

Synopse Seite	§	
158—160 (148—150)	196 (187)	ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου (Ps 118 25 26), *καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.* 14 *εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτό, καθώς ἐστιν γεγραμμένον·* 15 μὴ φοβοῦ, θυγάτηρ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου (Sach 9 9). 16 *ταῦτα οὐκ ἔγνωσαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ τὸ πρῶτον, ἀλλ᾽ ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.* 17 *ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.* 18 *διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον.* 19 *οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπαν πρὸς ἑαυτούς· θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.*
162 (151)	200 (191)	**45.** Mt 21 12 13 = Mk 11 15—17 = Lk 19 45—46: **Joh 2** 13—17
		Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. 14 *καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους,* 15 *καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν,* 16 *καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.* 17 *ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν·* ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με (Ps 69 10).
163 (152)	201 (192)	**46.** Mt 21 22 = Mk 11 24: a) **Joh 14** 13 14
		Καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. 14 *ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.*
—	—	b) **Joh 16** 23
		Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἄν τι αἰτήσητε τὸν πατέρα, δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου.
163 (153)	202 (193)	**47.** Mt 21 23 = Mk 11 28 = Lk 20 2: **Joh 2** 18
		Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ· τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;

12 15 *θυγάτηρ*: *θύγατερ* S 16 *αὐτοῦ οἱ μαθηταί*: *οἱ μαθ. αὐτ.* SV 17 *ὅτι*: *ὅτε* HSVW 18 *καὶ ὑπήντ. αὐτῷ ὁ ὄχλος*: *ὑπήντ. αὐτ. καὶ ὁ ὄχλ.* W.
2 15 *τὸ κέρμα*: *τὰ κέρματα* HW \| *ἀνέστρεψεν*: *ἀνέτρεψεν* H*W 17 *ἐμνήσθησαν*: + *δέ* V *γεγραμ. ἐστίν*: *ἐστ. γεγραμ.* W.
14 13 *αἰτήσητε*: *αἰτῆτε* h 14 *μέ*: [H] \| *ἐγώ*: *τοῦτο* H*.

Synopse Seite	§	
168 (157)	206 (197)	**48.** Mt 22 16 = Mk 12 14 = Lk 20 21: **Joh 3** 2 *Οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ῥαββεί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ.*
178 (167)	215 (206)	*Mk 13 11 (= Mt 10 19 20) = Lk 21 14 (12 11 12): **Joh 14** 26;* *s. zu Mt 10 19 20, Nr. 16*
179 (167)	—	**49.** Mt 24 9 = Mk 13 12 13 = Lk 21 16 17: a) **Joh 15** 21 *Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με.*
—	—	b) **Joh 16** 2 *Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.*
188 (177)	229 (220)	**50.** Mt 25 46: **Joh 5** 29 *Καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.*
189 (177)	231 (222)	**51.** Mt 26 1—5 = Mk 14 1 2 = Lk 22 1 2: **Joh 11** 47—53 *Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον καὶ ἔλεγον· τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; 48 ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος 49 εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, 50 οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ὑμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. 51 τοῦτο δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου ἐπροφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, 52 καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. 53 ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.*

16 2 *ὑμᾶς*: [H]. 5 29 *οἱ* 2⁰: + *δέ* h S V.
11 50 *ὑμῖν*: *ἡμῖν* V 51 *ἐπροφήτευσεν*: *προεφήτευσεν* V \| *ἔμελλεν*: *ἤμελλεν* S V 52 *ἔθνους*: + [*δέ*] S 53 *ἐβουλεύσαντο*: *συνεβουλεύσαντο* S V.

Synopse Seite	§	
189 f. (178)	232 (223)	**52.** Mt 26 6–13 = Mk 14 3–9 (= Lk 7 36–38): **Joh 12** 1–8

*Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου
ἦν Λάζαρος, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦς. 2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ
δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν ἐκ τῶν
ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. 3 ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρ-
δου πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέ-
μαξεν ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπλη-
ρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. 4 λέγει δὲ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,
εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι· 5 διατί
τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτω-
χοῖς; 6 εἶπεν δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ'
ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.
7 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφια-
σμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό· 8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ'
ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.*

Synopse Seite	§	
191 f. (180)	235 (226)	**53.** Mt 26 21–25 = Mk 14 18–21 = Lk 22 21–23: **Joh 13** 21–30

*Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ
εἶπεν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22 ἔ-
βλεπον εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. 23 ἦν
ἀνακείμενος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ,
ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· 24 νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος καὶ λέγει
αὐτῷ· εἰπὲ τίς ἐστιν περὶ οὗ λέγει. 25 ἐπιπεσὼν οὖν ἐκεῖνος οὕτως
ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ λέγει αὐτῷ· κύριε, τίς ἐστιν; 26 ἀποκρί-
νεται ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψω τὸ ψωμίον καὶ δώσω
αὐτῷ. βάψας οὖν τὸ ψωμίον λαμβάνει καὶ δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος
Ἰσκαριώτου. 27 καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ
σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ Ἰησοῦς· ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. 28 τοῦτο
δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ· 29 τινὲς γὰρ
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ Ἰη-
σοῦς· ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς
ἵνα τι δῷ. 30 λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος ἐξῆλθεν εὐθύς· ἦν δὲ νύξ.*

12 1 *Λάζαρος*: + *ὁ τεθνηκώς* [S] V | *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησοῦς* [S] V 2 *ἐκ*: – S 3 *Μαρία*: *Μαριάμ* H W | *τοῦ Ἰησοῦ*: [*τοῦ*] *Ἰησοῦ* H | *ἐπληρώθη*: *ἐπλήσθη* W 4 *δέ*: [H], *οὖν* S V | *Ἰούδ. ὁ Ἰσκ., εἷς ἐκ τῶν μαθ. αὐτοῦ*: *εἷς ἐκ τ. μαθ. αὐτ., Ἰούδ. ὁ Ἰσκ.* S | *ἐκ*: – H W.

13 21 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησοῦς* S V | *λέγω ὑμῖν*: *ὑμῖν λέγω* W 22 *ἔβλεπον*: + *οὖν* S V W 23 *ἦν*: + *δέ* [S] V | *ὁ Ἰησοῦς*: [*ὁ*] *Ἰησ.* H 25 *ἐπιπεσών*: *ἀναπεσών* H V W | *οὖν*: – H W, *δέ* S 26 *ἀποκρίνεται*: + *οὖν* H S V W | *ὁ Ἰησοῦς*: [*ὁ*] *Ἰησ.* H | *δώσω*: *ἐπιδώσω* S V W | *τὸ ψωμίον* 2°: [*τὸ*] *ψωμ.* H, *ψωμίον* W 27 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* S V W 28 *δέ*: [H], – W 29 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* S V.

Synopse Seite	§	
194 (182)	237 b (228)	**54.** Lk 22 27 (= Mt 20 28 = Mk 10 45): **Joh 13** 4 5 12–14 *Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν· 5 εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.* 12 *Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀνέπεσεν πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;* 13 *ὑμεῖς φωνεῖτέ με· ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ.* 14 *εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας.*
195 (182)	238 (229)	**55.** Mt 26 30 = Mk 14 26 = Lk 22 39: **Joh 18** 1 *Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ κέδρου, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.*
—	—	**56.** Mt 26 31 = Mk 14 27: **Joh 16** 32 *Ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ ἐλήλυθεν ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια κἀμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ᾽ ἐμοῦ ἐστιν.*
195 f. (183)	238 u. 237 c (229)	**57.** Mt 26 33–35 = Mk 14 29–31 = Lk 22 31–34: **Joh 13** 36–38 *Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον.* 37 *λέγει αὐτῷ Πέτρος· κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.* 38 *ἀποκρίνεται Ἰησοῦς· τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με τρίς.*
196 (184)	261 (231)	*Mt 26 36 = Mk 14 32 (= Lk 22 39): **Joh 18 1**; s. Nr. 55*
197 (184)	—	**58.** Mt 26 38 = Mk 14 34: **Joh 12** 27 *Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.*

18 1 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* SV \| *τοῦ κέδρου*: *τοῦ Κέδρου* ⊣ h ⊢, *τοῦ Κέδρων* S, *τοῦ Κεδρών* W, *τῶν Κέδρων* H* V.
13 36 *ἀπεκρίθη*: + *αὐτῷ* [S] V \| *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* S V \| *ἐγώ*: [S], – H V W 37 *Πέτρος*: [*ὁ*] *Π.* H, *ὁ Π.* SW \| *κύριε*: – h \| *ἀκολουθῆσαι*: *ἀκολουθεῖν* H.

Synopse Seite	§	
197 (184)	239 (231)	**59.** Mt 26 39 = Mk 14 36 = Lk 22 42: **Joh 18 11** *Τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;*
198 (185)	—	**60.** Mt 26 46 = Mk 14 42: **Joh 14 31** *Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.*
198—200 (185—187)	240 (232)	**61.** Mt 26 47—56 = Mk 14 43—50 = Lk 22 47—53: **Joh 18 2—11** *Ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχ-* *θη Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.* 3 *ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν* *τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας* *ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.* 4 *Ἰησοῦς οὖν* *εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽ αὐτὸν ἐξῆλθεν καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνα* *ζητεῖτε;* 5 *ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐ-* *τοῖς Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν* *μετ᾽ αὐτῶν.* 6 *ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς· ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθαν εἰς τὰ ὀπίσω* *καὶ ἔπεσαν χαμαί.* 7 *πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν· τίνα ζητεῖτε;* *οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.* 8 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· εἶπον* *ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν.* 9 *ἵνα* *πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ* *αὐτῶν οὐδένα.* 10 *Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐ-* *τὴν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ* *ὠτάριον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.* 11 *εἶπεν οὖν* *ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτή-* *ριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;*
200 202 f. (187 189)	241 (232 234)	**62.** Mt 26 57 58 69 70 = Mk 14 53 54 66—68 = Lk 22 54—57: **Joh 18 12—18** *Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συν-* *έλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτόν,* 13 *καὶ ἤγαγον πρὸς Ἄνναν* *πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ* *ἐκείνου·* 14 *ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι* *συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.* 15 *Ἠκολούθει* *δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς* *ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν* *αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,* 16 *ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω.*

18 2 *Ἰησοῦς: ὁ Ἰησ.* S V | *ἐκεῖ μετὰ τ. μαθ. αὐτοῦ: μετὰ τ. μαθ. αὐτ. ἐκεῖ* h W 3 *ἐκ τῶν* 2°: [S], – V, [*ἐκ*] *τῶν* H, *τῶν* W 4 *ἐξῆλθεν καὶ λέγει: ἐξελθὼν εἶπεν* V 5 *Ἰησοῦς: ὁ Ἰησ.* S, – H W | *εἰμί: + Ἰησοῦς* h W | *εἱστήκει: ἱστήκει* (item 16 18) H 7 *αὐτ. ἐπηρώτησεν: ἐπηρ. αὐτ.* H W 14 *ἀποθανεῖν: ἀπολέσθαι* S 15 *ἦν γνωστός: γνωστὸς ἦν* h W.

Synopse Seite	§	
203 (190)	241 (234)	ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὁ γνωστὸς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον. 17 λέγει οὖν τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος· οὐκ εἰμί. 18 εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ᾽ αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος.
201 (188)	241 (233)	**63.** Mt 26 61 (27 40) = Mk 14 58 (15 29): **Joh 2** 19 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.
201 f. (188 f.)	241 (233)	**64.** Mt 26 59—68 = Mk 14 55—65 = Lk 22 63—71: **Joh 18** 19—24 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. 20 ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς· ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. 21 τί με ἐρωτᾷς; ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. 22 ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς παρεστηκὼς τῶν ὑπηρετῶν ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπών· οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; 23 ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς· εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; 24 ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.
203 (190)	241 (234)	**65.** Mt 26 71—75 = Mk 14 68—72 = Lk 22 58—62: **Joh 18** 25—27 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· οὐκ εἰμί. 26 λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον· οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ᾽ αὐτοῦ; 27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.
204 (190)	242 (235)	**66.** Mt 27 1—2 = Mk 15 1 = Lk 22 66 23 1: **Joh 18** 28—32 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλὰ φάγωσιν τὸ πάσχα. 29 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πειλᾶτος ἔξω πρὸς αὐτοὺς καὶ φησίν· τίνα κατηγορίαν φέρετε τοῦ ἀνθρώπου τούτου;

2 19 ἐν: [H].

18 20 23 Ἰησοῦς: ὁ Ἰησ. SVW 21 ἐρωτᾷς: ἐπερωτᾷς SV 22 παρεστηκὼς τῶν ὑπηρέτων: τ. ὑπερ. παρεστ. V 27 Πέτρος: [ὁ] Π. S, ὁ Π. W 29 φέρετε· + κατά SV.

Synopse Seite	§	
204 (190)	242 (235)	30 ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ· εἰ μὴ ἦν οὗτος κακὸν ποιῶν, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. 31 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. 32 ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
204 f. (191 f.)	244 (237)	**67.** Mt 27 11–14 = Mk 15 2-5 = Lk 23 2–5: **Joh 18** 33–38
		Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πειλᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; 34 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; 35 ἀπεκρίθη ὁ Πειλᾶτος· μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; 36 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. 37 εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πειλᾶτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. 38 λέγει αὐτῷ ὁ Πειλᾶτος· τί ἐστιν ἀλήθεια;
206—208 (193 f.)	246 (239)	**68.** Mt 27 15–26 = Mk 15 6–15 = Lk 23 17–25: **Joh 18** 38–40 **19** 4–16
		Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ οὐδεμίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. 39 ἔστιν δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ἀπολύσω ὑμῖν ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 40 ἐκραύγασαν οὖν πάλιν λέγοντες· μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.
		19 4 Ἐξῆλθεν πάλιν ὁ Πειλᾶτος ἔξω καὶ λέγει αὐτοῖς· ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι αἰτίαν οὐχ εὑρίσκω. 5 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς· ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. 6 ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν· σταύρωσον σταύρωσον. λέγει

18 30 *κακὸν ποιῶν*: *κακοποιός* V 31 *ὁ Πειλᾶτος*: *Πειλ.* H \| *κρίνατε*: + *αὐτόν* HSVW \| *οὖν* 2⁰: – HW 33 *εἰς τὸ πραιτ. πάλιν*: *πάλιν εἰς τ. πρ.* HSVW 34 *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* SV \| *ἀφ' ἑαυτοῦ*: *ἀπὸ σεαυτοῦ* HSV \| *σοὶ εἶπον*: *εἶπ. σοι* HW 36 *ἡ βασ. ἡ ἐμή* 2⁰: *ἡ ἐμὴ βασ.* S \| *ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο*: *οἱ ἐμ. ἠγ. ἄν* HS 37 *ὁ Ἰησοῦς*: [*ὁ*] *Ἰησ.* H, *Ἰησ.* W \| *εἰμί*: + *ἐγώ* VW 39 *ἀπολύσω ὑμῖν* 1⁰: *ὑμ. ἀπολ.* S \| *ἐν*: [H].

19 4 *ἐξῆλθεν*: + *οὖν* [S] V, *καὶ ἐξ.* H* \| *ὁ Πειλᾶτος ἔξω*: *ἔξω ὁ Πειλ.* H*SVW \| *αἰτίαν οὐχ εὑρίσκω*: *οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ* H*SVW 5 *ὁ Ἰησοῦς*: [*ὁ*] *Ἰησ.* H 6 *ἐκραύγασαν*: + *λέγοντες* HSVW.

Synopse Seite	§
206—208 (193 f.)	246 (239)

αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. 7 ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ἐποίησεν. 8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πειλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, 9 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. 10 λέγει αὐτῷ ὁ Πειλᾶτος· ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; 11 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν εἰ μὴ ἦν δεδομένον σοι ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδούς με σοὶ μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. 12 ἐκ τούτου ὁ Πειλᾶτος ἐζήτει ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐκραύγαζον λέγοντες· ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι. 13 ὁ οὖν Πειλᾶτος ἀκούσας τῶν λόγων τούτων ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ. 14 ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα ἦν ὡς ἕκτη· καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. 15 ἐκραύγασαν οὖν ἐκεῖνοι· ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος· τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα. 16 τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

Synopse Seite	§
208 (194 f.)	247 (240)

69. Mt 27 27—31 = Mk 15 16—20: **Joh 19 1—3**

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πειλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν. 2 καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, 3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ ῥαπίσματα.

Synopse Seite	§
209 f. (196 f.)	249 (242)

70. Mt 27 33—35 38 = Mk 15 22—24 27 = Lk 23 33: **Joh 19 16—18**

Παρέλαβον οὖν τὸν Ἰησοῦν, 17 καὶ βαστάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃ λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, 18 ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν.

---

19 7 *ἀπεκρίθησαν*: + *αὐτῷ* HSVW | *νόμον* 2°: + [*ἡμῶν*] S 10 *λέγει*: + *οὖν* HSVW *ἀπολῦσαι — σταυρῶσαι*: ∼ *σταυρῶσαι — ἀπολῦσαι* SV 11 *ἀπεκρίθη*: + *αὐτῷ* HS | *Ἰησοῦς*: *ὁ Ἰησ.* S *ἔχεις*: *εἶχες* HVW | *παραδούς*: *παραδιδούς* SV 12 *ἐκραύγαζον*: *ἐκραύγασαν* HVW.
1 *ἔλαβ. ὁ Πειλ. τ. Ἰησ. καί*: *ὁ Πιλ. λαβὼν τ. Ἰησ.* S 17 *ἑαυτῷ*: *αὐτῷ* H | *ὅ*: *ὅς* SV.

Synopse Seite	§	
210f. 212 (196—198)	249 (242)	**71.** Mt 27 35—44 = Mk 15 24—32 = Lk 23 34—43: **Joh 19 19—27**

*Ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πειλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν
δὲ γεγραμμένον· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.
20 τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγ-
γὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γε-
γραμμένον Ἑβραϊστί, Ῥωμαϊστί, Ἑλληνιστί. 21 ἔλεγον οὖν τῷ Πει-
λάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· μὴ γράφε· ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
δαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν· βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. 22 ἀπε-
κρίθη ὁ Πειλᾶτος· ὃ γέγραφα, γέγραφα. 23 Οἱ οὖν στρατιῶται,
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν
τέσσερα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ
χιτὼν ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. 24 εἶπαν οὖν
πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ,
τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ·* διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου
ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον (Ps 22 19). *Οἱ μὲν οὖν
στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. 25 εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ
τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαριὰμ
ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνή. 26 Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν
μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρί· γύναι,
ἴδε ὁ υἱός σου. 27 εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ
ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια.*

212f. (198f.)	250 (243)	**72.** Mt 27 45—50 = Mk 15 33—37 = Lk 23 44—46: **Joh 19 28—30**

*Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤδη πάντα τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ
ἡ γραφή, λέγει· διψῶ. 29 σκεῦος ἔκειτο ὄξους μεστόν· σπόγγον
οὖν μεστὸν ὄξους ὑσσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στό-
ματι. 30 ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος, εἶπεν· τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν
κεφαλὴν παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.*

213f. (199f.)	—	**73.** Mt 27 51—56 = Mk 15 38—41 = Lk 23 47—49: **Joh 19 31—37**

*Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ
τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ
σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πειλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη*

19 21 *εἰμὶ τ. Ἰουδαίων*: *τ. Ἰουδ. εἰμὶ* H 24 *πληρωθῇ*: + *ἡ λέγουσα* [S]V 25 *εἱστήκεισαν*: *ἱστήκ.* H *Μαριάμ* bis: *Μαρία* HSVW 26 *ἴδε*: *ἰδοὺ* S 27 *αὐτ. ὁ μαθητής*: *ὁ μαθ. αὐτ.* HSVW 28 *εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς*: *Ἰησοῦς εἰδώς* h 29 *σκεῦος*: + [*οὖν*] S | *ὄξους* 2°: *τοῦ ὄξους* HSVW 30 *τὸ ὄξος*: + [*ὁ*] *Ἰησοῦς* H, + *ὁ Ἰησοῦς* SVW 31 *ἐκείνου*: *ἐκείνη* h.

Synopse Seite	§	
213 f. (199 f.)	250 (243)	*καὶ ἀρθῶσιν.* 32 *ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συνσταυρωθέντος αὐτῷ·* 33 *ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες ὡς εἶδον ἤδη αὐτὸν τεθνηκότα οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη,* 34 *ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ ἐξῆλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ.* 35 *καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύητε.* 36 *ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ·* ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ (Ex 12 46). 37 *καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει·* ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν (Sach 12 10).
214 f. (201 f.)	251 (244)	**74.** Mt 27 57–61 = Mk 15 42–47 = Lk 23 50–56: **Joh 19** 38–42 *Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πειλᾶτον Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πειλᾶτος. ἦλθον οὖν καὶ ἦραν αὐτόν.* 39 *ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν.* 40 *ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.* 41 *ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη·* 42 *ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.*
216—218 (203—205)	253 (246)	**75.** Mt 28 1–10 = Mk 16 1–8 = Lk 24 1–12: **Joh 20** 1–10 *Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.* 2 *τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς· ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.* 3 *ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον.* 4 *ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,* 5 *καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν.* 6 *ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον,*

19 33 *ἤδη αὐτόν*: ~ S V   35 *πιστεύητε*: *πιστεύ[σ]ητε* S, *πιστεύσητε* V W.   38 *ὁ ἀπό*: [*ὁ*] *ἀπό* S, *ἀπό* H W \| *τοῦ Ἰησοῦ*: [*τοῦ*] *Ἰησ.* H, *Ἰησοῦ* W \| *ἦλθον οὖν καὶ ἦραν αὐτόν*: *ἦλθεν οὖν καὶ ἦρεν τὸ σῶμα αὐτοῦ* H S V W   39 *αὐτόν*: *τὸν Ἰηcοῦν* S \| *μῖγμα*: *ἕλιγμα* H*.   41 *ἐτέθη*: *ἦν τεθειμένος* H S V W.

20 1 *Μαριάμ*: *Μαρία* H S V W   5 *μέντοι*: + [*γέ*] S   6 *οὖν*: + *καὶ* H S V W.

Synopse Seite	§	
216—218 (203—205)	253 (246)	*καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, [7] καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγ- μένον εἰς ἕνα τόπον. [8] τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν· [9] οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. [10] ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς αὐτοὺς οἱ μαθηταί.*
219 (206)	A 2	**76.** Mt 28 20: **Joh 14** 23 *Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιησόμεθα.*
221 (207)	B 2	**77.** Lk 24 36—49: **Joh 20** 19—23 *Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν. [20] καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῖς. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. [21] εἶπεν οὖν αὐτοῖς πάλιν· εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. [22] καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. [23] ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.*

---

20 10 *αὐτούς*: *αὑτούς* H, *ἑαυτούς* S V W.
20 19 *οἱ μαθηταί*: + *συνηγμένοι* S   20 *ἔδειξεν*: + *καί* H W   21 *αὐτοῖς*: + *ὁ Ἰησοῦς* [H] V W
23 *τινῶν* bis: *τινὸς* h W | *ἀφέωνται*: *ἀφίονται* h W.

Register zu den Johannesparallelen.

Johannes-Stelle	Synoptische Parallelen	Nr.	Seite
7 41 42	Mt 2 5	1	223
46	Mt 7 28–29 = Mk 1 22 27 = Lk 4 32 36	11	226
8 48 52	Mt 12 24 = Mk 3 22 = Lk 11 15	23 b c	229
9 1–7	Mk 8 22–26	30	231
10 14 15	Mt 11 27 = Lk 10 22	20 d	228
20	Mt 12 24 = Mk 3 22 = Lk 11 15	23 d	229
11 1	Lk 10 38 39	41	233
47–53	Mt 26 1–5 = Mk 14 1 2 = Lk 22 1 2	51	235
12 1–8	Mt 26 6–13 = Mk 14 3–9 (= Lk 7 36–38)	52	236
12–19	Mt 21 1–9 = Mk 11 1–10 = Lk 19 28–38	44	233
25 26	Mt 10 39 16 25 = Mk 8 35 = Lk 9 24 17 33	18. 33	228. 232
27	Mt 26 38 = Mk 14 34 = Lk 12 50	43. 58	233. 237
31	Lk 10 18	40	233
39 40	Mt 13 15	25	229
44 45	Mt 10 40 18 5 = Mk 9 37 = Lk 9 48 10 16	19 a. 38 a	228. 232
13 4 5	Lk 12 37	42. 54	233. 237
12–14	Lk 22 27 (= Mt 20 28 = Mk 10 45)	54	237
16	Mt 10 24 = Lk 6 40	17 a	227
20	Mt 10 40 18 5 = Mk 9 37 = Lk 9 48 10 16	19 b. 38 b	228. 232
21–30	Mt 26 21–25 = Mk 14 18–21 = Lk 22 21–23	53	236
36–38	Mt 26 33–35 = Mk 14 29–31 = Lk 22 31–34	57	237
14 9	Mt 17 17 = Mk 9 19 = Lk 9 41	35	232
13 14	Mt 21 22 = Mk 11 24	46 a	234
23	Mt 28 20	76	244
26	Mt 10 19 20 = Lk 12 11 12	16	227
31	Mt 26 46 = Mk 14 42	60	238
15 14	Mt 12 50 = Mk 3 35 = Lk 8 21	24	229
20	Mt 10 24 = Lk 6 40	17 b	228
21	Mt 24 9 = Mk 13 12 13 = Lk 21 16 17	49 a	235
23	Lk 10 16	39 b	233
16 2	Mt 24 9 = Mk 13 12 13 = Lk 21 16 17	49 b	235
23	Mt 21 22 = Mk 11 24	46 b	234
32	Mt 26 31 = Mk 14 27	56	237
17 2	Mt 11 27 = Lk 10 22	20 b	228
18 1	Mt 26 30 = Mk 14 26 = Lk 22 39	55	237
2–11	Mt 26 47–56 = Mk 14 43–50 = Lk 22 47–53	61	238
11	Mt 26 39 = Mk 14 36 = Lk 22 42	59	—
12–18	Mt 26 57 58 69 70 = Mk 14 53 54 66–68 = Lk 22 54–57	62	—
19–21	Mt 26 59–68 = Mk 14 55–65 = Lk 22 63–71	64	239